169. Keskiviikkona 11 päivänä tammikuuta 1995

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ainoa käsittely:

1) Ehdotus valtion talousarvioksi vuodelle 1995 6419

Hallituksen esitys n:o 152
Talousarvioaloitteet n:ot 1—669
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 93

Pöydällepanoa varten esitellään:

2) Hallintovaliokunnan mietintö n:o 17 hallituksen esityksestä viihdelaitelaiksi (HE 275) 6518

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Pelttari.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi ensimmäinen varapuhemies Paakkinen sekä edustajat Aho E., Enestam, Hassi, Hautala, Hiltunen, Huuhtanen, Iivari, Jouppila, Järvilahti, Jäätteenmäki, Kauppinen, Laukkanen V., Lehtinen, Lindqvist, Linnainmaa, Myller, Norrback, Nyby, Pura, Rehn E., Rehn O., Rossi, Ryynänen, Räty, Rönnholm, Salolainen, Sasi, Stenius-Kaukonen, Suhonen, Takala, Toivonen, Turunen, Viljamaa, Vähäkangas ja Wahlström.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat ensimmäinen varapuhemies Paakkinen sekä edustajat Linnainmaa, Hassi, Enestam, Huuhtanen, Sasi, Norrback, Aho E., Rossi, Lehtinen, Suhonen ja Ryynänen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat
tästä päivästä sairauden takia edustajat Hiltunen, Lindqvist ja Viljamaa sekä yksityisasioiden takia edustajat Kauppinen, E. Rehn, Takala ja Vähäkangas sekä
tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien takia edustajat E. Aho, Enestam, Haavisto, Hassi, Kemppainen, Kuuskoski, Moilanen, Nordman, Norrback, Nyby, O. Ojala, Rossi, Saastamoinen, Sasi, Tuomioja ja Väyrynen.

Kirjalliset kysymykset

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 743, 751, 753, 754, 756, 758, 761—764, 768, 772 ja 774. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus valtion talousarvioksi vuodelle 1995

Ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 152
Talousarvioaloitteet n:ot 1—669
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 93

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 93. Eilen pidetyssä täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy talousarvioehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Esitellään menot.

Pääluokka 21

Yleiskeskustelua ei synny.

Päätökset:

Luku 01 Tasavallan Presidentti, luku 02 Tasavallan Presidentin kanslia ja pääluokan perustelut hyväksytään.

Pääluokka 22

Yleiskeskustelu:

Ed. Laine: Herra puhemies! Kansleri Jaakko Nousiainen lausui tänään perustuslakivaliokunnassa erään asiantuntijakuulemisen yhteydessä hänelle tehdyn kysymyksen johdosta, että kansalaisten keskuudessa eduskuntalaitos sinänsä nauttii huomattavan suurta arvonantoa mutta kansanedustajat eivät. Kun nyt on esillä ... (Hälinää)

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kehotan edustajia rauhoittumaan ja myös kuuntelemaan!

Puhuja: ... talousarvion eduskuntapääluokka, haluan hieman äsken mainitun lauseen johdosta käsitellä kysymystä siitä, mistä kansalaisten käsitykset, sellaiset kuin kansleri Jaakko Nousiainen kertoi, saattaisivat johtua.

Sitä ennen kuitenkin totean, että hallituksen esitys valtiovarainvaliokunnan mietinnön pohjalta tuo erään mielenkiintoisen uutuuden tähän taloon. Meillä on tällä hetkellä eduskunnassa kaksi valtiopäiväneuvosta ja taitaa olla hovioikeudenneuvoksia ja ylimääräisiä. Mutta nyt, kuten valtiovarainvaliokunnan mietinnön perusteella on todettavissa, me saamme 16 valiokuntaneuvosta tähän taloon, eli siis valiokuntasihteerien nimikkeet muuttuvat.

Kun tämän luin, niin ensin hieman epäilin, onko tässä mitään tarkoituksenmukaisuutta. Olen kuitenkin kuullut asialle selityksen, ja kun selitys liittyy naisten tasa-arvoon ja naisten huomioimiseen, niin olen ainakin itse hyväksynyt sen enkä protestoi, mutta haluan sen nyt tässä todeta, jotta jokainen muistaisimme valiokuntasihteereitä nyt nimittää valiokuntaneuvoksiksi, niin kuin nyt olemme päättämässä.

Eduskunnan arvovallasta eräs kirjoittaja kirjoitti viime joulukuussa mm. näin: "Kansanedustajiamme tuntuu kovasti huolestuttavan eduskuntalaitoksemme arvovallan mureneminen ja henkilökohtaisen vallan määrä." Samainen kirjoittaja päätyy arvioimaan seuraavaa: "Arvovalta on arvoperusteista ja päämäärähakuista toimintaa, jota ei ohjaa välittömän mielihyvän saamisen tarve. Arvovaltaa nostaa sanojen, olemuksen ja tekojen oikeudenmukaisuus ja ristiriidattomuus." Luulen, että kirjoittaja ainakin viimeisissä sanoissaan on oikeassa. Tällöin olemme sen kysymyksen edessä, miten kansanedustajien sanat ja teot vastaavat toisiaan.

En nyt lähde puhumaan siitä, mitä viime vaalien alla luvattiin ja mitä sen jälkeen tehtiin, koska vastaavanlainen tilanne voi olla edessäpäinkin. Se ei ole siis uutta historiassa. Haluan kuitenkin todeta, ettei esimerkiksi puheiden pituus eikä puheiden tai aloitteiden määrä tietenkään ratkaise kansanedustajien arvovaltaa, mutta ei myöskään se, että on kokonaan puhumatta tai käyttää lyhyen puheenvuoron, sitä arvovaltaa sellaisenaan lisää. Siis tältä pohjalta mittauksia ei voida suorittaa. Siksi ei liene syytä käsitellä esimerkiksi niitä marraskuun tapahtumia, jotka tässä salissa herättivät laajasti huomiota.

Toinen asia, johon kuitenkin haluaisin tässä yhteydessä viitata ja joka on yhteydessä tähän kansanedustajien ja poliitikkojen arvovaltaan, on minusta väärät arviot kyvyistä hoitaa vastuullisia tehtäviä, siis väärät arviot siitä, että voi hoitaa monia tehtäviä samanaikaisesti. Tällä kyllä tarkoitan sitä, että kun eräät kansanedustajat arvioivat voivansa hoitaa sekä Euroopan parlamentin edustajan tehtävän että Suomen eduskunnan kansanedustajan tehtävät hyvällä tavalla, tuskin tällaiset arviot osuvat oikeaan. Ihmiset eivät tällaista hyvällä katso, ja osaltaan tällainen pyrkimys useiden tuolien hallitsemiseen, monien parlamenttipaikkojen hallitsemiseen tällä tavalla, vähentää poliitikkojen luotettavuutta.

Haluaisin ed. Paavo Väyrylle todeta, kun hän Turun Sanomien kolumnissaan kirjoitti, että perustuslakivaliokunta syyllistyi populismiin ottaessaan tunnetulla tavalla kantaa tähän kaksoisedustukseen, että haluan nyt tässä kiistää tuon ajatuksen, että kysymys olisi ollut perustuslakivaliokunnan taholta silloin populismista.

On myös muita syitä, jotka vaikuttavat eduskunnan arvovaltaan ja erityisesti kansanedustajien arvovaltaan. Tarkoitan sitä asiaa, jonka tele-

visiokuvat usein kansalle paljastavat, nimittäin poissaoloja eduskunnasta. Siihen kansalaiset kiinnittävät huomiota. Eivät he tiedä, miten pätevä syy kullakin edustajalla kullakin kerralla saattaa olla, käydä vastaamassa puhelimeen tai olla vastaanottamassa lähetystöä tai olla hoitamassa jotakin tehtävää. Joka tapauksessa mielestäni tietoisuus siitä, että kansalaiset arvioivat hyvin paljon tyhjien tuolien perusteella sitä, miten kansanedustajat tehtäviä hoitavat, on ainakin syytä tiedostaa ja pyrkiä välttämään tällaisia tilanteita. Tämän voisi sanoa toisinkin päin: ns. kahvilakansanedustajien lukumäärän monilukuisuus ei ainakaan lisää kansalaisten luottamusta. (Ed. Saastamoinen: Entäs työhuonekansanedustajat?)

Tällä nyt halusin pikkuisen meidän kaikkien omaatuntoa ravistella.

Muutoinkin olisi kansanedustajien syytä vähän katsoa peiliin, kun arvoisat puhemiehet eivät aina jaksa pitää huolta siitä, miten kansanedustajat suhtautuvat hyväksymiinsä eduskunnan työjärjestyksen ja valtiopäiväjärjestyksen säännöksiin esimerkiksi vastauspuheenvuoroja käyttäessään. Kannattaisi tähän nyt itse kiinnittää huomiota, vaikka tuo tehtävä lieneekin lähinnä puhemiesten ja -naisten.

Debatit tässä eduskunnassa ovat varmasti hyvin tarpeellisia, mutta itse olen tullut vähän siihen tulokseen, että näitä debattikeskusteluja käytetään hieman toisin kuin mihin ne ovat tarkoitetut. En kuitenkaan mitenkään soisi niiden loppuvan, koska kyllä ne elävöittävät eduskunnan työtä ja ovat varmasti hyviä ja hyödyllisiä. Ehkä on sitten muutettava säännöksiä, niin että säännökset vastaavat käytäntöä, koska käytäntö ei näytä tottuvan näihin sääntöihin.

Sille, että tässä salissa populismi näkyy, ei tietysti mitään mahda. Se on ehkä luonnollinen ominaisuus, kun vaalitkin lähestyvät. Vaikka eivät nekään olisi tulossa, niin esimerkiksi tiedotusvälineet huomioivat paremmin sellaiset edustajat, jotka osaavat sanoa sanottavansa niin, että se vaikuttaa toimittajiin ja toimittajien kautta yleisöön.

Oikeastaan tämän esipuheen jälkeen palaan siihen asiaan, joka nyt ehkä on tärkeintä, nimittäin kysymykseen siitä, miten kansanedustajat arvioivat tiedotusvälineiden vallan ja vaikutuksen ja miten tiedotusvälineet suhtautuvat tähän arvioon. Nimittäin sanomalehti Kaleva teki tunnetun gallupinsa, ja kun yhteenveto siitä ilmaantui, niin esimerkiksi Turun Sanomien pääkirjoituksessa sanottiin näin: "Sanomalehti Kalevan teettämän gallupin tulokset osoittavat, ettei kansanedustajien itsetunnossa ole hurraamista. Oman aseman heikkoutta ruikutetaan kuin mammanpojat, jotka aina löytävät syyn ja syylliset naapurista."

Minulla on sellainen käsitys, että eräät toimittajat ovat ymmärtäneet väärin kansanedustajien mielipiteen. Näin tahtoisin nyt uskoa. Kun esimerkiksi itse olen sanonut, että tiedotusvälineillä on suuri valta, niin en minä sitä tarkoita, että on tiedotusvälineiden vika, että eduskunnalla ei ole niin paljon valtaa käytännössä kuin sillä teoriassa on, sillä meistähän se riippuu. Luulisin, että kysymys on ennen kaikkea siitä, että hallituspuolueiden pelisäännöt estävät sen vallankäytön, joka tällä eduskunnalla on. Siitä johtuu, että äänestystilanteissa, kun mitataan luottamusta tai suhtautumista johonkin tärkeään asiaan, tulos määräytyy hallitusvastuun ja opposition asenteen pohjalta eikä sen perusteella, mikä olisi tulos, jos jokainen kansanedustaja voisi riippumatta tästä asenteesta kantansa ottaa. Se, että tilanne on tällainen, ei tietenkään ole tiedotusvälineiden syy, enkä usko kansanedustajien puhuessa lehdistön vallasta, julkisen sanan vallasta, tarkoittaneenkaan sitä, että se on julkisen vallan vika tai syy.

Sen kyllä haluan tässä todeta, kun äsken puhuin kahvilakansanedustajista, että siellähän tiedotusvälineet haastattelunsa lähinnä suorittavat. Jos on tarvetta ja mahdollisuuksia olla tiedotusvälineissä esillä, kahvilassa se tapahtuu. Minulla on se käsitys, toimittajat ja toimittaja-kansanedustajat oikaiskoot, että päätökset siitä, mitä lehtiin kirjoitetaan, tehdään jossakin muualla kuin lehterillä.

Heikki Paloheimo kirjoitti edellisvuoden marraskuussa Turun Sanomissa näin: "Tiedotusvälineet eivät mielivaltaisesti nosta poliitikkoja julkisuuteen tai aseta heitä uutispimentoon. Poliitikon oma toiminta ja kyvykkyys vaikuttavat ratkaisevasti siihen, kuinka paljon julkisuutta hän saa." Heikki Paloheimo saattaa olla oikeassa, vaikka itse en ole siitä täysin vakuuttunut.

Herra puhemies! Ennen kuin puheenvuoroni lopetan, haluan tehdä ainakin yhden ehdotuksen. Tämä koskee parlamenttivaltuuskuntien vierailuja. Suomen eduskunta ei varmasti kohtuuttoman paljon lähetä parlamenttivaltuuskuntia, mutta silloin kun niitä lähetetään, mielestäni pitäisi huolehtia siitä, että koko eduskunta saisi tietää, mistä parlamenttivaltuuskunnan matkan aikana on keskustelu, mitkä ovat olleet isäntiä kiinnostavat kohteet jne. Esimerkiksi viime mar-

raskuussa Venäjälle tapahtuneen parlamenttivaltuuskunnan vierailun yhteydessä on ilmeisesti ollut mielenkiintoisia ja tärkeitä keskusteluja, joista paikalla olleet toimittajat ovat lehdissä hieman referoineet, mutta siinä se tieto sitten onkin, mitä kansanedustajilla on esimerkiksi tämän parlamenttivaltuuskunnan matkasta. Luulisin, että yleensäkin parlamenttivaltuuskuntien matkoista olisi syytä toimittaa kaikille kansanedustajille jonkinmoinen yhteenveto. Ei se määrä ole ainakaan mikään kohtuuttoman suuri.

Oikeastaan tähän asiaan liittyy kysymykseni siitä, mikä rooli on eduskunnan tiedotusyksiköllä esimerkiksi äsken mainitsemani asian yhteydessä. Olen monta kertaa miettinyt, kuka lukee ja mihin tarkoitukseen on tarkoitettu Eduskunnan viikko, se keltainen lehtinen, joka tulee joitakin päiviä taikka kenties viikko sen jälkeen, kun eduskunta on istuntonsa pitänyt. Kenelle se on tarkoitettu, sitä koetan tässä perätä. Kyllä minä käyn sen läpi usein ja ehkä yleensäkin edustajat, mutta mihin tarkoitukseen se oikein on? Luulen, että sitä kannattaisi miettiä.

Etten ylittäisi puheaikaani, ilmoitan lopuksi, että minä vastustan kaikkia sellaisia suunnitelmia, joilla pyritään puheajan rajoittamiseen.

Lopuksi minä ihmettelen, miksi tässä talossa eduskunnan kellot monien viikkojen ja kuukausien ajan eivät pysyneet ajassa, nyt ne ehkä ovat.

Edustajat Linnainmaa, Hassi, Enestam, Huuhtanen, Sasi, Norrback ja E. Aho merkitään läsnä oleviksi.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laine alusti aivan mielenkiintoisen keskustelun. Toivon, että monet kansanedustajat itse osallistuvat keskusteluun.

Totuus on kyllä se, että kansanedustajien arvovalta on kaikkien tutkimusten mukaan laskenut niin räjähdysmäisesti ja vaarallisesti, että sen pitäisi herättää kaikki pohtimaan omaa työtään ja omia menettelytapojaan. Aika monet ed. Laineen esittämistä arvioista ja syistä ovat oikeita. Kansanedustajien sanat ja teot eivät varmasti vastaa toisiaan. Syynä tietenkin on se, että tämä on taistelua paikasta. Pitää luvata äänestäjille enemmän kuin pystyy toteuttamaan. He, jotka ovat luvanneet, varmasti ensi vaaleissa joutuvat siitä kärsimään.

Toinen asia on se, että kansanedustajat todella eivät keskity — tämä on minunkin mielipiteeni — siihen työhön, mikä on oleellista, eli kansanedustajan työhön eduskunnassa. On aivan liian paljon sellaisia edustajia, jotka haalivat itselleen kaiken maailman sivuvirkoja: yritysten hallintoneuvostojen jäsenyyksiä ja muita. Ei kaikkia asioita yksinkertaisesti ehdi hoitaa yhtä aikaa. Minä ainakin ihmettelen, millä ajalla ihmiset ehtivät.

Täytyy tehdä tunnustus, jonka olen kyllä moneen kertaan jo tehnyt, että se kuva, joka kansanedustajan työstä tulee, on se, että kansanedustajat eivät tee työtä. Se kuva myös minulla toimittajana oli aikaisemmin, joka oli välittynyt lehdistön välityksellä. Totta vieköön, tässä työssä, jos missä, tehdään töitä. Olen monta kertaa joutunut julkisuudessa oikomaan, että olin kyllä todella väärässä ennen kuin tulin tähän työhön. Elämässäni en ole tehnyt niin paljon töitä kuin nyt. Mutta se, tuottaako työ tuloksia, on tietenkin aivan toinen asia, mutta se ei ole välttämättä minun vikani eikä eduskunnan vika, se on vain tämän järjestelmän vika.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. S-L. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta ed. Laine kiinnitti tavattoman tärkeään asiaan huomiota puuttuessaan kansanedustajien ja eduskunnan arvovaltaan. Kyllä minusta äsken tämän salin käyttäytyminen ed. Laineen puhuessa on yksi syy siihen, miten meitä arvostetaan, koska me itse emme arvosta tämän salin työskentelyä sen vertaa, että me kuuntelisimme täällä toinen toisiamme.

Totta kai jokaisen pitää miettiä, miten pitkiä puheenvuoroja käyttää ja miten paljon puhuu, mutta meissä itsessämme mitä suurimmassa määrin on syy siihen, että eduskunnan ja kansanedustajien arvovalta on laskenut. Aikana, jota nyt elämme, on jouduttu tekemään aivan erityyppisiä päätöksiä, mihin koko poliittinen järjestelmä on aikanaan tottunut. Poliittinen järjestelmähän on aikaisemmin ollut yleensä järjestelmä, joka jakaa uusia etuja. Nyt ollaan päinvastaisessa tilanteessa.

Minusta nyt olisi tuhannen taalan paikka muuttaa käyttäytymistämme sillä tavalla, että mahdollisimman avoimesti ja rehellisesti kansanedustajat kertoisivat oman näkemyksensä tilanteesta. Olen aivan varma, että se saavuttaa kansalaisten keskuudessa enemmän jalansijaa kuin sellaiset ympäripyöreät puheet, jotka eivät kerro mitään, mutta joilla yritetään miellyttää kaikkia.

Minusta nyt olisi ollut mahdollisuus ja tästä eteenpäin on mahdollisuus poliittisen kulttuurin ja toimintatavan muutoksiin myös tässä salissa. Mutta kaikki lähtee meistä itsestämme. Ei meidän tilannettamme korjaa mikään muu kuin me itse. Peiliin nyt pitää katsoa.

Ed. Räty (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä taas olen ehdottomasti sitä mieltä, että useat puhemiehen huomautukset siitä, että edustajat rauhoittuisivat, osoittaa sitä, että tässä salissa on äärimmäisen paljon mielenkiintoista keskusteltavaa edustajien välillä. Mikä näyttää olevan myös mielenkiintoista, on se, että sen harvan kerran kun edustajat tapaavat ministerinsä, niin ottavat hihasta kiinni ja käyvät sen keskustelun nimenomaan tässä salissa. Ongelma on vain se, kuunteleeko kukaan sitä, mitä puhujakorokkeelta puhutaan. Se on taas toisarvoinen asia, joka on tullut hyvin usein esille. Tietysti puhemies pitää siitä huolen, mitä kuunnellaan ja mitä ei ja miten tämä edustajien tarha tässä salissa toimii.

Eduskunnan arvovallasta olen sitä mieltä, että se arvovaltahan on juuri sen näköinen kuin mitä me itse edustamme. Meitä arvostetaan juuri niin paljon kuin me itse olemme ja teemme ja toimimme. Näin olen ainakin omasta edustajakaudestani saanut ymmärtää ja myös saanut havaita, että minua arvostetaan kansanedustajana toimissani juuri niin paljon kuin minä ansaitsen. Arvostus näkyy taas seuraavissa vaaleissa, tulenko uudelleen valituksi vai en.

Mitä tulee tähän istuntosaliin työpaikkana minusta kyllä meidän pitäisi erittäin aktiivisesti ryhtyä miettimään, mikä se on se varsinainen edustajan työpaikka. Täällä on tullut esille se, että kahvio on erittäin mielenkiintoinen paikka, missä toimittajat tekevät haastatteluja. Me olemme taas tässä salissa aivan toimittajien armoilla, mitä he tuolta ylhäältä meistä kirjoittavat näistä puheenvuoroista tai mitä he näkevät tai sen visuaalisen näkemänsä perusteella kirjoittavat lehtiin, miltä me näytämme ja minkälaista keskustelua me täällä käymme. Tällä hetkellä eduskunnasta tulevat tv-ohjelmat, muun muassa se, jossa edustajat tai ministerit ja edustajat keskustelevat keskenään ja siihen tehdään teksti päälle, osoittavat minusta hyvin, minkälaisena kulttuurina, teatterina tätä salia pidetään. Se on minusta kyllä mielenkiintoista, arvoisa puhemies. Ei sitä kaikkea kannata tuomita. Se on yksi osa tätä elämää.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia, ed. Räty!

Ed. Rossi merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä on varmasti tullut erittäin mielenkiintoisia näkökulmia eduskunnasta ja sen arvovallasta. Mutta itse puuttuisin siihen, mitä kaikkia asioita eduskunta joutuu tahtomattaan tai tahtoen ratkaisemaan.

Muistan viime eduskuntakauden ajalta, kuinka pankkimaailma vaati, että nyt pankeissa tehdään niin nopeita päätöksiä, että nimenomaan asiantuntijoitten, ammatti-ihmisten pitää näitä tehdä ja eduskunnan ja yleensäkään politiikkojen ei pidä tähän asiaan sotkeutua. Mutta nyt olemme tilanteessa, jossa nimenomaan eduskunta ja poliitikot ovat joutuneet tähän asiaan sotkeutumaan, koska järjestelmä epäonnistui täysin. Yksityinen sektori ei pystynyt vastaamaan siitä, mistä piti.

Nämä kymmenet miljardit, joita on leikattu mm. sosiaali- ja terveysturvan puolelta — puuttumatta, millä tavoin se on tapahtunut — kymmenen miljardia markkaa vuositasolla on aiheuttanut sen, että kansalaisten tyytymättömyys eduskuntaan on, totta kai, mm. tämän takia kasvanut. Nämä ovat sellaisia asioita, joihin tietysti eduskunta tällä kaudella on enemmänkin kiinnittänyt huomiota. Samoin nyt vakuutusyhtiöiden osalta, joissa työeläketurva ja sosiaali- ja terveysturva osittain on vaarantumassa samasta syystä, eduskunta on nyt paljon valppaampi kuin se oli 80-luvun lopulla ja 90-luvun vaihteessa.

Nämä seikat nyt enemmän vaikuttavat kansalaisen näkökulmaan, mikä on hänen toimeentulonsa ja millä tavoin hän pystyy elämään ja miten eduskunta pystyy näihin vaikuttamaan. Tässä päätöksentekojärjestelmässä, joka meillä on — ed. Laine viittasi mm. puheisiin ja muihin — puhumalla yksin näitä asioita ei hoideta, vaan tekemällä päätöksiä, toivottavasti mahdollisimman oikeita.

Ed. Kaarilahti (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laine kiinnitti huomiota tämän täysistuntosalin tyhjyyteen ajoittain tai voidaan todeta, että lähes pääsääntöisesti. Syy, istuvatko edustajat kahvilassa, työhuoneissaan tai jossain muualla, ei ole niinkään olennaista kuin se syy, minkä takia tässä täysistuntosalissa

edustajat eivät toinen toisiansa kuuntele. On sillä kuuntelemisella sitten vaikutusta tai ei, tilanne johtuu mielestäni siitä, mitä jo aikaisemmin erään tekemäni lakialoitteen pohjalta käsiteltiin, täysistuntokäsittelykertojen mahdollista vähentämistä nykyisestä kolmesta kahteen käsittelykertaan, joka ei millään tavoin vaikeuta eikä estä edustajien perehtymistä täyspainoisesti käsiteltäviin asioihin.

Toivon kuitenkin, koska lakialoitteeni on aikoinaan käsitelty ja tullut äänestyksen jälkeen hylätyksi, että seuraava hallitus, siinä vetoaisin mahdolliseen tulevaan pääministeri Lipposeen, pistäisi joko parlamentaarisen työryhmän tai komitean selvittämään, kuten Kekkosen komitea aikoinaan perusteellisesti selvitteli, täysistuntokertojen uudelleen järjestämistä ja meidän työskentelymme järkiperäistämistä ja ajanmukaistamista.

Ed. A l a - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ymmärsin, että ed. Laine on täällä pitkän parlamenttiuransa viimeistä talousarviota käsittelemässä. Siinä mielessä oli mielenkiintoista kuulla hänen näkemyksiään eduskunnan roolista ja työstä, miten se on kehittynyt ja mitkä ongelmat ovat tällä hetkellä.

Voin osittain yhtyä siihen osin kritiikkiin, mitä hän kohdisti tiedotusvälineiden suuntaan ja tiedotusvälineiden käsitykseen siitä kyselystä, mikä kansanedustajille tehtiin. Kyllähän tiedotusvälineiden rooli on muuttunut Suomessa sanotaan viimeisten kymmenen vuoden aikana aika oleellisesti. Taisi olla Iltasanomien levikki 70-luvullakin joku 70 000. Nyt näitten iltapäivälehtien levikki lähentelee puolta miljoonaa, ja lehti ilmestyy myös laajalti maakunnissa ja muokkaa ihmisten mielialoja monellakin tavalla. Se on tietysti tärkeätä työtä, mutta varmasti lehdistön valta on tätäkin kautta lisääntynyt, ja tietysti kriittinenkin suhtautuminen esiintyvää pinnallisuutta kohtaan on varmasti tässä suhteessa paikallaan.

Ed. Laine puhui myös kahvilakansanedustajista vähän kriittiseen sävyyn. Voin kuitenkin ilmoittaa, että koska ed. Laine on täällä varsinaissuomalaisten kansanedustajien ryhmää johtanut ansiokkaasti koko tämän eduskuntakauden, voin hänelle kahvit tarjota tämänkin istunnon aikana. Mielestäni se kuuluu tähän meidän työhömme aika oleellisesti.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minun on pakko puuttua tähän tiedotusvälineiden rooliin eli Kalevan tekemään tutkimukseen, koska se oli sekä ed. Laineen että ed. Ala-Nissilän puheessa. Nyt ongelmana on se, että tässä tutkimuksessa valta on käsitetty yhtenä ainoana käsitteenä. Valtaahan on monenlaista. Eivät varmasti kansanedustajat vastatessaan tähän kysymykseen ole ymmärtäneet asiaa niin, että kun he sanovat, että tiedotusvälineiden valta on kasvanut, se tarkoittaa, että nimenomaan tiedotusvälineiden päätösvalta on kasvanut. Sen sijaan he ovat vastanneet, mikä on aivan oikein, että tiedotusvälineiden vaikutusvalta on kasvanut. Se todella on kasvanut. Mutta eihän kukaan, joka tässä talossa istuu, voi kuvitellakaan, että tiedotusvälineillä olisi päätösvaltaa. Totta kai se on tässä talossa. Kun tätä olennaista eroa, päätösvaltaa ja vaikutusvaltaa, ei ollut tehty kysymyksenasettelussa, se sitten tulkittiin tiedotusvälineissä, kommenteissa, joita esimerkiksi ed. Laine omassa puheenvuorossaan siteerasi, ikään kuin sillä tavalla, että kansanedustajat ovat niin tyhmiä ja typeriä, että he kuvittelevat, että tiedotusvälineiden päätösvalta on kasvanut. Tämä kahden vallan ero on tässä keskustelussa jatkossa syytä tehdä, koska muuten menevät puurot ja vellit sekaisin.

Ed. L a i n e (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Ala-Nissilän puheenvuoron johdosta vain totean, että en minä mielestäni varsinaisesti kritisoinut lehdistöä ja tiedotusvälineitä vaan koetin todistaa, että Kalevan gallupin tulosta kansanedustajien mielipiteistä on arvioitu väärin. Eivät kansanedustajat ole tarkoittaneet sitä, mitä ainakin osa toimittajista on luullut.

Ed. T i u r i : Herra puhemies! Olen ollut Euroopan neuvoston delegaation jäsenenä muutaman vuoden ja tavannut siellä Euroopan eri maiden kansanedustajia. Siinä on käynyt selväksi, että suomalainen kansanedustaja on aika huonossa asemassa työpaikallaan verrattuna useimpiin muihin Euroopan maihin. Melkein kaikissa muissa maissa on kansanedustajan apuna sihteereitä, jotka selvittävät rutiiniasioita ja vastaavia toimia. Meillä sellaista ei ole. Tänne saatiin kyllä 80-luvulla tietokonetyöasema jokaiselle kansanedustajalle, mikä sekin oli suuri parannus. Silloin kun tulin tähän taloon yli kymmenen vuotta sitten, sitäkin pidettiin vielä täysin tarpeettomana. Onneksi aloitteeni siitä myöhemmin hyväksyttiin.

Kansanedustajan työ on yhä vaativampaa. Jos hallituksen esityksiä haluaa pystyä arvioi-

maan ja selvittämään, ei siinä riitä pelkästään valiokuntatyöskentely, vaan tarvitaan aika paljon muutakin. Siihen jää enemmän aikaa, jos rutiiniasiat, erilaiset yhteydenotot ja muut voidaan hoitaa niin, että siihen on aputyövoimaa käytettävissä. Euroopan parlamentin jäsenillähän on pari kolme sihteeriä mahdollisuus palkata. Kyllä olisi korkea aika, että Suomessa eduskunnassa olisi sama tilanne. Niin kauan kuin ollaan nykyisessä tilanteessa, hallitus on vahvoilla, koska hallituksella on käytettävissään erilaisia apuvoimia ja virkamiehiä, joilla asioita selvitetään, mutta kansanedustajat joutuvat olemaan lähes omillaan. Toivon, että ainakin seuraavassa eduskunnassa jo riittää rohkeutta tämän kysymyksen ratkaisemiseen, koska sitä ei näytä nyt riittävän.

Sen sijaan olen iloinen siitä, että toinen aloitteeni, joka koskee teknologian arviointitoiminnan selvittämistä eduskunnassa, on nyt hyväksytty ainakin valtiovarainvaliokunnassa. Se on yksi niistä kahdesta tai kolmesta aloitteesta, jotka on saatu valiokunnan mietintöön. Kaikki muut on hylätty. Teknologian arviointi on välttämätöntä saada eduskunnan hallintaan, koska tieteen ja tekniikan kehitys on jatkuvasti aiheuttamassa yhä suurempia muutoksia yhteiskunnassa ja päättäjiltä edellytetään huomattavasti entistä enemmän tietoa ja kokonaisuuksien hallintaa.

Eduskunnan valiokunnat kyllä pystyvät arvioimaan tavallisten lakiesitysten yhteiskunnallisia vaikutuksia, mutta asiat, joissa tieteen ja teknologian osuus on merkittävä, ovat liian monitahoisia ja vaikeita selvitettäviksi tavanomaisella valiokuntatyöskentelyllä. Näistä esimerkkinä voisi mainita ydinvoiman, joka on sen verran monitahoinen asia, että sattumanvaraisilla asiantuntijoilla valiokunnassa kuultuna ei asiasta saa kokonaiskuvaa. Jos siellä vielä käytetään asiantuntijoina erilaisia yhden asian liikkeiden edustajia, kokonaiskuva menee lopullisesti pieleen. Sen sijaan teknologian arviointielin, jonka tehtävänä olisi tilata selvitys ydinvoiman eri asioista päteviltä asiantuntijoilta, muodostaisi kokonaiskuvan asiasta. Sama koskee mm. geenitekniikan sovellutuksia. Lähiaikoina eduskuntaan tulee geenitekniikkaa koskeva lakiesitys, joka pitäisi käsitellä. Ei sitäkään asiaa pysty helposti pelkästään valiokunnassa asiantuntijoita kuulemalla selvittämään, vaan se vaatisi laajemman taustapohjan. Muuten joudutaan vain luottamaan siihen, että hallitus on tehnyt järkevän esityksen. Se ei välttämättä pidä paikkaansa, vaan siinä voitaisiin myös eduskunnan suunnalta miettiä asioita.

Nämä asiat on muualla hoidettu niin, että useissa Euroopan parlamenteissa on teknologian arviointielin. Euroopan parlamentissa on STOA-niminen yksikkö, joka on siis Scientific and Technological Options Assessment, ja Ranskan, Saksan, Englannin, Hollannin, Tanskan jne. parlamenteilla on myös vastaava elin käytettävissään samoin kuin Yhdysvalloissa. Nämä ovat auttaneet eduskuntia käsittelemään monimutkaisia asioita.

Nyt on aika Suomessakin saada eduskuntaan tällainen elin. Hallituksella on omat elimensä käytettävissään, ja hallitus voi niitä muodostaa pääministerin kanslian yhteyteen tarvittaessa lisää ja vahvistaa niitä. Eduskunnalla täytyy olla myös vastaava elin niin, että kansanedustuslaitos pystyy hallitsemaan asioita. Tämä voisi olla esimerkiksi parin kolmen tutkimustaustan omaavan henkilön toimisto, ja sen tehtävänä olisi tilata kokonaisselvityksiä ajankohtaisista asioista, jotka eduskunnassa tulevat esiin tai jotka ovat hyödyksi eduskuntatyöskentelyssä. Näitä selvityksiä saadaan korkeakoululaitoksesta, tutkimuslaitoksista ja muualta, kun tiedetään tai otetaan selville, missä on päteviä asiantuntijoita, ja näitten tehtäväksi se sitten voidaan antaa.

Tällaista toimistoa voisi ohjata tulevaisuusvaliokunta tai vastaava. Ehkä parhaiten meillä voisi olla tulevaisuusvaliokuntana tiede- ja teknologiavaliokunta, joka vastaisi tieteen ja teknologian asioista. Nehän eniten tulevaisuuteen vaikuttavat. Jos tulevaisuusvaliokunta saisi teknologian arviointitoimiston johdettavakseen, niin tulevaisuusvaliokunta voisi sitten selvitellä, mitkä asiat ovat niitä, joista eduskunnan on saatava kokonaisselvitys, ja tällä tavalla määriteltäisiin kyseenä olevat kohteet. Teknologian arviointitoimiston yksi tutkija voisi olla myös tulevaisuusvaliokunnan valiokuntasihteerinä, jolloin systeemi alkaisi toimia.

Toivon, että kun eduskunta nyt toivottavasti hyväksyy tämän aloitteen asian selvittämisestä, niin se johtaa siihen, että eduskunnassa mahdollisimman pian on teknologian arviointitoimisto. Toivottavasti tuleva eduskunta myös ymmärtää organisoitua niin, että tulevaisuusvaliokunta on tämän elimen johdossa ja eduskunta saadaan nykyaikaan.

Ed. M o i l a n e n : Arvoisa herra puhemies! Eduskunnan työtä on viime vuosina pyritty järkiperäistämään ja tässä on saatukin jo hyviä tu-

loksia. Eräs kansanedustajan tehokkaan toiminnan edellytys on, että edustajalla on käytettävissään henkilöstöä ja teknistä apuvälineistöä. Tätäkin puolta on parin viime kauden aikana merkittävästi kehitetty. Viime vuosina on muun muassa ryhmäkanslioiden käyttövaroja lisätty.

Tämän vuoden eli vuoden 95 talousarviossa määrärahaa esitetään jälleen korotettavaksi. On aivan totta, että ryhmäkansliat tarvitsevat varoja. On myös ymmärrettävää, että käyttövarojen määrärahaa mielellään korotetaan joka vuosi, mutta katson, että tämän määrärahan korotus ei tällä kertaa ole perusteltu muun muassa nykyisen kansallisen taloustilanteen vuoksi.

Eilispäivän aikana täällä käytetyissä puheenvuoroissa toistuvasti korostettiin maltillisuuden merkitystä ja yhteisvastuuta sekä omista eduista tinkimistä ja lisävaatimuksista pidättymistä. Edellyttäessämme säästötalkoisiin osallistumista muilta meidän on itsekin niihin osallistuttava, ja puolestamme me voimme näyttää toiminnallamme esimerkkiä muille muun muassa siten, että emme korota näitä määrärahoja. Sen vuoksi tulenkin esittämään yksityiskohtaisessa käsittelyssä, että ryhmäkanslioiden käyttövaroihin ehdotetusta määrärahasta leikattaisiin 1,5 miljoonaa markkaa, mikä merkitsisi sitä, että määräraha pysyisi suunnilleen vuoden 93 tilinpäätöksen tasolla.

Ed. R e n k o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihmettelen tätä ed. Moilasen esitystä sen takia, että tässähän on kysymys siitä, että Suomi on liittynyt EU:hun emmekä me voi eristää parlamenttia tiedonkulusta jne. Me tarvitsemme myös ryhmäkanslioihin niin kuin kaiken kaikkiaankin tämän eduskunnan toiminnan napakoittamiseen ja yhteydenpitojen kehittämiseen määrärahoja. Voi olla, että ymmärsin väärin, mutta jos tuo puheenvuoro tarkoitti tätä, niin haluan selkiinnyttää, että nämä ovat EU:hun liittyviä, taloa koskevia pieniä uudistuksia ja siltä osin tietenkään eivät ole tuon kritiikin väärtejä.

Ed. M o i l a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen seurannut näitä määrärahoja ja niiden kehitystä pari kautta ja olen myös tietoinen EU-jäsenyydestä ja siihen liittyvistä asioista, mutta siitä huolimatta, mikäli näitä määrärahoja täsmällisesti käytetään, katson, että ne kyllä riittävät tähän lisäänkin, etenkin kun meillä tulisi joka kohdassa noudattaa tarkkaa ja asiallista, tavoitteellista, tarkoituksenmukaista taloudenpitoa.

Ed. U k k o l a: Arvoisa puhemies! Aivan aluksi edustajien Moilasen ja Rengon käyttämiin puheenvuoroihin kansanedustajien työmahdollisuuksista ja kansliamäärärahojen käyttämisestä totean, että jos mentäisiin siihen, mitä ed. Tiuri esitti, niin sitä eivät kyllä kansalaiset tällaisessa ilmastossa hyväksyisi. Se on aivan totta. Mutta kyllä kansanedustajan työ, jos sen aikoo kunnialla hoitaa, niin kuin minä uskon, että suurin osa kansanedustajista haluaa hoitaa sen kunnolla, edellyttää, että hänellä on avustajia. Miten muuten pystyttäisiin puuttumaan esimerkiksi valiokunnissa lakiesitysten sisältöön ja esittämään kriittisiä kysymyksiä, ellei pystytä tutkimaan, mitä niiden taustalla on? Ei kai tarkoitus ole, että lainsäädännössä kansanedustaja pelkästään uskoo, mitä sanovat asiantuntijat ja virkamiehet eli ne, jotka ovat itse olleet suurin piirtein valmistelemassa sitä lakia, heitähän me kuuntelemme, eli ne samat lähteet, kuin mitä hallitus on omassa lainvalmistelussaan käyttänyt hyväkseen. Eli jotta tässä suhteessa eduskunta voisi päästä tekemään oleellisia kysymyksiä ja katsomaan, onko jokin laki tarpeellinen tai mikä sen vaikutus olisi, siinä mielessä kansanedustajat kyllä tarvitsevat avustajia ja siinä mielessä ryhmäkanslioiden henkilökunta on tarpeen. Toinen asia on, käyttävätkö kansanedustajat henkilökuntaansa sitten niin tehokkaasti hyväksi kuin voisivat.

Kun itse olen yksihenkinen ryhmä ja olen myös eduskuntapuolue, niin siinä mielessä minulla on ollut onni omata sen verran ryhmämäärärahoja, että olen pystynyt palkkaamaan sihteerin, ja on kyllä rehellisesti sanottava, että ilman häntä en olisi tullut toimeen. Minä olisin hukkunut siihen materiaali- ja työmäärään enkä edes toimittajan ammattitaidolla olisi pystynyt käymään läpi kaikkea, mitä minun on pitänyt käydä. Eli tässä suhteessa minä olen hyvin etuoikeutetussa asemassa ollut tässä eduskunnassa ja tiedän tämän täysin. Tässä suhteessa en kyllä ed. Moilasen ajatuksia jaa. Nimenomaan EU-jäsenyys tuo niin paljon uutta työtä ja lisää selvittämistä, että kyllä ryhmäkanslioissa täytyy olla työvoimaa kansanedustajan apuna.

Mutta se, mitä oli tarkoitus sanoa, on se, mistä johtuu se kuva, mikä kansanedustajista on. Mehän olemme oman edun tavoittelijoita, tahdottomia napin painajia, puoluepukareita, aivottomia älykääpiöitä. Itse asiassa tässä maassa on neljä miljoonaa älykkäämpää ja paremmin tehtävänsä hoitavaa ihmistä kuin kansanedustajat, eli jokainen muu suurin piirtein

olisi parempi tähän taloon kuin siinä tällä hetkellä istuvat kansanedustajat. Tämähän on se kuva, mikä julkisuudessa tulee ja mikä kansalaisilla kansanedustajista on.

En usko siihen, että jotkut poissaolot eduskunnasta olisivat tähän kuvaan vaikuttaneet. Ei se näin pienestä voi olla kiinni. Ilmeisesti kysymys on hyvin pitkästä prosessista, joka huipentuu nyt siihen kiukkuun ja voimattomuuteen, mitä kansalaiset tuntevat leikkausten ja säästöjen edessä sen takia, että kansalaiset eivät itse ole tottuneet siihen, että eduskunnassa tehdään tämän tyyppisiä päätöksiä. Tämä on ollut uusi asia niin kansanedustajille kuin kansalaisillekin, ja tässä suhteessa voi sanoa, että esimerkiksi viime vaalien alla keskustan kansanedustajaehdokkaiden sanat ja kansanedustajien teot täällä eivät varmasti ole vastanneet toisiaan. Se, mikä tästä on hyvä puoli, on, että jatkossa kukaan ei lupaile juuri mitään, ja siinä suhteessa asiat ehkä ovat tervehtymään päin.

Toinen asia on se, että kansanedustajat aivan varmasti ottavat liikaa työtä itselleen eivätkä paneudu pelkästään siihen, mikä on kansanedustajan työ eli työ eduskunnassa valiokunnissa ja eduskunnan alaisissa laitoksissa. Toisin sanoen nimenomaan pitäisi rajautua siihen työhön, mikä kansanedustajan työ on, eikä havitella ulkopuolisia tehtäviä. Mitä varten kansanedustajan pitää olla esimerkiksi maakuntaliiton hallituksessa tai jossain muissa vastaavissa instansseissa, sitä minä olen monta kertaa kysynyt.

Mutta se, mikä ehkä kaikkein pahimmin rapauttaa kansanedustajan työtä, on ilmeisesti kansanedustajien ja puolueiden välinen suhde. Jos siihen saataisiin jonkinlainen uusi järkevä työnjako, niin minä uskoisin, että silloin myös kansanedustajien arvostus kansalaisten keskuudessa nousisi. Eli minä tarkoitan sitä, että ei puoluetoimisto ja puolue saa olla se instanssi, joka paimentaa ja johtaa kansanedustajia tässä talossa. Eduskuntaryhmä tekee päätökset. Toisin sanoen puolueiden toiminta pitäisi irrottaa eduskunnan työstä niin, että puolueille jäisi tulevaisuuden linjojen ja visioiden laadinta ja vaaliorganisaationa toimiminen, koska lainsäädäntö ainakin toistaiseksi on sellainen, että ilman puolueita ei juuri kunnon vaaleja pysty käymään. Silloin vastuu päätöksistä kohdistuisi nimenomaan kansanedustajiin, ja silloin kansanedustajat ottaisivat myös henkilökohtaisen vastuun päätöksistä.

Sehän tässä on monta vuosikymmentä puuttunut, eli on aina pystytty menemään henkilökohtaisesta vastuusta kollektiivisen vastuun taakse. Silloin ei ole ollut niinkään väliä sillä, mitä tässä talossa on päätetty, koska siitä on joku muu kuin kansanedustaja itse aina kantanut vastuun siitä huolimatta, että kansanedustaja toki sitten on vaaleissa joutunut vastaamaan niistä päätöksistä, joita kollektiivisesti on tehty. Muistan hyvin selvästi viime vaaleissa, että aina vaalikampanjassakin on voitu mennä sen taakse, että "enhän minä mutta kun tämä meidän ryhmä" tai "meidän puolue" tai "kun hallitus oli tätä mieltä, niin piti tehdä tämmöinen päätös, kyllähän minä muuten olisin aivan hyvin tehnyt toisen tyyppisen päätöksen, mutta kun nyt täytyy tehdä näin". Eli toivon, että kansanedustajat ottaisivat päätöksistä enemmän henkilökohtaista vastuuta. Poliittisen vastuun käsite muutoinkin Suomessa saisi eurooppalaistua, vaikka toki se on mielestäni muutaman vuoden sisällä tullut paremmalle tolalle mitä se aikaisemmin oli.

Kaikessa poliittisessa toiminnassa, niin puolueiden kuin eduskuntaryhmienkin toiminnassa keskeistä mielestäni on avoimuus ja julkisuus. Esimerkiksi se, että puolueiden vaalirahoitus ei ole julkista, on kyllä sellainen asia, joka ei ainakaan kansanedustajien eikä myöskään puoluelaitoksen arvovaltaa nosta. Olen mielestäni tästä hyvin paljon puhunut ja olen myös yhtynyt ja kannattanut vihreitten ed. Satu Hassin lakialoitetta, jossa puolue- ja nimenomaan vaalirahoitus on esitetty julkiseksi. Tämä mielestäni pitäisi ottaa vakavasti. Jos esimerkiksi tämä uudistus saataisiin aikaan, niin olisi paljon voitettu. Silloin kansalaiset tietäisivät tarkkaan, kuka rahoittaa ja mistä kukin kansanedustaja ja puolue saa rahansa vaalikampanjaansa, ettei tule sellaisia ikäviä mielikuvia siitä, että taustalla voi olla epäterveitä kytkentöjä.

Epäterveet kytkennäthän nyt valitettavasti ovat tulleet pinnalle kunnallispolitiikassa. Poliitikko on poliitikko, oli hän sitten kunnallis- tai eduskuntapoliitikko. Kaikki tällaiset tapahtumat rapauttavat myös tämän talon ja kansanedustajien arvovaltaa.

Ed. T i u r i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Ukkolan mukaan kansalaiset eivät ymmärtäisi sitä, että kansanedustajat saisivat aputyövoimaa itselleen. Minusta ainakin minimivaatimus olisi, että kansaa valistettaisiin, mistä on kysymys. Jos kansanedustajalla olisi riittävästi käytettävissään sihteerityövoimaa, se varmasti parantaisi edustajan arvostustakin, koska

erilaiset yhteydenotot ja vastaukset kirjeisiin ja muihin voitaisiin hoitaa ajallaan ja tehokkaasti, niin että kansalaiset todella huomaisivat, että kansanedustaja on heidät ottanut huomioon. Nythän se ei onnistu, kun kaatuu erilaisten muiden töiden alle.

Ennen kaikkea saataisiin varmasti huomattavasti paremmin toimiva yhteiskunta Suomeen, jos lait tulisivat huolellisemmin arvioitua eduskunnassa. Siihen olisi mahdollisuuksia, jos kansanedustaja voisi käyttää enemmän aikaa todelliseen työhönsä eikä erilaisiin rutiinihommiin. Sama koskee myös erilasia säästötoimia, joita hallitus esittää. Niidenkin selvittäminen vaatisi aika paljon työtä ja miettimistä. Uskon, että ne rahat, jotka nyt pitäisi sijoittaa kansanedustajien lisätyövoiman palkkaamiseen, monin kerroin säästyisivät, kun meillä olisi paremmin toimiva ja paremmin hoidettu yhteiskunta.

Ed. Mäkipää (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vaikka pääluokka 22 on suhteellisen pieni verrattuna muihin pääluokkiin, on syytä kuitenkin ed. Ukkolan ja muidenkin puheenvuorojen johdosta todeta, että hallitus ja eduskunta on jokaisen kansalaisen toimeentuloa entisestään tiukentanut. Kun täällä on vedottu EU:hun, että nyt tarvitsisi olla enemmän sihteeriväkeä, niin kyllä monen muun ihmisen elinoloja on huononnettu, eli EU-kytkentä ei voi olla oikea. Me itse olemme olleet vaatimassa eduskunnassa kansalaisilta tiukempaa elämistä. Kyllä ainakin minä katson, että moraalisesti, vaikka 1,5 miljoonan markan vähennys ei rahallisesti ole paljon, on oikein, että tyydytään viimevuotiseen tasoon, mikä ryhmäkanslioidenkin osalta on. Sama on puoluetuessa sun muissa. Ymmärrän, että vaikka minä kuten ryhmämme ja monet muut varmaan tarvitsisivat sihteerityötä entistä enemmän, niin kyllä meidän on jollain tavalla näytettävä esimerkkiä myös muille kansalaisille Suomessa.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Ed. Laineen sinänsä ansiokas ja hyvä puheenvuoro kirvoitti eduskunnassa tietynlaisen itseruoskinnan ilmapiirin, joka on aika naiivin tuntuinen, jossa tietysti näkyy vaalien läheisyys ja sillä tavalla.

Nyt puhutaan kansliamäärärahoista. Ne ovat välttämättömiä. En ole tutustunut ed. Moilasen aloitteeseen sellaisenaan, mutta en tule sitä kannattamaankaan. Ryhmäkanslioissa pitää olla riittävä henkilökunta, vaikkakin totuus on se, että hyvin harvat käyttävät ryhmäkanslioiden palvelua, henkilökohtaisesti en juuri lainkaan. Toiset käyttävät sitä enemmän. Se jakautuu hyvin epätasaisesti.

Herra puhemies! Lähinnä puuttuisin ryhmäkansliamäärärahojen valvontaan. Minulla on sellainen tunne, että eduskunnassa ei ole niiden käytölle juuri minkäänlaista valvontaa. En epäile väärinkäytöksiä eikä niitä pidä tarkasti valvoakaan, sen pitää olla hyvin vapaamuotoista, koska se tulee esille ryhmän omassa päätöksenteossa.

Minulla on sellainen ajatus, että jos esimerkiksi ryhmä loppuu kokonaisuudessaan kesken kaiken ja sille jää ryhmäkansliamäärärahoja, niin mihin ne rahat laitetaan. Pannaanko ne omaan taskuun, kun lähdetään hipsimään, vai palautetaanko ne jollekin tilille valtiolle? Tällaisestakaan ei käsitykseni mukaan ole mitään säännöksiä olemassa.

Samoin yhden henkilön ryhmät, joita nykyisin on paljon. Sielläkin varmasti asioita käsitellään aivan oikein, en halua siihen viitata. Näiltäkin osin säännöksissä on varmasti puutteellisuutta, jota on syytä korostaa.

Uskoisin, että ryhmäkansliamäärärahojen osalta pitäisi selkeyttää eräitä kohtia tulevaisuuden varalle, jotta tiedettäisiin, että tämä homma on selkeästi hanskassa. Rahojen käytön täytyy olla vapaamuotoista ryhmän puolelta, mikä on oikein, mutta uskon, että on eräitä aukkokohtia, jotka pitäisi lainsäädännössä ja nimenomaan eduskunnan tietyssä hierarkiassa järjestää uudelleen.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy pääluokan yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Pääluokkaa koskeva ehdotus

Seuraava pääluokkaa koskeva, hyväksytyn menettelytavan mukaisesti keskuskansliaan kirjallisena jätetty, edustajille monistettuna ja numeroituna jaettu ehdotus tehdään keskustelun kuluessa:

1. Ed. Moilanen: momentilta 22.99.21 vähennettäväksi 1 500 000 mk eduskuntaryhmien ryhmäkanslioiden käyttövaroiksi ehdotetusta määrärahasta. (TAA 301)

Keskustelu:

Ed. M o i l a n e n : Teen ehdotuksen n:o 1.

Ed. J ä ä s k e l ä i n e n : Kannatan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Keskustelussa on tehty ehdotus n:o 1 ja sitä on kannatettu.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Edustajat Lehtinen ja Suhonen merkitään läsnä oleviksi.

Päätökset:

Luku 01 Kansanedustajat, luku 02 Eduskunnan kanslia, luku 09 Valtiontilintarkastajat, luku 14 Eduskunnan oikeusasiamies, luku 25 Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunta ja luku 30 Eduskunnan kirjasto hyväksytään.

Luku 99 Eduskunnan muut menot

Äänestys ed. Moilasen ehdotuksesta n:o 1.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 1 "ei".

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 146 jaa- ja 8 ei-ääntä; poissa 45. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Pääluokan perustelut hyväksytään.

P ä ä l u o k k a 2 3

Yleiskeskustelua ei synny.

Eduskunta ryhtyy pääluokan yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Pääluokkaa koskevat ehdotukset

Seuraavat pääluokkaa koskevat, hyväksytyn menettelytavan mukaisesti keskuskansliaan kirjallisina jätetyt, edustajille monistettuina ja numeroituina jaetut ehdotukset tehdään keskustelun kuluessa:

1. Ed. Moilanen: momentilta 23.27.50 vähennettäväksi 7 000 000 mk poliittisen toiminnan avustamiseen ehdotetusta määrärahasta. (IV vastalause ja TAA 302)

2. Ed. Mäkelä: momentti 23.27.50 ja puoluetukeen ehdotettu määräraha 64 200 000 mk poistettavaksi. (TAA 332)

Keskustelu:

Ed. M o i l a n e n : Teen ehdotuksen n:o 1.

Ed. K a l l i s : Kannatan ed. Moilasen tekemää ehdotusta.

Ed. M ä k e l ä : Teen ehdotuksen n:o 2.

Ed. S u h o n e n : Kannatan ehdotusta n:o 2.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Keskustelussa on tehty ehdotukset n:ot 1 ja 2 ja niitä on kannatettu.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Päätökset:

Luku 01 Valtioneuvosto, luku 02 Valtioneuvoston kanslia, luku 03 Oikeuskanslerinvirasto ja luku 25 Valtioneuvoston edustus- ja virkahuoneistot hyväksytään.

Luku 27 Poliittisen toiminnan avustaminen

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Äänestyksissä ehdotan meneteltäväksi siten, että ensin äänestetään momentin 50 määrärahan vähentämistä koskevasta ed. Moilasen ehdotuksesta n:o 1 mietintöä vastaan ja sitten määrärahan poistamista koskevasta ed. Mäkelän ehdotuksesta n:o 2 mietintöä vastaan sellaisena, miksi se on edellisessä äänestyksessä muodostunut.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestys ed. Moilasen ehdotuksesta n:o 1.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 1 "ei".

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 135 jaa- ja 16 ei-ääntä; poissa 48. (Ään. 2)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Mäkelän ehdotuksesta n:o 2.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 2 "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 150 jaa- ja 4 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 44. (Ään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 99 Valtioneuvoston muut menot ja pääluokan perustelut hyväksytään.

Pääluokka 24

Yleiskeskustelu:

Ulkoasiainministeri Haavisto: Arvoisa puhemies! Ulkoministeriö on osallistunut merkittävällä panoksella säästötalkoihin, sillä vuodesta 1991 vuoteen 1995 ovat tämän hallinnonalan menot supistuneet neljänneksellä. Supistumiset ovat ennen kaikkea kohdistuneet kansainvälisen kehitysyhteistyömme menoihin, jonka määrärahat ovat puolittuneet tänä aikana, mutta me olemme myöskin joutuneet merkittävästi tinkimään toimintamenoista. Tämä on johtanut mm. useiden suurlähetystöjen sulkemiseen. Tämä on tapahtunut tilanteessa, jossa me joudumme entistä enemmän olemaan mukana kansainvälisessä yhteistyössä ja selvittämään eri maissa asioita, jotta me selviytyisimme Euroopan unionin piirissä näistä asioista käytävässä pohdinnassa.

Tässä budjetissa on kehitysyhteistyömenojen markkamääräinen lasku saatu pysähtymään ja saatu jopa pieni korotus määrärahoihin. Bruttokansantuoteosuudessa ei vielä elpyvän kansantaloutemme takia ole nähtävissä nousua, sillä jäämme edelleen jossakin määrin alle 0,4 prosentin bruttokansantuotteesta, vaikka tavoitteemme on tulevaisuudessa päästä 0,7 prosentin tasoon.

Kehitysyhteistyövarojen leikkaus on vuosien varrella kohdistunut sekä monenkeskiseen että kahdenväliseen yhteistyöhömme. Olemme joutuneet keskeyttämään ja pienentämään hankkeitamme, supistamaan avustuksiamme kansainvälisille järjestöille ja pohtimaan vakavasti yhteistyömaidemme lukumäärän pienentämistä. Uusia hankkeita ei juurikaan ole voitu aloittaa.

Euroopan unionin jäsenyys asettaa oman kehitysyhteistyömme edelleen uuden tilanteen eteen. Valtionvarainvaliokunta on kiinnittänyt mietinnössään huomiota siihen, että 200 miljoonaa markkaa kehitysyhteistyövaroistamme käytetään Euroopan unionin kehitysyhteistyöhön kohdennettavaan jäsenmaksuun. Tulevina vuosina, mahdollisesti jo ensi vuodesta alkaen, joudumme lisäksi osallistumaan Euroopan kehitysrahaston (Edf:n) kustannuksiin. Näin ollen Euroopan unionin kautta kanavoitava kehitysyhteistyömääräraha kasvaa vuosikymmenen loppuun mennessä noin 500 miljoonaan markkaan.

Ellei kehitysyhteistyöhön kohdennettavaa määrärahaa voida silloin tulevaisuudessa merkittävästi korottaa, joutuu oma kahdenvälinen kehitysyhteistyömme erittäin ongelmalliseen tilanteeseen. Jo nyt tämä vaara on vaikuttanut sitoumusvaltuuksiin, niin ettemme voi sitoa merkittävässä määrässä varoja tuleviin pitkäaikaisiin hankkeisiin. Monenkeskisen kehitysyhteistyön työn volyymin supistaminen on hankalampaa, sillä olemme tehneet monivuotisia sitoumuksia, joiden purkaminen on lähes mahdotonta. Ongelmaksi muodostuukin se, että kehitysyhteistyö on silloin luisumassa jossakin määrässä meidän suomalaisten käsistä, vaikka on erittäin tärkeää, että yrityksemme ja asiantuntijamme ovat jatkuvasti ajan tasalla näissä asioissa, niin että me kykenemme kilpailemaan Euroopan unionin hankkeista. Jotta me tähän kykenisimme, silloin oma suora kosketuspintamme kehitysmaiden todellisuuteen on välttämätön.

Meidän onkin tarpeen pohtia kehitysyhteistyömme kokonaisuutta, sen sisältöä, laajuutta, tehtävän työn kohdentamista ja myös laatua. Meidän olisi selvitettävä, miten Suomi voi täyttää kansainväliset sitoumuksensa kehitysyhteistyöhön ohjattavasta bruttokansantuoteosuudesta. Euroopan unioni tuo mukanaan myös kysymyksen kehitysmaasuhteidemme laajemmasta kokonaisuudesta. Meillä on myös tarvetta pohtia toimenpiteidemme yhteisvaikutusta kehitysmaiden tilanteeseen ja asemaan.

Vuoden 1995 kehitysyhteistyöbudjetin monenkeskistä määrärahaa ollaan parastaikaa jakamassa eduskunnan aiemmin edellyttämällä tavalla, niin että noin 60 prosenttia rahoista suuntautuisi YK:n järjestöille, suurimman tuen saajina Unicef ja Undp, ja 40 prosenttia kansainvälisille rahoituslaitoksille.

Valtiovarainvaliokunta on tehnyt 20 miljoonan markan lisäyksen kansalaisjärjestöille ja Ke-

hitysyhteistyön Palvelukeskukselle osoitettuun määrärahaan. Sen turvin kehitysjoukkotoimintamme sekä kansalaisjärjestöjemme laaja ja monipuolinen projektityö voivat jatkua lähes ennallaan.

Korkotukivaltuutta pienennetään 200 miljoonalla markalla vuosina 1987—1995. Sen vaikutukset riippuvat siitä, miten paljon luototuskelpoisia investointitarpeita kasvukelpoisista kehitysmaista on löydettävissä. Suomi pyrkii ohjaamaan nämä korkotukiluotot sellaisiin investointeihin, joihin on vaikea saada markkinaehtoista rahoitusta, kuten ympäristöhankkeisiin ja sosiaalisektorin investointeihin.

Valtiovarainvaliokunta toteaa muun muassa, että lähialueyhteistyöhankkeisiin on pyrittävä hankkimaan myös Euroopan unionin rahoitusta. Tässä on lähdetty liikkeelle, ja ulkoasiainministeriö on perustanut vuoden alusta oman EU-hanketiedotuspisteen, josta suomalaiset yritykset voivat saada tietoa ja apua Euroopan unionin projekteja ja hankintoja koskevissa asioissa. Tämä koskee ennen kaikkea Euroopan unionin, Venäjän, Keski- ja Itä-Euroopan maiden kanssa tehtäviä yhteistyöhankkeita.

On ollut myös myönteistä havaita, että valtiovarainvaliokunta on päättänyt jatkaa viime vuonna lisätalousarvion kautta käynnistettyä siviilirauhanturvaajatoimintaa Bosnian ja Serbian rajalla.

Eräänä ongelmana tulee jatkossa olemaan se, että Euroopan unionin ulko- ja turvallisuuspoliittisessa yhteistyössä tulee esiin hankkeita, joihin jouduttaisiin myös suuntaamaan tiettyä rahoituspanosta. Nyt tällaiseen tarkoitukseen ei budjetissa ole minkäänlaisia määrärahoja, vaan tällaiset hankkeet joudutaan aikanaan tuomaan lisäbudjettikäsittelyn kautta päätettäviksi. Jatkossa pitäisi pitää huolta siitä, että me voisimme olla mukana tässä yhteistyössä samoin edellytyksin kuin muutkin Euroopan unionin jäsenmaat.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On tietysti erittäin tärkeätä, että ulkoministeri Haavisto osallistuu tänään eduskunnassa käytävään budjettikeskusteluun erityisesti, kun juuri tänään on avattu Helsingissä Pohjoismaiden neuvoston järjestämä YK:ta käsittelevä kokous, johon myös ulkoministeri Haavisto osallistui ja myös YK:n pääsihteeri Boutros Boutros Ghali.

Kuitenkin juuri tätä taustaa vastaan — seminaarihan liittyy YK:n perustamisen 50-vuotisjuhlallisuuksiin — ulkoministeri Haaviston sanat olivat varsin onttoja. Hän selitteli kehitysmäärärahojen leikkauksia ja vaikeaa tilannetta aivan kuin ulkopuolisena, aivan kuin hän itse ei olisi mukana ja osallisena tässä prosessissa, mitä tämä hallitus on tehnyt. Kuitenkin samaisessa seminaarissa hyvin vahvasti kehuttiin sitä, miten Pohjoismaat ovat kautta aikojen kantaneet oman vastuunsa YK:n rahoituksesta, miten esimerkillisiä me olemme muihin maihin nähden.

Tätä taustaa vasten valtiovarainvaliokunnan mietintö ja ulkoministeri Haaviston täällä käyttämä puheenvuoro ovat suuressa ristiriidassa. Emme me mihinkään tästä pälkähästä pääse sillä, että me sanomme, että kun me olemme nyt EU:n jäseninä, niin ongelmia tulee hieman lisää. Tosiasia on se, että määrärahoja on kehitysyhteistyöstä leikattu ja niin on myös YK:n alaisten järjestöjen, Unescon ja monien muiden, määrärahoja leikattu ja aiotaan leikata. Se on tosiasia. Hallituksen prioriteettilistalla korkotukilainat ovat vielä kaiken lisäksi etusijalla suoraan esimerkiksi humanitaariseen tukeen nähden.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ulkoministeri Haavisto totesi aivan oikein Suomen kehitysyhteistyömäärärahojen alentuneen. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että hallituksella ei ole rahan puutetta, sillä millä muulla tavalla herra ulkoministeri voi selittää sen, että hallitus on näyttämässä vihreää valoa ns. valmiusjoukkojen perustamiselle Länsi-Euroopan unionin Weu:n käyttöön. Valmiusjoukkojen perustaminen merkitsee noin 2 000 miljoonan markan suuruista laskua. Tämän lisäksi valmiusjoukoista koituisi 1,5 miljardia markkaa vuotuisia ylläpitokustannuksia. Eli pelkät vuotuiset ylläpitokustannukset ovat enemmän kuin Suomi suunnittelee käyttävänsä kehitysyhteistyömäärärahoihin.

Tietenkin mielenkiintoista olisi tietää, kun ulkoministeri Haavisto viittasi EU:n yhteisestä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta aiheutuviin lisäkustannuksiin, tarkoititteko te juuri tämän valmiusjoukon perustamista. Te totesitte, että Suomi joutuu maksamaan tiettyjä lisäkustannuksia, jotka yhteisestä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta aiheutuvat. Onko nyt kysymys siitä, kuten esimerkiksi puolustusvaliokunta kohua herättäneessä lausunnossaan jo ennen EU-kansanäänestystä totesi, että Suomella on velvoite tällaisten rauhaan pakottamiseen suuntautuvien valmiusjoukkojen perustamiseen, jotka sitten osoi-

tettaisiin Länsi-Euroopan unionin kriisienhallintaoperaatioihin?

Ed. L u u k k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Haavisto valitteli puheenvuorossaan sitä, että kehitysyhteistyörahat eivät tänäkään vuonna yllä 0,4 prosenttiin bkt:sta. Todellisuushan on vieläkin karmeampi, sillä vajaaseen 0,4:ään päästään vain vippaskonsteilla eli sillä, että luetaan mukaan pakolaisvarat ja EU:n kautta kulkevat varat. Eli puhdasta kehitysyhteistyöapurahaa on huomattavasti vähemmän kuin 0,4 antaa ymmärtää.

Olennaista minusta on se, että kehitysyhteisapu ei voi olla suhdanteista riippuvaista. On tekosyy selittää sitä, että Suomen taloudella menee huonosti ja siksi emme voi antaa enempää. Kestävä pohja ja tehokkaat tulokset kehitysyhteistyöstä saadaan vain sillä, että rahoitus on jatkuvaa ja että se on vakiopohjalla, mieluummin niin, että pohja on nouseva.

Hallitus ei ole koko elinaikanaan kyennyt laatimaan tavoiteohjelmaa, sellaista uraa, jolla päästäisiin takaisin 0,7 prosentin tasolle. Vuosi toisensa jälkeen se liukuu aina vain kauemmaksi ja kauemmaksi eteenpäin, koska vuosi toisensa jälkeen hallitus aina vain enemmän ja enemmän leikkaa tätä erää.

Ed. P a a s i o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Edellisten puhujien tapaan voisin todeta, että ulkoministeri Haavisto sinänsä on aivan oikeassa näissä asioissa, mutta se hallitus, jonka ministerinä hän toimii, on alusta alkaen toiminut sillä tavoin, että kehitysyhteistyömäärärahat ovat joutuneet itse asiassa kymmenkertaisen leikkauksen kohteeksi verrattuna bruttokansantuotteen laskuun. Kun bruttokansantuote hallituksen alkuaikoina laski 5 prosenttia, niin kehitysyhteistyömäärärahat laskivat 50 prosenttia. (Ed. Mäki-Hakola: Velalla nekin maksetaan!)

Tässä mielessä voisi todeta, että eduskunnan ulkoasiainvaliokunta, jonka toimialaan kehitysyhteistyö kuuluu, on hyvin monena vuonna kiinnittänyt huomiota siihen, että jos tämä trendi jatkuu — mehän olemme itse asiassa suunnilleen 0,3 prosentin tasolla — niin on selvä vaara, että meidän kehitysyhteistyömme rakenteet purkautuvat kokonaan. Tästä syystä on todellakin syytä kiinnittää asiaan huomiota myös ulkoministerin suulla. Olisi vain toivottava, että valtiovarainministeri voisi käyttää tästä asiasta puheenvuoron, nimittäin valtiovarainministereistähän tämä on enemmän kiinni kuin ulkoministereistä. Mutta hallituksen yleinen suuntaus on ollut se, että Suomen kansainvälisestä osallistumisesta, Suomen kansainvälisestä maineesta ei piitata siihen mittaan, että kehitysyhteistyötä olisi niin kuin muissa Pohjoismaissa pidetty ikään kuin kansallisesti luonnollisena tapana osallistua kansainväliseen yhteistyöhön.

Ed. H e l l e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ulkoministeri valitteli, että hän on ollut tekemässä huonoja esityksiä eduskunnalle ja eduskunta on sitten nämä typeryydet vielä kaiken lisäksi hyväksynyt. Ulkopolitiikkahan on siitä omalaatuinen alue, että se on pitkälti meidän parlamentaarisen kontrollimme ulkopuolella. Eduskunnan kykyä käsitellä näitä asioita selvästi aliarvioidaan ja sitä väheksytään. Yksi esimerkki tästä asiasta on se, että meille on nyt ilmoitettu, että pääministeri tulee ilmoittamaan, että tasavallan presidentti on tehnyt päätöksen, että Suomi ottaa tarkkailija-aseman Länsi-Euroopan puolustusliitossa, vai mikä sen suomenkielinen nimi onkaan.

Eduskuntahan edellytti, kun syksyllä käsiteltiin näitä asioita, että hallitus tuo kysymyksen tarkkailija-aseman hakemisesta Weu:ssa erikseen eduskunnan käsiteltäväksi. Minusta pääministerin ilmoitusmenettely ei täytä tätä eduskunnan ehtoa, koska eduskuntahan ei voi pääministerin ilmoituksen myötä ilmaista kantaansa asiaan. Tuontapainen menettely on mielestäni selvästi eduskunnan arvovallan ja eduskunnan vallan halveksimista tässä asiassa. Se on selkeä osoitus, että nämä asiat eivät ole parlamentaarisen kontrollin arvoisia ainakaan hallituksemme mielestä.

Ed. A n d e r s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nyt kun Suomi on ollut EU:n jäsen 11 vuorokautta, olisin odottanut, että ulkoministeri Haavisto olisi kommentoinut vähän tätä uutta tilannetta varsinkin, kun Tshetshenian väkivaltaisuudet ovat koko ajan olleet nyt mitä ajankohtaisimpia ja niitä myös ulkoministeri itse on kommentoinut. Nyt Suomi kait on sitoutunut EU:n yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Olisi mielenkiintoista tietää, kun on seurannut hyvin varovaisia lausuntoja näistä väkivaltaisuuksista, ovatko nämä Suomen itsenäisen ulkopoliittisen linjan ilmauksia vai EU:n kanssa ensin tsekattuja lausumia.

Olisi myös mielenkiintoista kuulla kommentti

siitä, että kun suunnitellaan Venäjää vastaan erilaisia talous- ja muita sanktioita, niin miten ulkoministeri näkee Suomen mukanaolon näissä. Presidentti on tosin sanonut, että Suomi ei missään tapauksessa kannata näitä, mutta onko meidän velvoitteenamme olla kuitenkin erottautumatta tämäntyyppisistä toimenpiteistä?

Ed. Seivästö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ulkoministeri puheenvuoronsa alussa toi sentään esille pienen valopilkun, mikä on nähtävissä, että määrärahojen väheneminen on pysähtynyt ja lievä kasvu-ura olisi näkyvissä. Sitten hän viittasi uusiin hankkeisiin, jotka tulevat viemään meiltä todennäköisesti useita miljardeja. Jos me perustamme kriisinhallintajoukon tai valmiusjoukon sekä YK:n käyttöön että Weu:n käyttöön, niin onko kysymys todellakin kahdesta eri joukosta? Kustannukset ovat tietenkin aikamoiset.

Henkilökohtaisesti katson, että juuri tämäntapainen toiminta, jossa pääpaino pistetään aseiden ja voiman käyttämiseen, on uhka kehitysyhteistyömäärärahojen nostamiselle. Miten käy sitten ns. perinteisen rauhanturvatyön, jota kuitenkin tullaan tulevaisuudessakin maailmassa tarvitsemaan ja jossa suomalaiset YK-miehet ja -naiset ovat tehneet hyvin uraauurtavaa ja ansiokasta työtä? Jääkö perinteinen rauhanturvatyö meidän maamme osalta historiaan kokonaan, ja tuleeko kenties muita maita täyttämään tyhjiötä, jonka Suomi siinä jälkeensä jättää?

Ed. Kankaanniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puutun myös kehitysyhteistyörahoitukseen toteamalla sen, niin kuin ministeri Haavistokin totesi, että tässä on lievää nousua, mutta samanaikaisesti kuitenkin tällä budjetilla jäämme alle 0,4 prosentin bruttokansantuoteosuuden laskentatavasta riippumatta. Siis vaikka pakolaismenot vähän yliarvioituna ovat mukana, nyt jäämme ensimmäisen kerran, korostan: ensimmäisen kerran, alle 0,4 prosentin bruttokansantuoteosuuden. Vielä viime vuonna päästiin sen verran yli, että vaikka otetaan pakolaismenot oikealla tavalla, niin senkin jälkeen 0,4 toteutuu.

Hallitus teki 5.4.1992 kuuluisan säästöpäätöksen, että 0,4:stä pidetään kiinni, sen alle ei mennä. Nyt kuitenkin, jos budjetti tulee tällaisena hyväksytyksi, Suomi tänä vuonna menee tietoisesti, eduskunta tekee päätöksen tietoisena, että 0,4 prosenttia ei toteudu. Tämä on valitettavaa. Tarvittaisiin 100—200 miljoonaa markkaa lisää tälle menokohdalle, jotta tuo 0,4 toteutuisi. Bruttokansantuotteen kasvu aiheuttaa tämän muutoksen tarpeen, laskentatapa kun tässä asiassa on tällainen.

Euroopan unionin jäsenyys tuo meille uuden menoerän tältä osin, parisataa miljoonaa ja ehkä vähän ylikin ja varmasti viimeistään ensi vuonna jo 300—400 miljoonaa lisää. Tähän on syytä varautua jo tänä vuonna.

Totean vain, että Ruotsin sosialidemokraatit näyttävät lähteneen nyt samalle linjalle. Siellä leikataan myös kehitysyhteistyömäärärahoja heti sosialidemokraattien ensimmäisessä budjetissa.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Halonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhdyn niihin puhujiin, jotka ovat kritisoineet ulkoministeriä siitä, että rahan puute näyttää olevan kovin suhteellinen käsite. Kaikki toki olemme olleet myöntämässä sitä, että niin kotimaan asioissa kuin kehitysyhteistyöasioissa pitää ottaa taloudelliset resurssit huomioon. Sen takia toki juuri kysymys onkin bkt:hen suhteutetusta luvusta. Mutta kuten täällä monet jo ennen minua ovat ehtineet kritisoimaan, hallitus ei ole hyväksynyt tätä prosenttiperiaatetta, vaan on lähtenyt siitä, että näitä määrärahoja nimenomaan on pienennetty muita enemmän. Se, että nyt on näkyvissä pikkuisen parempi tilanne, on tietysti hyvä asia.

Mutta kun sen miinuksena tulee EU:n sotilaallisen puolen mahdolliset lisämenot, niin olisinkin tässä yhteydessä jäänyt ihmettelemään sitä, onko hallituksen piirissä ja nimenomaan ulkoministeriön puolelta laskettu tarkemmin, kuinka esimerkiksi valmius- tai kriisijoukot suhtautuvat EU:n kautta menevään kehitysyhteistyöhön ja siihen, mitä me muuten itse teemme. Onko näkyvissä selvästi suuntaus siihen, että me olemme uskomassa enemmän aseisiin kuin ihmisoikeuksiin?

Käytän vielä tilaisuutta hyväkseni huomauttaakseni siitä, että Suomi on edelleen myöskin Euroopan neuvoston jäsen, johon myöskin EU on luottanut ihmisoikeusasioissa, koska minkään selvityksen mukaan EU:lla itsellään ei ole muuta kuin toki se kaikkitekevä rahan mahti, jolla voidaan kiristää väärin käyttäytyviä valtoja. Olisin toivonut, että ulkoministeri olisi myöskin tätä puolta ottanut esille ja arvioinut, minkälaisilla resursseilla aiotaan nimenomaan Euroo-

pan turvallisuuteen vaikuttaa ihmisoikeustilannetta parantamalla.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Andersson otti hyvin tärkeän asian esille ihmetellessään sitä, minkä vuoksi Suomen ulkopoliittisen johdon kannanotot ja Suomen kannanotot Tshetshenian tilanteesta ovat niin ylivarovaisia kuin ne ovat olleet. Olin huomaavinani eilisten televisiolausuntojen perusteella, että presidentin ja ulkoministerin kantojen välillä on olemassa ainakin aste-ero, jos ei hieman suurempaakin eroa. Käsittääkseni presidentti on ulkoministeriötaustansa perusteella edelleenkin pysyttäytynyt hyvin varovaisessa ja suomettuneessa lähtökohdassa, elikkä mihinkään ei juuri saa kantoja ottaa ja mitään Suomi ei saa ilmoittaa. Kyllä on ihmeellistä, jos näin räikeässä ihmisoikeusloukkauksessa ei Suomelta tule kunnollista kannanottoa. Minä suorastaan häpeän sitä, että näin ei tapahdu, onhan kysymys siitä, että Suomi on tällä hetkellä EU:n jäsen.

Mielestäni ministeri Haavisto eilisessä lausunnossaan on kyllä käsittänyt sen, mitä Suomen EU-jäsenyys Suomen ulkopolitiikalta ja sen kannanotoilta edellyttää. Sen sijaan minusta vähän näyttää, että presidentti ei ole käsittänyt.

Ulkoasiainministeri H a a v i s t o: Arvoisa puhemies! Itse asiassa Suomi tunnetaan maailmalla siitä, että se on ollut maailman johtavia maita kehitysyhteistyössä, YK-politiikassa ja toisaalta rauhanturvaamisessa. Tätä taustaa vasten nämä leikkaukset ovat todella vakavia. Minä olen valmis myöntämään sen, että hävisin budjettineuvotteluissa valtiovarainministeriölle nimenomaan sen, että Euroopan unionin budjetista kehitysyhteistyöhön laskettava osa otettiin pois meidän omasta kehitysyhteistyöbudjetistamme ja luetaan oda-osuuteen. Kun te puututte siihen, että kehitysyhteistyömäärärahoja on leikattu näin paljon enemmän kuin muita määrärahoja, kai tässä ihmisten raadollisuus tulee esille, eli me pyrimme sittenkin ennen hoitamaan omia, suomalaisia ongelmia kuin kantamaan vastuuta näistä veljistämme, jotka ovat vaikeissa olosuhteissa kehitysmaissa.

Selvänä tavoitteena meillä on se, että me nostamme kehitysyhteistyömenomme 0,7 prosentin tasolle. On myös totta, että 0,4 jää nyt juuri bkt:n nousun johdosta saavuttamatta, mikä sinänsä on valitettavaa. Tähän 0,7:ään prosenttiin pääsystä hallituksen kanta on se, että sitten kun me saamme taloudellisen tilanteemme paranemaan, tullaan tälle tasolle.

Puhuitte monissa puheenvuoroissa, muun muassa edustajat Laakso ja Seivästö, valmiusjoukoista ja että tähän varattaisiin jotain rahaa. Valmiusjoukkoajatus on tullut esille puolustusvoimien komentajan esityksestä. Puolustusministeriö on nyt luvannut selvittää asiaa. Oma kantani on tähän erittäin varauksellinen. Eivät tällaiset joukot sovi oikein hyvin Suomelle. Me olemme perinteellinen rauhanturvamaa, joka pyrkii perinteistä rauhanturvaa ja ennakkoehkäisevää toimintaa harjoittamalla ratkaisemaan kriisejä. Itselläni on se käsitys, että meiltä ei löydy sellaisia rahoja, että me kykenisimme tällaisen valmiusjoukon panemaan pystyyn, vaikka siihen olisi haluakin. Minusta tässä suhteessa pelkonne on hyvin suuresti ennenaikainen.

Kun puhuin, että Euroopan unionin jäsenyydessä tarvitaan tiettyihin hankkeisiin lisävaroja, kysymys on silloin esimerkiksi vaalitarkkailusta joissakin maissa ja tämän tapaisista hankkeista, ei suinkaan tuollaisista massiivisista asioista.

Puheenvuoroissa tuli myöskin esille, ed. Anderssonin puheenvuorossa lähinnä, että me olisimme jollain tavalla sitoutuneet Euroopan unionin jäsenyydessä tällaiseen toimintaan. Tässä ei ole minkäänlaista perää.

Siinä, millä tavalla Weu:n tarkkailija-asema tuodaan eduskunnan käsittelyyn, hallituksen kimmokkeena oli ulkoasiainvaliokunnan mietintö, jossa ulkoasiainvaliokunta EU-käsittelyn yhteydessä otti kantaa tarkkailija-aseman puolesta. Kun mietintö hyväksyttiin täällä, ymmärrettiin, että se oli myönteinen kannanotto. Tätä asiaa on nyt selvitetty. Selvitin sitä eilen ulkoasiainvaliokunnassa. Pääministeri on päätynyt siihen, että hän tuo ilmoituksen teille eduskuntaan ensi viikolla. Eduskunnalla on tietysti mahdollisuus ottaa asia esille ja vaatia toisenlaista menettelytapaa, jollei pääministerin valitsema linja tyydytä.

Olette useissa puheenvuoroissa ottaneet esille Tshetshenian kysymyksen. Siinä meidän lausuntomme ovat aika tavalla olleet linjassa sen kanssa, mitä muut läntiset maat ja ennen kaikkea EU:n jäsenet ovat tässä asiassa lausuneet. Me olemme olleet koko ajan yhteistyössä tässä asiassa Euroopan unionin puheenjohtajamaan kanssa, sillä EU:n troikka on tehnyt kaksi demarshia asiasta Moskovaan myöskin meidän siunauksellamme. Olemme olleet mukana myöskin siinä, kun Etyj on käynyt asiasta esittämässä sen jäsenten kannan Moskovalle.

Itse toteaisin taloussanktioista, että näistä joudutaan päättämään sitten, kun niistä yleensä päätetään muissa Euroopan maissa, ovatko ne tarpeellisia ja onko niillä todella myönteinen vaikutus Tshetshenian kriisin ratkaisussa.

Tshetsheniassa on selvästi loukattu ihmisoikeuksia, ja toisaalta tässä Venäjä ei myöskään ole noudattanut Etyj:n periaatteita siitä, millä tavalla joukkojen pitäisi liikkeistä ennakkoon ilmoittaa. Nämä asiat tullaan varmasti käsittelemään niiden järjestöjen piirissä, joille ne kuuluvat.

En usko, että tässä on ollut Suomen ulkopolitiikasta vastaavien kesken mitään erimielisyyksiä. Tässä on pyritty ottamaan kantaa yleisen eurooppalaisen linjan mukaan. Kuitenkin lähtökohtana on ollut myös se, että Venäjän omaa alueellista koskemattomuutta kunnioitetaan.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Jostakin kummallisesta syystä jopa ministerien keskuudessa liikkuu sellainen käsitys, että kysymys valmiusjoukkojen perustamisesta olisi ikään kuin armeijan taholta ja kenraali Hägglundin taholta tullut idea. Kuitenkin keskustelu valmiusjoukkojen perustamisesta on ollut esillä myös maamme korkeimman ulkopoliittisen johdon eli presidentin puheissa. 16.5.1994 tasavallan presidentti otti kantaa tähän kysymykseen ja totesi, että Euroopan unionin jäsenyyden myötä puolustusvoimille tulee uusia kansainvälisiä tehtäviä. Valitettavaa on tietenkin se, että tiedotusvälineet eivät kiinnittäneet tähän presidentin tärkeään puheenvuoroon lainkaan huomiota. Jo paljon ennen tätä esimerkiksi pääesikunnassa oli tehty alustavat selvitykset siitä, mitä tällaiset valmiusjoukot, niiden perustaminen ja ylläpito maksaisivat.

Tiedän, ettei kysymys ole todellakaan vain kenraali Hägglundin yksityisajattelusta, sillä eilisten lehtitietojen mukaan myös ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Pertti Paasio otti näiden valmiusjoukkojen perustamiseen myönteisen kannan. Jo aikaisemmin SDP:n puheenjohtaja Paavo Lipponen on ottanut näiden joukkojen perustamiseen myönteisen kannan.

Itse väitän, päinvastoin kuin te, herra ulkoministeri, että, käyttääkseni kenraalien sanontaa, EU-jäsenyydestä seuraa Weu:n tarkkailija-asema, josta puolestaan seuraa moraalis-poliittinen velvoite — tätä termiä ovat käyttäneet sekä kenraali Hägglund että kenraali Nykänen — perustaa Suomeen tällaiset valmiusjoukot.

Olen tyytyväinen siitä, että te, herra ulkoministeri, aika voimakkaassa puheenvuorossa sanouduitte irti ja katsoitte, ettei ole taloudellisia mahdollisuuksia tällaisten valmiusjoukkojen perustamiseen. Mutta näyttää siltä, että tasavallan korkein johto ja valitettavasti myös suurin oppositiopuolue kannattavat tällaisten valmiusjoukkojen perustamista.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. H e l l e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ulkoministeri huomautti Weu:n tarkkailija-aseman käsittelystä tulevalla viikolla eduskunnassa. Totean edelleen siitä niin, että eduskunta todella edellytti, että hallitus tuo kysymyksen tarkkailija-aseman hakemisesta Weu:ssa erikseen eduskunnan käsiteltäväksi. Minun mielestäni pääministerin ilmoitusmenettely ei täytä käsittely-sanan sisältöä. Asiahan on niin, että pääministerin esiteltyä asian eduskunnassa ryhmät saavat viiden minuutin ryhmäpuheenvuorot, sen jälkeen puhemiehen päätöksen mukaisesti tietyn määrän kahden minuutin puheenvuoroja. Keskustelu on toisin sanoen äärettömän rajoitettu, ja eduskunta ei voi ottaa kantaa tähän asiaan.

Jotta tämä eduskunnan yksimielisesti hyväksymä lausuma toteutuisi, asia tulisi käsitellä toisella tavalla täällä eduskunnan istunnoissa. Jos näin ei menetellä, totean, että eduskunnan arvovaltaa tässä kyllä halveksitaan. Katsomme, mitä tämän asian hyväksi voidaan tehdä.

Ed. H a a v i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kritisoin ensin puhemiehen menettelyä sen suhteen, että täällä on vastauspuheenvuoroissa voinut tehdä uusia keskusteluavauksia eli tämä keskustelu etenee nyt kahden minuutin puheenvuoroina. Mielestäni ulkopolitiikka ansaitsisi paremman keskustelun niin, että valmistellut puheenvuorot voitaisiin käyttää.

Mutta kun Tshetshenian kysymystä on tässä jo sivuttu ja myös oma varsinainen puheenvuoroni koskee sitä, niin ihmettelen tässä yhteydessä Suomen hallituksen lausumia tässä asiassa siinä mielessä, että liikkeelle lähdettiin tällaisesta fraasista, että nämä ihmisoikeusloukkaukset ja tapahtumat ovat Venäjän sisäinen asia. Vasta pikku hiljaa viikkojen myötä, kun ihmisoikeusloukkaukset kävivät niin räikeiksi, että Suomen hallituskaan ei enää niistä voinut olla hiljaa, myönnettiin, että ihmisoikeusloukkauksia tapahtuu, paheksuttiin niitä, lopuksi toivottiin sotatapahtumien ja verenvuodatuksen loppumista siellä.

Ihmettelen, ettei hallituksessa ole suurempaa valmiutta aikaisemmassa vaiheessa puuttua ihmisoikeusloukkauksiin, ilmaista niistä kantansa hyvin selvästi. Ei tarvitse ottaa kantaa Venäjän rajakysymyksiin tai siihen, pitäisikö Tshetshenian itsenäistyä vai ei, mutta siihen, mitä käytännössä tapahtuu esimerkiksi, kun siviiliväestöä siellä pommitetaan. Olisin odottanut, että nimenomaan ulkoministeri Haavisto olisi tässä suhteessa aloittanut uuden ajan ja tuonut selkeästi ihmisoikeuksia puoltavia hallituksen näkökulmia alusta saakka tässä asiassa esille.

Ed. D o n n e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En voi olla kajoamatta muutamalla lauseella tähän keskusteluun, koska se ongelma, joka minusta on ollut hyvin selvästi esillä koskien kehitysyhteistyötä nimenomaan ulkoasiainvaliokunnan käsittelyssä, on määrätty skitsofrenia eli jakomielitauti. Siis me voimme mahdollisesti ajatella hyväksyvämme supistuksia, mutta toisaalta Rion konferenssissa taas Suomen hallitus virallisesti sitoutui johonkin päämäärään, josta sitten on poikettu. Sehän merkitsee sitä, että toisaalta ollaan hyväksymässä supistuksia ja toisaalta sitten puhumme ylväistä päämääristä. Tässä minusta on poikkeama, joka ei ole kovin hyväksyttävissä.

Toinen asia on tietysti, että ed. Haavisto äsken oli oikeassa, kun me nyt puhumme vain kehitysyhteistyömäärärahojen määristä, mutta me emme kovin paljon ehdi puhua sen laadusta.

Jos me, kuten ed. Laakso, asetamme vastakkain valmiusjoukot ja kehitysyhteistyön, niin katsoisin kuitenkin, että meidän ei täällä pitäisi keskustella asioista, jotka aikanaan tulevat eduskunnan päätettäväksi. Nyt keskustellaan vuoden 95 talousarviosta, ja totean tässä, että perusteluissa toivon mukaan, koska ulkoasiainministeri on tulevista päämääristä puhunutkin, on kaksi perustelulausumaa, jotka juuri tähtäävät siihen, että hallituksen pitäisi esittää selvä ohjelma tulevista päämääristä. Toivon mukaan ne myöskin saadaan tänne, koska jos näitä määrärahoja on nostettava, niin sen on tapahduttava jo ensi vuonna, vuonna 96.

Ed. S e i v ä s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puhuttaessa nyt valmius- tai kriisinhallintajoukoista on hyvä pitää mielessä, että puolustusvoimien komentaja kenraali Hägglund ei puhu poliittisessa tyhjiössä, vaan hän on luonnollisesti sidottu tässä asiassa siihen mielipiteeseen ja tavoitteeseen, jonka puolustusvoimien ylipäällikkö tasavallan presidentti on asettanut. Eli ei tässä kysymyksessä voida lähteä siitä, että puolustusvoimien komentajan puhe olisi irrallinen, jossain tyhjiössä pidetty puhe, vaan sillä on hyvin selvä viesti siitä, mikä on ulkopolitiikan johtajan tasavallan presidentin ajatus ja tavoite näiden joukkojen suhteen. On aivan luonnollista, että niiden joukkojen perustaminen tulee vaatimaan hyvin suuria summia, ja siinä mielessä tämä keskustelu, ed. Donner, kyllä liittyy talousarvioon.

Ed. H a l o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Koska ministeri Haavisto vastasi myös jonkin verran substanssista, katson myös silloin oikeudekseni huomauttaa, että koetin saada vastausta Euroopan neuvoston puoleltakin. Suomihan on Euroopan neuvoston jäsen. Venäjä on hakemassa Euroopan neuvoston jäsenyyttä, ja Suomen poliittinen johto on esiintynyt hyvinkin aktiivisesti Venäjän jäsenyyden puolesta. Nyt kuitenkin on hyvin tiedossa, että jos tilanne Venäjällä, ollaan sitten mitä mieltä tahansa siihen liittyvistä itsenäisyysvaatimuksista, jos ei ala selvitä, todennäköisesti Venäjän jäsenyys tulee myöskin lykkääntymään. Tästä Euroopan neuvoston poliittinen komitea otti jo eilen sen kannan, että asia tulisi jäädyttää, mutta sen sijaan jatkaa dialogia venäläisten kanssa. Mielestäni nimenomaan ihmisoikeudet ja tätä kautta Euroopan turvallisuuden laajentaminen olisi se alue, jossa Suomi voisi olla nykyistä paljon aktiivisempi lisäämällä mm. Euroopan neuvoston resursseja ihmisoikeustuomioistuimen ja sen tarvitsemien varojen suhteen. Mutta vaikka ministeri Haavisto näytti hyvin myötämieliseltä, sanaakaan ei tälle puolelle tullut.

Ed. H a a v i s t o : Arvoisa puhemies! Monia asioita, joita aion ottaa esille, on jo tässä keskustelussa sivuttu. Siksi aivan lyhyesti niistä. Aion puuttua kehitysyhteistyöhön, Suomen kannanottoihin Tshetshenian asiassa ja lopuksi ulkopoliittisen instituutin tilanteeseen.

Kehitysyhteistyöstä olen täällä hallitusta kritisoineiden puhujien kanssa aivan samaa mieltä, ja oikeastaan ainoa argumentti, joka keskustelussa ei tullut esiin ja jota haluaisin vielä painottaa, on se, että Suomi aikaisemmin korkealla kehitysyhteistyöprosentillaan oli eräänlainen kehitysyhteistyön suurvalta. Eli meidän sanamme myös maailmalla kehitysyhteistyöasioissa kuului. Meidän sanamme kuului niissä painotuksissa, miten kansainväliset monenkeskiset järjestöt

kehitysyhteistyötä tekivät. Suomi saattoi vaikuttaa esimerkiksi väestöohjelmien syntyyn, painotuksiin, ympäristöohjelmien syntyyn, niissä tapahtuneisiin painotuksiin. Mutta kun määrärahat ovat näin dramaattisesti pienentyneet ja laskeneet, Suomi on menettänyt vallan puheoikeutensa monissa kansainvälisissä yhteyksissä. Siinä mielessä kehitysyhteistyömäärärahojen lasku on myös tavallaan pienentänyt meidän ulkopolitiikan toiminta-alaamme ja mielestäni hyvin vahingolliseen suuntaan. Tähän puoleen ei ole kovinkaan paljon kiinnitetty julkisessa keskustelussa huomiota, mutta mielestäni se on vakava haitta, joka Suomelle on näiden määrärahojen laskun vuoksi aiheutettu.

Ed. Mäki-Hakola välihuudossaan totesi, että velkarahoja ne vain ovat, joita sinne kehitysyhteistyöhön pannaan. On merkillistä, että aina kehitysyhteistyön kohdalla otetaan ne velkarahat esiin. Luin juuri Mauno Koiviston kirjaa "Kaksi kautta", ja hän siinäkin toistaa vanhan kantansa, että pitäisi ensin olla kansantalouden tavallaan voitollinen ja vasta sitten voidaan jakaa pennejä ulospäin.

Jos tätä velkavertausta käyttää, voidaan todeta, että yhtä hyvin eduskuntahan täällä elää velaksi. Kansanedustajien palkat ovat pelkkää velkarahaa, ja oikeastaan presidentti-instituutiokin taitaa elää velkarahalla. Jos tätä argumenttia aletaan käyttää, voi tulla hyvin vaarallisia johtopäätöksiä, mistä kannattaisi ensimmäiseksi luopua. Mielestäni tämä velka-argumentti on todella alaarvoinen. Kansantaloudella on suuria velkoja. Suomi on velkaantunut ulkomaille, mutta sen kohdistaminen juuri johonkin erityiseen ryhmään, joka erityisesti muka elää tällä velkarahalla, on halpahintainen argumentti.

Toinen asia on ulkoministerin ja hallituksen Tshetshenia-kannanotot, joihin jo kommenttipuheenvuorossani puutuin. Mielestäni ne ovat olleet aivan liian niukkasanaisia. Ne ovat tavallaan lähteneet liian myöhään liikkeelle ja ovat liian varovaisia, mitä tulee niissä esitettyihin käsityksiin ihmisoikeuksista ja ihmisoikeusrikkomuksista.

Yhdyn sen sijaan kaikkiin niihin kannanottoihin, joiden mukaan ei ole Suomen asia ottaa välttämättä kantaa, missä Venäjän raja Kaukasuksella kulkee taikka pitäisikö Tshetshenian olla itsenäinen vai ei. Ainoa, mitä Suomi näissä kysymyksissä voi tehdä, on tietysti esittää sellaisia neuvottelumekanismeja ja sellaisia kansainvälisiä elimiä ja niiden käyttöä, joissa tällaisia kiistoja voidaan ratkaista. Esimerkiksi Ety-järjestö on yksi tällainen, ja Suomi voi tässä yhteydessä olla aloitteellinen. Mutta kun on kysymys suojattoman siviiliväestön pommittamisesta, tapahtui se sitten minkä maan rajojen sisäpuolella tahansa ja vaikka se koskee vain sen maan omaa väestöä, mielestäni tällaisissa asioissa Suomen ei pitäisi vaieta.

Kysymys on yleensäkin pienen valtion edusta. Ainakin omasta mielestäni ajattelen tässä asiassa hyvin isänmaallisesti, eli kansainväliset ihmisoikeussopimukset, kansainväliset sopimukset, jotka puolustavat ihmisoikeuksia, toimivat nimenomaan pienten valtioiden ja niiden kansalaisten eduksi sellaisissa kriisitilanteissa, joissa ihmisoikeuksia loukataan.

Jos Suomessa ajatellaan, että meidän ei kannata avata suutamme oikein tässä asiassa tai tuossa asiassa, olemme osaltamme luomassa sellaista kansainvälistä ilmapiiriä, jossa ihmisoikeusloukkaukset eivät kuulu oikein kenellekään eikä niihin viitsitä maiden rajojen ylitse puuttua. Saattaa tulla sellainenkin päivä, jolloin olisimme Suomessa hyvin kiitollisia siitä, että kansainvälinen huomio kiinnittyy ihmisoikeusloukkauksiin.

Tässä mielessä näen, että kansainväliset sopimukset ja järjestelmät toimivat vain siten, että valtiot aktiivisesti pitävät niistä kiinni ja sopimusten substanssiasiat nostetaan esille silloin, kun ihmisoikeuksia rikotaan, ja käytetään niitä kansainvälisiä järjestöjä ja mekanismeja, joita ihmisoikeuksien loukkaustapauksia varten on luotu esimerkiksi Etyk:in puitteissa.

Mielestäni Euroopan lähihistoriakin on opettanut, että kenellekään ei ole kunniaksi ihmisoikeuskysymyksistä vaikeneminen. Se oli yleinen poliittinen käytäntö kylmän sodan ja kahtia jaetun Euroopan aikana, mutta ne kokemukset, joita siitä on nyt jälkeenpäin saatu, ja kaikki se tieto, mikä nyt on käytössä, osoittavat, että olisi ehkä sittenkin kannattanut vähän enemmän kiinnittää niihin asioihin huomiota.

Toivon siis, että ulkoministeriössä valmiutta tällaisiin kysymyksiin puuttumiseen lisätään eikä lähdettäisi siitä ajattelusta, joka nyt ilmeisesti on ulkoministeriössä vallalla, että ihmisoikeuskysymyksiin puututaan vain monenkeskisissä yhteyksissä eli vain kansainvälisten järjestöjen kautta ja vain Suomen toiminnalla näissä järjestöissä. Mielestäni ulkoministeriössä tulisi huolellisesti valmistautua siihen, että myös silloin, kun jokin ajankohtainen tilanne syntyy, voidaan ihmisoikeusnäkökulmasta esittää Suomen kannalta painavia ja järkeviä kannanottoja.

Herra puhemies! Lyhyesti: Kolmas asia koskee Ulkopoliittista instituuttia, jonka rahoitustilanne tätä budjettia käsiteltäessä on ollut hyvin epävarma. Nyt se ilmeisesti lienee kunnossa, se on valtiovarainvaliokunnassa korjattu. Mielestäni Suomi ensinnäkin tarvitsee hyvää ulkopoliittista tutkimusta. Se tarvitsee Ulkopoliittisen insituutin kaltaisen laitoksen, ei vähiten sen vuoksi, että siellä tällä hetkellä tehtävä esimerkiksi Venäjää, lähialueitamme tai Baltian aluetta koskeva tutkimus on hyvin arvokasta ja sitä ei tehdä maailmassa mitenkään liikaa, suomalainen tutkimus on myös kansainvälisesti tässä mielessä hyvin kiinnostavaa.

Mielestäni Ulkopoliittisen instituutin voimavaroja tulisi lisätä jatkossa ja instituutin rahoitus tulisi järjestää sellaiselle pohjalle, ettei instituutti joutuisi jatkossa elämään epävarmuuden olosuhteissa.

Ed. R e n k o : Arvoisa puhemies! Säästövuosina on jouduttu pienentämään kehitysyhteistyövaroja suhteellisesti enemmän kuin monia muita sektoreita. Suomen liittyessä EU:hun on sinne menevä noin 200 miljoonaa markkaa kehitysyhteistyöosuutta jouduttu ottamaan ulkoministeriön jo säästetyn raamin sisältä. Näin ei muiden ministeriöiden osalta suinkaan ole, vaan monissa tapauksissa EU-varat on budjetoitu säästökehyksen lisänä.

Vuoden 1995 budjetissa on pyritty oikaisemaan kehitysyhteistyömäärärahojen syöksykierre. Kuten on jo tullut esille, niihin on saatu lisäystä 20 miljoonaa markkaa. Lisäys ei kuitenkaan kasvata budjetin loppusummaa, vaan siirto on tehty pakolaismenoista sosiaali- ja terveysministeriön pääluokasta. Pakolaismenot ovat välillisesti myös kehitysyhteistyörahoiksi luettavia, vaikka niiden budjetointi ja käyttö tapahtuukin sisäasiainministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön kautta.

Varsinaista ylibudjetointia ei ole tänäkään vuonna tapahtunut, vaan säästöt yksinkertaisesti johtuvat siitä arviosta, että turvapaikanhakijoiden määrä on ollut laskussa viime vuoden aikana. Kiintiöpakolaisten arviomäärä pysynee ennallaan, samoin oleskeluluvilla olevien määrä. Suurin syy säästöihin kuitenkin on se, etteivät kunnat ole käyttäneet pakolaisten olojen kohentamiseksi määrärahoja siten kuin sivistysvaltiossa olisi odotettavissa.

Valtiovarainvaliokunnan jaostotyöskentely onnistui järki- ja joustolinjalla yli ministeriörajojen ja saimme siirrettyä pakolaismäärärahoja suoraan kansalaisjärjestöjen käyttöön. Kansalaisjärjestöt tekevät arvokasta ja tuloksia tuottavaa työtä kehitysmaissa. Valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja tarkastusjaosto sai konkreettista näyttöä tammikuun Afrikan-matkallaan. Niinpä mm. myös budjetissa 4H-toiminnan osalle on kirjattu kehitysyhteistyön merkitys ja sen jatkon tärkeys. Vastaavia esimerkkejä voi löytää myös muista kansalaisjärjestöjen toiminnoista.

Suomi maksaa Euroopan unionin Edf-rahaston osuutensa. Suomen tulisikin toimia määrätietoisesti niin, että EU-kehitysyhteistyöstrategia palvelisi ihmisoikeuksien, demokratian ja perussivistyksen kohentamista sekä ympäristö- ja nälkäongelmien poistamista. Tänä päivänä emme vielä yleisesti Suomessa tiedä, mikä on EU:n kehitysyhteistyöstrategia. Tiedämme vain pääpiirteet, mutta emme suinkaan sitä, ketä se loppujen lopuksi palvelee.

Suomen on kuitenkin samanaikaisesti hoidettava kahdenvälinen kehitysapunsa. Ilman sitä suomalaisen talouselämän mahdollisuudet voittaa näiden maiden "tarjouskilpailussa" olevia hankkeita oleellisesti huononee. Kahdenkeskisellä yhteistyöllä avataan sosiaalista luottamusta, ja kansainvälinen yhteistyöväylä laajenee, avartuu ja syvenee sitä kautta.

Hankkeet ovat muuttumassa yhä enemmän yhteistyöhankkeiksi, joihin sitoutuu sekä vastaanottava että rahoittava maa. Suomalaisten maine on erittäin hyvä tasavertaisena yhteistyökumppanina kahdenkeskisissä hankkeissa. Hyvää mainetta eivät suinkaan kaikki valtiot vielä omaa. Kahdenvälinen kehitysyhteistyö on näin ollen myös tienavaaja tavarateknologialle ja kulutuskysynnälle.

Suomen tulisikin Tanskan tapaan olla aktiivinen tiedonhankinnassa ja ennakoida myös tulevat projektit ja tutkia niiden mahdollisuus laajeta suomalaisten avulla. Tässä tarvitaan erityisesti ulkoministeriön virkahenkilöiden aktiivisuutta ja menossa olevien projektien jatkuvaa arviointia. Arvioinnista valiokunta esitti ponnen, jolla tähdennetään arvioinnin, periaatteessa laajemman evaluoinnin, välttämättömyyttä kehitysyhteistyön jatkuvana kehittäjänä. Harkitsimme jopa sitä, että erikseen lohkaistaan oma määräraha arviointia varten, mutta totesimme, että jakamattomasta määrärahasta kyllä riittää arvioinnille, ja tahdomme ponnella osoittaa, että sieltä on riitettävä.

Paisunut korkotuki on ollut erityistarkkailun kohteena viime vuosina tässä salissa. Itse päätökset tehdään Vientiluoton ja ulkoministeriön

kauppapoliittisen osaston toimesta. Eduskunta ei voi hyväksyä tähänkään mitään rahanjakoautomaattia. Korkotukea on leikattu sitä mukaa, kuin menossa olevat projektit vain sen sallivat. Projektin luonne on siirtymässä selvästi energia- ja telesektorilta yhä enemmän ympäristö-, koulutus- ja terveyssektoreille, ja tätä laajentamista varmasti tervehditään ilolla kehitysmaissa.

Yhteenvetona valiokunta toteaa, että 0,7 prosenttia bruttokansantulosta on pidettävä jatkossakin tavoitteena. Tällä hetkellä nippanappa saavutamme 0,4 prosentin raamin. Ellei Suomen taloudellinen tilanne lähivuosina salli prosenttiosuuden korottamista, Suomen on tehtävä myös kansallinen arvio, mikä on bilateraalisen, kahdenkeskisen, ja monenkeskisen osuuden rahoitus. Valiokunta tähdentää bilateraalisen, kahdenkeskisen, avun tärkeyttä, samalla kun EU-maiden välinen koordinaatiotarve tulee lisääntymään.

Seuraavaksi muutama sana lähiyhteistyöstä. Kirkenesissä 11.1.1993 perustettiin Barentsin euroarktinen yhteistyöneuvosto, jonka jäseninä ovat Norja, Ruotsi, Suomi, Venäjä ja EU. Sen alueeseen kuuluvat Norjan kolme pohjoisinta lääniä, Norrbottenin lääni Ruotsista, Suomesta ainoastaan Lapin lääni sekä Venäjältä Murmanskin ja Arkangelin alueet ja Karjalan tasavalta. Yhteistyötä koordinoi hallitusten välinen neuvosto. Suomesta tuli neuvoston puheenjohtaja syksyllä 1994. Käytännön hankkeita toteutetaan aluetasolla, jota varten on perustettu alueneuvosto.

Ulkoasiainministeriön tulo- ja menoarvioon oli varattu viime vuodelle 200 000 markkaa Barentsin alueen yhteistyöhön. Tämä on kulunut lähinnä kokouksien kustannusten kattamiseen. Vuonna 1995 lienee esitetty, se on siellä arviomäärärahana ja kokonaissummana, mutta saatujen tietojen mukaan Barentsin yhteistyöhön laskettu raha olisi 650 000 markkaa, eli siinä olisi jonkin verran nousua, mutta edelleen se varmasti kuluu ulkoministeriön kokouksiin ja kokousten kustannusten kattamiseen, koska Suomi on puheenjohtajamaa.

Barentsin yhteistyötä koordinoi ulkoministeriön ulkopoliittinen osasto, jolla on budjettivastuu Barentsin yhteistyömäärärahoista. Vastaava raha Norjassa on useita miljoonia. Suomen osuutta tuleekin nyt puheenjohtajakaudella pyrkiä korottamaan huomattavasti. Yhteistyössä ei ole vielä päästy konkreettisten hankkeiden toteuttamiseen. Ulkoministeriön kantana on edelleen ollut, että käytännön Barentsin projektit tulisi rahoittaa osana Suomen lähialueyhteistyötä. Hankkeisiin osoitetut määrärahat tulisi näin saada joko ulkoministeriön yleisistä kehitysyhteistyö- ja Keski- ja Itä-Euroopan kehitysmäärärahoista, joita hallinnoi ministeriön kauppapoliittinen osasto, tai sektoriministeriöiden lähialueyhteistyöhön varaamista määrärahoista.

Valtiovarainvaliokunnan jaostossa meni vuosi pari, kun me pallottelimme, mistä tämä yhteistyöraha oikein koostuu. Saimme vihdoin viimein summat tietoomme. Vuonna 1993 yhteishankkeita lähialueilla Venäjällä rahoitettiin Suomen valtion budjettivaroin 93,1 miljoonalla markalla. Eri ministeriöt osoittivat rahoituksen seuraavasti: ympäristöministeriö 35,2 miljoonaa, maa- ja metsätalous 20,3 miljoonaa, kauppa- ja teollisuus 12,9 miljoonaa, ulkoministeriö 11,6 miljoonaa, liikenneministeriö 5 miljoonaa, sosiaali- ja terveysministeriö 3,3 miljoonaa, opetusministeriö 2,7 miljoonaa, työministeriö 2,0 miljoonaa, yhteensä 93,1 miljoonaa markkaa.

Rahavirrat eri ministeriöistä jakautuivat seuraavasti: Murmanskin alueelle, Kuolan pohjoisimmalle alueelle, 12,1 miljoonaa markkaa, Karjalan tasavaltaan 48,0 miljoonaa markkaa, Leningradin alueelle 17,3 miljoonaa markkaa, tässä on erikseen Pietarin kaupunki 7,2 miljoonaa ja muut hankkeet 8,5 miljoonaa, eli yhteensä tuo 93,1 miljoonaa tuli näin jaettua.

Jo edellisenä vuonna kävimme keskustelua, tulisiko näitä keskittää ulkoministeriöön vai edelleen pitää hajautettua mallia. Tässä vuoden 1995 budjetissa jatkuu entinen hajautettu käytäntö, jolla on sekä hyvät että huonot puolensa. Mutta aivan selvää on, että joustoa ja yhteistyötä tarvitaan joka tapauksessa eri ministeriöiden välillä ja eri ministeriöistä rahoitettujen projektien koordinoinnissa ja arvioinnissa.

Suomen tulee EU:ssa toimia niin, että lähialueyhteistyön merkitys koetaan koko Euroopan rauhanomaisen elon edellytyksiä turvaavana. Barentsin yhteistyön merkitys korostuu entistä enemmän, kun otamme huomioon, että Pohjoinen jäämeri on maailman ydinaseistetuin meri. Erityisesti Lapin, Oulun ja Pohjois-Karjalan läänien tietotaitoa ja yritysmaailman kaupallisia suhteita tulisi edistää Murmanskin, Kuolan ja Karjalan suuntaan. Baltian ja Leningradin lähialueyhteistyö on tähdellistä, mutta selän kääntäminen Luoteis-Venäjälle olisi Suomen historian epäviisaimpia tekoja. Niinpä Suomen puheenjohtajakaudella tuleekin Suomen kontaktipintaa laajentaa niin, että Oulun lääni pääsee mukaan Barentsin yhteistyöhön ja että Suomessa laadi-

taan erityinen Barents-ohjelmastrategia, jolla rahoitus turvataan EU-rahastojen kautta.

Ed. Biaudet (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On huomattavaa, että valtionvarainvaliokunta vihdoinkin on esittänyt korkotukimäärien osuuden kehitysmäärärahoista pienentämistä sillä tavalla, että sillä todella tulee olemaan merkitystä, niin kuin edellinen puhuja kertoi. On ollut merkillinen tilanne, että eduskunta vuosi toisensa jälkeen on toivonut tämän osuuden pienentämistä ja silti määrärahat vain kasvavat. On merkillistä, että ministeriö ei jostakin syystä ole halunnut ottaa eduskunnan ohjeita todesta, vaan vain sen takia, että täällä ei ole ymmärretty puuttua oikeaan kohtaan budjettikirjassa, oikeaan tekstikohtaan, asiaa ei ole korjattu. Haluan ilolla todeta tämän asian. Tämä on aika merkittävä linjamuutos.

Ed. Andersson: Arvoisa puhemies! Herr talman! Aivan lyhyesti aion puhua neljästä asiasta, ensin Tshetshenian tilanteesta, josta on jo ollut puhetta tänään jonkin verran. Totta kai voi sanoa, että muodollisesti ja juridisesti, koska Tshetshenia kuuluu Venäjään, on kysymys Venäjän sisäisistä asioista, mutta kun käytetään väkivaltaa ja pistetään armeija oman maan kansalaisia vastaan, silloin on kysymys hyvin vakavasta ihmisoikeusloukkauksesta. Tämä koko asiahan on jakanut jo nyt Venäjän yhteiskunnan syvästi kahtia. Suomen virallinen reagointi on ollut hyvin varovaista. On kuitenkin myönteistä, että on reagoitu ja otettu ainakin ne kannat, mitä on otettu.

Vasemmistoliitto ensimmäisen kerran reagoi tähän joulukuun puolessavälissä ja sen jälkeen pari kertaa myöhemmin. Ehkä ihmetellään, että ns. suuret puolueet eivät ole jostakin syystä ottaneet kantaa tähän asiaan. Mielestäni kannanotto on tärkeä myös siitä syystä, että sillä on ilmeisesti aivan käytännössä ja konkreettisesti vaikutusta siihen, mitä tapahtuu, miten mielipiteet muodostetaan Venäjällä. Nythän Venäjällä on perustettu neuvotteluryhmä pääministeri Tshernomyrdinin johdolla. Olen ymmärtänyt, että yritetään poliittisella tasolla päästä ratkaisuun. Esimerkiksi Tataristanin kanssa on päästy sellaiseen ratkaisuun, missä on löydetty autonomiamalli, joka mahdollisesti olisi ratkaisu myös tässä kysymyksessä.

Kuten jo aikaisemmin sanoin, tietysti on Suomelle uusi tilanne, että olemme EU:n jäseninä sitoutuneet pitkälti olemaan mukana mahdollisissa sanktioissa ja muissa painostustoimenpiteissä. Mikäli nämä vielä kehittyvät, tämä tietysti on asia, joka on meille hyvin ongelmallinen ja arka, mutta sitä pitäisi yrittää analysoida.

Toinen asia, josta muutaman sanan haluan puhua, koska siitä ei ole puhuttu, on Bosniassa tapahtuva joukkomurha, sota, joka alkoi hyökkäyssotana ja sen jälkeen on kehittynyt hyvin vaikeaksi sisällissodaksi. Onneksi siellä on tällä hetkellä jonkinlainen, joskaan ei pitävä, aselepo. Tässäkin mielestäni Suomella olisi ja on edelleen mahdollisuus harjoittaa aktiivista diplomatiaa pysyvän rauhanomaisen ratkaisun löytämiseksi. Meillä on presidentti, joka on kokenut ja arvostettu rauhandiplomaatti. Tiedämme myös, että Venäjä on aivan ratkaisevassa roolissa Bosnian sodan rauhanomaisen ratkaisun saavuttamisessa.

Kolmanneksi haluaisin lyhyesti kommentoida samaa asiaa, minkä ed. Helle jo otti esille. Ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä koskien EU-jäsenyyttä on ponsi, jossa velvoitetaan hallitusta tuomaan eduskunnan käsittelyyn mahdollinen liittyminen sotilasliittoon, myös Weu:n tarkkailijastatukseen. Nyt koko tästä asiasta, joka mielestäni ja vasemmistoliiton mielestä on äärimmäisen tärkeä, on tehty ilmoitusasia, eli eduskunnalle ei anneta mitään mahdollisuuksia perusteellisesti käsitellä tätä asiaa eikä myöskään tehdä asiasta päätöksiä eikä tutkia sitä sen tarkemmin. Mielestäni tämä on tuomittava ja ulkoasiainvaliokunnan kannan vastainen tapa hoitaa asiaa. Tämä kyllä puhuu vahvasti sen puolesta, että mitä tulee ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, eduskunnan osuus valmistelussa ja päätöksenteossa on hyvin mitätön tällä hetkellä. Mielestäni tähän pitäisi saada muutos.

Neljänneksi, kehitysapumäärärahoista on puhuttu jo aika paljon. Haluaisin todeta, niin kuin muutkin puhujat, että 0,4 prosenttia ei tietenkään pidä paikkaansa. Se on manipuloitu luku. Oikea luku lienee 0,386 prosenttia bkt:stä. Siinäkin on, niin kuin on aikaisemmin mainittu, 200 miljoonaa EU:n kautta maksettavaa rahaa ja lisäksi pakolaiskustannuksia. Jos vielä ajattelemme, että bkt laski noin 15 prosenttia 90-luvun alussa, niin todellinen kehitysapumääräraha markkamääräisesti on todella vaipunut erittäin alas.

Ed. Biaudet jo puhui siitä, että valtiovarainvaliokunta on kiinnittänyt huomiota korkotuen kasvuun. Se on ollut ihmeellinen linjaus ministeriöstä, kun samanaikaisesti siellä on kansalaisjärjestöjä rangaistu. Toivon, että valtiovarainva-

liokunnan mietinnössä oleva korjaus, joka on oikean suuntainen, todella menee läpi.

Ed. P a a s i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Andersson mainitsi Weu:n tarkkailijastatuksen hakemisessa menetellyn toisin, kuin eduskunta on asiasta päättänyt ja toivonut, ja oli sitä mieltä, että pääministerin ilmoituksen perusteella käytyä supistettua keskustelua ei voisi pitää eduskunnan käsittelynä siinä mielessä kuin mm. ulkoasiainvaliokunta on toivonut. Ulkoasiainvaliokunnassa asiaa käsiteltäessä oli esillä myös sen kaltainen muoto, että pyydettäisiin tiedonantoa tai selontekoa, joihin eduskunta voisi ottaa perusteellisemman kannan, samalla kun ulkoasiainvaliokunta kuitenkin suositteli sitä, että hallitus toimii niin, että Suomi hakeutuu tarkkailija-asemaan. Valiokunta ja sen kautta siis eduskunta on pitänyt tätä politiikkaa hyödyllisenä ja tarkoituksenmukaisena.

Mutta ymmärrän kyllä ed. Anderssonin kritiikkiä siinä mielessä, että olisi ollut varmasti hallituksen kannalta ikään kuin pienemmän riesan tie kuitenkin poliittisesti tuoda tämä esimerkiksi selontekona taikka mikä ettei tiedonantonakin, jolloin hallituksella itsellään tarkkailija-asemaan hakeutumisessa ja siinä toimimisessa olisi ollut selkeästi ilmaistu parlamentaarinen tuki takanansa. Nyt tällaista ilmaisua ei voida antaa, koska pääministerin ilmoituksen perusteella ei eduskunta voi tehdä mitään päätöksiä.

Ed. A n d e r s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Paasiolle sanoisin, että minun mielestäni perusteellisempi käsittely eduskunnassa olisi ehdottomasti tarpeen, vaikka enemmistö eduskunnasta olisikin sitä mieltä, että tämä tarkkailijastatus on Suomen edun mukaista ja Suomelle sopiva. Mutta tähän liittyy kuitenkin niin paljon asioita, jotka varmaan eivät ole sen enempää kansalaisten kuin kaikkien kansanedustajienkaan tiedossa, että kyllä tämä olisi kaivannut perusteellista käsittelyä ja valiokuntakäsittelyä myös, koska vaikka sanotaan, että tarkkailijastatus ei velvoita eikä sido poliittisesti, niin siihen liittyy kuitenkin sellaisia toimintamuotoja ja sellaista kooperaatiota, jolla on erittäin suuri merkitys, ehkä myönteistä, mutta myös ehkä sellaista merkitystä, että Suomi ajautuu sen kautta helpommin kuin muuten Weu:n täysjäseneksi, jolloin olisi kohtuullista, että kansanedustajilla ja kansalla olisi selkeät tiedot siitä, mitä tämä tarkkailijastatus todella pitää sisällään ja mitä tulevaisuuden näkymiä siihen voi ehkä liittyä.

Ed. P a a s i o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Yritin äskeisessä puheenvuorossani sanoa, että olen käsittelytavasta suunnilleen samaa mieltä kuin ed. Anderssonkin on, että on vaikea pitää eduskunnan käsittelyn näin tärkeässä asiassa pääministerin ilmoituksen perusteella käytävää supistettua keskustelua.

Mutta sen sijaan en ole sitä mieltä, että tämä asia kuitenkaan niin perusteellista käsittelyä jälleen kerran kaipaisi, että se olisi laajan valiokuntakäsittelyn pohjana varsinkin tällaisessa tilanteessa, jossa eduskunta on ikään kuin kontrahtiansa lopettelemassa. Sitä on EU-jäsenyyttä selviteltäessä kyllä mm. ulkoasiainvaliokunnassa, jonka työhön ed. Anderssonkin on osallistunut, varsin seikkaperäisesti selvitelty, eikä siihen liity senkaltaisia epäselvyyksiä, että niiden vuoksi tarvittaisiin ikään kuin kertaus tässä käsittelyssä.

Eduskunnalla on tässä asiassa kanta, mutta viittasin vain siihen, että hallituksen omaltakin kannalta olisi ollut varmasti selvempää se, että tämä olisi tuotu kunnon käsittelyyn, suuressa salissa käytävään keskusteluun, ja sillä perusteella olisi ikään kuin purjehdittu selvemmillä vesillä. Mutta en siihen käsitykseen voi yhtyä, että tämä olisi kovin puutteellisesti käsitelty tässä talossa, vaan kyllä siihen on paneuduttu varsin perusteellisesti.

Ed. H e l l e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustajien Andersson ja Paasio puheenvuoroihin viitaten esitän kyllä toivomuksen ulkoministerille, että hän veisi terveiset valtioneuvostoon, jotta siellä voitaisiin harkita vielä tämän asian käsittelymuotoa eduskunnan täysistunnossa. Olin lukevinani tai kuulevinani, että ulkoministeri itsekin totesi siihen tapaan, että tämä on nyt pääministerin päätös tästä asiasta, mutta että ehkä asian luonteen vuoksi ja sen asiallisen käsittelyn turvaamiseksi toisenlainen menettely kuin pääministerin ilmoitus olisi paikallaan.

Ed. M o i l a n e n : Arvoisa puhemies! Ulkoministerin puheenvuoro samoin kuin budjettikirja osoittavat selkeästi, kuinka Suomen kehitysyhteistyö on suhdanteista riippuvaista. Köyhiä ja vaikeuksissa olevia maita autetaan vain silloin, kun siihen riittää rahaa muilta menoilta. Valitettavasti sama periaate näkyy toteutuvan myös täällä lähellä kotimaassa elävien köyhien, sairaiden ja muista syistä heikommassa asemassa olevien ihmisten perustoimeentulon ja turvallisuuden takaamisessa.

Tänään pääsihteeri Boutros Boutros Ghalin puheenvuoro oli todella kohtelias, kun katsellaan sitä talousarvion lukujen valossa. Hänhän kiitteli Pohjoismaiden neuvoston järjestämässä kokouksessa niin Suomea kuin muitakin Pohjoismaita siitä suuresta merkityksestä, joka näillä mailla on kehitysmaiden talouden, sosiaalisten olojen ja terveyden kehittämisessä. Me emme valitettavasti enää tämän kiitoksen arvoisia ole.

Maamme harjoittaman poukkoilevan kehitysyhteistyöpolitiikan vaarana on se, että kehitysmaihin kohdennetut määrärahat, ne vähäisetkin, menevät hukkaan, kun säästöjen vuoksi projekteja joudutaan lakkauttamaan liian nopeasti. Liian lyhyt siirtymäkausi johtaa monessa tapauksessa siihen, että koko projektin sisältämä toiminta lakkaa projektin loppumisen myötä, ja näin ei ole päästy kestävän kehityksen tavoitteeseen.

Monenkeskisen kehitysyhteistyön osalta mm. Unicefin toimintaan kohdistuvia määrärahoja on leikattu. Tämä on vaarantanut ja vaarantaa juuri ruohonjuuritason työtä, sitä työtä, joka vaikuttaa kehitykseen laajojen kansalaispiirien osalta. Nimenomaan se on vaarantanut perusterveydenhuollon, yleisen perushygienian ja peruskoulutuksen kehittämistä eli juuri siitä työtä, joka tehokkaimmin ja kaikkein pienimmillä kustannuksilla vie kestävään kehitykseen ja siihen, että kehitysmaiden ihmiset voivat itse auttaa itseään. Sehän on nimenomaan kehitysyhteistyön tavoite. Näiden Unicefin leikkausten johdosta mm. rokotukset, äitien ja lasten terveydenhoito, perhesuunnittelu ja kehitysmaiden naisten elinoloja yleensä kohentavat projektit vaarantuvat.

Myös Suomen maine lupauksensa pitävänä, kansainvälistä yhteisvastuuta käytännössä osoittavana Pohjoismaana horjuu kovin pahasti ja on jo horjunutkin. Se on erinäisissä kansainvälisissä yhteyksissä tullut selkeästi keskusteluissa ilmi. On ilmeistä, että nämä kehitysyhteistyömäärärahasäästöt tuovat pitkällä tähtäimellä Suomelle melkoista tappiota.

Arvoisa puhemies! Jo vuosia sitten ja edelleen kuluneenakin vuonna on kiistatta todettu lähetys- ja kansalaisjärjestöjen työn merkitys kehitysmaiden kestävän kehityksen tehokkaana edistäjänä. Lähetys- ja kansalaisjärjestöissä palkkaus- ja muut hallintokulut ovat olleet merkittävästi alhaisemmat kuin valtion maakohtaisessa kehitysyhteistyössä. Erityisesti lähetysjärjestöjen työntekijät tuntevat kansallisen kulttuurin ja paikalliset olot. He ovat yleensä paikallisten ihmisten kanssa yhteistyötä tehdessään saavuttaneet paikallisen väestön luottamuksen ja he tuntevat toisensa. Tämä on omiaan auttamaan sitä, että työn tavoite todella toteutuu ja yhdessä toimitaan sen hyväksi, että perusterveydenhuolto, perustoimeentulo jnp. paranevat.

Lisäksi on todettava, että lähetys- ja kansalaisjärjestöissä usein motivaatiokin on osoittautunut vahvemmaksi kuin valtion maakohtaisessa kehitysyhteistyössä yleensä. Kahdenvälinen ja erityisesti kansalais- ja lähetysjärjestöjen välinen yhteistyö on mitä parhain kulttuurien välisen ymmärryksen ja eri alojen yhteistyön lisäämismenetelmä.

EU-jäsenyyden myötä myös lähetys- ja kansalaisjärjestöillä on mahdollisuus osallistua nykyistä monipuolisemmin ylikansallisiin projekteihin. Järjestöt tarvitsevat kuitenkin tietoa näistä mahdollisuuksista, ja siinä kehitysyhteistyöosaston virkamiehistö on avainasemassa. Muutoinkin kehitysyhteistyön hallinnolla on ratkaiseva merkitys kehitysyhteistyön määrärahojen oikeassa kohdentamisessa ja kohdentamisen ohjannassa. Ongelmana on monesti käytännössä ollut henkilöstön suuri ja nopea vaihtuvuus. Kun juuri on opittu hallitsemaan asiat, lähdetäänkin uusiin tehtäviin. Tämäkin on osaltaan omiaan estämään toiminnan jatkuvuuden turvaamista sekä varojen tehokasta ja taloudellista käyttöä. Tärkeätä onkin, että leikatut määrärahat ainakin käytetään tehokkaasti.

Kehitysmaiden ja vauraiden maiden välinen kuilu kasvaa uhkaavalla vauhdilla myös meidän myötävaikutuksellamme. Kehitysmaiden uhkaava saasteongelma myös yhä pahenee kurjistumisen myötä. Nämä kaikki tekijät vaikuttavat myös meidän hyvinvointivaltioiden ihmisten tulevaisuuteen. Tiedämmehän sen, että maailma käy yhä pienemmäksi ja yhä voimallisemmin olemme samassa veneessä, olimmepa mistä maailmankolkasta tahansa kotoisin. Näin tapahtuu, halusimmepa sitä tai emme. Jos emme halua kantaa vastuuta lähimmäisenrakkaudesta tai muista humanitäärisistä syistä, meidän olisi syytä tehdä se sitten ainakin itsekkyydestä. Kurjistuminen ja köyhyys ovat pahimpia ympäristö- ja turvallisuusuhkia sekä kestävän rauhan esteitä.

Hallituksen tuleekin pikaisesti laatia ohjelma ja aikataulu kehitysyhteistyömäärärahojen korottamiseksi 0,7 prosenttiin bruttokansantuotteesta mahdollisimman pian ja ainakin vuoteen 2000 mennessä.

Ed. L a i n e : Herra puhemies! Eilisiltana käyttämässäni puheenvuorossa kiinnitin huo-

miota eräisiin Suomen ulkopolitiikan ristiriitaisuuksiin koskien mm. suhtautumista Venäjän sisäisiin asioihin ja toisaalta esimerkiksi Venäjän ja Tshetshenian välisiin asioihin, jotka mielestäni eivät ole pelkästään Venäjän sisäisiä asioita. En palaa siihen aihepiiriin nyt vaan esittelen pari myönteistä arviota, sen jälkeen pari takaiskua ja sitten muutaman toivomuksen.

Myönteisistä asioista toteaisin ensin, että kun vuosi sitten käsittelimme hallituksen talousarvioesitystä, yleiskeskustelu päättyi yllättävän nopeaan ja ulkoministeri ei ehtinyt paikalle, kun käsiteltiin ulkoministeriön pääluokkaa. Tämä epäkohta on nyt korjattu, ulkoministeri on paikalla.

Toinen ihan vakavammassa mielessä myönteinen arvioni on se, että Suomi viime syksynä ensimmäisen kerran YK:ssa äänestettäessä USA:n ylläpitämästä kauppasaarrosta Kuubaa vastaan asettui muiden Pohjoismaiden rintamaan suhtautuen kielteisesti tähän kauppasaartoon. Kun tässä asiassa ulkopoliittisella johdolla on ollut varmasti myönteinen rooli ja vaikutus, niin tämän totean myönteisenä tosiasiana.

Voisi tähän vielä lisätä sen, että Suomi voisi tässä asiassa ehkä olla aktiivisempi. Viittaan mm. Meksikon presidentin viime kesänä esittämään lausuntoon, jossa hän myös vaati Yhdysvaltoja lopettamaan 32 vuotta jatkuneen Kuuban taloussaarron.

Sitten takaiskuista pari asiaa. Kun varsinaissuomalainen nykyinen kansanedustaja Pertti Paasio oli aikanaan ulkoministerinä, niin hänen aikanaan tehtiin viisumivapaussopimus Kuuban kanssa. Nyt kun toinen varsinaissuomalainen, ei tosin kansanedustaja, mutta kuitenkin varsinaissuomalainen henkilö, on ministerinä, niin nyt tasavallan presidentti on päättänyt 16. joulukuuta, kuten Valtioneuvoston viikko kertoo, keskeyttää Suomen ja Kuuban välisen viisumivapaussopimuksen soveltamisen 1.1.1995 lukien. Myös hän päätti, että Suomi irtisanoo tämän sopimuksen. Se ei kovin monta vuotta ehtinyt olla voimassa. Minä en tiedä tasavallan presidentin päätöksen perusteita, mutta epäilen, että asia on yhteydessä Suomen EU-jäsenyyteen. Jos epäily on väärä, toivon, että ulkoministeri poistaa tämmöisen aiheettoman epäilyn.

Toinen takaiskuun verrattava asia on mielestäni se, että Suomi ei asevientipolitiikassaan ole ainakaan kaikissa vaiheissa noudattanut riittävää harkintaa. Tarkoitan nyt niitä tapauksia, joissa Suomi on sallinut kranaatinheittimien lähettämisen Indonesiaan ja telakuorma-autojen lähettämisen Turkkiin, joka käyttää tätä välineistöä, niin kuin julkisuudessa usein on kerrottu, kurdeja vastaan. Turkissa on aivan lähiaikoina tuomittu viisi kurdikansanedustajaa 15 vuoden vankeuteen. Minä en näitä taustoja tarkemmin tunne, mutta lehdistä olen lukenut. Jotakin sopimatonta tähän liittyy, ja olen ymmärtänyt, että esimerkiksi Euroopan neuvoston piirissä tähän puoleen on jo aiemmin kiinnitetty ja ollaan nyt kiinnittämässä huomiota.

Muutaman toivomuksen ajattelin esittää. Kun pääministeri Aho vieraili viime lokakuun lopulla Etelä-Koreassa, hänen puoleensa oli kääntynyt Etelä-Korean pääministeri, joka oli esittänyt pääministeri Aholle toivomuksen siitä, että Suomi pyrkisi vaikuttamaan Koreoiden vuoropuhelun edistämiseen. Etelä-Korean pääministerin perusteluna oli se, että Suomella on diplomaattiset suhteet Pohjois-Koreaan. Jos oikein olen ymmärtänyt, pääministeri Aho on itse asiaan suhtautunut myönteisesti ja näin varmasti on ollut paikallaan.

Haluan kuitenkin tässä yhteydessä todeta, että Suomen edustuston taso Pohjois-Koreassa on huomattavasti alhaisempi kuin Etelä-Koreassa. Erityinen poikkeus on siinä, että Suomen suhteet Pohjois-Koreaan hoidetaan Pekingistä käsin, kun taas eteläiseen Koreaan se tapahtuu itse Etelä-Korean pääkaupungista. En tiedä, minkälaisia mahdollisuuksia ulkoministeriöllä on tasoittaa tätä epäsuhdetta. Esitän kuitenkin sellaisen toivomuksen, että Suomen ulkoministeriön ja valtiollisen johdon piirissä harkittaisiin tasaarvoisempaa suhtautumista, ehkä edustuston tason kohottamista Pohjois-Korean osalta ja mahdollisesti edustajan sijoittumista Pohjois-Korean pääkaupunkiin.

Ennen kaikkea ajattelin tässä esittää toivomuksen, että kun yleisesti Kaukoitä on todettu Euroopassa suuren kaupallisen ja taloudellisen yhteistyön kiinnostuksen kohteeksi ja tämä pitää paikkansa myös Suomen osalta, tässä suhteessa myös Pohjois-Korea huomioitaisiin.

Toinen toivomus liittyy entisen puolustusministerin Taisto Tähkämaan syntymäpäivähaastatteluun. Taisto Tähkämaa oli eräässä syntymäpäivähaastattelussaan toivonut, että Suomi sanoutuu irti Nato-haihattelusta. Minä en tarkalleen tiedä, mistä tällöin on ollut kysymys, mutta ehkä entinen puolustusministeri Taisto Tähkämaa ajattelee hieman samoin kuin minäkin, että nyt juuri eduskuntaan keskusteltavaksi tuleva Weu-ratkaisu saattaa olla yksi askel juuri tässä suunnassa. Siksi haluan nyt korostaa tätä entisen

varsinaissuomalaisen ministerin mielipidettä ja toivon, että Suomi ei todella näihin Nato-yhteyksiin ole liittymässä.

Kun arvoisa rouva puhemies nyt saapui paikalle, haluan osoittaa huomiotani myös hänen puheenvuoroonsa, joka on kirjoitettu viime marraskuun lopulla sanomalehdissä. Tässä puhemies on esittänyt mielestäni oikein hyvän tavoitteen. Puhemies parlamentarisoisi ulkopolitiikkaakin. Tämähän on ihan hyvä tavoite. Mutta sitten puhemies on sanonut maanpuolustuskurssilla, että liittoutumattomuus ei ole pysyvä ratkaisu. Tämän uutistiedon mukaan puhemies oli sanonut, että vaikkei Suomen tule tässä vaiheessa tavoitella liittoutumista, ei liittoutumattomuuttakaan pidä julistaa Suomen pysyväksi ratkaisuksi. Toivon, että tätä suuntaa ei tämän pidemmälle edistetä, vaan Suomi koettaa pysyttäytyä tällä puolueettomuuslinjalla, vähintään sillä liittoutumattomuuslinjalla, josta viime aikoina on puhuttu. Tämä oli siis minun toinen toivomukseni.

Kolmas toivomukseni koskee eduskunnan valtaa Euroopan unionia koskevien asioiden käsittelyssä. Tästä asiasta on menneinä viikkoina puhuttu huomattavan paljon. Tarkoitukseni on nyt vain korostaa, että eduskunta itse pitäisi huolen siitä ponnesta, siitä linjasta, joka EU-jäsenyysratkaisun yhteydessä hyväksyttiin. Kun puhun ponnesta, niin tarkoitan eduskunnan tahdon ilmaisua ed. Tuomiojan ponnen muodossa. Eduskunnan itsensä asiana on nyt pitää huoli siitä, että käytännössä myös toteutetaan sitä, mitä eduskunta silloin tarkoitti.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. Ukkolan erääseen puheenvuoroon. Mutta kun tekniikka ei toiminut minun ja eduskunnan puhemiehen pöydän välillä, niin täytyy sitten rangaista eduskuntaa sillä, että joutuu katselemaan minua, haluaa tai ei, ja kuuntelemaan ehkä vähän pidemmän ajan. Tuossa puheenvuorossaan ed. Ukkola arvosteli Suomen virallisia kannanottoja Tshetshenian tilanteeseen.

Suomihan on suhtautunut perinteisesti hyvin varovaisesti itänaapurimme sisäisiin asioihin ja toimiin. Se on tietysti historiallisen taustan sanelema ja monesta muusta johtuva asia. Kun ed. Ukkola sitten mainitsi puheenvuorossaan, että kun sentään olemme nyt EU:n jäseniä, en muista, miten hän sitä jatkoi, mutta sain sen käsityksen, että olisi pitänyt käyttää vähän rankempaa tekstiä jo tässä vaiheessa. Minun mielestäni tällainen ajattelutapa on kyllä väärä. Jos me olemme korostaneet sitä, että meidän ulkopoliittinen suhtautumisemme ei muutu lähinaapureihimme, niin pitää myöskin huomata, että me emme heti päästyämme Euroopan unionin hameen alle lähde sieltä huutelemaan sellaisia näkemyksiä, jotka ovat ristiriidassa Suomen aikaisempien näkemysten kanssa.

Minä pidän pahempana sitä, että eräät suuret länsimaat viime viikkojen aikana ensin selkeästi totesivat, että Tshetshenian tilanne on Venäjän sisäinen asia. Sen jälkeen asioiden paljon muuttumatta ne käänsivät takkinsa kertaheitolla ja ryhtyivät arvostelemaan asiaa sillä tavalla, että kyseessä ei olekaan Venäjän sisäinen asia. Puheenvuoroni ei tarkoita sitä, ettenkö tunne syvää huolta luonnollisesti tästä asiasta ja paheksu sitä toimintaa — ja minä voin sanoakin sen, kun minä en ole mikään virallinen edustaja — mitä Venäjä toteuttaa Tshetsheniassa. Mutta pitää olla aina realisti ja pitää jalat maassa eikä lähteä hyppimään sillä perusteella, että on päästy Naton hameiden suojiin ja sieltä voi sitten huudella mitä tahansa riippumatta siitä, mitä aikaisemmin on sanottu. Tämä oli ed. Ukkolan puheenvuoroon. Ed. Ukkola esitti oman näkemyksensä ja kunnioitan sitä, mutta sain siitä lähtökohdan.

Toinen asia, joka on myöskin sotaisa, on tämä kriisivalmiusjoukkojen perustaminen, jota uusi puolustusministeri Enestam yhtenä iltana käsitteli. Ehkä hänelle tämä oli sellainen sisääntuloasia puolustusministerinä, kun hän tästä puhui, ja tietysti muutkin ovat puhuneet siitä.

Minä en omalta osaltani suhtaudu kovin myönteisesti tähän asiaan. Perustelen sitä sillä, että aikanaan Suomessa poliittisten päätöksentekijöiden taholta esitettiin varsin pitkälle meneviä näkemyksiä siitä, että ns. rauhaanpakottamistoiminta olisi kansainvälisesti hyödyllistä kriisitilanteiden hallitsemisessa ja että Suomenkin pitäisi aktiivisesti sellaiseen osallistua. Tänä päivänä me tiedämme, että rauhaanpakottaminen, toisin sanoen uuden rintaman luominen taistelevien osapuolten väliin siinä vaiheessa, kun asia ei ole poliittisesti eikä sotilaallisesti kypsä rauhanteolle sillä tavalla, että molemmat osapuolet odottavat jonkun väliintuloa voidakseen kunniallisesti perääntyä, järjestelmänä ei ole toimiva.

Tällä perusteella me emme päässeet taistelujoukkoihin mukaan, ja kuulin jossakin vaiheessa,

en muista, kuka lausui, että on oikeastaan aika häpeällistä, että meidän joukkomme Jugoslaviassa ovat Makedoniassa, missä ei tapella, meidän pitäisi olla siellä, missä tapellaan. Tämä on aivan uutta, sellaista, johon tähän asti ei ole kovin myönteistä näkemystä esitetty, mutta näin joku vain tämän asian esitti.

Kriisivalmiusjoukko tarkoittaa sitä, että me olemme valmiit lähettämään erikoiskoulutettuja joukkoja taistelutapahtumiin ja sellaisiin tapahtumiin, joissa aseellinen toiminta on ainoa mahdollisuus. Kriisivalmiusjoukkojen perustaminen, jos nyt heittäydyn ennustajaeukoksi, tähtää mielestäni siihen, että kun olemme Euroopan unionin jäseniä, meidän pitää saada oma osuutemme eurooppalaisiin taistelujoukkoihin, toisin sanoen Weu:n joukkoihin aikanaan. Tällä tavalla se menee pikkuhiljaa, niin kuin on nähty kaiken kehityksen tapahtuneen.

Vuosina 1990—1991 ei ollut mitään ajatusta siitä, että Suomi on koskaan Euroopan unionin jäsen. Ahon hallituksen aikana ei pitänyt olla Euroopan unionin jäsen. Nyt me olemme jo Kreikan takaseinässä että heilahti. Tällä tavalla kehitys kulkee pikkuhiljaa. Sanotaan, että emme me tällä tavalla toimi, emme me tällä tavalla toimi, mutta pienin askelin mennään eteenpäin kunnes huomataan, että ollaan lopullisessa päätöksessä, tällä hetkellä Euroopan unionin jäsenenä. Kun ryhdytään valmistelemaan kriisivalmiusjoukkoja ja kun Weu:n jäsenmaat ovat yhteisellä sopimuksella sopineet siitä, että toisen jäsenmaan joutuessa sotilaallisen hyökkäyksen kohteeksi toiset ovat valmiina puolustamaan sitä, tätä kautta me kuljemme Weu:n sotilaalliseen toimintaan, sen täysjäseneksi. Siinä vaiheessa meillä on jo kriisivalmiusjoukkojen nimellä olevat taistelujoukot, jotka ovat valmiita ottamaan osaa, kun niitä tarvitaan Weu:n toimintaan.

Ed. Kekkosella on ilmeisesti joku sivistyssana taas mielessä, kun hän hymyilee niin mukavasti, tai sitten hän yrittää hämätä minua. Ei se vaikuta tähän asiaan. Hän ilmeisesti käyttää vastauspuheenvuoron tämän jälkeen.

Tarkoitukseni on nimenomaan esittää, että pienin askelin kuljetaan ihmisiä hämäämällä. Kuljettiin Euroopan unionin jäseneksi pienin askelin, kun katsotaan Ahon hallituksen aikaa, viimeistä neljää vuotta. Pienin askelin kuljetaan kriisivalmiusjoukkojen kautta yhteisiin eurooppalaisiin puolustusvoimiin, joiden pohjana on täysjäsenyys Weu:ssa, joka on Euroopan unionin sotilaallinen uloke.

Näin ollen, ei se mitään, jos me haluamme tapella ja haluamme päästä taistelutilanteisiin, niin tehdään vaan sitten tällä tavalla. Mutta minä en ymmärrä, miksi tällaisen kehityksen täytyy perustua valheelliseen, pienin askelin eteenpäin menoon. Miksei sanota kerralla, että systeemi on tämä, että menemme Weu:n jäseneksi ja alamme kouluttaa taistelujoukkoja eurooppalaiseen armeijaan, jotta olemme tässäkin mielessä tasaveroisia siellä. Näin minä, rouva puhemies, tämän asian näkisin.

Lopuksi vielä puhutaan kehitysyhteistyömäärärahoista. Niitähän on Suomessa tietysti vähennetty, koska bruttokansantuote on alentunut prosentuaalisessa suhteessa. Muutoinkin se on aivan oikein, koska ne varat, mitä meillä on käytettävissä, on ollut näinä vuosina välttämätöntä käyttää suomalaisessa yhteiskunnassa.

Suhtautuessani negatiivisesti kehitysyhteistyömäärärahojen nostamiseen olen aina korostanut, että pitää pienemmilläkin rahamäärillä pystyä samaan tulokseen siten, että tarkoin kohdennetaan nämä varat, valvotaan niiden käyttöä, että niistä jää kestävän kehityksen suunta siihen maahan, mihin näitä rahoja annetaan.

Hienoja sanontoja on keksitty. Kestävä kehitys on kehitysyhteistyötoiminnassa hiljattain korvattu sanalla strategia. Minä yhdistäisin sen kestävän kehityksen strategiaksi, silloin se olisi viimeisen päälle hyvä sana. Mutta se on aivan hyvä sana, jos sitä toteutetaan. Katsomme tarkoin, että annetuista markoista jää kestävän kehityksen pohja kehitysmaihin, sellainen pohja, jolta ihmiset päästyään avun pohjalta liikkeelle omatoimisesti ja aktiivisesti pystyvät kehittämään sitä aluetta, mihin apu on annettu. Ei siis määrärahojen suuruus, vaan se, miten ne kohdennetaan, miten niiden käyttöä valvotaan, missä on saattanutkin tapahtua jonkinlaista kehitystä, toivon mukaan. Sellaista ainakin eduskunnassa on monien muidenkin kuin minun taholtani esitetty valvonnan ja kestävän kehityksen seurannan suhteen.

Ed. M o i l a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Varojen oikea kohdentaminen on perusedellytys kestävälle kehitykselle, mutta oikea kohdentaminen ei poista sitä välttämättömyyttä, että meidän on niin pian kuin mahdollista päästävä YK:n suositukseen, 0,7 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Kehitysyhteistyömäärärahojen suuruus ei saa olla taloudellisista suhdanteista kiinni. Kehitysmaiden ihmiset kärsivät ihan yhtä paljon silloin, kun meillä on

hyvät olot, ja mahdollisesti vielä enemmän silloin, kun meillä on huonot olot, koska silloin voi olla niin, että muuallakin on huonommat olot kuin aiemmin. Kehitysmaissa tilanne pahenee tänä päivänä hurjaa vauhtia ja hyvinvointivaltioiden ja kehitysmaiden kuilu kasvaa entisestään, niin että se on jo ympäristöuhka, turvallisuusuhka ja rauhan uhkaaja, kuten varsinaisessa puheenvuorossani sanoin. Jo siitäkin syystä meidän on syytä näiden maiden kanssa yhdessä taistella perustoimeentuloturvan ja perusturvan aikaansaamiseksi kaukaisille lähimmäisillemme.

Ed. Riihijärvi: Arvoisa puhemies! Monissa puheenvuoroissa on kajottu Tshetshenian tapahtumiin. Totean lyhyesti, että hyvä myöhään kuin ei milloinkaan. Joulukuun 8 päivänä lähetin kaikille kansanedustajille ja myös kaikille tässä talossa oleville tiedotusvälineille kutsun Georgia-ystävyysryhmän järjestämään tiedotustilaisuuteen, jossa oli Tshetshenian Liettuassa oleva lähettiläs, liettualainen kansanedustaja, muutamia kansanedustajia Virosta ja myös entinen Georgian puhemies Gognadze. Tähän tilaisuuteen ei tullut juuri ketään kansanedustajia. Joku siinä kävi, tiedotusvälineitä ei ollut ollenkaan. Itar-Tassin edustajia oli kyllä kaksi ja Reuterin edustajia oli yksi paikalla. Silloin ei ollut vielä tämä Tshetshenian tilanne päällä.

Tässä yhteydessä haluankin kysyä, mikä on yleensä ulkoministeriön tietojen saannin kyky, kun se yleensä on huomattavasti paljon jäljessä tapahtumista. Silloin, kun asioihin vielä voitaisiin vaikuttaa, ei vaikuteta. Jäljestä päin sopotellaan, että kun näin on käynyt. Näin on myös tässä talossa. Kansanedustajilla oli tilaisuus tulla tilaisuuteen, jossa teimme vetoomuksen. Kierrätin paperia täällä. Yli 20 kansanedustajaa siihen laittoi nimensä. En epäile, etteivät muutkin olisi laittaneet Tshetshenian kansan puolesta vetoomusta, mutta siinä ei ollut enää sen enempää aikaa.

Tämä ei ole ainoa asia, jossa ulkoministeriö on tietämätön tai haluaa olla tietämätön. Vuonna 1991 keväällä valittiin laillisilla vaaleilla, joissa olin myös yhtenä valvojana, Georgian presidentiksi professori Gamsahurdia. Sitten vuonna 1992 Suomessa oli Ety-kokous ja samanaikaisesti Georgiassa tilanne oli hyvin tulehtunut. Siellä esiintyi myös entinen Georgian KGB:n päällikkö Shevardnadze pelastajana, samalla tavalla kuin Tshetsheniassakin opposition puolustajana. Me pyysimme, että Gamsahurdia olisi saanut viisumin Ety-kokoukseen. Ulkoministeriö eväsi sen ja antoi vasta viikko kokouksen jälkeen tämän viisumin. Niinpä sitten 1993 tammikuussa Gamsahurdia kävikin Suomessa.

On todettava, että yli 30 maata oli kuitenkin jo tunnustanut Georgian itsenäisyyden. Ei ollut siis tunnustamattomasta maasta kysymys, mutta kuitenkin heidän viralliselta presidentiltään evättiin tänne tulo. Tätä minä pidän anteeksiantamattomana virheenä, ja tässä Suomen ulkoministeriö kantaa myös osavastuun koko Kaukasian tapahtumiin, koska olisi ollut erittäin hyödyllistä, että Shevardnadze ja Gamsahurdia olisivat selvitelleet Etykissä välejään. Näin ei kuitenkaan tehty, koska Suomen ulkoministeriö toimi sensuurina. Tämä ei ole mitään, niin kuin ed. Aittoniemi sanoi, että nyt Euroopan unionin helmojen alta huhuillaan. Ei tässä ole ollenkaan siitä kysymys, vaan itsenäisenä maana ja Etykin jäsenenä meillä on oikeus ja sanoisin, että meillä on velvollisuus antaa mahdollisuus ratkoa tällaisia tulehtuneita tilanteita julkisilla foorumeilla. Siinä säästetään varmasti paljon verta, kun tällaiset vaikeat asiat tuodaan ensin neuvottelupöytään eikä ajauduta törmäyskurssille.

Tshetsheniassa on aivan sama tilanne mikä oli Georgiassakin. Venäjän armeijan joukot ovat Georgian miehittäneet. Kun meillä on sitten presidenttiä myöten vedottu, että Venäjällä on perustuslaillinen oikeus toimia Tshetsheniassakin, joissakin puheenvuoroissa on näin sanottu, niin olen ottanut selvää äsken puhelimella, että Venäjän perustuslaki tunnustaa kaikki kansainväliset sopimukset ja ne ovat osa Venäjän nykyistä lainsäädäntöä. Kirjain on siis tämä. Se, että siellä sitten toisin menetellään, ei olekaan enää perustuslain mukaista.

Haluaisinkin sen tähden lopuksi kysyä — en esitä lisää rahaa enkä halua vähentääkään ulkoministeriön momentilta rahoja — sitä, miten siellä tieto kulkee ja minkä takia siellä asennoidutaan sillä tavalla, että ei avoimesti näitä asioita käsitellä, vaan halutaan toimia sensuurina, niin kuin esimerkiksi juuri Gamsahurdian viisumin epääminen. Tshetshenian yhteydessä olisi ollut erittäin hyödyllistä, että julkisuuteen olisi annettu kova kannanotto. Tshetshenian pelastus on, niin kuin Kaukasian pienten muitten maitten, se, että tunnustetaan niiden itsenäisyys reilusti. Ei kai Suomesta olisi ikinä tullut itsenäistä maata, jos meitä ei joku olisi rohjennut tunnustaa. Ei kai Leninin lupaus ollut kuin jossakin hätäpäissä annettu lupaus. Tsaarivallanhan meille olisi pitänyt itsenäisyys myöntää, jos tätä kaavaa olisi noudatettu, mitä me nyt

odotamme, että Venäjä ensin tunnustaa. Eihän se näin käy koskaan.

Sen takia minä olen vahvasti sitä mieltä, että jos me aiomme esiintyä itsenäisenä maana ja kun imagosta on puhuttu niin paljon Euroopan unioniin liittymisen yhteydessä, olisi kovin imago, että me uskallamme itsenäisesti tunnustaa myös näitä pieniä valtioita itsenäisiksi, koska ne itse näkevät, että ne pystyvät itsenäisinä elämään. Tshetshenia on ollut vuodesta 1991 lähtien itsenäinen maa. Sen itsenäisyyden on tunnustanut naapurimaa Georgia. Muut eivät ole valitettavasti tunnustaneet. Mutta jos minusta olisi kiinni, minä kyllä tunnustaisin Tshetshenian ja Georgian itsenäisiksi.

Ed. Halonen: Arvoisa puhemies! Olen muiden kansanedustajien myötä ollut jo mukana hiillostamassa ulkoministeriä kehitysmäärärahoista ministerin avauspuheenvuoron jälkeen annetuissa vastauspuheenvuoroissa, joten jätän oman varsinaisen puheenvuoroni osalta määräpuolen vähemmälle.

Sen sijaan minua askarruttaa toinenkin asia kehitysmäärärahojen osalta, ja se on aikataulut. Kun nimittäin olemme tutkailleet kansalaisjärjestöissä, jotka olemme olleet käytännön tehtävissä kehitysyhteistyön osalla, niin on ollut havaittavissa, että jo vuoden 94 aikana ja nyt ennakoivasti vuoden 95 aikana on tehty eräänlaista säästösuunnitelmaa siitä, millä tavalla EU:n piikkiin tarvittavia varoja voitaisiin siirrellä ja käyttää. Tuntuu siltä, että kovin myöhään valmistuvat edelleenkin kaikista eduskunnan kannustuksista ja kehotuksista huolimatta ulkoministeriön yksityiskohtaisemmat suunnitelmat. Hyvin kauniisti sanotaan sekä hallituksen esityksessä että nähtävästi myös ulkoasiainvaliokunta on uskonut, että tärkeimmistä kehityskohteista tulevat maakohtaiset ohjelmat valmistuvat ajallaan ja sen mukaisesti voidaan elää.

Tunnustan suoraan, että itse Nicaraguan pitkäaikaisena ystävänä ja Keski-Amerikasta muutoinkin, sanoisinko, kiinnostuneena henkilönä ja myös kansainvälisen solidaarisuussäätiön puheenjohtajana olen todella huolissani siitä, tuleeko esimerkiksi Nicaraguan kohdalta minkäänlaista selvää ohjelmaa, jossa pidettäisiin vanhoista säännöistä kiinni. Mitä auttaa, jos me nyt hyväksymme edes nämä pienemmät rahat, kun kuitenkin näyttää siltä, että ne eivät täytäntöönpanovaiheessa etene uskottavalla tavalla.

Esimerkkinä otan juuri Nicaraguan esille, että vielä myöhään syksyllä olivat hyväksymättä edellistenkin rahojen käyttösuunnitelmat siitä huolimatta, että ulkoministeriön virkamiehet ainakin Nicaraguasta tulleiden tietojen mukaan olivat käyneet jo paikan päällä ja vahvistaneet eri projekteja, että näin voi tapahtua, ja kuitenkaan ne eivät etene yhtään tässä päässä. Olisi hyvin tärkeätä, että sen lisäksi, että rahamäärät ovat pienentyneet huomattavasti ja meitä pidetään sanamme syöjinä tässä suhteessa, toisekseen niitä rahoja, joita on käytettävissä, myös rivakasti käytettäisiin tarkoitettuihin projekteihin. Mutta ehkä ulkoministeri voi, kun on vielä kiitettävästi paikalla, tässä kohtaa hälventää epätoivoani.

Sen vuoksi myös haluan pöytäkirjoihin lausua, kun kuitenkin tänä keväänä mitä todennäköisimmin ainakin nimeltään tulee uusi hallitus, että se tässä suhteessa ryhdistäytyisi ja saisi aikaan tehokkaan pohjoismaisen hallintokuvan Suomesta ulospäin.

Toinen asia, jota kehitysyhteistyön osalta ei ole kysymyksistä huolimatta pahemmin selvitetty, on se, mikä on Euroopan unionin sisällöllinen vaikutus mahdollisesti jatkossa meidän omiin kehitysyhteistyöohjelmiimme sen vuoksi, että mehän toivomme yhteistyötä molemmin päin, niin että suomalaiset projektit saisivat sieltä päin tukea ja toisaalta todennäköisesti tulemme myös itse osallistumaan EU:n piirissä oleviin yhteistyöhankkeisiin. Tässä tietenkin silloin, kun EU-keskustelua käytiin, tuotiin kielteisessä sävyssä esille se, että kysymyksessä on jäsenmaiden vanhat siirtomaat ja niiden auttaminen ja niille etuoikeusaseman antaminen. Toisaalta mielestäni tässä voitaisiin katsoa myös niitä mahdollisuuksia, mitä suomalaisilla hyvin menestyneillä projekteilla olisi nyt laajentua EU:n piirissä ja millä tavoin ulkoministeriö on tässä suhteessa ollut aktiivinen kansalaisjärjestöihin päin.

Arvoisa puhemies! Toinen asia on muu vaikuttaminen kansainväliseen politiikkaan. Minulle jäi jotenkin sellainen kuva, että Suomi on ehkä vanhan perinteensä mukaisesti enemmän Etyk-suuntautunut kuin Euroopan neuvostosuuntautunut Euroopan asioiden hoitamisessa, jos jotakin kiinnostusta EU:n ulkopuolelle jää. Etyk-suuntautuminen mielestäni on ymmärrettävää kylmän sodan ajalta, jolloin Suomi toimi jonkin näköisenä lieventäjänä tai sillanpäänrakentajana ja yhteistyön aikaansaajana. Mutta kun tänä päivänä on selvästi näkyvissä se, että nimenomaan Euroopan osalta tulisi kiinnittää aikaisempaa enemmän huomiota Euroopan neuvoston tilanteeseen, jossa Suomi on toki vuodesta 89 lähtien ollut jäsenenä, niin hämmennyksen

ja pettymyksen sävyttämällä äänellä voin todeta, että sen paremmin hallituksen esityksessä kuin ulkoasiainvaliokunnan mietinnössäkään ei tähän puoleen kiinnitetä huomiota. Ainoa, mitä tehdään, on, että myönnetään jäsenmaksun edellyttämä summa rahaa.

Kuitenkin uskon, että mm. ulkoasiainvaliokunta, joka on tämän mietinnön takana, on havainnut Venäjän-käynneillään sen, että esimerkiksi suuri itäinen naapurimme on ollut erittäin kiinnostunut omasta jäsenyydestään Euroopan neuvoston puolella. Myös Suomen Euroopan neuvoston valtuuskuntahan on pyrkinyt perinteensä mukaisesti olemaan hyvässä yhteistyössä naapurimaiden saamiseksi Euroopan neuvoston jäseniksi. Tässä suhteessa teemme työtä Viron puolesta ja olemme myös auttaneet venäläisiä tuntemaan järjestelmää ja pääsemään siihen sisälle, mikä varmasti on tuotu molemminpuolisessa keskustelussakin esille.

Nyt tämä asia on tullut oikeastaan vain Tshetshenian kysymyksen kautta esille. Kuten jo vastauspuheenvuorossani totesin, on tietysti selvä asia, että ne maat, jotka aikovat liittyä Euroopan neuvoston jäseniksi, joutuvat myös allekirjoittamaan Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen, ns. eurooppalaisen ihmisoikeussopimuksen, jota kautta ihmisoikeuksien loukkaukset eivät ole enää yksinomaisesti maan sisäisiä asioita. Kullakin valtiolla on toki ensisijainen oikeus ja velvollisuus saada asiansa kuntoon, mutta myös eurooppalainen ihmisoikeussopimus on joko pohjoismaista mallia käyttäen erikseen hyväksyen maan kansallista lainsäädäntöä tai sitten, niin kuin uudemmissa perustuslaeissa on tehty ja varmasti voi pitää hyvin paikkansa ed. Riihijärven huomautus myös Venäjän osalta, että nämä vapaaehtoisesti hyväksytyt kansainväliset sopimukset tulevat suorastaan sitä kautta maan kansallisen lainsäädännön osaksi. Näin ollen jäsenmaissa ihmisoikeudet eivät ole maan oma asia, vaan se on koko yhteisön asia. Näin ollen on myös selvä asia, että maa, joka ihmisoikeussopimusten vastaisesti ratkaisee ehdokkuusaikanaan omia sisäisiä ongelmiaan, tulee kohtaamaan vaikeuksia. Lehdistössäkin on jo näkynyt Euroopan neuvoston piirissä vahvistuva kanta siitä, että valitettavasti Venäjän jäsenyyshakemuksen käsittely tulee hidastumaan, jäähtymään, kunnes tämä asia on saatu kuntoon.

Ed. Riihijärven kysymykseen siitä, miten tämä asia oli aika kauan aikaa tiedossa, ennen kuin siihen varsinaisesti puututtiin niin Suomen eduskunnassa kuin monessa muussakaan paikassa, kai on suoraan sanottava, että useimmat poliitikot toimivat niin sanotusti CNN-vetoisesti. Sille asialle, mikä on kansainvälisissä tiedotusvälineissä päällimmäisenä esillä, tulee myös kansallisesti vaikutusta. Siinä on hyvät ja huonot puolensa. Hyvä puoli on tietysti se, että näin juuri kansainvälinen yhteisö vaikuttaa siihen, miten kussakin maassa toimitaan. Huono puoli on tietysti se, että julkisuusnäkökohta nähtävästi on voimakkaampi kuin varsinaiset ihmisoikeusperusteet.

Miksi puhun tästä näin pitkään nimenomaan ulkoasiainministeriön pääluokassa, johtuu siitä, että mielestäni sekä mietintö että hallituksen esitys valitettavan vähäisellä tavalla puuttuvat näihin muihin vaikuttamisen keinoihin kuin nimenomaan kehitysyhteistyöhön, siihenkin kovin vähän, ja toisekseen Euroopan unioniin. Yhteistyö Keski- ja Itä-Euroopan maiden kanssa on omalta osaltaan esillä, mutta toisessa mielessä kuin nyt esille tuomani seikat.

Mielestäni suomalaisen sodanjälkeisen perinteen kannalta olisi erinomaisen tärkeä asia vahvistaa nimenomaan tätä rauhanomaisen, oikeudenmukaisen, ihmisoikeuksia kunnioittavan sektorin osuutta ja jättää hieman vähäisemmälle se kiinnostus ja innostus, mitä on tänäänkin osoitettu nimenmaan erilaisten sotilaskeinojen, militaaristen keinojen käyttöön.

On väitetty, että nimenomaan sotilaallisella puuttumisella voitaisiin tuoda enemmän oikeutta Eurooppaan. Myönnän kyllä, että olen peruspasifisti, mutta olen ollut hämmentynyt tästä keskustelun saamasta sävystä vuosien mittaan sen vuoksi, että kun samanaikaisesti nimenomaan sotilasasiantuntijat niin USA:n puolelta kuin Euroopan unionin johtavista sotilasvaltioista ovat sanoneet, että esimerkiksi Bosnian tilannetta tai yleensä entisen Jugoslavian tilannetta ja monia muita kysymyksiä on mahdoton ratkaista pysyvästi sotilaallisesti ja on hyvin vaikea puuttua niihin edes väliaikaisesti, niin siitä huolimatta meillä on jonkin näköinen uusherännäisyys sen suhteen, että tämä olisi nyt taas kaiken avain.

Minusta pikemminkin jää tuntumaan, että meillä suomalaisilla on jonkin näköinen viivästynyt tarve saada nyt puhua näistä, kun ei ole saatu sukupolveen näissä asioissa kieriskellä.

Annan täyden arvon sille, että Suomi ottaa vakavasti kysymyksen Weu:n kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Itse jo EU-keskustelun yhteydessä toin oman kantani esille, että vaikka olen uskonut vilpittömästi Etaan, ollut sitten sinisilmäinen

tai ei, niin en voi kuvitella, että me voisimme hypätä tämän Weu-asian ylitse jatkossa. Sen vuoksi mielestäni Weu:ta koskevat kysymykset pitää tuoda eduskunnan käsiteltäväksi ja eduskunnan kanta tulee asiasta ottaa. Se ei ole vain ilmoitusluontoinen asia, vaan laajemmalti keskustelua vaativa asia.

Arvoisa puhemies! Vielä on kolme minuuttia aikaa siihen, että olisin gentlemanni- tai pitäisikö sanoa ladysopimuksen mukaisesti käyttänyt oman osuuteni. Lopetan vain sanomalla, että on tietysti ymmärrettävää, että Euroopan neuvoston valtuuskunnan jäsenenä puhun paljon Euroopan neuvostosta ja että totta kai sen sisältöä koskevista asioista voidaan jälkeenpäin puhua aina kertomuksen yhteydessä. Mutta mielestäni ainoa oikea ja elävä tapa osallistua suvaitsevaan, ihmisoikeuksia kunnioittavaan Euroopan rakentamiseen tämänkin kanavan kautta on vaikuttaa siihen eteenpäin eikä vain seurata sitä taaksepäin. Kun ulkoministeriön piirissä on myös sen virkamieskunnassa erittäin hyviä, Euroopan neuvoston asioihin perehtyneitä ihmisiä, jotka ovat olleet meidän lähettiläinämmekin mm. Strasbourgissa, niin on kyllä ihmeteltävää, ettei sen paremmin virkamiesvalmistelun kuin nyt poliittisenkaan käsittelyn yhteydessä ole saatu painoa näille kuitenkin Euroopan suvaitsevaisuusvuoden tittelin alle hyvin sopiville asioille.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Olen kovasti samaa mieltä kuin ed. Halonen oli edellä.

Ehkä pienenä tarkennuksena seikasta, joka minua jäi vähän askarruttamaan, kun hän puhui Etyk-suuntautuneisuudestamme ja Euroopan neuvosto -suuntautuneisuudestamme ja kun olin vähän tulkitsevinani niin, että ed. Halonen hiukan vähätteli Etyk-suuntautuneisuutta, niin sen verran haluaisin hänen puheenvuoroansa kommentoida, että minusta tätä Etyk-prosessia ei pitäisi aliarvioida. Itse asiassa se on kuitenkin paljon laajempi kuin on eurooppalainen muu menettelytapa tällä hetkellä, ja minusta tällä hetkellä maailmassa laajuus on arvo sinänsä. Budapestin kokouksessa, Etykin huippukokouksessa viime vuoden lopulla, pantiin alulle hyvin monta sellaista viritystä, joista voimme odottaa aika paljon hyödyllistä maanosallemme ja laajemminkin koko maailmalle.

Arvoisa puhemies! Siitä, mitä ed. Halonen sanoi militäärikeskustelun voimasta ja sävystä, olen hänen kanssaan hyvin samaa mieltä. Minua on yllättänyt se milteipä aggressiivinen viritys, jota me tällä hetkellä joudumme kuuntelemaan, kun puhutaan siitä, miten ratkaistaan eurooppalaisia ongelmia, neuvotellen vaiko mahdollisesti sotilaallisesti.

Ed. R e n k o : Arvoisa puhemies! Ed. Halosen puhetta sen verran sivuaisin, kun hän totesi, että tämän mietinnön takana on myöskin ulkoasiainvaliokunta, että tällä kertaa poikkeuksellisesti ulkoasiainvaliokunta ei antanut lausuntoa tästä omien kiireittensä takia. Ehkä se sitten näkyy vanhalle parlamentaarikolle jollakin tavalla ohuena paikka paikoin. Mutta katsoimme jaostossa kuitenkin, että meillä ei asiantuntemus riitä eikä asiantuntijakuulemisella saatu tältä osin enempää irti. Ymmärrän, että se olisi ehkä täydentänyt tätä, mutta se ei ollut mahdollista.

Ed. R i i h i j ä r v i : Arvoisa puhemies! Ed. Halonen puuttui hyvin keskeiseen asiaan, lyhyesti sanottuna siihen, että neuvottelupöydän järjestäminen kriisitilanteista kärsiville on paljon halvempi kuin sotajoukkojen lähettäminen sinne. Tässä onkin mielestäni Suomen itsenäisen valtion mahdollisuus vaikuttaa myönteisesti rauhan kehittymiseen ja jännitystilojen laukaisemiseen. Keskitytään siihen, että me järjestämme mahdollisuudet, joissa eri osapuolet voivat neuvotella ja sillä tavalla paineita purkaa. On aivan järjetöntä tämmöisen maan lähteä varustamaan joukkoja kriisien ratkaisemiseksi. Meillä on erittäin hyvät mahdollisuudet olla Euroopassa paikka, puolueeton maa, jossa eri osapuolet voivat neuvotella. Siksi juuri ed. Kekkosen mainitsema Etykin kehittäminen on välttämätöntä. Jätetään se sapelin kalistelu pois ja järjestetään näitä neuvottelumahdollisuuksia.

Ed. H a l o n e n : Arvoisa puhemies! Onneksi voin sanoa, että ed. Kekkosen ja myöskään ed. Riihijärven kanssa en ole eri mieltä. Ehkä omaa häntää hiukan nostaen voin sanoa niin, että olen itse Etykin parlamentaarisen kokouksen poliittisen komitean varapuheenjohtaja. Mielestäni on ollut ihan tärkeää pitää USA ja Kanada mukana eurooppalaisessakin turvallisuusarkkitehtuurissa.

Se, minkä takia haluaisin painottaa nimenomaan Euroopan neuvostoa, on ehkä juristin näkökulma: Vaikka Etykissä on kaikki Moskovan mekanismit ja muut, ei niitä kyllä kovin usein ole nähty käytetyn. Sen sijaan eurooppalaisten ongelmien ratkaisu, joka toivottavasti tässä mielessä pysyisi myöskin eurooppalaisten itsensä

käsissä, olisi Euroopan neuvoston kautta huomattavasti nykyistä laajemmin mahdollisuus hoitaa, jos me vain olisimme sitten tässä suhteessa muiden Pohjoismaiden, Itävallan, Hollannin ja Sveitsin ohella aktiivisia.

Ed. Rengolle: Pyydän kiittää huomautuksesta. Ehkä ulkoasiainvaliokunta tässä suhteessa ansaitsee synninpäästön, mutta salissa tietysti voisimme kaikki yhdessä olla sitten entistä aktiivisempia ja toivottavasti myöskin äänestyksissä.

Ulkoasiainministeri H a a v i s t o: Arvoisa puhemies! Kansanedustajat ovat täällä niin monipuolisesti valottaneet ulkopolitiikan kenttää, että en tiedä, osaanko moneenkaan heidän kysymykseensä ja esitykseensä vastata.

Jos kuitenkin lähtisin kehitysyhteistyöstä liikkeelle, on ihan selvää, että kun me joudumme leikkaamaan kehitysyhteistyömäärärahojamme ja kun toisaalta vastaavasti olemme joutuneet myös supistamaan rooliamme rauhanturvaajana, se tietysti vaikuttaa meidän yleiseen puhevaltaamme kansainvälisissä kysymyksissä.

Te mainitsitte, ed. Andersson, oikean prosenttiluvun. Kehitysyhteistyömäärärahojemme osuus oli budjettia tehtäessä 0,386 prosenttia meidän bruttokansantuotteestamme.

Kyllä meidän kehitysyhteistyömme rakentuu kestävän kehityksen periaatteille, ja me joudumme kiinnittämään sen laatuun entistä suurempaa huomiota määrärahojen vähennyttyä. Maakohtaisia suunnitelmia on tekeillä, mutta niitä tehtäessä joudumme varmaan jossain määrin muuttamaan myös kehitysyhteistyömme perinteisiä maakohtaisia painotuksia.

Euroopan unionin kehitysyhteistyöstä toteaisin, että he odottavat, että me kykenemme antamaan heidän kehitysyhteistyöhönsä erittäin paljon uusia ideoita ja toimintatapoja. Nyt meitä huolestuttaa juuri Edf:n rahoittama kehitysyhteistyö, joka suuntautuu Lomé-sopimuksen maihin, eli kykenemmekö me pääsemään siihen riittävästi mukaan, kun se rakentuu jo näiden maiden hyvin pitkäaikaisille entisille siirtomaasuhteille. Näen, että meidän sielläkin pitää toimia hyvin aktiivisesti, niin että me kykenemme myöskin siellä antamaan omaa osaamistamme. Ehkä meillä monta kertaa on paremmat mahdollisuudet olla mukana tällaisessa rakentavassa kehitysyhteistyössä pienenä maana, joka lähtee aika tavalla altruistisista näkökohdista.

Te puhuitte hyvin paljon kriisien ehkäisystä. On aivan selvää, että Suomen lähtökohta kriisienhallinnassa on yhteistyövarainen turvallisuus, joka perustuu todella ennakkoehkäisyyn ja jossa Etyj on aivan keskeisessä asemassa Euroopassa. Itse voin hyvällä omallatunnolla sanoa, että en ole ollut mukana missään, en sen paremmin virallisessa kuin epävirallisessa elimessä, jossa olisi puhuttu valmiusjoukoista. Se on täysin puolustusvoimien taholta lähtenyt aloite. Puolustusministeri ilmoittaa selvittävänsä sen mahdollisuuksia.

Tshetsheniaa koskevassa asiassa me olemme todella korostaneet Venäjän alueellista integriteettiä, mutta toisaalta olemme todenneet, että eivät ihmisoikeudet voi olla Venäjän sisäinen kysymys, vaan kyllä meidän on pidettävä huolta siitä, että myös Venäjä kunnioittaa omalla alueellaan ihmisoikeuksia eikä aiheuta kansalaisille, siviiliväestölle, kohtuuttomia kärsimyksiä, niin kuin siellä on tapahtunut. Nyt me toivomme, että Etyj saisi mekanisminsa käyntiin niin, että tilanteessa voitaisiin vielä päästä kestävään ratkaisuun.

Sitten esitettiin toivomuksia Weu:n eli Länsi-Euroopan unionin Suomen tarkkailijaaseman käsittelystä. Olen valmis viemään hallitukseen ne toivomukset, joita tästä käsittelystä olette täällä esittäneet. Sen sijaan Weu:sta näen, että me olemme siinä saavana puolena sikäli, että me voimme siellä seurata hyvin tarkkaan sitä, miten Euroopan turvallisuutta pyritään jatkossa kehittämään. Euroopan unionissa on tarkoitus laatia turvallisuuden ja puolustuksen Valkoinen kirja, ja sen valmistelee juuri Weu. Meille on erittäin tärkeää, että olemme myös tältä osalta tietoisia siitä, mitä on tulossa vuoden 96 valtioiden väliseen kokoukseen.

Ei Suomen mukanaolossa tarkkailijana Länsi-Euroopan unionissa ole kysymys mistään hämäyksestä tai siitä, että Suomea oltaisiin viemässä täysjäsenyyteen ja mahdollisesti Nato-jäsenyyteen. Kyllä seuraajan asema tässä vaiheessa riittää meille täysin, ja vuoden 96 kokouksessa varmasti tullaan ratkaisemaan, mikä tulee olemaan yleensä Euroopan turvallisuusrakenteiden kehitys.

Hallitus on parasta aikaa valmistuttamassa turvallisuuspoliittista selontekoa. Sitä ei ehditä enää antaa tälle eduskunnalle, mutta seuraava eduskunta tulee käymään todella perusteellisen keskustelun siitä, miten me jatkossa olemme mukana näissä Euroopan turvallisuusrakenteissa.

Ed. Riihijärvi esitti huolensa siitä, että ulkoministeriö on aika huonosti tietoinen siitä, mitä maailmalla tapahtuu, ja että se ei saa tietoja.

Kyllä me olemme mm. tätä Tshetshenian tilannetta jo etukäteen seuranneet ja tienneet, kuinka paljon ärtymystä nimenomaan Venäjän keskusjohdossa jo kolme vuotta jatkunut Tshetshenian eriytymisprosessi on aiheuttanut. Venäjä tietyssä vaiheessa antoi kaikille länsimaille ennakkoilmoituksen siitä, että heidän on pakko saada Tshetshenia pysymään tiiviimmin muun Venäjän yhteydessä.

Minusta emme me ole laiminlyöneet Euroopan neuvoston toimintaa, niin kuin ed. Halonen totesi. Minusta me olemme olleet siellä varsin aktiivisia. Ihmisoikeusasioissa Suomi on ollut hyvin keskeisessä asemassa YK:n ihmisoikeustoimikunnassa. Siellä on oltu aktiivisesti mukana. Pitäisikö näistä asioista olla vielä haasteellisempia mainintoja niin budjetissa kuin hallituksen kertomuksessakin, tätä varmasti joudutaan harkitsemaan.

Esillä oli myös Ulkopoliittinen instituutti. Itse pitäisin erittäin tärkeänä sen kehittämistä. Nimenomaan Euroopan unionissa meihin kohdistuu aika paljon odotuksia sen vuoksi, että meillä on hyvin paljon osaamista Pohjois-Euroopan turvallisuutta koskevissa kysymyksissä, samoin Venäjää koskien. On erittäin tärkeää, että meillä on vahva tutkimuspohja myös tälle toiminnallemme ja tietämyksellemme.

Ed. Renko otti esille lähialueyhteistyön ja siihen liittyen Barentsin alueen yhteistyön. Siinähän on Suomella nyt vetovastuu. Ed. Renko vertasi Suomen määrärahoja Norjan määrärahoihin. Norjan määrärahoissa ovat myös määrärahat projektien toteuttamiseen, kun taas meillä projektien toteuttamiseen on tarkoitus käyttää lähialuemäärärahoja.

Totesin jo aikaisemminkin sen, että meidän tehtävänämme on nyt Barentsin alueen yhteistyössä puheenjohtajana hyvin aktiivisesti toimia niin, että me saamme yhteistyön käyttöön myös Euroopan unionin varoja. Myös Euroopan Jälleenrakennuspankki on perustamassa Koillis-Venäjän rahastoa, josta lisäksi on mahdollista saada lainavaroja yhteistyön kehittämiseen. Pyrkimyksenä on, että paitsi ympäristökysymyksiin me painotamme yhteistyötä erittäin paljon taloudellisiin kysymyksiin. Lähdemme myös siitä, että Oulun lääni saataisiin mukaan yhteistyöhön.

Keskustelussa vilahti myös se, että meidän lähialueyhteistyömme määrärahat on hajotettu oikeastaan kaikkien eri ministeriöiden budjetteihin. Minulla on se käsitys, että jatkossa me joudumme ymppäämään näihin määrärahoihin yhä enemmän myös Euroopan unionilta tulevia varoja, ja uskon, että myös tämä yhteistyön toinen osapuoli haluaa vaikuttaa entistä enemmän painopistealueisiin. Sen vuoksi itse pitäisin välttämättömänä, että tämä toiminta olisi nykyistä paremmin koordinoitu, tai ehkä määrärahojen pitäisi olla yhdessä paikassa niin, että niitä voidaan paremmin lihottaa myös EU:lta tulevilla varoilla. Näille varoille tulisi saada myös mahdollisimman suuri hyöty vastapuolella.

Ed. L a a k s o : Rouva puhemies! Ulkoministeri Haavisto väitti, että valmiusjoukkohanke on puolustusvoimien taholta lähtenyt hanke. Tämä ei pidä paikkaansa. On kaikella selvyydellä sanottava, että tämä ei pidä paikkaansa. Kun on yrittänyt seurata tämän hankkeen kehittymistä viimeisten kolmen vuoden aikana, voimme todeta, että sotilaat ovat suhtautuneet tähän hankkeeseen koko ajan varauksellisesti.

Muistan esimerkiksi keskustelun puolustusvaliokunnassa 15.4.93, ne keskusteluthan ovat nyt julkisia, koska asiantuntijalausunnot ovat julkisia. Silloin kenraali Hägglund ihmetteli sitä, mikä kiire siviileillä on sotaan, ja totesi, että siviileillä tuntuu olevan paljon kiireempi päästä sotaan kuin sotilailla. Juuri tuolloin ennen kaikkea ulkoasiainministeriö yritti viedä lävitse tiettyjä hankkeita, jotka liittyvät mm. juuri valmiusjoukon valmisteluun. Eli sotilaat eivät ole tästä vastuussa, vaan täytyy sanoa, että ulkopoliittinen johto on tässä asiassa ottanut ohjat käsiinsä ja tämä valmiusjoukkohanke on ulkopoliittisen johdon hanke.

Haluan myös todeta, että pidän myönteisenä sitä, että ulkoasiainministeriö on valmis ottamaan Weu-asian vielä kerran käsiteltäväksi hallituksessa. Puolustusvaliokuntahan edellytti, että Weu:n tarkkailija-asemaa koskeva päätös saa eduskunnan suostumuksen. Ulkoasiainvaliokunta sitä vastoin tyytyi siihen, että tämä asia käsitellään eduskunnassa, ja ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Pertti Paasio vakuutti, että tämä käsittely tarkoittaa todellakin käsittelyä eikä tällaista kahden tunnin ilmoitusta pääministerin taholta.

Mielenkiintoista olisi kuulla nyt, onko ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Paasio tyytyväinen siihen käsittelyyn, jota nyt hänen johtamansa valiokunnan päätöksen myötä hallitus on toteuttamassa.

Ed. H a l o n e n : Arvoisa puhemies! Ensinnäkin minä toivon, että ulkoministeriltä oli vain lipsahdus sanoa, että hän pitää YK:n ihmis-

oikeustoimikuntaa tärkeänä. Se on varmasti hyvä asia, mutta kun oli puhe nimenomaan Euroopan neuvostosta, olisi tietysti hyvä asia, jos tämä aktiivisuus kohdistuisi Euroopan neuvoston ihmisoikeustoimikuntaan ja ihmisoikeustuomioistuimeen.

Mutta se, minkä vuoksi pyysin varsinaisesti puheenvuoron, oli esille nostamaani kysymykseen tullut vastaus, että totta kai me joudumme näitä maaohjelmia nyt sitten käsittelemään. Olisin tiedustellut, kun me nyt olemme käsittelemässä jo tämän vuoden budjettia, onko tiedossa, milloin viime vuodelle myönnetyt määrärahat mm. esille ottamani Nicaraguan osalta valmistuvat.

Ed. U k k o l a : Rouva puhemies! Ulkoministeri Haaviston puheessa vilahti ohimennen Barentsinmeren asia ja Suomen ja Pohjoismaiden yhteistyö Venäjän kanssa kaasu- ja öljyvarojen hyödyntämisessä. Toivoisi, että tässä asiassa Suomessa oltaisiin huomattavasti aktiivisempia kuin mitä tähän saakka on oltu. Esimerkiksi pohjoisten läänien maaherrat ovat arvostelleet niin hallitusta kuin myös kansanedustajia siitä, että ei tajuta riittävästi tämän alueen ja tämän yhteistyön merkitystä koko Suomelle ja nimenomaan Pohjois-Suomelle.

Puheessa oli kuitenkin ihan hyvää se, että ulkoministeri Haavisto pyrkii tekemään kaikkensa, jotta Oulu tulisi mukaan tähän yhteistyöhön. Tähän saakkahan on näyttänyt siltä, että osittain Oulun syrjinnän esteenä on ollut jopa niin raadolliset asiat kuin Lapin läänin kateus siitä, että Oulukin tulisi tähän yhteistyöhön mukaan. Ellei tämmöisistä kateuselementeistä Suomessa päästä eroon, hankalasti meidän käy.

Olisin vielä halunnut puuttua ed. Laakson puheenvuoroon. Kyllä minun mielestäni EU-jäsenyyskysymyksen käsittely, joka tapahtui ulkoasiainvaliokunnan mietinnön perusteella, oli perusteellinen. Jos tarkoitetaan, että Suomi ottaa kantaa tai asiassa riittää käsittely eduskunnassa, niin se oli kyllä perusteellinen. Mutta jos siihen halutaan eduskunnan suostumus, siitäpä en olekaan ihan varma, tästä Weu:n tarkkailija-asemasta. Eli oli ihan hyvä, että ministeri Haavisto ottaa tämän asian vielä hallituksessa esille.

Ed. P a a s i o : Arvoisa puhemies! Ed. Laakson puheenvuoron johdosta voisin todeta, että hänen voisi olla hyvä seurata keskustelua täällä, jos hän aikoo siihen itse osallistua. Olen kaksi kertaa ilmoittanut tämän keskustelun kuluessa, että en ole tyytyväinen siihen tapaan, jolla hallitus tämän tuo. Se täyttää sen muodon tiukasti, joka ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä on, mutta se ei kyllä varmasti täytä sitä tarkoitusta, joka valiokunnalla käsittelyn suhteen on ollut. Tässä mielessä kerron nyt sitten neljännen kerran, että olen tällaista mieltä, kun ed. Laakso jälleen sitä kysyy.

Ed. R e n k o : Arvoisa puhemies! Toistan ed. Ukkolan puheenvuoron johdosta, kun hänkään ei ollut salissa, kun näitä lukuja luettelin, että rahavirrat lähialueyhteistyössä, 93,1 miljoonaa, menevät niin, että Karjalan tasavalta saa 48 miljoonaa ja noin karkeasti puolet siitä, vähän yli 20 miljoonaa, menee Leningradin alueelle ja noin puolet siitä eli vain 12 miljoonaa Kuolan — Murmanskin alueelle. Eli tässä suhteessa ei ole riittävästi kyllä kiinnitetty huomiota Kuolan alueeseen ja kaikkiin niihin tekijöihin, jotka sieltä joko uhkaavat tai ovat meille eduksi, riippuu siitä, miten suhteemme hoidamme.

Ed. L a a k s o : Rouva puhemies! Minusta on miellyttävää kuulla, että ed. Paasio ikään kuin itsekriittisesti toteaa jo neljännen kerran, että hän on ollut väärässä. Mehän väittelimme tästä asiasta nimittäin EU-keskustelun yhteydessä monta kertaa, ja minä totesin silloin, että se muotoilu, minkä ed. Paasio oli hyväksynyt ulkoasiainvaliokunnassa, mahdollistaa juuri sen toimenpiteen, minkä hallitus nyt on tehnyt, eli että eduskuntaan ei tuoda Weu:n tarkkailija-aseman asiallista käsittelyä, vaan hallitus kiertää tämän kysymyksen tuomalla esimerkiksi juuri nyt ilmoituksen muodossa näin tärkeän asian, itse asiassa sivuuttaen näin eduskunnan.

Ed. Paasio sitä vastoin EU-keskustelussa varmasti viisi kertaa minulle toisti, että se muotoilu, jonka ulkoasiainvaliokunta hänen johdollaan on tehnyt, on riittävä ja takaa sen, että eduskuntaa tästä päätöksenteosta ei voida syrjäyttää. Sen takia oli nyt neljännen kerran miellyttävä kuulla tämä itsekriittinen puheenvuoro ed. Paasiolta, että te olettekin ollut väärässä.

Ed. P a a s i o : Arvoisa puhemies! Ymmärrän kyllä, että ed. Laakson peruskoulutuksen vuoksi tuollaisiakin puheenvuoroja täällä voidaan käyttää, mutta en muistaakseni EU-keskustelun aikana ed. Laakson kanssa tästä asiasta ollenkaan väitellyt. (Ed. Laakso: Taitaa olla huono muisti!) — Niin, huono muisti voi olla, mutta silloin kun muistan, muistan oikein. Ed.

Laaksolla on hyvin monipuolinen muisti. Hän muistaa joskus myös väärin. — Tässä mielessä olisin valmis kyllä jossain määrin jopa ymmärtämään hallitusta sikäli, jos hallitus ei halua tuoda sitä eduskuntaan. Ed. Laakso puhui asiallisesta käsittelystä. Jos se on tuollaista kuin hänen puheenvuoronsa oli, niin ei se voi asiallista ollakaan. Siinä mielessä hallituksen varovaisuus on kyllä ymmärrettävää.

Ulkoasiainministeri H a a v i s t o : Arvoisa puhemies! Haluan vain todeta sen, että minulla on eri tiedot valmiusjoukkohankkeesta kuin ed. Laaksolla, ja sille en todellakaan voi mitään.

Ed. Haloselle maaohjelmista: Kyllä Nicaraguaa koskevista hankkeista, ainakin osasta, on jo tällä hetkellä päätökset olemassa.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy pääluokan yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Pääluokkaa koskevat ehdotukset

Seuraavat pääluokkaa koskevat, hyväksytyn menettelytavan mukaisesti keskuskansliaan kirjallisina jätetyt, edustajille monistettuina ja numeroituina jaetut ehdotukset tehdään keskustelun kuluessa:

1. Ed. Suhonen: momentilta 24.01.21 vähennettäväksi 100 000 000 mk ulkoasiainministeriön toimintamenoihin osoitetusta määrärahasta. (TAA 536)

2. Ed. Laaksonen: momentin 24.30.66 käyttösuunnitelmaa muutettavaksi siten, että määrärahasta käytetään tukeen kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyölle, kehitysjoukoille ja kehitysyhteistyötiedotukselle 160 420 000 markkaa ja korkotukeen 140 000 000 markkaa. (II vastalause)

3. Ed. Luukkainen: momentille 24.30.66 lisäyksenä 300 000 000 mk varsinaiseen kehitysyhteistyöhön. (III vastalause, TAA 290)

4. Ed. Moilanen: momentille 24.30.66 lisäyksenä 200 000 000 mk kansainväliseen kehitysyhteistyöhön ja että momentin käyttösuunnitelmaa muutetaan siten, että kohdasta 5 (korkotuki) vähennetään 30 000 000 markkaa, kohtaan 2 (maa- ja aluekohtainen yhteistyö) lisätään 100 000 000 markkaa, kohtaan 6 (humanitäärinen apu) lisätään 70 000 000 markkaa ja kohtaan 8 (kansalaisjärjestöt) lisätään 60 000 000 markkaa. (IV vastalause, TAA 303)

5. Ed. Suhonen: momentilta 24.30.66 vähennettäväksi 400 000 000 mk varsinaiseen kehitysyhteistyöhön osoitetusta määrärahasta, jolloin momentin loppusummaksi jää 1 000 420 000 markkaa. (TAA 537)

6. Ed. Mäkelä: momentille 24.50.61 lisäyksenä 20 000 000 mk Baltian maiden teollisten hankkeiden suunnitteluun ja toteutukseen. (TAA 333)

7. Ed. Jääskeläinen: pääluokan 24 perusteluissa lausuttavaksi: "Eduskunta edellyttää, että hallitus laatii aikataulun, jonka mukaan Suomi saavuttaa kehitysyhteistyön määrärahoissa 0,7 prosentin bkt-osuutta vastaavan tason vuoteen 2000 mennessä." (IV vastalause)

8. Ed. Luukkainen: pääluokan 24 perusteluissa lausuttavaksi: "Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee suunnitelman aikatauluineen siitä, miten mahdollisimman nopeasti saavutetaan YK:n asettama kehitysyhteistyön määrällinen tavoite, 0,7 % bruttokansantuotteesta". (III vastalause)

9. Ed. Luukkainen: pääluokan 24 perusteluissa lausuttavaksi: "Eduskunta edellyttää, että kehitysyhteistyön määrärahojen laskentaperusteita muutetaan siten, että kehitysyhteistyön menoiksi ei lasketa pakolaistoiminnan määrärahoja eikä EU:n kautta jaettavia kehitysyhteistyön määrärahoja." (III vastalause)

Keskustelu:

Ed. S u h o n e n : Teen ehdotuksen n:o 1.

Ed. M ä k e l ä : Kannatan tehtyä ehdotusta.

Ed. L a a k s o n e n : Teen ehdotuksen n:o 2.

Ed. A p u k k a : Kannatan.

Ed. L u u k k a i n e n : Teen ehdotuksen n:o 3.

Ed. U. A n t t i l a : Kannatan.

Ed. M o i l a n e n : Teen ehdotuksen n:o 4.

Ed. J ä ä s k e l ä i n e n : Kannatan.

Ed. S u h o n e n : Teen ehdotuksen n:o 5.

Ed. M ä k e l ä : Kannatan ehdotusta n:o 5 ja teen ehdotuksen n:o 6.

Ed. S u h o n e n : Kannatan.

Ed. Jääskeläinen: Teen ehdotuksen n:o 7.

Ed. Moilanen: Kannatan.

Ed. Luukkainen: Teen ehdotukset n:ot 8 ja 9.

Ed. U. Anttila: Kannatan kumpaakin ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on tehty ehdotukset n:ot 1—9 ja niitä on kannatettu.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Päätökset:

Luku 01 Ulkoasiainhallinto

Äänestys ed. Suhosen ehdotuksesta n:o 1.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 1 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 137 jaa- ja 2 ei-ääntä; poissa 60. (Ään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 30 Kansainvälinen kehitysyhteistyö

Puhemies: Ed. Laaksosen ehdotus n:o 2, ed. Luukkaisen ehdotus n:o 3, ed. Moilasen ehdotus n:o 4 ja ed. Suhosen ehdotus n:o 5 ovat vastakkaisia, joten ensin äänestetään ed. Luukkaisen ehdotuksen n:o 3 ja ed. Suhosen ehdotuksen n:o 5 välillä, sitten voittaneesta ed. Moilasen ehdotusta n:o 4 vastaan, sitten voittaneesta ed. Laaksosen ehdotusta n:o 2 vastaan ja lopuksi voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

1) Äänestys ed. Luukkaisen ehdotuksen n:o 3 ja ed. Suhosen ehdotuksen n:o 5 välillä.

Ehdotus n:o 3 "jaa", ehdotus n:o 5 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 121 jaa- ja 4 ei-ääntä, 16 tyhjää; poissa 58. (Ään. 5)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ehdotuksen n:o 3.

2) Äänestys ed. Moilasen ehdotuksen n:o 4 ja ed. Luukkaisen ehdotuksen n:o 3 välillä.

Ehdotus n:o 4 "jaa", ehdotus n:o 3 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 108 jaa- ja 20 ei-ääntä, 13 tyhjää; poissa 58. (Ään. 6)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ehdotuksen n:o 4.

3) Äänestys ed. Laaksosen ehdotuksen n:o 2 ja ed. Moilasen ehdotuksen n:o 4 välillä.

Ehdotus n:o 2 "jaa", ehdotus n:o 4 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 105 jaa- ja 17 ei-ääntä, 19 tyhjää; poissa 58. (Ään. 7)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ehdotuksen n:o 2.

4) Äänestys ed. Laaksosen ehdotuksesta n:o 2 mietintöä vastaan.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 2 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 79 jaa- ja 60 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 59. (Ään. 8)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 40 Teollinen kehitysyhteistyö hyväksytään.

Luku 50 Yhteistyö Keski- ja Itä-Euroopan maiden kanssa

Äänestys ed. Mäkelän ehdotuksesta n:o 6.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 6 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 117 jaa- ja 24 ei-ääntä; poissa 58. (Ään. 9)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 99 Ulkoasiainministeriön hallinnonalan muut menot hyväksytään.

Pääluokan perustelut

Puhemies: Ed. Jääskeläisen ehdotus n:o 7 ja ed. Luukkaisen ehdotus n:o 8 ovat vastakkai-

sia, joten ensin äänestetään niiden välillä ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

1) Äänestys ed. Luukkaisen ehdotuksen n:o 8 ja ed. Jääskeläisen ehdotuksen n:o 7 välillä.

Ehdotus n:o 8 "jaa", ehdotus n:o 7 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 107 jaa- ja 13 ei-ääntä, 20 tyhjää; poissa 59. (Ään. 10)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ehdotuksen n:o 8.

2) Äänestys ed. Luukkaisen ehdotuksesta n:o 8 mietintöä vastaan.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 8 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 79 jaa- ja 60 ei-ääntä; poissa 60. (Ään. 11)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Luukkaisen ehdotuksesta n:o 9.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 9 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 97 jaa- ja 39 ei-ääntä, 4 tyhjää; poissa 59. (Ään. 12)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Pääluokka 25

Yleiskeskustelu:

Ed. Halonen: Arvoisa puhemies! Haluan vain lyhyesti paikaltani todeta, että lakivaliokunta teki erittäin hyvän lausunnon koskien tätä pääluokkaa. Mielestäni sen lausunnon arvoa nimenomaisesti nostaa se, että se oli yksimielinen lausunto. On erittäin valitettavaa, että nähtävästi aivan yhtä yksimielisesti valtiovarainvaliokunta ei ole sitä ottanut huomioon. Tästä viisastuneena mielestäni on jatkossa toimittava siten, että myös substanssivaliokunnan asianmukainen ja kohtuullinen kanta jatkossa tulisi paremmin huomioon otetuksi. Ehkä sitten, olemme hallituksessa tai oppositiossa jatkossa, tulen itse huolehtimaan nykyistä paremmin siitä, että nämä kannat myös menevät eduskunnan päätöksiksi.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy pääluokan yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Pääluokkaa koskevat ehdotukset

Seuraavat pääluokkaa koskevat, hyväksytyn menettelytavan mukaisesti keskuskansliaan kirjallisina jätetyt, edustajille monistettuina ja numeroituina jaetut ehdotukset tehdään keskustelun kuluessa:

1. Ed. Kallis: momentille 25.01.21 lisäyksenä 200 000 mk työryhmän asettamiseksi valmistelemaan kunnallis- ja kansanedustajain vaalien toimittamisen ajankohdan muuttamista ja yhdistämistä. (TAA 155)
2. Ed. Moilanen: momentille 25.01.21 lisäyksenä 300 000 mk tutkintavankeuden ja vaihtoehtoisten rangaistusmuotojen kehittämiseen. (TAA 304)
3. Ed. Jurva: momentille 25.45.51 lisäyksenä 50 000 000 mk rikoksen uhreiksi joutuneiden omaisuuskorvauksiin sekä fyysisten että henkisten kärsimysten korvaamiseksi valtion varoista riippumatta tekoon syyllistyneen henkilön varallisuudesta tai elämäntilanteesta. (TAA 125)
4. Ed. Luukkainen: momentille 25.45.51 lisäyksenä 1 500 000 mk (siirtomääräraha 3 v) lainopillisen asiantuntija-avun hankkimiseksi Vuotoksen allasalueen asukkaille ja maanomistajille ja momentin perusteluissa lausuttavaksi: "Avustuksen jakaminen tulee järjestää oikeusministeriöstä". (III vastalause, TAA 291)
5. Ed. Mäkelä: momentille 25.45.51 lisäyksenä 20 000 000 mk rikoksen uhriksi joutuneiden henkilöiden vahinkojen korvaamiseen. (TAA 334)
6. Ed. Mäkelä: momentille 25.50.50 lisäyksenä 20 000 000 mk yhdyskuntapalvelun toimeenpanomäärärahojen korottamiseksi. (TAA 335)
7. Ed. Seivästö: momentille 25.50.51 lisäyksenä 800 000 mk vapautuvien vankien jälkihoidon järjestämiseen. (IV vastalause)
8. Ed. Mäkelä: momentille 25.50.74 lisäyksenä 12 000 000 mk Haapamäen avovankilan rakentamiseksi Keuruulle. (TAA 336)

Keskustelu:

Ed. Kallis: Teen ehdotuksen n:o 1.

Ed. Moilanen: Kannatan ehdotusta n:o 1 ja teen ehdotuksen n:o 2.

Ed. Jääskeläinen: Kannatan.

Ed. Jurva: Teen ehdotuksen n:o 3.

Ed. Mäkipää: Kannatan.

Ed. Luukkainen: Teen ehdotuksen n:o 4.

Ed. U. Anttila: Kannatan.

Ed. Mäkelä: Teen ehdotukset n:ot 5 ja 6.

Ed. Suhonen: Kannatan.

Ed. Seivästö: Teen ehdotuksen n:o 7.

Ed. Laakkonen: Kannatan.

Ed. Mäkelä: Teen ehdotuksen n:o 8.

Ed. Kankaanniemi: Kannatan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on tehty ehdotukset n:ot 1—8 ja niitä on kannatettu.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Päätökset:

Luku 01 Oikeusministeriö

Äänestys ed. Kalliksen ehdotuksesta n:o 1.

Mietintö "jaa", ed. Kalliksen ehdotus n:o 1 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 110 jaa- ja 26 ei-ääntä; poissa 63. (Ään. 13)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Moilasen ehdotuksesta n:o 2.

Mietintö "jaa", ed. Moilasen ehdotus n:o 2 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 93 jaa- ja 47 ei-ääntä; poissa 59. (Ään. 14)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 10 Ylimmät tuomioistuimet, luku 20 Hovioikeudet, luku 25 Lääninoikeudet, luku 30 Käräjäoikeudet ja luku 40 Erityistuomioistuimet hyväksytään.

Luku 45 Eräät oikeudenhoitomenot ja avustukset

Puhemies: Ed. Jurvan ehdotus n:o 3 ja ed. Mäkelän ehdotus n:o 5 ovat vastakkaisia, joten ensin äänestetään niiden välillä ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

1) Äänestys ed. Mäkelän ehdotuksen n:o 5 ja ed. Jurvan ehdotuksen n:o 3 välillä.

Ehdotus n:o 5 "jaa", ehdotus n:o 3 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 111 jaa- ja 10 ei-ääntä, 17 tyhjää; poissa 61. (Ään. 15)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ehdotuksen n:o 5.

2) Äänestys ed. Mäkelän ehdotuksesta n:o 5 mietintöä vastaan.

Mietintö "jaa", ed. Mäkelän ehdotus n:o 5 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 104 jaa- ja 34 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 60. (Ään. 16)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Luukkaisen ehdotuksesta n:o 4.

Mietintö "jaa", ed. Luukkaisen ehdotus n:o 4 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 83 jaa- ja 56 ei-ääntä; poissa 60. (Ään. 17)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 46 Syyttäjänvirastot ja luku 47 Ulosottovirastot hyväksytään.

Luku 50 Vankeinhoitolaitos

Äänestys ed. Mäkelän ehdotuksesta n:o 6.

Mietintö "jaa", ed. Mäkelän ehdotus n:o 6 "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 94 jaa- ja 46 ei-ääntä; poissa 59. (Ään. 18)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Seivästön ehdotuksesta n:o 7.

Mietintö "jaa", ed. Seivästön ehdotus n:o 7 "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 83 jaa- ja 57 ei-ääntä; poissa 59. (Ään. 19)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Mäkelän ehdotuksesta n:o 8.

Mietintö "jaa", ed. Mäkelän ehdotus n:o 8 "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 109 jaa- ja 27 ei-ääntä, 2 tyhjää; poissa 61. (Ään. 20)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 60 Eräät virastot, luku 70 Vaalit ja pääluokan perustelut hyväksytään.

P ä ä l u o k k a 2 6

Yleiskeskustelu:

Ed. R e n k o : Rouva puhemies! Aivan kuten mietinnöstä näkyy, lääninhallituksille on palautettu poliisitoimia koskevat määrärahat. Se tarkoittaa sitä, että nykyinen käytäntö jatkuu, ja tältä osin poliisitoimeen lääninhallinnon osalta ei tule muutosta.

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! Haluan tässä yhteydessä käyttää puheenvuoron, kun yleisperusteluissa ei varsinaista keskustelua käydä. Toteaisin sen, että on varsin merkillistä, että valtiovarainvaliokunnan mietintöön, yleisperustelujen loppuosaan, on ujutettu nyt ulkomaalaisia koskeva asia. Eduskunnassahan meni läpihuutona ilmeisesti, niin kuin itsekin jouduin toteamaan, täysin huomaamatta se asia, että sisäasiainministeriössä ollaan nyt kaappaamassa ulkomaalaisasioiden hoito kokonaisuudessaan sisäasiainministeriöön, keskittämässä se sinne, vaikka meillä on tiedossa, että sosiaali- ja terveysministeriön ja työministeriön kesken istuu parhaillaan työryhmä, niin kuin täällä todetaan, hallituksen asettama työryhmä. Sen tehtävänä on selvittää, miten sosiaali- ja terveysministeriön ja työministeriön ulkomaalaisasiat voitaisiin siirtää työministeriöön. Tämä sisäasiainministeriön kaappaushanke on täysin arveluttava.

Arvoisa puhemies! Olen jättänyt esityksen, joka koskee sitä, että eduskunta ei hyväksyisi valtiovarainvaliokunnan mietinnön yleisperusteluissa olevaa viimeistä kappaletta.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Outi Ojalalle sanoisin, että joku järki tähän asiaan on tietenkin tultava. Tällä hetkellä asioita käsitellään ainakin viiden ministeriön piirissä, eli kyllä keskittämistä tarvitaan. Se oli ihan tietoinen teko, minkä hallintovaliokunta mietinnössään teki, eli asiat keskitetään sisäasiainministeriölle. Siinä mielessä mitään vahinkoa ei kyllä tapahtunut.

Ed. R a j a m ä k i : Arvoisa puhemies! Kiinnitän tässä yhteydessä huomiota turvallisuus- ja puolustusjaoston työhön perustuvaan valtiovarainvaliokunnan tärkeään kannanottoon liittyen siihen, että valiokunta edellyttää, että hallitus selvittää erillisen huumepoliisiyksikön muodostamistarpeen. Turvallisuus- ja puolustusjaostossa kuultiin yhäti kärjistyvän huumeongelman merkeissä asiantuntijoita ja todettiin, että maassamme ei ole riittävästi poliisivoimia huumausainevalvontaan irrotettavaksi. Toisaalta monissa satama- ja pienemmissäkin kaupungeissa tämä ongelma kuitenkin on kärjistynyt. Tältä osin haluan kiirehtiä hallituksen toimia ennalta ehkäisevän työn tehostamiseksi erityisesti sosiaali- ja terveys-, koulu- ja nuorisotoimen yhteistyön pohjalta, koska tältä osin ennalta ehkäisevä työ ei onnistu pelkästään viranomaisten yksittäisharrastuksena.

Ed. H a l o n e n : Arvoisa puhemies! Ed. O. Ojala otti jo esille tämän sisäasiainministeriötä koskevan ponnen. Haluan myös omalta puoleltani tuoda esille sen, että yleisperustelujen osalta ehkä kannattaisi pidempäänkin keskustella siitä, että pakolaisten ja ulkomaalaisten asioita koskevien viranomaistehtävien koordinointiin on varmasti tarvetta. Juuri sitä varten onkin olemassa kansliapäälliköiden välinen työryhmä, jossa tätä asiaa valmistellaan. Mielestäni suurimmalta osalta, ei varmasti hallintovaliokunnan mutta

muun eduskunnan osalta, jäi varsin vähälle huomiolle se mietinnön sisällä oleva lausuma, joka nyt on kirjattu eduskunnan kannaksi. Tässä mielessä mielestäni tähän asiaan oli vaikuttanut myös se, että hallintovaliokunta ei ollut kuullut yhtään asiantuntijaa sisäasiainministeriön ulkopuolelta. Minun mielestäni kannattaa jäähdytellä tunteita ja tehdä hyvin rauhallinen, koordinoiva työ tämän tai seuraavan hallituksen toimesta, jossa voidaan sitten katsoa kaikki asiaan vaikuttavat tekijät. Uskon, että myöskin sisäasiainministeri hetken sitä pohdittuaan on samaa mieltä.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy pääluokan yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Pääluokkaa koskevat ehdotukset

Seuraavat pääluokkaa koskevat, hyväksytyn menettelytavan mukaisesti keskuskansliaan kirjallisina jätetyt, edustajille monistettuina ja numeroituina jaetut ehdotukset tehdään keskustelun kuluessa:

1. Ed. Jääskeläinen: momentille 26.75.21 lisäyksenä 2 000 000 mk poliisin toimintaedellytysten turvaamiseen. (IV vastalause)
2. Ed. Mäkelä: momentille 26.75.21 lisäyksenä 100 000 000 mk talousrikostutkinnan tehostamiseen. (TAA 337)
3. Ed. T. Roos: momentille 26.97.31 lisäyksenä 109 000 000 mk kuntien yleisiin valtionosuuksiin. (I vastalause)
4. Ed. Nikula: momentille 26.97.32 lisäyksenä 50 000 000 mk kuntien yhdistymisavustuksiin. (III vastalause, TAA 413)
5. Ed. Polvi: momentille 26.97.33 lisäyksenä 100 000 000 mk kuntien verotulojen täydennykseen ja momentin perusteluissa lausuttavaksi: "Määrärahasta 100 000 000 markkaa käytetään harkinnanvaraisena verotulojen täydennyksenä verouudistuksen vuoksi verotulojaan menettäville kunnille." (TAA 443)
6. Ed. Apukka: momentille 26.97.34 lisäyksenä 50 000 000 mk kuntien harkinnanvaraiseen avustamiseen ja perusteluissa lausuttavaksi: "Määrärahasta käytetään 5 000 000 markkaa luonnonsuojelulain 5 a §:n kumoamisesta aiheutuneiden menetysten korvaamiseksi asianomaisille kunnille." (TAA 43)
7. Ed. Laitinen: momentille 26.97.43 lisäyksenä 100 000 000 mk maakunnan kehittämisrahan lisäämiseen. (TAA 267)
8. Ed. Polvi: momentille 26.97.43 lisäyksenä 200 000 000 mk maakunnan kehittämisrahan lisäämiseen. (II vastalause)

Keskustelu:

Ed. Jääskeläinen: Teen ehdotuksen n:o 1.

Ed. Kallis: Kannatan.

Ed. Mäkelä: Teen ehdotuksen n:o 2.

Ed. Suhonen: Kannatan.

Ed. T. Roos: Teen ehdotuksen n:o 3.

Ed. Tykkyläinen: Kannatan.

Ed. Nikula: Teen ehdotuksen n:o 4.

Ed. Pykäläinen: Kannatan.

Ed. Polvi: Teen ehdotuksen n:o 5.

Ed. Apukka: Kannatan ja teen ehdotuksen n:o 6.

Ed. Laaksonen: Kannatan.

Ed. Laitinen: Teen ehdotuksen n:o 7.

Ed. P. Leppänen: Kannatan.

Ed. Polvi: Teen ehdotuksen n:o 8.

Ed. Polvinen: Kannatan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on tehty ehdotukset n:ot 1—8 ja niitä on kannatettu.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Päätökset:

Luku 01 Sisäasiainministeriö, luku 02 Ulkomaalaisvirasto, luku 05 Lääninhallitukset ja luku 06 Rekisterihallinto hyväksytään.

Luku 75 Poliisitoimi

Äänestys ed. Jääskeläisen ehdotuksesta n:o 1.

Mietintö "jaa", ed. Jääskeläisen ehdotus n:o 1 "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 93 jaa- ja 37 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 68. (Ään. 21)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Mäkelän ehdotuksesta n:o 2.

Mietintö "jaa", ed. Mäkelän ehdotus n:o 2 "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 85 jaa- ja 44 ei-ääntä; poissa 70. (Ään. 22)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 80 Pelastushallinto ja luku 90 Rajavartiolaitos hyväksytään.

Luku 97 Avustukset kunnille ja alueellinen kehittäminen

Äänestys ed. T. Roosin ehdotuksesta n:o 3.

Mietintö "jaa", ed. T. Roosin ehdotus n:o 3 "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 77 jaa- ja 57 ei-ääntä; poissa 65. (Ään. 23)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Nikulan ehdotuksesta n:o 4.

Mietintö "jaa", ed. Nikulan ehdotus n:o 4 "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 78 jaa- ja 56 ei-ääntä; poissa 65. (Ään. 24)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Polven ehdotuksesta n:o 5.

Mietintö "jaa", ed. Polven ehdotus n:o 5 "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 108 jaa- ja 26 ei-ääntä; poissa 65. (Ään. 25)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Apukan ehdotuksesta n:o 6.

Mietintö "jaa", ed. Apukan ehdotus n:o 6 "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 101 jaa- ja 33 ei-ääntä; poissa 65. (Ään. 26)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

P u h e m i e s : Ed. Laitisen ehdotus n:o 7 ja ed. Polven ehdotus n:o 8 ovat vastakkaisia, joten ensin äänestetään niiden välillä ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

1) Äänestys ed. Laitisen ehdotuksen n:o 7 ja ed. Polven ehdotuksen n:o 8 välillä.

Ehdotus n:o 7 "jaa", ehdotus n:o 8 "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 102 jaa- ja 19 ei-ääntä, 12 tyhjää; poissa 66. (Ään. 27)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ehdotuksen n:o 7.

2) Äänestys ed. Laitisen ehdotuksesta n:o 7 mietintöä vastaan.

Mietintö "jaa", ed. Laitisen ehdotus n:o 7 "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 88 jaa- ja 41 ei-ääntä; poissa 70. (Ään. 28)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Pääluokan perustelut hyväksytään.

P ä ä l u o k k a 27

Yleiskeskustelu:

Ed. A. O j a l a : Arvoisa puhemies! Täytyy ilmaista tyytyväisyytensä siitä, että valtiovarainvaliokunta on kiinnittänyt ihan yksimielisellä ponnella huomiota puolustusvoimien varastotilojen kuntoon ja riittävyyteen. Haluan uskoa, että tämä ponsi on tehty tosimielellä ja nimenomaan tarkoitettu myös noudatettavaksi. Täten ilmeisesti rahoja tullaan ohjaamaan tämän asian kuntoon saattamiseksi. Kuten mietinnössä todetaan, varastotilojen puutteesta johtuva materiaalin rappeutuminen merkitsee suoranaista kansantaloudellista tuhlausta.

Edellinen puolustusministeri Rehn kunnostautui edullisilla, halvoilla ostoksilla, milloin Kiinasta, milloin entisestä Itä-Saksasta. Eiköhän olisi ollut parempi ostaa materiaalia ulkomailta vain sen verran, että niille olisi löytynyt myös säilytystiloja eivätkä ne lojuisi ulkona ruostumassa.

Mietinnössä moititaan myös varojen käyttöä. Eli samanaikaisesti varaosavarastot hupenevat ja varaosia on jouduttu ottamaan jopa suoraan uudesta kalustosta. Valtiovarainvaliokunta ei pidä tätä tarkoituksenmukaisena puolustusmenoihin budjetoitujen varojen käyttönä enkä sitä pidä totisesti minäkään.

Istuva hallitus on pitänyt työllisyyden hoitoa toissijaisena, vaikka ainakaan työllistävistä kohteista ei ole ollut pulaa. Puolustusvoimilla on valmiina suunnitelmia niin varuskuntien kuin muidenkin tilojen peruskorjauksesta ja lisärakentamisesta kymmenittäin. Hallituksen ei olisi tarvinnut muuta kuin budjetin sisäisin siirroin huolehtia määrärahojen riittävyydestä. Oikeusasiamies on huomauttanut jo monen vuoden ajan varuskuntien huonosta kunnosta, joten aikaa tämän asian kuntoon saattamiseen olisi todella ollut riittävästi. Mutta koska tätä ei ole hallitus tehnyt, olen tehnyt lisäysehdotuksen n:o 15, jolla parannetaan Oriveden asevarikon nykytilaa. Perusteluita hieman asevarikon tehtävistä.

Oriveden asevarikon kaksi päätehtävää ovat ilmatorjunta-aseiden kunnossapito huoltamalla ja korjaamalla ja osallistumalla valtakunnallisen asejärjestelmien hoidon ohjaukseen sekä räjähteiden jako ja porrastusmateriaalin sekä it-aseiden varaosien varastointi ja jakotoiminta. Varikon laatima rakennussuunnitelma tähtää toimintojen jatkuvuuteen Orivedellä sekä tehokkaan ja tuloksellisen työskentelyn mahdollistamiseen. Puolustusvoimien viimeaikaiset materiaalihankinnat ovat lisänneet varastorakentamistarvetta myös täällä. Ensisijaisesti räjähtävän materiaalin varastoja, mutta myös ajoneuvo- ja muuta varastotilaa tarvitaan. Näin ollen on todellakin välttämätöntä, että valtiovarainvaliokunnan ponsi, joka edellyttää, että puolustusmateriaalin säilyttämiseksi hankitaan tarvittavat varastotilat ja huolehditaan kaluston varaosien riittävyydestä, tulee myös kunnolla kirjatuksi ja se tulee sitten toteutetuksi myös Oriveden asevarikon rakennustöiden jatkamisena.

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. A. Ojala puuttui tärkeään asiaan. Nimittäin turvallisuus- ja puolustusjaostossa me sosialidemokraatit halusimme nimenomaan kuulla asiantuntijoita siitä, mikä kentällä ja valtion ammattiliiton työntekijöiden piirissä on yleisesti tunnettu tilanne, eli että puolustusvoimien hallitsemattomat säästötoimet ovat heikentäneet varastoinnin tasoa. Kävi ilmi, että puolet kuljetuskalustosta oli pahimmillaan taivasalla ja mm. DDR:n jäämistöistä hankittua materiaalia oli päässyt pilaantumaan. Uskomaton asia: 900 miljoonan markan hankinnat tehdään ja 50 miljoonan markan rakennusinvestointien ja muiden säästötoimien johdosta aiheutetaan vahinkoja. Tämä tietysti johtuu pitkälti siitä kaavamaisesta säästötavasta, missä puolustusministeriössä Hornet-hankinta on viemässä entistä suuremman osan pelivarasta. Sitten joudutaan järjettömiin säästötoimiin työntekijöiden osalta. Toivottavasti tämä ponsi, jonka eduskunta nyt toivon mukaan hyväksyy, pakottaa puolustusministeriön ja hallituksen myös järjen käyttöön säästötoimissa niin, että ei aiheuteta kansantaloudellista vahinkoa eikä puolustusvoimille vahinkoa tässä suhteessa. Siviilityöntekijä ja henkilöstö myös siviilipuolella on puolustusvoimien kannalta aivan yhtä tärkeä kuin kantahenkilöstö.

Ed. R i m m i : Rouva puhemies! Niin ikään on kysymys tällaisesta tärkeästä varikosta kuin Juupajoen Lylyssä oleva Lylyn viestivarikko. Pirkanmaan kansanedustajat ovat yhteisessä talousarvioaloitteessaan ottaneet tämän asian esille, ja pidän sitä todella välttämättömänä huolimatta siitä, että sitä ei ole nyt kuitenkaan budjettimietinnössä hyväksytty. Viestivarikon tulisi tuo 3 miljoonaa markkaansa saada, koska Lylyn viestivarikolla nimenomaan huolletaan ja hoidetaan kaikki armeijan akkukalusto ja asianmukaisten kylmä- ja kuivavarastotilojen puuttuminen aiheuttaa tällä varikolla huomattavia ja tarpeettomia kustannuksia. Kaikilta osin nämä varikot eivät myöskään vastaa läheskään sähkönhuollosta ja ongelmajätteistä tulevia varastotavoitteita. Varastojen tarvehan on 2 000—3 000 neliötä, ja kuten jo sanoin, niin kustannusarvio on 3 miljoonaa markkaa. Jotta nämä työt sujuisivat ja asiat voitaisiin asianmukaisella tavalla hoitaa, tulen yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään tämän määrärahan hyväksymistä.

Ed. K a l l i s : Arvoisa rouva puhemies! Valtiovarainvaliokunta toteaa mietinnössään, että se vuonna 1992 käsitellessään vuoden 1993 talousarvioesitystä edellytti, että puolustusministeriön säästöpäätösten pitää perustua kokonais-

tarkasteluun, jossa ratkaisujen kustannukset on yksityiskohtaisesti analysoitu ja toiminnalliset näkökohdat otettu huomioon. Näin pitäisi tietenkin ilman lausumaakin kaikilla aloilla toimia. Valtiovarainvaliokunnan lausuma perustui epäilyihin, ettei kaikissa säästöpäätöksissä ollut riittävästi huomioitu säästöratkaisujen kokonaisvaikutusta. Tämän vuoden budjetin mietinnöstä käy ilmi, että jossakin on suuria epäkohtia, kun koneiden varaosat otetaan uusista laitteista. Tällaista menettelyä on todella vaikea ymmärtää.

Puolustusvaliokunta toteaa antamassaan lausunnossa valtiovarainvaliokunnalle, ettei mitään laskelmia säästöpäätösten kokonaistaloudellisista vaikutuksista ole ainakaan valiokunnan tietämän mukaan tehty. Kun puolustusministeriö perustelee rationalisointi- ja kehittämisohjelman ratkaisuehdotuksia säästösyillä, ovat kunnat teettäneet omia laskelmia näiden ratkaisujen vaikutuksista. Esimerkiksi Kokkolan kaupunki antoi toimeksiannon Suunnittelukeskus Oy:lle. Kaupunki ei halunnut itse tätä selvitystä tehdä, koska sitä olisi silloin voitu moittia tarkoitushakuiseksi.

Puolustusministeriö esitti, että säästö- ja synergiasyistä siirrettäisiin Asekoulu Kokkolasta Lahteen. Riippumaton Suunnittelukeskus teki perusteellisen työn siirron taloudellisista vaikutuksista, ja tutkimus osoitti, että Asekoulun siirrosta muodostuisi valtionhallinnolle säästöä vasta 17 vuoden kuluttua siirron toteuttamisen jälkeen.

Nämä Suunnittelukeskuksen laskelmat luovutettiin keväällä 1993 valtiontilintarkastajille, jotka vertasivat niitä puolustusministeriön tekemiin laskelmiin. Laskelmissa oli suuria eroja, ja se johtikin siihen, että puolustusministeriö veti omansa pois ja rupesi perustelemaan siirtoa Kokkolasta Lahteen ei enää taloudellisilla syillä, vaan rationalisointisyillä. Asekoulun siirtoa lykättiin kahdella vuodella, koska ministeriössäkin todettiin perustelut vajavaisiksi. Keväällä 1994 puolustusministeriö vahvisti rationalisointi- ja kehittämisohjelman, johon myös sisältyi Asekoulun siirtäminen Kokkolasta Lahteen. Siirtoa perusteltiin nyt taas taloudellisilla perusteilla ja siirrosta syntyvillä synergiaeduilla. Siirtopäätöksen mukaan löytyisi Lahdesta Asekoululle riittävästi hallitilaa, kun sieltä oli ostettu 800 neliön halli. Tarve rakentaa lisää tilaa syntyisi vasta vuonna 1999, jolloin 1 200 neliön halli aiotaan rakentaa. Palkkasäästö olisi samojen laskelmien mukaan 4,5 miljoonaa markkaa vuodessa, ja synergiaetu väitettiin huomattavaksi.

Syksyllä 94 kävi ilmi, että pitääkin rakentaa Lahteen välittömästi yli 2 000 neliön halli ja jo olemassa olevia tiloja pitää saneerata. Siirron edellyttämiä tiloja jäi lisäksi puuttumaan 1 100 neliötä. Näin ensimmäinen perustelu siirtopäätökselle ontui pahasti, kun muutaman kuukauden kuluttua päätöksestä jouduttiin toteamaan, että lisätiloja tarvitaankin noin 10 miljoonan markan edestä enemmän kuin oli oletettu. Uskomatonta! 4,5 miljoonan markan palkkasäästö supistui 0,5 miljoonaan markkaan, kun kävi ilmi, että tarvitaankin 50 henkilöä enemmän kuin oli oletettu. Jälleen uskomatonta! Oletettu synergiaetu jäi myös saamatta, kun huoltolajien koulutusta ei väitteestä huolimatta keskitetä Lahteen.

Arvoisa puhemies! Perustelut Asekoulun siirtämiselle Lahteen eivät pohjautuneet tosiasioihin. Ne ovat kaikki kaatuneet, ja toivottavasti siirtopäätös myös raukeaa. Edellytän, että todella noudatettaisiin eduskunnan aikaisemmin esittämää lausumaa säästöpäätösten kokonaistarkastelusta, johon puolustusvaliokunta omassa lausunnossaan tämän vuoden talousarviosta myös viittaa ja jota ed. Pykäläinen eriävässä mielipiteessään esitti lausumaksi puolustusvaliokunnan lausuntoon.

Ed. N i k u l a : Arvoisa puhemies! Puolustusministeriön pääluokka tarjoaa aina hyvän mahdollisuuden tarkastella Suomen turvallisuustilannetta ja Suomea uhkaavia erilaisia vaaroja hyvin monipuoliselta kannalta. En tässä yhteydessä halua kuitenkaan kovin syvälti tähän paneutua, koska ensi torstain kyselytunnilla on sama asia esillä ja puolustusministerikin ehkä silloin suvaitsee tulla kuuntelemaan keskustelua ja vastaamaan, kun valtiopäiväjärjestyksen mukaan on siihen velvollinen. Joka tapauksessa on erittäin suuri aihe miettiä muuttuneiden maailman, Euroopan ja Pohjolan poliittisten olojen jälkeen, mikä Suomessa on kaikin keinoin puolustettavaa, mikä on aseellisen puolustuksen tehtävä ja minkälaisen aseellisen puolustuksen tehtävä.

Arvoisa puhemies! Tällä vaalikaudella Suomi on sitoutunut merkittävään huipputekniseen ilma-aseen hankintaan, Hornet-kauppoihin. Sitä saatettiin perustella sellaisella puolustuspoliittisella tilanteella, joka oli olemassa silloin, kun kahden supervallan ohjukset sojottivat noin kuvaannollisesti toisiaan vastaan kantaen maailman moninkertaisesti tuhoavaa ydinaselastia. Tällainen tilanne ei enää vallitse. Hornet-kaupan

sotilaallinen epätarkoituksenmukaisuus valitettavasti tulee yhä ilmeisemmäksi. On mahdollista, että nämä ilma-aseet ovat käyttökelvottomia siinä vaiheessa, jos maailma niin huonoon malliin menee, että uudelleen idän ja lännen supervaltojen vastakkainasettelu lisää jännitystä, jolloin niillä ehkä saattaisi olla puolustuksellista ennalta ehkäisevää merkitystä.

Tänä päivänä uhka Suomelle ei, edes siinä mielessä kuin puolustuslaitoksen kannalta sitä on tutkittava, tule ilmasta. Ympäristöuhkat sitä kautta tulevat. Meidän sotilaalliset uhkamme ovat maata pitkin liikkuvia, massa-armeijoita pahimmassa tapauksessa.

Tässä mielessä, arvoisa puhemies, vihreiden ryhmäaloitteessa on ehdotettu, ja tulemme yksityiskohtaisessa käsittelyssä tekemään ehdotukset, säästöjä näihin menoihin tämän ilma-aseen hankinnan myöhentämiseksi. Emme pidä realistisena sitä, että Suomi pystyisi purkamaan tuon sopimuksen. Maailman kuolemankauppiaat ovat maailman parhaita sopimuksentekijöitä. He tietävät, että tilaajissa poliittiset olot muuttuvat ja myös faktiset olosuhteet muuttuvat. He osaavat tehdä sellaiset sopimukset, että niiden purkaminen tulee maksamaan vähintään saman kuin niiden täyttäminen.

Arvoisa puhemies! Puolustusvoimissa palvelevien varusmiesten tilanne on siinä mielessä siviilipalvelusmiehiin verrattuna hankala ja epäoikeudenmukainen, että siviilipalvelusmiehet lähtiessään viikonloppuvapaalle tai lomalle saavat ruokarahan, 53 markkaa. Varusmiesliitto muistaakseni tämän viikon aivan ensimmäisenä arkipäivänä, maanantaina, antoi julkisuuteen kannanoton, jossa se voimakkaasti vaati, että myös viikonloppuvapaalle lähteville varusmiehille on tämä sama ruokaraha maksettava. Itse asiassa siviilipalvelusmiehet ovat aivan samaa mieltä. Tämä on hyvin epäoikeudenmukainen tilanne. Sen haittavaikutukset ovat korostuneet näinä vaikeina laman vuosina. Varuskunnista olen itse suoraan saanut tietää ja varmasti hyvin monet muut kollegat täällä, että jotkut pojat jopa sanovat, että kotona sanotaan, että älä turhaan tule lomalle, ei meillä ole mitään jääkaapissa ruokaa antaa.

Tämän vuoksi, arvoisa puhemies, vihreiden ryhmäaloitteessa, josta eduskunta tulee äänestämään, esitetään, että varusmiehille annetaan ruokaraha aivan samoin kuin siviilipalvelusmiehille. Molemmat asevelvollisten nuorten miesten ryhmät, jotka täyttävät velvollisuutensa hyvin eri tavalla, hyväksyvät tämän ja pitävät tätä välttämättömänä. Todellakin sitä suurta osuutta, 90 prosenttia ikäluokasta, kohtaan, joka suorittaa varusmiespalvelun vakinaisessa väessä, on ainoa oikeudenmukainen ratkaisu hyväksyä meidän aloitteemme.

Ed. M ä k i p ä ä : Arvoisa puhemies! Ihan lämpimästi yhdyn ed. Nikulan näkemyksiin. Kun monilla varusmiehillä ei ole edes kotia, mihin he viikonloppuisin menevät, niin tämmöinen ruokarahan järjestäminen on paikallaan.

Myös talousarvioaloitteessa ed. Vistbackan nimellä on kiinnitetty huomiota reserviläisten määrän lisäämiseen sekä varusmiehille ilmaisten lomamatkojen myöntämisen kaikkiin viikonloppuvapaisiin. Tiedetään, että myös varuskunnissa on taloutta kiristetty ja varusmiehet joutuvat viikonloppuisin lähtemään kotiin. Se on monelle ihan rahallisestikin suuri kysymys.

Aivan samoin kuin Pirkanmaan naiskansanedustajat ovat kiinnittäneet huomiota erilaisiin varikkoihin, myös Pirkanmaan kansanedustajat yhdessä tutustuivat Parkanon pioneerivarikkoon. Minulla on talousarvioehdotus 9 miljoonasta markasta monitoimirakennuksen rakennustöihin. On myönnettävä, että tämä laitos on aikaisemmin saanut pieniä määrärahoja, mutta jotta toiminta asianmukaisesti jatkuisi, toivoa sopisi, että tämäkin esitys aikanansa tulisi hyväksytyksi.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Pääluokan käsittely keskeytetään.

P ä ä l u o k k a 2 8

Yleiskeskustelu:

Ed. S-L. A n t t i l a : Arvoisa rouva puhemies! On pakko alkuun todeta, kun seuraa tätä kiinnostusta, jolla kansanedustajat käyvät valtion vuoden 1995 budjetin pääluokkakohtaista keskustelua, onko nyt käynyt niin, että päätösvallan siirtyminen vuodenvaihteessa Brysseliin on jotenkin vienyt täältä innon ja ponnen. Kuitenkin budjetti hyväksytään vuosittain jatkossakin eduskunnassa, ja sen takia ainakin itse olisin odottanut vähän suurempaa intoa ja asian harrastusta kansanedustajilta, joskin myös olisi hyvä, että asianomaiset ministerit voisivat olla kunkin pääluokan kohdalla oman hallinnonalansa osalta vastaamassa kysymyksiin, niin

kuin täällä muun muassa ulkoministeri tänään on ollut.

Arvoisa rouva puhemies! Valtiovarainministeriön pääluokkaan kuuluvat sekä pankkituki että rakennushallinnon siivouspalvelujen yhtiöittämisasiat. Pankkituki on sitä laskua, joka joudutaan maksamaan rahamarkkinoiden taitamattomasta vapauttamisesta, talouden ylikuumenemisesta, mutta myös sillä tavalla annettujen luottojen myöntämisestä, jossa luottoja on annettu ilman riittäviä turvaavia vakuuksia.

Pankkikriisin seurauksena olemme saaneet Arsenalin, niin kuin kaikki tiedämme. Valitettavasti vain Arsenalin toimintaan tänä päivänä ollaan varsin tyytymättömiä. On ilmennyt kaksi erityisen suurta ongelmaa, joista olen aikanaan lähestynyt valtiovarainministeriäkin kirjeellä.

Ensimmäinen on se, että Arsenalhan omistaa kiinteistöjä, joissa on hyvin paljon vuokralaisia. Se on sinänsä ihan hyvä asia, mutta monen kokemuksen pohjalta vuokrataso on erittäin korkea, ja toisekseen Arsenalissa on oltu hyvin haluttomia myymään näitä kiinteistöjä eteenpäin. Onko kysymys sitten henkilöresurssipulasta vai mistä? Tiedän ihan tarkkaan eräänkin tapauksen. Kohta eli maaliskuussa tulee vuosi siitä, kun forssalainen yrittäjä lähestyi Arsenalia kirjeellä saadakseen neuvottelut käyntiin sen kiinteistön ostamisesta, jossa hänellä on kultasepänliike. Nimittäin sellaisen vuokran maksaminen, jonka Arsenal kuukausittain perii, on järjetöntä. Tähän kirjeeseen ei kuitenkaan ole vastattu, ja koen, että on aika huonoa palvelua se, että kansalaiset ja yrittäjät eivät saa hakemuksiinsa ja esityksiinsä minkäänlaisia vastauksia. Arsenalinkin pitäisi kyetä realisoimaan omaisuuttaan silloin, kun siihen on mahdollisuuksia. Tiedän, että ainakin tässä tapauksessa yrittäjä olisi kovin mielellään tilat ostamassa.

Toiseksi, mikä epäkohta on näkynyt selvästi, eduskuntahan on myöntänyt pankkitukea, jonka tarkoituksena on turvata pankkien toiminta. On tehty velkajärjestelylait, joiden tarkoituksena on pyrkiä pelastamaan vaikeuksiin joutuneet velalliset sillä tavalla, että he eivät tästä tilanteesta kohtuuttomasti kärsisi. Nyt kuitenkin pankeissa ja myös Arsenalissa on äärettömän kova halu mennä realisointiin. Hyvin vähän löytyy ymmärrystä sille, että hakemalla toisenlainen ratkaisu voitaisiin löytää parempi lopputulos niin valtion kannalta, pankin kannalta kuin myös sen velallisen kannalta.

Otan nyt vain yhden esimerkin. Henkilö, jolla on velkoja, on hakenut velkajärjestelyä, ja siinä on esityksenä se, että hänelle turvattaisiin mahdollisuus jättää itselleen sellainen metsäpala, jonka alueelle hän rakentaisi mökkejä, niin kuin hän on tähänkin saakka tehnyt, ja niitten mökkien rakentamistuloilla vähentäisi velkaansa, koska muuten hän on työtön. Nyt ei näytä millään pankille sopivan tämä järjestely, ja tiedän tarkkaan, että varmasti kymmenen vuoden kuluessa tämä henkilö saattaisi niistä veloistaan pitkälti selviytyä, kunhan nähtäisiin tässä vähän pidemmälle.

Nämä ovat sellaisia esimerkkejä, jotka vain haluan tuoda esille niistä epäkohdista, joita käytännössä on ilmennyt.

Sitten, arvoisa puhemies, on pakko todeta muutama sana valtiovarainministeriön pääluokkaan liittyvästä rakennushallinnon siivouspalvelujen yhtiöittämisestä. Valitettavasti silloin, kun tämä asia oli täällä käsittelyssä, olin ulkomailla virkamatkalla. Nyt on pakko jälkeenpäin vain todeta, että on tavattoman valitettavaa, että tämä asia hoidettiin näin, erityisesti se tyylilaji, jolla se hoidettiin, on hyvin valitettava, koska on monta yhtiöittämistä tehty tätä ennen. Monien yhtiöittämisten kohdalla on jopa uusien yhtiöitten johtaville viranhaltijoille palkkojakin korotettu, kun on katsottu, että vastuu lisääntyy. Nyt kun tuli vuoroon matalapalkkainen naisvaltainen ala, se toiminta, jolla tämä yhtiö muodostettiin, on erittäin valitettavaa, ja olen siitä hyvin pahoillani hallituspuolueen kansanedustajana.

Olisi ollut toivottavaa esimerkiksi sellainen järjestely, jossa olisi päädytty siihen, että mieluummin sanotaan henkilökunta irti kuin lähdetään siihen nöyryyttävään tilanteeseen, johon tässä jouduttiin. Sen jälkeen henkilökunnalla olisi ollut mahdollisuus itse esimerkiksi tämän tyyppisen yhtiön muodostamiseen. Kaiken kaikkiaan naisena on pakko todeta, että onko nyt kuitenkin valtionhallinnossakin toiminta sen verran miehistä, että kun yhtiöitetään sellaisia yhteisöjä ja sellaisia tahoja, joissa miehet ovat johtajina, niin silloin kyllä asiat järjestyvät, mutta naisten kohdalla voidaan menetellä melkein miten vain.

Ed. Luukkainen: Arvoisa puhemies! Puutun tässä VM:n pääluokassa vain pankkitukeen.

Julkisuudessahan on ollut vertailutietoja siitä, mitä pankkikriisi on eri maissa tullut maksamaan, ja yllätys, yllätys: Suomi on päässyt kärkisijalle. Toisin sanoen Suomessa pankkitukeen on käytetty eniten veronmaksajien rahoja, enemmän kuin muissa maissa. Kuitenkin Suomessa

pankkikriisi puhkesi viimeisenä, ja yleensä sentään heikoille jäille astuvat oppivat jotain jäihin hukkuneiden tekemistä virheistä, mutta nyt viimeksi jäille astellut näyttääkin pudonneen syvimmälle, pudonneen todella upoksiin. Kun olen tivannut selitystä asiantuntijoilta, siis selitystä siihen, miksi pankkikriisi on juuri Suomessa tullut kalliimmaksi, kun Suomessa kerran se levisi silmille vasta viimeisenä, olen saanut vaiteliaiden vastauksien lisäksi myös sellaisia selityksiä, kuin että lama on ollut Suomessa syvempi kuin muualla tai että säästöpankkiliikkeessä pääsi syntymään eniten huikentelevaista liiketoimintaa. Totta, totta, mutta miksi hallitus sitten vielä syvensi lamaa omilla toimillaan mm. kiristämällä verotusta silloin, kun sitä olisi pitänyt keventää, tai miksi säästöpankkipeliä ei vihelletty poikki jo paljon aikaisemmin, jo muutama vuosi aikaisemmin?

Pankithan käyttäytyvät juuri niin härskisti kuin niiden annetaan käyttäytyä. Pankit ovat esimerkiksi kehitelleet ja kehittelevät edelleen asiakkailleen erilaisia veronkiertotuotteita, joita kutsutaan verosuunnittelutuotteiksi, samanaikaisesti kun niitä itseään pidetään pystyssä pankkituella. Kun veropetostutkijat ovat pyytäneet pankeilta tietoja näistä hämäräbisneksistä, niin pankit ovat kieltäytyneet niitä antamasta vedoten pankkisalaisuuteen.

Tätä taustaa vasten, arvoisa puhemies, on äärimmäisen tärkeätä, että mahdollisimman nopeasti tehdään puolueeton selvitys pankkituesta, sen kohdentumisesta, sen ehtojen toteutumisesta ja sen valvonnasta sekä siihen liittyvistä jääviyskysymyksistä. Pankkituen myöntämiselle asetetut yleiset ehdot näyttävät jääneen monilta kohdin liturgiaksi ja vaille todellista vaikutusta. Niiden tulisi olla oikeudellisesti velvoittavampia kuin nykyisin. Olennaista on, että myös omaisuudenhoitoyhtiön on oltava sidottu eduskunnan tukipäätöksiin samalla tavalla kuin vakuusrahaston. Asiantuntijan mukaan nyt näyttää siltä, että omaisuudenhoitoyhtiön johdolla ei ole julkista vastuuta yhtiölle kohdennettujen julkisten varojen käytöstä. Nyt olisi kiireesti pohdittava, mitä ehtoja ja vaatimuksia asetetaan omaisuudenhoitoyhtiön toiminnalle.

Ed. R e n k o: Arvoisa puhemies! Ed. S-L. Anttilalle toteaisin rakennushallituksen kiistasta, että se kompromissi, mikä tuli, se tuli ja ilmeisesti oli sitten ainut mahdollinen, mikä siinä enää oli saatavissa. Mutta kyllä hän arvostelussaan oli peruslinjaltaan oikeassa, että siinä oli jokin perustavaa laatua oleva virhe tehty heti suunnitteluvaiheessa. Jos jollakin hallinnonalalla todetaan, että on kertynyt, niin kuin täällä valtiovarainministeri väitti, tuhat ihmistä liikaa, niin on aivan turha lähteä tällä tavalla ratkaisemaan asiaa kuin tässä yritettiin, oikoteitse. Se ajautuu jonkun henkilöstöryhmän palkkaongelmiin ja irtisanomisongelmiin viime kädessä, ja tässä ne olivat valitettavasti naisalat ja siivoojat.

Sen sijaan järki kädessä se homma olisi pitänyt hoitaa niin, että normaali hallinnonalan saneeraus tapahtuu ensin ja sen jälkeen nämä muut ratkaisut, jolloin siinä olisi kyetty hakemaan useampia purkuteitä. Tämä on ennakkotapaus, ja tietenkin on erittäin opettavaista puolin ja toisin, että tämä ei toistu eikä ainakaan ajaudu naisalojen tappioksi, niin kuin tässä oli.

Tiedän mahdollisesti tulevien vastauspuheenvuorojen hengen, että joo, joo, täällä ponsi äänestettiin ja etpä ollut mukana. En tietenkään hallituspuolueen kansanedustajana siinä vaiheessa voinut olla toista mieltä kuin edellisenä päivänä. (Ed. Backman: Vasta jälkikäteen!) Kysymys on kuitenkin perusratkaisusta, josta todettiin heti alun alkaen, että tämä saneeraus olisi pitänyt viedä useammassa vaiheessa ja samalla nämä palkkajärjestelyt, jolloin se olisi voitu kohdentaa kaikkiin henkilöstöryhmiin tasaisesti. Nythän me tiedämme, että näin ei tapahtunut.

Esitän tämän kommentin lähinnä sen takia, että kyllä siitä on paljon opittavaa varmasti muillakin hallinnonaloilla. Jos tätä linjaa tullaan jatkamaan, tuskin eduskunta tulee tämän farssin jälkeen enää tämmöistä oikotietä menettelytapana hyväksymään.

Pankkituesta toteaisin sen verran, että viime vuoden päättyessä tilanne oli seuraava. Tukea oli maksettu yhteensä 43,6 miljardia markkaa, periaatepäätöksiä takauksista 32 miljardia markkaa. Olennaisimmat tapahtumat viime vuoden eli vuoden 1994 aikana olivat kesäkuussa tehty päätös Arsenalin takauksista, 28 miljardia markkaa, syyskuussa tukipäätös Arsenal Oy:lle, 6 miljardia markkaa, ja syyskuun loppupuolella takaisinmaksuja ja tuen palautuksia SP:lle, 6,3 miljardia markkaa. Viime vuonna ei siten jouduttu enää antamaan uutta rahaa tai takauksia suuremmassa määrin pankeille, vaan homma hoidettiin pääasiassa ja lähinnä Arsenalin puitteissa.

On muistettava, että maksettu tuki, yhteensä 43,6 miljardia markkaa, näkyy viime vuosien valtion velanoton määrässä, sitähän se on. Nyt viime päivinä parinkin tutkijan toimesta on tuotu julkista kritiikkiä lehtien palstoilla ja jopa kirjan

muodossa esille, että Arsenalissa virtaavat miljardit puolin ja toisin ja se ei ole kenenkään hallinnassa. Ovatko he oikeassa vai eivät, historian tutkijat ja väitöskirjojen tekijät sen varmasti tulevat todistamaan jälkisukupolville. Mutta valtiontilintarkastajat ovat tähän kiinnittäneet erittäin suurta huomiota, ja parhaillaan valtiovarainvaliokunnan ykkösjaostossa on käsittelyssä tilintarkastajien kertomus, ja siellä on ensimmäisenä nostettu esiin myöskin pankkituki, joten vielä tämän eduskunnan käsittelyyn tulee tämä tilintarkastuskertomukseen liittyvä valtiovarainvaliokunnan mietintö. Yritämme tehdä siinä niin hyvää porkkaavaa työtä kuin tällä aikakiireellä kykenemme tekemään.

Tutkijoiden kritiikissä on noussut eräitä asioita ilmiselvästi esille. Ensinnäkin se, että koko pankkituen jaossa ei ole toiminut riittävä avoimuusperiaate, jonka näin vapaassa demokraattisessa valtiossa pitäisi toteutua. Siellä myöskin epäillään mahdollisesti vielä organisaatioihin kytkeytyvää jääviyskysymystä. Sitten myöskin epäillään, että parlamentaarinen valvonta eduskunnan myöntämistä rahoista ja lain ehdoilla ei riittävän nopeasti toimi eikä se pääse pureutumaan osakeyhtiölain puitteissa toimivan Arsenalin sisälle. Tämä on aika iso kysymys, miljardeja tulee ja menee.

Ainoat henkilöt, jotka voivat puuttua tähän, ovat valtiontilintarkastajat, ja valtiontilintarkastajien resurssit tiedetään, että ne ovat varsin vähäiset ja niitä tulisi lisätä jo EU:hun menon takia puhumattakaan sisäisistä rahaongelmista. Ainakin eduskunnalle tuotuna heidän työnsä tulos, vaikka se olisi kuinka ansiokasta, on aika viiveellistä, koska se tulee kertomuksien muodossa.

Valtiovarainministeriön alaisena toimivan tarkastusviraston priorisointilistalla Arsenalin kysymykset ovat hyvin hännillä. Aiomme myöskin esittää kysymyksiä ja tutkia, miksi näin, kun kuitenkin on kysymys näin isoista luvuista.

Palaan näihin sitten myöhemmin, kun mainittu kertomuksen mietintö valtiovarainvaliokunnasta valmistuu. Totean vain, että nämä asiat ovat siellä nyt asiantuntijakierroksella meillä työn alla.

Osin myös pankkien holtittomuuteen, mihin ed. Luukkainen viittasi, on eduskunta jo aikaisemmin yrittänyt löytää porsaanreikien tukkimisia muuttamalla mm. velkasaneerauslakeja. Syksyllä täällä oli talousvaliokunnan hyvin ansiokas mietintö, joka mm. takaajien asemaa paransi nykyisestään. Valitettavasti nämäkin muutokset ovat tulleet voimaan vasta tammikuun 1995 alusta, eli se ei vielä käytännössä näy. Näitä sydäntä riipaisevia kovia kysymyksiä pankkien ja asiakkaiden oikeusturvasta meillä itse kullakin asiakaspiiristämme ja vaalipiiristämme on tiedossa.

Kaiken tämän ja monen muun valtion velanottoon liittyvän kysymyksen puitteissa on pakko palauttaa taas kerran tässä yhteydessä eduskunnan mieleen se suuri epäkohta, mikä meillä on rahapuolen valvonnassa. Se on suomalaisen riippumattoman tilintarkastusjärjestelmän puuttuminen. Meillä on valtiontilintarkastajat, jotka toimivat eduskunnan alaisuudessa. He valvovat lähinnä sitä, että eduskunnan säätämät lait tulevat toteutettua siinä hengessä kuin ne on laadittu. Eduskunnan oikeusasiamies tietenkin tekee sitä samaa valvontatyötä. Sitten meillä on valtiontalouden tarkastusvirasto, jossa on noin sata henkeä. Valtiontilintarkastajien määrä on siitä noin kymmenesosa. Kuitenkin tarkastusvirasto kykenee tekemään vain otantana työtä, koska silloin, kun he lähtevät jotakin asiakokonaisuutta tutkimaan, se on tutkittava yksityiskohtiaan myöten, ja se vie äärettömästi aikaa. Koko seula vuotaa, ei ole riittävästi resursseja.

Nyt, kun olemme EU:n jäsen ja miljardit tulevat ja menevät, on veronmaksajien miljardeja ja vähän muutakin, me emme kerta kaikkiaan selviä tästä tällä tilintarkastusjärjestelmällä, mikä meillä nyt on. Sitä varten tässä on aika ponnekas ponsi, joka verojaoston toimesta pantiin valtiovarainvaliokunnan mietintöön. Haluan, että luette sen, ja toivon, että arvoisa puhemies, jonka vallassa on paimentaa, että eduskunta saa tahtomansa lait hallitukselta ulos, tekee todella töitä, että valtiovarainministeriöstä lakiesitys tulee ihan lähipäivinä.

Mikäli putoan eduskunnasta, niin äärimmäisen huonolla omallatunnolla, että olimme niin nahjuksia, ettei tuota isoa asiaa saatu raameihin EU:n kynnyksellä. Sitä on 30 vuotta ajettu jo sisäisin syin, koska ministeriön alainen tarkastusvirasto ei voi olla riippumaton. Jokainen vähänkään tilejä pitänyt ihminen, täällä on paljon parempia asiantuntijoita kuin minä, tajuaa, että tilintarkastustoiminnan täytyy olla täysin riippumatonta.

Eduskunta on antanut kaikkien puolueiden eduskuntaryhmien lausunnon, oliko se alkusyksyä vai kevättä, ministeriölle siitä, että kokonaisuudistus tilintarkastustoiminnan osalta on suoritettava ja pikaisesti annettava laki, niin että ensimmäinen käsittely on näillä valtiopäivillä, koska se vaatii valtiopäiväjärjestyksen muutoksen ja se pitää käsitellä kaksilla valtiopäivillä. Pikaisin-

kin aikataulu merkitsee sitä, että vuonna 1997 meillä olisi vasta euroaikainen tilintarkastusjärjestelmä.

Tiedän, että komissiossa tähän on kiinnitetty huomiota. Voi olla, että se tulee vähän niin kuin kananmunien maksut jälkikäteen. Jos Suomenmaassa ei tällaisissa isoissa asioissa eduskunta muutoin saa tahtoaan läpi, niin täytyy ryhtyä lobbaamaan tietenkin, niin kuin muutkin lobbaavat EU-komission kautta. Tämä on sen luokan kysymys, että se on hoidettava, ja tämä eduskunta toivon mukaan hyväksyy tuon ponnen, kuten oletan, yksimielisesti siihen suuntaan, että lakiesitys kiireellisesti annetaan.

Tilintarkastusjärjestelmä, paitsi että saataisiin riippumaton, eduskunnan välittömässä läheisyydessä oleva tilintarkastusyksikkö, muodostettakoon se sitten miten tahansa näistä entisistä ja resursseja lisäämällä, tarvitsee lisäkseen vielä jonkinlaista alueellista tilintarkastusorganisaatiota. Tätä ollaan maassamme miettimässä, koska osa EU-rahavirroista menee alueliitoille ja suoraan kunnille. Kuitenkaan julkishallinnon virkoja ei olla lisäämässä. Millä tavalla se sitten tehokkaasti kytketään kokonaisuuteen, jotta se menee sen mukaisesti kuin sivistysmaissa yleensä on? Tällä ennalta ehkäistään rahavuotoja, tarvittavaa pankkitukea ja talousrikoksia jne. jne., mikäli onnistumme lähivuosina rakentamaan riittävän voimakkaan ja riippumattoman tilintarkastusjärjestelmän maahamme. On selvää, että kuntien tilintarkastajat ovat yksi ketju ruohonjuuritasolla, mutta mitä tapahtuu aluehallinnon osalta, se on vielä kovasti auki.

Ed. S-L. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Renko totesi, että ongelmana oli se, että tuhat henkilöä oli liikaa rakennushallinnon alalla. Itseäni eniten asiassa askarruttaa juuri se, että naisvaltaisen alan kohdalla tehtiin työn mitoitus ja muu hyvin tarkkaan, mutta väitän, että hallinnosta löytyy monta muuta sektoria, jossa on myös liikaa väkeä, mutta niiden yhtiöittämisen kohdalla näin ei ole tehty. Se on minusta se suurin epäkohta, mikä on, kun puhutaan naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. Tässä nyt naisia valitettavasti kohdeltiin toisella tavalla.

Sen sijaan ed. Rengon puheenvuoro siitä, että tarvitaan eurooppalainen tilintarkastusjärjestelmä, oli varsin mielenkiintoinen. Täytyy vain toivoa, että näin käytännössä tapahtuu.

Sitten pankkitukeen vielä sen verran, että kysymys siitä, miten miljardit kulkevat ja miten ne eivät kulje, on samalla myös koko suomalaisen yhteiskuntajärjestelmän uskottavuuden kannalta erittäin tärkeä, että asia voidaan selvittää niin, että saadaan palautettua myös usko siihen, että näissä asioissa toimitaan oikein ja vilpittömästi. Sen vuoksi omassa puheenvuorossanikin kritisoin Arsenalin toimintaa, koska sen koetaan olevan valtio valtiossa, joka toimii Arsenalin ehdoilla ottamatta tippaakaan huomioon sitä, mitä velallisten ja koko yhteiskunnan etu pidemmällä aikavälillä edellyttäisi.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Renko sanoi puheenvuorossaan rakennushallituksen yhtiöittämistä farssiksi. Pikemminkin kysymys oli tragediasta. Kun hallituksen lakiehdotusta käsiteltiin eduskunnassa, ed. Renko oli vielä silloin sitä mieltä, että kyseessä oli liikkeen luovutus. Tämä kannanotto kirjattiin yksituumaisesti valiokunnan mietintöön. Sittemmin, kun valtiovarainministeriö ilmoitti ed. Rengolle ja hänen puoluetovereilleen, että näin ei eduskunta saa lausua, ed. Renko käänsi takkinsa, ja edelleenkin takki on nurin. Hämmästyttävää jälkiviisautta ryhtyä jälkikäteen täällä enää asiaa tällä tavoin murehtimaan. Asiassa olisi pitänyt pysyä oman kantansa mukaisessa järjestyksessä alun alkaen eikä kaikkien näiden takinkääntöjen jälkeen pidä ihmetellä, jos hallitus ei eduskunnan tahtoa muissakaan asioissa toteuta. Hallituspuolueet itse ovat antaneet hallitukselle täydet vallat, ja hallitus kävelee eduskunnan ponsien yli juuri sillä valtuudella, jonka te olette hallitukselle antaneet.

Ed. R e n k o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hämäläisen kanssa oltiin kuulemassa sitä juristijoukkoa, joka yritti kiistellä meidän edessämme verojaostossa, onko kysymyksessä liikkeen luovutus vai eikö ole liikkeen luovutus, eli työtuomioistuimen tulkintaanhan se olisi ajautunut, jos olisi ajettu. Samaa juupas — eipäskeskustelua käydään tällä hetkellä, kun valtion ammatillisia oppilaitoksia kunnallistetaan. Siellä siirrytään valtiolta kunnalle vanhoina tai uusina työntekijöitä riippuen siitä, onko liikkeen luovutus vai ei. Toivon mukaan kunnalliset neuvottelijat pääsevät parempaan tulokseen kuin tässä mentiin. Ei tämä asia ole mikään syyttelykysymys, vaan tämä on oikeusoppineitten tulkintakysymys. Juristitkin olivat selvästi kahta mieltä.

Sitten tilintarkastajien kysymykseen vielä ihan lyhyesti sen verran, että Ruotsissa on tällä hetkellä 600 tilintarkastajaa ja meillä on 100 tarkastus-

virastossa, kun lähdetään EU:hun. Ruotsikin kokee, että se määrä on liian pieni. Meidän huolemme paitsi tämän organisatorisen uudistuksen suhteen on myös resurssien todellinen lisääminen. Miten ne jaetaan alueellisesti ja miten taas keskusviraston ja uuden organisaation pääyksikön kesken, on mietittävä erikseen.

Ed. Hämäläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan vielä todeta ed. Rengolle, että työoikeuden juristit olivat kaikki asiasta aivan yhtä mieltä ja aivan yksituumainen oli myös valtiovarainvaliokunta omassa mietinnössään, ed. Renko muiden muassa mietintöä valmistelleessa verojaostossa. Näin me kirjasimme, ed. Renko, alun alkaen mietintöön. Vasta sitten muutitte kantanne myöhemmin valtiovarainministeriön erityisestä määräyksestä.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tätä keskustelua on aika mielenkiintoista tässä vaiheessa kuunnella erikoisesti siinä katsannossa, että tapaus Engel ei suinkaan ole ainoa kohta, missä eduskunta on ottanut tähän asiaan periaatteellisella tasolla kantaa. Tämä asia, liikkeenluovutusasia, oli virkamieslain säätämisen yhteydessä hyvin merkittävä asia. Sen tiimoilta hallintovaliokunta viivähti monta tuokiota ja kävi tämän talon ulkopuolellakin kuuntelemassa asiantuntijoita. Aivan niin kuin ed. Hämäläinen totesi, kaikki työoikeuden asiantuntijat olivat sitä mieltä, että tämän laatuiseen tapaukseen, tapaukseen Engel, soveltuu juuri liikkeenluovutusperiaate ja silloin tulee käyttäytyä sen mukaisesti. Tässä vain valinta tapahtui poliittisilla perusteilla. Sen mukaisesti käännetään takkia siihen malliin kuin hallituspuolueet sopivat eikä mitään muuta.

Surullinen tapaus joka tapauksessa ja äärimmäisen kaukana farssista.

Ed. Backman: Arvoisa puhemies! Haluan jatkaa lyhyesti vielä rakennushallinnon Engelkiinteistöyhtiön perustamisasiasta. Kun valtiovarainministeriön alaisuudessa on tehty vastaavia järjestelyjä, aina on törmätty ongelmiin. Valtiovarainministeriö ei ole halunnut ottaa vastuuta näistä järjestelyistä, vaan on aina siirtänyt vastuun uuden, perustettavan osakeyhtiön johdolle, tässä tapauksessa jo aiemmin perustettujen liikelaitosten johdolle. Tällä tavalla valtiovarainministeriö laistamalla oman vastuunsa on aiheuttanut yleensä sen ongelman, että asioissa ei ole päästy kovinkaan helposti sopimuksiin ja eduskunta on joutunut tavalla tai toisella aina patistelemaan asiaa eteenpäin. Kun vastaavia järjestelyjä on tehty muiden ministeriöiden alaisuudessa, esimerkiksi liikenneministeriön alaisuudessa Posti-Tele-järjestelyt, VR:n yhtiöittäminen, tällöin on ollut huomattavasti helpompaa viedä näitä järjestelyjä eteenpäin, kun asianomainen ministeriö on ollut yhtenä toimijana ja tältä osin kantanut myös vastuuta järjestelyistä. Tässä mielessä valtiovarainministeriö on syypää tähän tapaukseen, josta olemme jo aiemmin puhuneet.

Mielestäni tässä on niin suuri periaatteellinen kysymys, että tässä olisin toivonut perinteisen hallitus — oppositio-asetelman väistyvän ja koko eduskunnan ottavan selkeästi kantaa periaatteellisesti tähän kysymykseen. Sikäli ymmärrän niiden hallituspuolueiden edustajien näkökannat, jotka esimerkiksi äänestivät kuuluisassa ponsiesityksessä ponnen hyväksymisen puolesta. Kun tuo ponsi tuli eduskunnassa hyväksytyksi, vaikkakin niukalla äänten enemmistöllä, ymmärtääkseni se oli selkeästi eduskunnan enemmistön tahto, ei mikään vahingossa syntynyt vaan tarkoituksella annettu viesti hallitukselle, miten asiassa olisi pitänyt menetellä.

Tämän vuoksi on erittäin valitettavaa, että hallitus sen jälkeen teki asiasta huomattavasti merkittävämmän kysymyksen tuomalla sen uudestaan eduskuntaan omalla budjettilausumallaan, jossa selkeästi todettiin, että eduskunnan aiemmin tekemä ponsi mitätöidään ja eduskunta ottaa tämän budjetin hyväksymisen kautta uuden kannan, jossa todetaan, että kysymys ei ole liikkeenluovutuksesta Engelin yhteydessä. Tällä tavalla itse asiassa eduskunnan hallituspuolueitten ne edustajat, jotka olivat aiemmin tuon ponsiesityksen takana, on asetettu väärällä tavalla hallitus — oppositio-asetelman perusteella selkä seinää vasten.

Toivoisin henkilökohtaisesti, että hallituspuolueiden ne edustajat, jotka näkevät tämän periaatteellisena kysymyksenä, voisivat vielä tätä kysymystä harkita ja tältä osin yhtyä siihen samaan ponsimuotoiluun, joka tulee ed. Hämäläisen nimellä esitettynä myöhemmin yksityiskohtaisessa käsittelyssä, siis sama ponsimuotoilu, joka oli jo aiemmin eduskunnan enemmistön hyväksymä.

Engelin tapauksessa on kysymys nimenomaan siitä, miten eräitä valtion pienipalkkaisimpia naisia kohdellaan työoikeudellisesti. Siinä ei ole mielestäni ensisijaisesti kysymys valtion talouden saneeraamisesta. Kun vastaavia markkamääriä,

muutamia kymmeniä miljoonia, on tarvittu muihin järjestelyihin, joissa otetaan esimerkiksi vuoden, jopa neljän viiden vuoden aikalisä, kuten esimerkiksi maatalousratkaisuissa, aina ovat vastaavanlaiset markkamäärät löytyneet myös hallituksen esityksessä. Tässä mielessä on erittäin valitettavaa, että hyvin, voisiko sanoa, öykkärimäisesti valtiovarainministeriö ja sen useat virkamiehet ovat tässä kohdelleet pienipalkkaisia naisia.

Se kompromissi, joka nyt on tehty, ei ole mitenkään tyylikäs kompromissi, mutta sekin on tehty tavalla tai toisella selkä seinää vasten, ja se turvaa edes jollakin tavalla työmahdollisuuden niille ihmisille, jotka ovat rakennushallinnon palveluksessa, ja turvaa edes jollakin tavalla heidän nykyisen ansiotasonsa, kuitenkin siten, että irtisanottavien määrä tulee olemaan suuri. Myös ansiotaso työpaikkansa säilyttäneillä tulee alenemaan tuntuvastikin.

Kaiken kaikkiaan tästä on varmasti opittavaa, kuten ed. Renko totesi. Mutta toivon, että vielä tässä yhteydessä eduskunta voisi selkeästi oman, sanotaan nyt vaikka moraalikannanottonsa tuoda esiin ja toteaisi tämän budjetin yhteydessä, että kysymys eduskunnan mielestä on kuitenkin selkeästi liikkeen luovutuksesta, tällä tavalla vastaisuuden varalle vastaavia tapauksia varten, tapahtuvatpa ne valtion puolella tai esimerkiksi kunnallisella puolella, jossa uskon tällaisia esimerkkejä tulevan eteen tulevina vuosina varmasti montakin, puhumattakaan siitä, että yksityisellä sektorilla tämä avaa aivan uudenlaisia mahdollisuuksia ainakin yrittää tehdä selkeitä palkanalennuksia, ihmisten irtisanomisia toteamalla vain, että kysymys ei olekaan liikkeen luovutuksesta. Tätä kautta joudumme sellaiseen oikeusistuntovyyhteen näiden tapausten osalta tulevina vuosina, että olisi parempi linjata eduskunnassa asia jo tässä yhteydessä riittävän selvästi.

Haluan vielä tässä yhteydessä todeta, että eduskunnassa asiaa käsiteltäessä itse en ole kuullut käsittääkseni yhdenkään juristin ottavan kantaa sen suuntaisesti, että kysymyksessä ei olisi liikkeen luovutus. Juristit ja erityisesti työoikeuden asiantuntijat ovat yksiselitteisesti olleet asiasta yksimielisiä. Sitä vastoin esimerkiksi valtiovarainministeriön virkamiehet, jotka eivät ole oikeusoppineita, ovat kylläkin esittäneet vastakkaisia näkemyksiä. Tältä osin haluan oikaista ed. Rengon käyttämää puheenvuoroa.

Ed. R e n k o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä hämmästyin sitä, että oppositio tulee esittämään edelleenkin tässä uutta pontta sen jälkeen, kun ammattijärjestöt ovat sopineet työnantajaosapuolen kanssa. Mielestäni se on niin pyhä ja koskematon ihmisten etuja koskeva neuvottelumekanismi, jota on Suomessa vuosikymmenet noudatettu, että pidän arveluttavana sitä, että eduskunta sopimuksen syntymisen jälkeen puuttuu siihen. Mutta sehän on meidän itse kunkin vapauttamme.

Toteaisin vain sen, minkä varmasti ed. Backmankin sanoissaan taustalla ymmärsi, että jos asia olisi ajettu työtuomioistuinratkaisuun, kiistely olisi kestänyt puoli vuotta tai kaksi kolme vuotta. Luulen, että silloin ei enää Engeliä olisi ollut olemassakaan. Tässä piti valita huonoista ratkaisuista se mahdollisimman hyvä. Oletan, että saavutettu sopimus on paras mahdollinen, joka näissä oloissa oli saatavissa.

Ed. H ä m ä l ä i n e n: Arvoisa puhemies! Haluan myös palata puheenvuorossani rakennushallituksen yhtiöittämistä koskeviin menettelytapoihin monestakin syystä. Menettelytavat ovat mielestäni olleet hyvin kuvaavia toisaalta porvaripuolueiden suhtautumiselle pienipalkkaisten naisten asemaan työelämässä. Menettelytavat, joita on käytetty, osoittavat myös porvaripuolueiden suhtautumista ammatilliseen järjestötoimintaan, työmarkkinoiden neuvottelumekanismiin, ja ennen kaikkea menettelytavat kuvaavat myös eduskunnan ja hallituksen suhteita. Näillä menettelytavoilla hyvin pitkälle mielestäni on tämän hallituksen ja eduskunnan välit ratkaistu ja osoitettu, missä kaappi todella seisoo.

Kun yhtiöittämistä koskeva lakiehdotus käsiteltiin eduskunnassa, valtiovarainvaliokunta otti mietinnössään kantaa henkilökunnan asemaan ja työoikeuden asiantuntijoiden lausuntoihin viitaten mietinnössä todettiin, että kyseessä on liikkeen luovutus. Tämä todettiin aivan yksituumaisesti, ja eduskunta mietinnön hyväksyi. Oppositio ei tyytynyt pelkkään mietinnön sisältämään mainintaan, vaan esitti vielä käsittelyssä pontta, jossa tämä sama asia, henkilöstön asema liikkeenluovutustilanteessa, todettiin. Tämä ponsi voitti eduskunnan äänestyksen, ja siitä tuli eduskunnan kanta. Tästä alkoi sitten varsinainen äläkkä.

Valtiovarainministeriöhän ei hyväksynyt eduskunnan kantaa, joka oli ponnen kautta muotoutunut. Valtiovarainministeriö ilmoitti kirjeellä, että budjettimietinnön perusteluissa on nimenomaan kumottava ponnen kannanotto ja sisällytettävä maininta, että kyseessä on henki-

löstön palkkaaminen uusina työntekijöinä. Porvaripuolueet panivat edustajansa järjestykseen. Valtiovarainvaliokunta on sisällyttänyt porvarien äänin tämän kannanoton mietinnön perusteluihin.

Hallituspuolueiden mielestä siis eduskunta voi päättää vain asioista, jotka valtiovarainministeriö sallii, ja tavalla, jonka valtiovarainministeriö sallii. Minusta tämä on aika nöyryttävää eduskunnan omalle arvovallalle.

Olen aivan hämmästynyt edelleen siitä, että esimerkiksi ed. Renko ihmettelee, miksi monista eduskunnan lausumista huolimatta hallitus ei ole vieläkään antanut joitakin lakiesityksiä. Ei hallitus piittaa, ed. Renko ja muut hallituspuolueiden edustajat, teidän kannanotoistanne, jos te itse annatte hallitukselle mahdollisuuden kävellä ylitsenne, kävellä kannanottojenne ylitse ja päättää nimenomaisesti teidän puolestanne toisenlaisilla kannanotoilla. On aivan turha julmistella, jos teidän ääntänne ei kuunnella silloin, kun todellinen ratkaisun paikka olisi ja sen mittaamisen paikka, kumman sana loppujen lopuksi sitten painaa. Te luovutatte. Näin te olette valitettavasti nyt tehneet.

Hallituspuolueet ovat muutenkin suhtautuneet eduskunnassa käydyssä keskustelussa varsin nurjamielisesti ja nihkeästi ammattiyhdistystoimintaan yleensä ja työmarkkinaprosesseihin erityisesti. Teidän suhtautumisenne on ollut aliarvioivaa, ja monissa puheenvuoroissa tämän eduskunnan aikana ja aikaisemminkin olette ollut närkästynyt nimenomaan konsensuksesta, tulopolitiikasta, siitä että poliittinen järjestelmä ja työmarkkinajärjestelmä yhdessä sopivat myös tulevien lakien viitoituksista osana tulopoliittisia ratkaisuja. Me olemme kuulleet teiltä monenlaisia arvosteluja tähän suuntaan.

Tämän nykyisen hallituksen työnjako-oppi puolestaan on katkaissut kaikki keskusteluyhteydetkin poliittisen järjestelmän ja ammattiyhdistysjärjestelmän välillä.

Mutta mitä tässä Engelin tapauksessa sitten tapahtuikaan? Kun työntekijöiden ammattiliitto kävi loppusuoralla neuvotteluja Engelin palvelukseen tulevan henkilöstön työehdoista, valtiovarainvaliokunnan porvarienemmistö väen vängällä kaikista vetoomuksista huolimatta ja kaikista meidän menettelytapoihin liittyvistä estelyistämme huolimatta päätyi kesken neuvottelujen viestittämään neuvotteluihin ikään kuin eduskunnan kantana mietinnön perusteluja, joissa todetaan, että henkilöstö palkataan uusina henkilöinä.

Minusta se on sellaista sekaantumista työmarkkinaneuvotteluihin, josta kaikkien teidän aikaisempien puheidenne jälkeen nimenomaan nyt vähintäänkin olisi kuvitellut teidän pysyvän poissa. Mutta erittäin härkäpäisesti, määrätietoisesti, edustajia kotoa hälyttäen valtiovarainvaliokunnan istuntoon päätitte kesken ammattiyhdistysliikkeen käymien neuvottelujen viestittää porvaripuolen kantana kaikkien työoikeuden asiantuntijoiden vastaisen kannan.

Minusta tämäkin on kovin outo menettelytapa eikä kuvasta kovin suurta kunnioitusta työoikeutta kohtaan eikä eduskunnan harkittuja kannanottoja kohtaan. Eduskunta päätyi ensimmäiseen kannanottoonsa harkiten, asiantuntijoiden lausuntoihin perustuen. Sen sijaan menettely, jota valtiovarainministeriö eduskunnalle viitotti ja johon sitten porvaripuolueet alistuivat, oli tarkoitushakuinen, jossa nimenomaan kaikki oikeuskäsitteet poljettiin lokaan ja jossa eduskunnan omaa arvovaltaa tärvättiin. Menettelyllä rikottiin myös suhteita ammatillisiin järjestöihin tavattoman ikävällä tavalla, ja kohteena todella, niin kuin moneen kertaan asian käsittelyn yhteydessä on todettu, ovat olleet nämä pienipalkkaiset naiset, joiden asemasta erityisesti porvaripuolueilla ei näytä olevan minkäänlaista huolta. (Ed. Gustafsson: Erinomaista, ed. Hämäläinen, tärkeää todeta pöytäkirjoihin!)

Arvoisa puhemies! Monet porvaripuolueiden edustajat näyttävät nyt jälkikäteen tuntevan tunnontuskia. Ed. S-L. Anttila on jäänyt kokonaan paitsi sitä kokemusta, että olisi saanut ilmeisesti aikanaan ottaa kantaa tähän asiaan. Mutta mikään ei ole myöhäistä. Me esitämme uudelleen perustelulausumaa valtiovarainvaliokunnan väärämielisen ja oikeudellisesti virheellisen mietinnön perusteluosan kumoamiseksi. Niinpä, ed. Anttila, teilläkin tulee olemaan mahdollisuus, kun äänestämme tästä pääluokasta, kannattaa perustelulausumaa, jossa uudelleen todettaisiin kiinteistölaitoksen muodostamisessa noudatettavan liikkeenluovutustilannetta koskevaa säännöstöä.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hämäläisen puheenvuoro oli erinomaisen analyyttinen ja perusteellinen. Rohkenen kuitenkin pikkuisen vielä pohdiskella lisää tätä syvällisyyspuolta.

Nythän meillä on kaksi teoreettista mallia tulevaisuutta ajatellen. Toinen on se, että eduskunta palaa sille kannalleen lausumallaan, jolla kannalla se jo kerran enemmistön päätöksellä oli.

Toinen vaihtoehto on se, että seuraavissa vastaavissa tapauksissa käydään tämä lakko työtaistelutietä ja sieltä etsitään ratkaisu. Minusta kyllä eduskunnan arvovallan mukaisestikin on parempi, että asian todellinen päätösvalta säilytetään tässä tapauksessa eikä ajeta näitä asioita eteenpäin kriisien kautta.

Erikoisesti tähdennän vielä sitä, arvoisa puhemies, että kaikki työoikeuden asiantuntijat, silloinkin kun tätä asiaa periaatteellisella tasolla virkamieslain käsittelyn yhteydessä käsiteltiin, olivat sitä mieltä, että liikkeenluovutusprinsiippi tässä yhteydessä tulkintana on ainut oikea.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pelttari.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Hämäläinen toi todella hyvin esiin tämän ongelma-asian. Toteaisin myös sen, että on aika hurja ratkaisu valtiovarainvaliokunnan porvariryhmältä, että se iskee päähän työoikeuden parhaita asiantuntijoita, samoin eduskunnan tahtoa ponnen muodossa ja edelleen ammattiyhdistysliikettä, ay-liikkeen johtoa ja ennen kaikkea näitä työntekijöitä. Tämä tapahtuma vain kertoo myös tämän hallituksen linjasta, joka sillä on koko ajan nämä neljä vuotta ollut. Ammattiyhdistysliike jäsenistöstä johtoon saakka on ollutkuin sylkykuppi, jota tämä hallitus ja eduskunnan enemmistö on kohdellut aivan kuin sylkykuppia. Tämä viimeinen menettely on vertaansa vailla.

Ed. M a l m (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! En aio puhua Engelistä. Mutta kun ed. Hämäläinen monessa puheenvuorossaan kolmen viime vuoden aikana on kertonut meille, että nykyinen hallitus on sanellut eduskunnassa, haluan vain todeta, että en katso, että hallitus on sanellut. Mutta tämä on ollut tapa koko ajan, että hallituksen ja hallituspuolueiden välillä on pakko tehdä yhteistyötä. Muuten me emme saa lakeja läpi täällä eduskunnassa. Emme muuten saa budjettia läpi täällä. Tämä on ollut tapa silloinkin, kun RKP ja sosialidemokraatit ovat istuneet samassa hallituksessa.

Ed. S-L. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Muistuttaisiin siitä ed. Backmanin hiljattain käyttämästä puheenvuorosta, jossa hän minusta ihan oikein totesi, että valtiovarainministeriön sektorilla tämä ongelma syntyi. On pakko todeta, että muilla sektoreillahan on tehty ihan hyviä yhtiöittämisratkaisuja eikä niissä ole syntynyt saman tyyppistä ongelmaa. Sen takia koenkin, että kun tässä oli kysymys vielä matalapalkkaisista naisista, oli tavattoman valitettavaa, että tähän ajauduttiin. Tästäkö sitten johtuu, että valtiovarainministeriö parhaillaan teettää itsestään yrityskuvaa? Ainakin itse olen saanut kutsun haastatteluun, miten valtiovarainministeriö koetaan. Menen siihen suurella mielenkiinnolla. Kyllä palautetta varmasti tulee.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Hallituspuolueiden täytyy, totta kai, sopia asioista, tarvittaessa niiden pitää tehdä kompromisseja ja pitää niistä kiinni, mutta minkään poliittisen järjestelmän eduksi ei voi laskea sellaista menettelytapaa, että hallitus kävelee eduskunnan kertaalleen hyväksymän kannanoton yli, ilmoittaa, että se ei hallitukselle sovi ja että eduskunnan pitää samasta asiasta ottaa toisenlainen kannanotto, ja siinä hallituspuolueiden edustajat tyytyvät kohtaloonsa. Tämä on minusta eduskunnan arvovallan murentamista.

Ed. M a l m (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tämäkin on tapahtunut ennen. Silloin kun me olemme olleet samassa hallituksessa, tapahtui niin, että tilapäinen enemmistö on tehnyt jonkinlaisen päätöksen eduskunnassa ja me olemme muuttaneet sitä.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Eilen yleiskeskustelussa käyttämässäni puheenvuorossa esitin näkemyksiäni omaisuudenhoitoyhtiö Arsenalista. Koska tässä keskustelussa on myös tämä nimi mainittu, ihan muutaman epäilyksen sanan lausun tämän roskapankin tulevasta toiminnasta.

Arsenalin hallussahan on omaisuudenhoitoyhtiönä valtion haltuun joutunutta omaisuutta, vastuuta ja saatavia mittavat summat. Arsenalin tehtävä on sikäli vaikea, että sen pitäisi nopeasti ja yhteiskunnalle edullisesti realisoida tämä omaisuus, saada hyvä hinta ja myydä nopeasti. Se ei ole luonnollisesti helppo tehtävä, ja sen kyllä ymmärtää.

Eräistä syistä, joita en nyt lähde selvittelemään sen tarkemmin, minulle on tullut sellainen ajatus, että Arsenalilla ei ehkä pitkän päälle olisikaan niin kiirettä lopettaa toimintaansa. Tämä on ehkä perusteltua sikäli, että sen palveluksessahan on hyvin paljon pankinjohtajia, jotka ovat taval-

la tai toisella joutuneet lähtemään mutkaisen tien kautta omasta työpaikastaan ja joiden työpaikan saanti Arsenalin toiminnan loputtua saattaa tietysti olla vaikeata.

Näin ollen minä vahvasti epäilen tai ei minun tarvitse epäillä, mutta omasta mielestäni pitäisi edellyttää, että eduskunta ja sen hallinnassa, vallassa ja käskyvallassa olevat instituutiot alkavat seurata tarkemmin Arsenalin toimintaa — näin on kuulemma jo tapahtunutkin — ja tarkkailevat, toimiiko se sillä tavalla kuin eduskunta on edellyttänyt eli siten, että se yhteiskunnalle mahdollisimman edullisella tavalla mahdollisimman nopeasti saa tehtävänsä loppuun, minkä jälkeen pankkijärjestelmä "puretaan" eli siitä ei tulisi pysyvää pankkijärjestelmää suomalaiseen yhteiskuntaan ja pysyvää työpaikkaa niille henkilöille, jotka siellä työskentelevät. Tämä tästä.

Sitten Engel-kysymyksestä. Eduskunta nimenomaan eduskunnan vuonna 92 mietinnössään lausuman perusteella ja siihen tietyllä tavalla nojaten hyväksyi sen ponsilausuman, joka täällä tuli yhden äänen enemmistöllä eduskunnan kannaksi ja joka tuki pahaan kiipeliin joutuneita, suomalaisessakin mittapuussa ottaen vähäistä määrää työntekijöitä, jotka olivat Engel-yhtiön muodostamisessa joutuneet hyvin ahtaaseen asemaan.

Valtiovarainvaliokunnan puheenjohtaja eilen esitellessään valtiovarainvaliokunnan mietintöä lähti siitä, että eduskunnalla ei olisi ollut oikeutta tehdä tällaista päätöstä ja että se puuttui asiaan, johon sillä ei ole perusteita. Tämä ei pidä paikkaansa ottaen huomioon sen, mitä todella vuonna 92 on lausuttu perusteluissa, kun on ollut kysymys valtion toimialojen yhtiöittämisestä. Tämä pohjautui tähän lausumaan ja eduskunta lausui sen täysin laillisesti sille kuuluvana asiana.

Sikäli kuin tiedän, eduskunnan ponsilausumalla on ollut vauhdittavaa merkitystä niissä neuvotteluissa, joita on käyty sittemmin Engelin työntekijöiden oikeuksien hakemisessa. Siinähän on päästy toki laihaan, mutta kuitenkin jossain määrin työntekijöitä tyydyttävään kompromissiin. Asianosaisten kanssa keskustellessani on käynyt selvästi ilmi se uskomus, että tällä eduskunnan kannalla on ollut merkittävä vaikutus asiaan.

Sen sijaan se ponsi, joka on valtiovarainvaliokunnan mietinnössä, on enemmänkin kyseenalainen, onko se sisällöltään lainkaan sellainen, että valtiovarainvaliokunnalla ja eduskunnalla olisi oikeutta siitä päättää. Kysymys on hyvin pitkälti työtuomioistuimelle kuuluvista asioista, tässä tapauksessa sen sisällön mukaan, mikä valtiovarainvaliokunnan ponnella on. Toisin sanoen valtiovarainvaliokunnan puheenjohtajan näkemys oli perusteellisesti väärä. Hän oli liian ärhäkkäkin tässä asiassa arvostelemaan eduskunnan päätöstä mielestäni. Se on tietysti hänen asiansa, mutta hän oli tässä asiassa kyllä väärässä. Tämä on minun näkemykseni.

Nyt täällä tulee luonnollisesti, niin kuin on ilmoitettu, äänestys siitä, mikä on tämän valtiovarainvaliokunnan mietinnössä olevan ponnen kohtalo suhteessa siihen esitykseen, mikä täältä ilmeisesti opposition ja todennäköisesti ed. Backmanin taholta aikanaan tullaan esittämään. Tältä törmäykseltä tietysti voitaisiin välttyä sillä lailla, että tehtäisiin hallitusryhmien asianomaisten henkilöiden taholta ehdotus siitä, että tämä ponsiehdotus, joka on tietyllä tavalla turha, koska sopimukseen on jo päästy eri osapuolten välillä, poistettaisiin valtiovarainvaliokunnan mietinnöstä ja asia jäisi sillensä. Se olisi ehkä kaikkein helpoin ratkaisu tässä asiassa.

Mikäli tilanne menee äänestykseen, minä niin kuin aikaisemminkin tulen äänestämään aikaisemman kantani mukaisesti sen ehdotuksen mukaan, joka esitetään ja on saman sisältöinen kuin aikaisemmin tämän yhtiöittämiskysymyksen käsittelyssä eduskunnassa on ollut. Pidän sitä oikeudenmukaisena, ja minun mielestäni tässä asiassa ei pidä kovin paljon mutkitella teknokraattisten pykälämutkien ja pykäläkoukeroiden kautta, vaan tulee ajatella tätä asiaa myös jossain määrin inhimillisesti. Eduskunnan pitää pelastaa kasvojaan tässä asiassa, myös hallituspuolueiden, ja on aivan hyvä, että jos sellainen äänestys tulee, jolloin niillä kansanedustajilla, jotka nyt ovat hallituspuolueista ilmoittaneet myöhästyneensä äänestyksestä, on mahdollisuus näyttää kyntensä tässä asiassa ja olla pienen ihmisen puolella, niin kuin sanotaan.

Ed. S a s i : Arvoisa puhemies! Budjetin pääluokassa 28 eli valtiovarainministeriön pääluokassa ehdottomasti kaikkein tärkein asia on pankkituki. Kuten tiedämme, suurin osa valtiontalouden vaikeuksista johtuu siitä, että viime vuosien aikana pankkitukea on varsin runsaasti jouduttu jakamaan erityisesti säästöpankkiryhmälle.

Erityistä huolta mielestäni aiheuttaa se, että Suomessa pankkituen menot tulevat ilmeisesti olemaan selvästi suuremmat kuin Ruotsissa ja ainakin huomattavasti suuremmat kuin Norjassa, missä pankkituki loppujen lopuksi ei aiheutta-

nut kokonaismenoja lainkaan valtiolle. Siitä syystä mielestäni on hyvin tärkeätä, että huolellisesti vielä käydään lävitse koko pankkitukikysymys, tuen myöntäminen ja kaikki siihen liittyvät seikat.

Totuushan tässä asiassa on se, että pankkituen jakaminen alkoi erittäin huonojen ennusmerkkien alla. Silloin kun Kansallispankki sai luvan ottaa STS-Pankin haltuunsa, se tapahtui ehdoilla, joita ei millään edellytyksillä voida puoltaa. Erityisen paheksuttavaa oli se, että omistajan vastuu STS-Pankin osalta ei lainkaan toteutunut. Sosialidemokraatteja lähellä oleva säätiö sai 75 miljoonaa markkaa omistuksestaan tilanteessa, jossa pankkiin Suomen valtio ja veronmaksajat ovat joutuneet laittamaan yli 3 miljardia markkaa. Tietysti tällaisella periaatteella pankkitukea jaettaessa päädytään mahdottomaan tilanteeseen, mutta en ole havainnut sosialidemokraattien arvostelleen tätä ratkaisua.

Haluan korostaa sitä, että hyvin käänteentekevä koko pankkituessa oli se ehto, joka eduskunnassa asetettiin valtiovarainvaliokunnan verojaostossa ja jossa omistajan vastuu asetettiin keskeiseksi pankkituen ehdoksi. Sen jälkeen säästöpankkiryhmää lukuun ottamatta muut pankit ovat ryhdistäytyneet ja niille on annettu lainaa, jonka takaisinmaksu on äärimmäisen todennäköistä kaikkien pankkien osalta.

Haluan korostaa sitä, että valiokunta on ottanut hyvin tiukan kannan pankkitukeen, ja kun on havaittu nyt nämä ongelmat, niin valiokunnan mietinnössä onkin ponsi, jossa lähdetään siitä, että pankkituen ehtojen täyttyminen tulee hyvin huolellisesti vielä arvioida ja myös tarkastuksen tehokkuus käydä huolellisesti lävitse. Myös aikoinaan eduskunta valtiovarainvaliokunnan mietinnön perusteella vaati, että eduskunnalle annetaan selonteko pankkitukeen liittyvistä seikoista, nimenomaan rahoitusjärjestelmän tervehdyttämisestä, käytetyistä keinoista ja julkisen tuen palautumisesta valtiolle. Se selonteko oli mielestäni varsin hyvä, ja uskon, että sekin aiheutti tiettyä ryhdistäytymistä pankkitukikysymyksessä.

Nyt valiokunta edellyttää, että seuraava eduskunta saisi syksyllä 95 vastaavanlaisen selonteon. Pidän sitä erittäin tärkeänä, että vielä kerran valtioneuvosto huolellisesti joutuu katsomaan, onko pankkituen osalta kaikki tehty oikein.

Haluan tässä yhteydessä muistuttaa siitä, että eduskuntahan on myös Eka-yhtymän osalta lausunut ja lähtenyt siitä, että vielä tämän eduskunnan tulee saada selvitys siitä, millä tavalla Eka-yhtymän osalta on toimittu ja mikä on Ekan johdon, Ekan tilintarkastajien ja Ekan säästökassoja valvoneen valtiovarainministeriön vastuu. Toivomme, että tuo selvitys lähiviikkojen aikana valtiovarainministeriön ja muiden asianomaisten viranomaisten toimesta voitaisiin eduskunnalle antaa.

Arvoisa puhemies! Tänä päivänä erityistä päänsärkyä meille varmasti aiheuttavat myös vakuutusyhtiöt ja niistä mahdollisesti koituvat taloudelliset vastuut yhteiskunnalle. Täytyy sanoa, että jo aikoinaan, kun Ekasta keskusteltiin, jouduttiin myös eläkevakuutusyhtiöistä keskustelemaan. Mielestäni tärkeätä on se, että lopputulos on se, että valtiovalta ei voi vastata kaikesta, vaan sekä yhtiöiden johdolla että myös yhtiöihin rahoja sijoittaneilla täytyy olla oma vastuunsa. Täytyy sanoa, että valtio ei voi kantaa kaikista asioista kaikkia riskejä.

Arvoisa puhemies! Täällä on käytetty useita puheenvuoroja kiinteistönhoitoyhtiö Engelin osalta. Valitettavasti suurimmassa osassa puheenvuoroja on annettu aivan virheellisiä tietoja siitä, mikä tilanne Engelin osalta on. Eduskuntahan hyväksyi lausuman, jossa katsottiin, että työntekijät tulisi ottaa vanhoina työntekijöinä, mutta tuossa yhteydessä ei vaadittu lisää rahaa myönnettäväksi Engelille, eli kyseessä oli tietty toivomus, jolla ehkä pyrittiin tietyn juridisen tulkinnan omaksumiseen.

Mielenkiintoista on todeta, että ed. Hämäläinen myös esittää jälleen, että uudistettaisiin se kanta, että liikkeenluovutustilannetta noudatettaisiin eli että työntekijät tulisi ottaa vanhoina työntekijöinä. Tämän ratkaisun hinta on 100 miljoonaa markkaa. En näe mieltä tässä esityksessä, ed. Hämäläinen, että esitettäisiin budjetin menojen lisäämistä 100 miljoonalla markalla. Mielestäni edustajalla, joka tekee esityksiä, tulee olla vastuu loppuun asti. Tulee kantaa myös se taloudellinen vastuu, mitä esitys tältä osin aiheuttaisi. Sitten, jos todella ed. Hämäläinen tarkoittaa, että valtion menoja ei tuota 100 miljoonaa markkaa lisätä, niin useita satoja siivoojia enemmän joudutaan irtisanomaan Engelin palveluksesta. Onko niin, että sosialidemokraatit pitävät työttömyyttä huomattavasti parempana vaihtoehtona kuin sitä, että pyrittäisiin toteuttamaan se neuvottelutulos, joka saavutettiin Engelin ja valtion ammattiliiton välillä?

Täytyy ylipäätänsäkin sanoa, että kun valtiovarainvaliokunta oli aikoinaan hyväksynyt kannan, jossa viitattiin erään asiantuntijan näkemykseen siitä, että kyseessä saattaisi olla eräiltä osin liikkeenluovutustilanne, niin se, että edus-

kunnan istuntosalissa mentiin hyväksymään se ponsi, aiheutti erittäin suuren sotkun tässä asiassa. Sanon, että opposition tilapäinen voitto on tosiasiallisesti kääntynyt työntekijöitä vastaan tässä Engelin asiassa.

Mitä sitten tulee juridiseen kysymykseen siitä, ovatko työntekijät siinä tilanteessa, kun valtion laitos lakkautetaan ja perustetaan osakeyhtiö, ns. vanhoja työntekijöitä ja onko kyseessä liikkeenluovutustilanne, asia ei ole juridisesti lainkaan selvä. On totta, että professori Kari-Pekka Tiitinen katsoi, että niiden työntekijöiden osalta, jotka ovat työsuhteisia, kyseessä todennäköisesti olisi liikkeenluovutustilanne. Mutta silloin kun on kyse virkamiehistä, joita suurin osa rakennushallinnon työntekijöistä on, ei hän enää ollutkaan sitä mieltä, että kyseessä olisi ilman muuta liikkeenluovutustilanne. Eli juridisesti asia on äärimmäisen epäselvä.

Täytyy myöskin todeta, että toisenkin tyyppisiä kannanottoja juristit ovat esittäneet, myöskin jopa työsuhteisten työntekijöiden osalta. Täytyy sanoa, että professori voi myöskin joskus erehtyä, kuten professori Tiitinen siinä yhteydessä, kun hän valitti korkeimpaan oikeuteen omasta lomautuksestaan ja hävisi oman lomautustapauksensa, työoikeuden tyypillisen peruskysymyksen, korkeimmassa oikeudessa. Joten tältä osin täytyy todeta, että kysymys on epäselvä.

Voi sanoa, että on aika onnetonta, jos eduskunta pyrkii ottamaan kantaa juridiikkaan, varsinkin siltä osin kuin edustajat hyvin huonosti ovat perehtyneet itse peruskysymyksiin. Silloin varmasti helposti lyödään kirves kiveen ja aiheutetaan tosiasiassa vahinkoa. Alunperinkin olisi ollut kaikkein parasta, että olisi, jos siihen olisi päädytty, annettu työtuomioistuimen tai alioikeuksien ratkaista tuo kysymys ja eduskunta olisi jättänyt sen omalta osaltaan kaiken kaikkiaan auki.

Alkuperäinen viittaus Tiitisen lausuntoon valtiovarainvaliokunnan mietinnössä mielestäni olisi ollut aivan riittävä muistutus siitä, että valtiovarainministeriönkin kannattaa huolellisesti arvioida tilanne, ennen kuin asia päästetään niin pitkälle kuin työtuomioistuimeen.

Täällä käytetyissä puheenvuoroissa on arvosteltu sitä, että nyt valiokunta lausuu seuraavaa: "Yhtiön kilpailukyvyn ja kannattavuuden turvaamiseksi henkilöstön palkkauksen ehdot asetetaan toiminnan alkaessa mahdollisimman tasavertaiseen asemaan kilpailijayritysten kanssa. Henkilöstö palkataan yhtiöön uusina työntekijöinä."

Arvoisa puhemies! Tämä on se tilanne, mihin on päädytty sen jälkeen, kun Engel ja Valtion ammattiliitto ovat solmineet keskenään sopimuksen. Työntekijöitä ei oteta sellaisenaan vanhoina työntekijöinä vaan uusina työntekijöinä, ja Engel-yhtymä on sitoutunut siihen, että se pyrkii omin avuin tulemaan toimeen niin, että se normaalein ehdoin kilpailee siivousmarkkinoilla ja sitä ei valtion toimesta tulla tukemaan. Eli kaikki se, mitä valiokunta täällä lausuu, pitää sellaisenaan täsmällisesti paikkansa.

Haluan vielä huomauttaa myöskin siitä, että jotta tulisi selväksi, että tämä kannanotto on täsmälleen oikea, ed. Saari tulee esittämään yksityiskohtaisessa käsittelyssä seuraavaa lausumaa: "Eduskunta toteaa, että Valtion erityispalvelujen ammattiliitto VAL ry:n ja Engel kiinteistö- ja siivouspalvelut Oy:n kesken on 3.1.1995 allekirjoitettu työehtoja yms. seikkoja koskeva sopimus."

Jos tämän ed. Saaren lisäyksen mukaisesti valiokunnan mietintö hyväksytään, merkitsee se sitä, että eduskunta hyväksyy sen ratkaisun, jonka työntekijäliitto on hyväksynyt. Tältä osin mielestäni olisi tärkeätä, että kun työnantaja- ja työntekijäosapuoli ovat päässeet yhteissopimukseen, niin eduskunta antaisi ratkaisulle siunauksensa ja hyväksyisi sen. Kaikki muu toiminta tässä asiassa mielestäni ei ole kovinkaan vastuullista.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan vain todeta, että mielestäni ed. Renko käytti varsin hyvän puheenvuoron koskien valtiontalouden tarkastuksen yhdenmukaistamista ja yhdistämistä. Tämä on asia, josta vuosia on pyritty saamaan ratkaisu aikaan. Valitettavaa on se, että valtiovarainministeriön virkamiesten henkinen vastustus asialle on kyennyt lykkäämään tätä asiaa jatkuvasti. Ryhmien välillä asiasta jo pari vuotta sitten neuvoteltiin ja sovittiin, että asia ratkaistaan, asia tuodaan eduskuntaan ja että valtiontilintarkastajat ja valtiontalouden tarkastusvirasto yhdistetään eduskunnan alaiseksi laitokseksi. Tältä osin täytyy todeta, että olisi tärkeätä, että hallituksessa aivan näinä päivinä, mikäli suinkin mahdollista, saataisiin tässä asiassa ratkaisu aikaan, niin että vielä tässä eduskunnassa tämäkin ongelma saataisiin hoidettua pois päiväjärjestyksestä.

Sisäasiainministeri P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Kun käsittelyssä on valtiovarainministeriön pääluokka, katson, että tässä yhteydessä muutamalla sanalla kommentoin niitä pu-

heenvuoroja, jotka sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän piiristä esitettiin eilispäivän aikaan ja SDP:n puheenjohtajan suulla esitettiin viime sunnuntaina koskien eräitä sellaisia kannanottoja, mitä mm. itse olen muutamien viimeisten päivien aikana ottanut.

SDP:n ryhmäpuheenvuoron käyttäjä sanoi minun esittäneen julkisuudessa, että valtiontalous on kunnossa, että siinä ei ole enää minkäänlaisia ongelmia. Pyysin ryhmäpuheenvuoron esittäjää tuomaan sen paperin tai kannanoton, kopion siitä luettavakseni, missä näin on kerrottu. Sellaista en mistään löytänyt. Sellaista puheenvuoroa en ole pitänyt. Halusin tämän sanoa ääneen sen takia tällä paikalla, että kun tulee varsin merkittävän eduskuntaryhmän ryhmäpuheenvuorossa tällainen väite, siihen on jossakin vaiheessa päästävä myöskin kommentoimaan, ja minun paikkani oli tässä.

Toki tiedän ja tajuan kohtuullisen hyvin, kun vastaan oman ministeriryhmäni puolesta valtiovarainministeriöstä ja budjettitaloudesta, kohtuudella tiedän, missä valtiontalouden osalta mennään. Ongelmat ja vaikeudet eivät sieltä vielä ole kaikonneet, kaikkea muuta. Niitä ongelmia on vuosiksi, vuosiksi eteenpäin tästäkin päivästä lukien.

Merkittävät edellytykset kuitenkin näidenkin ongelmien, myös valtiontalouden ongelmien, voittamiseksi seuraavat siitä tosiasiasta, että koko kansantalous ja sen monet keskeiset indikaattorit puhuvat tänään aivan toista kieltä, paljon paremmilla numeroilla kuin vielä joku aika sitten, ennen kaikkea radikaalisti parempaa kieltä kuin puhuivat ne numerot, jotka kuvasivat Ahon hallituksen liikkeelle lähtiessä Suomen taloutta. Muun myönteisen lisäksi, mikä on tapahtunut taloudessa, on syytä muistaa, että vaikkakin valtiontalous on tavattoman velkainen edelleen tälläkin hetkellä, kansantalous ei ole. Suomi ei enää velkaannu ulos. Tässä mielessä olemme ylijäämäisiä, ja se on jo paljon se. Vuosiin ei tällaista tilannetta meillä ole ollut. Lähes 20 vuoteen ei ole ollut tilannetta, jossa esimerkiksi vaihtotase on selvästi ylijäämäinen, kuten se päättyneen vuoden osalta meillä oli.

Arvoisa puhemies! En tiedä, perustuuko ed. Luttisen väite siihen, että hän on lukenut kenties jossakin lausuntoni tai kannanottoni koskien suhtautumistani julkisen sektorin tarpeeseen ja rooliin koko yhteiskunnan kehitys- ja kehittämistyössä. Olen käyttänyt muutaman tällaisen puheenvuoron liittyen nimenomaan vaiheisiin, joissa maassamme viime viikkojen ja kuukausien aikana on käyty jälleen kerran, totta kai, tulonjakokeskustelua.

Olen kiinnittänyt huomiota siihen tosiseikkaan, että näiden vuosien aikana, jolloin on ollut pakko säästää, vetää vyötä kireämmälle, myös julkinen sektori on ollut merkittävästi mukana. Kunnat, valtio ja niiden työntekijät ja näiden palveluja käyttävät kansalaiset ovat olleet merkittävästi mukana luomassa aineellisia edellytyksiä sille nousustrategialle, jolla Suomi nyt on noussut viimeisen runsaan vuoden aikana.

Kun julkinen sektori on ollut näin merkittävästi mukana menneessä, myönteisen perussuunnan aikaansaamisessa, ei voi olla oikein, että nyt, kun nousu tietyillä aloilla, valitun strategian mukaisesti vientialoilla, on tapahtunut, niin nousun hedelmät tulisivat jakoon vain noilla toimialoilla, ja esimerkiksi julkisen sektorin rooli olisi edelleenkin olla se osa kansantaloutta, jossa vyötä pitää kiristää entistä kireämmälle. Tämän olen sanonut, ja tämä ei tarkoita sitä, etteikö valtiontaloudessa ongelmia ole edelleenkin. Niitä on äsken kertomallani tavalla.

Toinen seikka, johon lyhyesti haluan kajota, liittyy pääluokan mukaisesti valtiontalouteen, valtion tulopuoleen, keskusteluun pääomaverokannasta, sen korkeudesta tai mataluudesta ja niiden muutosten vaikutuksista koko verojärjestelmään ja verotukseen, joita viime vuosien aikana maassamme on tehty.

Olin aikanaan, kun pääomaverouudistusjärjestelmää oltiin valmistelemassa, sillä kannalla, että Suomen olisi siinä vaiheessa alunpitäen pitänyt päätyä 30 prosentin verokantaan pääomaverojärjestelmän alkutaipaleesta lähtien. Edelleen olen kannalla, jonka mukaan mainittuun verokantaan eteneminen tiettyjen pääomatulolajien osalta olisi tapahtunut asteittain niin, että pankkitalletusten osalta olisi vielä pitemmin askelin, vähitellen, menty vasta täyteen verokantaan. En kaikin osin saanut kantaani läpi ja päädyimme 25:een, jossa verokanta vuodesta 1993 on ollut.

Viime kesän ja syksyn aikana puhuin sen puolesta hallituksen sisällä ja myös julkisuudessa, että pääomaverokantaa voitaisiin tässä tilanteessa nostaa. En saanut tahtoani läpi asiassa, eikä tämä ole ainut asia, missä en tahtoani läpi saanut. Tyydyin siihen tilanteeseen, että vuodelle 1995 pääomaverokanta on edelleenkin 25 prosenttia.

Halusin tämän historian kertoa sen vuoksi, ettei se ole ollut aivan viime päivien keksintöäni, että olen puhunut 25:tä prosenttia korkeammasta verokannasta. Olen ollut jo aiemmin sitä mieltä ja tässä vielä sanon, olen sitä mieltä, että joka

tapauksessa myös lähimmässä tulevaisuudessa, viimeistään koskien vuotta 1996, on täysi syy ja peruste olemassa siihen, mitä presidentti Ahtisaaren työryhmäkin esitti, että pääomaverokanta nostetaan 28 prosenttiin. Eräiltä muilta kohdin en lainkaan ole Matti Pekkasen työryhmän veropoliittisten linjausten takana, haluan senkin sanoa ääneen, mutta näiltä osin yhdyn siihen ajatukseen, mitä Pekkasen työryhmän osalta on esitetty.

Haluan vielä lopuksi kiinnittää pääomaverokannan korkeudessa huomiota siihen, että vielä vuosi sitten syksyllä 1993 arvioitiin, että mikäli siinä tilanteessa pääomaverokanta olisi nostettu 25:stä esimerkiksi 28 prosenttiin, olisi se merkinnyt valtion verotulojen supistumista siihen nähden, mikä oli verotuotto 25 prosentilla. Arvaan, että moni ihmettelee mielessään, miten on mahdollista, että verotuotto voi pienentyä silloin, jos verokantaa lasketaan, mutta niin vain tuossa vaiheessa oli tilanne. Uskon, että erityisesti verojaoston jäsenet tietävät, mistä se johtuu. En käy tässä sitä tarkemmin selvittelemään.

Mutta nyt, kun verotettava tulo yhteisöillä on rajusti noussut, ja nyt, kun vähennysten määrä on kaiken aikaa supistumassa mm. siitä syystä, että eräät vähennykset, jotka säädettiin vuonna 1992 syksyllä koskien 1993 voimaan astunutta verojärjestelmän muutosta, kun vähennykset supistuvat, niin tämä toisaalta luo nyt edellytyksiä sille, että verokannan nosto johtaa myös merkittävään fiskaaliseen tuottoon, jota lisäystä pääomaverosta voitaisiin käyttää henkilöverotuksen pahimpien epäkohtien korjaamiseen.

Arvoisa puhemies! Tämä ei totisesti ollut mikään veropoliittinen tai valtiontalouteen liittyvä linjapuheenvuoro, kaikkea muuta. Tämä pyrki olemaan kommentti täällä esitettyihin väitteisiin ja eräisiin julkisuudessa esitettyihin väitteisiin.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. Sasin puheenvuoron johdosta. Puheenvuorossaan ed. Sasi yritti epätoivoisesti kutoa jonkinlaista peitettä Engel-jupakan päälle pienistä tilkkusista. Suurin niistä tilkkusista oli se, että asiassa asiantuntijana kuultu professori oli aikanaan hävinnyt oman oikeusjuttunsa. Se teki hänet ilmeisesti, jos oikein käsitin, ed. Sasin mielestä kyvyttömäksi lausumaan asiasta.

Ed. Sasin puheenvuoro, niin koukeroinen, teknokraattinen ja pykäläpitoinen kuin se olikin, ei muuttanut näkemyksiäni asiasta yhtään. Sen havaitsin ed. Sasin puheessa, että hän asetti oikeudenmukaisuudelle rahallisen arvon. Hän katsoi, että oikeudenmukaisuus ei saa maksaa sataa miljoonaa markkaa. Näin hiukan kääntäen hänen puhettaan voidaan todeta, kun hän sanoi, että tämä olisi maksanut sata miljoonaa. Tämä sata miljoonaa markkaa ei pidä paikkaansa, mutta en ryhdy näitä markkamääriä tässä selvittelemään. Ja maksoi sata miljoonaa tai ei, niin oikeudenmukaisuudella ei ole rahallista rajaa, se on ihan selvä, ainakaan tässä talossa, joka on yhteiskunnan korkein päätöksentekoelin ja jonka tekemää päätöstä nyt yritetään väkisin murjoa taas nurin, mitä minä en hyväksy.

Ed. L a i n e (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Voin vahvistaa sen, että ministeri Pekkarinen on täällä eduskuntasalissa ja julkisuudessa puhunut korkeamman pääomaverokannan puolesta ja aikanaan protestoinut näitä alentamisehdotuksia vastaan. Mutta minä olen yksi niistä, joka eilisiltana täällä totesin, että julkisuudessa on nyt annettu väärä kuva eli sellainen kuva, että ministeri Pekkarinen on ainoa, joka on eri mieltä pääomaverokannan suuruudesta. Halusin eilen, ja toistan sen nyt, muistuttaa siitä, että ministeri Pekkarinen on ollut hallituksen ehdotuksen hyväksymässä, ja silloin, kun täällä salissa tehtiin poikkeava ehdotus, ministeri Pekkarinen äänesti hallituksen ehdotuksen puolesta. Mutta asia siis varmasti on niin kuin ministeri äsken kertoi.

Mutta kysyisin, eikö teitä, ministeri Pekkarinen, nyt hävetä se, että te, niin kuin kerroitte, olette yksin jäänyt tälle kannalle. Missä ne muut keskustan ministerit ovat silloin olleet, vai ovatko he unohtaneet kokonaan Alkion linjan? Onhan se nyt hävytöntä, että samaan aikaan kun köyhiltä, vähävaraisilta eläkeläisiltä, työttömiltä, sairailta leikataan, niin pääomatulojen kasvu sallitaan, vientitulojen kasvu sallitaan leikkaamatta niistä osista lainkaan yhteiskunnalle joitakin varoja. Sitten yhteiskunta voisi käyttää ne vähävaraisten, köyhimpien ja hädänalaisten ihmisten elämänolojen korjaamiseen.

Ensimmäinen varapuhemies Paakkinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. R e n k o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Voin todistaa myöskin, että tämä pääomaverokysymys ja sen problematiikan pohtiminen on ollut ministeri Pekkarisella varmasti sydänasiana pitkään. Muistan, kun nykyinen mi-

nisteri Kääriäinen oli eduskuntaryhmämme puheenjohtajana ja käytiin Suomi-laivan nostostrategiakeskustelua ja siihen oleellisesti tietenkin pääomaveroprosentinkin asettaminen kuuluu. Sitten valittiin pitkän harkinnan jälkeen se, että ollaan tämän 25 prosentin takana. Mutta nyt tietenkin, kun laiva alkaa nousta ja masto ainakin on jo pinnalla ja toivon mukaan saadaan vedettyä koko laiva pinnalle, lähestytään sitä uutta rajaa keskustelussa, onko tämä tila, missä Suomi nyt on, pääomaveroparatiisi. Meillä on Euroopan maitten halvin pääomavero, 25 prosenttia. Kuinka kauan sitä pidetään, kun kuitenkin teollisuuden pääomahuolto on tapahtunut siihen suuntaan, että velat ovat vähentyneet, niin kuin pitääkin vähentyä, ja vienti vetää ja tällä tavalla ollaan orastamassa eteenpäin. Mikäli nostoon päädytään, kyllähän henkilöverotus tulee tehdä niin, että se edistää työllistämistä ja työhaluja eli pahimpien epäkohtien korjaamista, mihin ministeri Pekkarinen viittasi.

Sisäasiainministeri P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Laine tavattoman kokeneena parlamentaarikkona tietää tarkasti sen, että jos hallituksen sisällä ministeri onkin jostakin asiasta ollut eri mieltä kuin muu hallitus ja kun moinen asia tulee eduskunnan täysistunnon käsittelyyn, on ilman muuta selvä, että ministeri äänestää eduskunnassa koko hallituksen yhteisen tahdon mukaisesti tai sitten ministeri jättää ministerin postinsa. Minä enole katsonut tätä asiaa sen mittaiseksi, että sillä perusteella, että olen ollut tässä asiassa vähän eri mieltä, olisin ministerin postini jättänyt. Siitä syystä olen täällä, totta kai, äänestänyt muun hallituksen mukana.

Mitä muutoin tulee tähän 3 prosentin nousuehdotukseen, josta on keskustelua käyty julkisuudessa pitempäänkin, minusta se on aika pieni nosto kaiken kaikkiaan. Vieläkin on radikaali ero, totta kai, ansiotulojen verotuksen ja pääomaverotuksen välillä. Jokin tietty moraliteettivaikutus sillä voisi olla, että sitä nostettaisiin kerrotulla tavalla. Sillä Suomi nousisi efektiiviseltä pääomaverokannaltaan täsmälleen samaan sarjaan, missä monet muut eurooppalaiset maat tällä hetkellä ovat.

Mitä ed. Laineen puheenvuoroon tulee vielä siitä, että yritykset taikka jotkut maksavat todella radikaalisti vähemmän veroa kuin aikaisemmin, täytyy toki muistaa myös se tosiseikka, että samojen henkilöiden, jotka nyt maksavat osinkotuloistaan paljon vähemmän veroa kuin joskus aikaisemmin maksoivat, omistamat yritykset eivät maksaneet monessa tapauksessa veroa, ed. Laine, lainkaan, ei lainkaan. Ja vielä: Nämä samat henkilöt, jotka omistivat noita yrityksiä aikaisemmin, jotka yritykset eivät maksaneet veroa lainkaan, saattoivat ansaita siihen yritykseen, kasvattaa yrityksen yritysvarallisuutta, myydä tietyn vuosimäärän jälkeen tuon yritysvarallisuuden pois ja kuitata myyntivoiton ilman ensimmäisenkään prosentin veroa puhtaana käteen joka ainoa penni. Näin, ed. Laine, suomalaiset yritykset ja yritysjohtajat ovat toimineet muutaman viimeisen vuosikymmenen aikana. Mitä äveriäämpi yritys, sitä vähemmän se on veroa maksanut. Tänä vuonna suomalaiset yritysten omistajat ja yritykset itse maksavat eri sortin veroa, näin väitän, enemmän kuin kertaakaan Suomen historian aikana.

Ed. H ä m ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Pyysin vielä puheenvuoron, koska tunsin tarvetta vastata sekä ministeri Pekkariselle että ed. Sasille. Sen vuoksi arvelin, että kaksi minuuttia saattaa tulla hiukan lyhyeksi.

Ministeri Pekkarinen pahoitteli työmarkkinoilla tapahtunutta epätasaista jakautumista ja nousun hedelmien epätasaista jakautumista. Ne jakautuvat todella, ministeri Pekkarinen, yhtä epätasaisesti kuin nämä laman laskutkin. Mutta kyllä hallituksella on tästäkin tuloksesta täysi vastuu. Miksi hallitus on nimenomaan ryhtynyt hajottamaan työmarkkinakenttää? Miksi se on tehnyt kaikkensa, jotta liittoja ajetaan toisiaan vastaan eri mittaisiin sopimuksiin, sen sijaan että hallitus olisi ryhtynyt käymään keskusteluja työmarkkinakentän kanssa ja pyrkinyt omalla sovittelullaan ja omilla toimenpiteillään saamaan aikaan sellaisen keskitetyn maltillisen ratkaisun, joka olisi tuonut tasapuolisemmin oikeutta kaikille palkansaajaryhmille? Kyllä hallitus on tästäkin vastuussa omilla toimenpiteillään.

Pääomaverokanta, ministeri Pekkarinen, on meidänkin mielestämme liian alhainen, siinä olette aivan oikeassa. Mutta, ministeri Pekkarinen, olette hyväksynyt kaikki linjaukset, kun olette hyväksynyt hallituksen budjetit, olette hyväksynyt hallituksen veroesitykset. Ei se riitä, että ministeri äänestää eduskunnassa kuuliaisesti hallituksen esitysten puolesta. Ei ole uskottavaa, jos hän sitten televisiohaastattelussa esiintyy omien kannanottojensa jaoman työnsä tuloksen vastaisesti. Se näyttäytyy ikään kuin jälkien peittelemisenä siinä tilanteessa, kun verotuksen viimeiset tulokset ovat tulleet julkisuuteen. Veropohjaa on kaiken lisäksi, ministeri Pekkarinen,

nykyisen hallituksen aikana edelleenkin rapautettu, nimenomaan yritysverotuksen pohjaa. Kaiken maailman varustamoja rekisteröidään verokeitaisiin muun muassa, ja monia muita yhtä surkuteltavia kohtaloita on täällä nähty, kun verotuksesta on puhuttu. Kyllä hallitus on tehnyt kaikkensa, jotta hyväosaiset ovat myös nousun kynnyksellä saamassa nousustakin osansa, siitä huolimatta että lamalaskun maksajaksi heistä ei ole ollut.

Ed. Sasi edelleen kiisti työoikeuden asiantuntijoiden kannan. Varsin rohkeasti hän kävi esittämään vastaväitteitä, tosin sitten itse myönsi, että on epäselvää, onko Engelin tapauksessa kyseessä liikkeen luovutus. Jos asia on epäselvä, niin kuin ed. Sasi juristina tietysti vähintäänkin joutuu sanomaan, sopii kysyä, miksi sitten tässä epäselvässä tilanteessa ed. Sasi sinnikkäästi ja päättäväisesti ajoi kuitenkin läpi vastakkaisen kannan eduskunnan aikaisemmalle kannanotolle, jos oli epäselvää, mikä kanta oli oikein. Hän asettui kuitenkin päättäväisesti ajamaan läpi toisenlaisen kannanoton.

Valtiovarainvaliokunnan mietintö syntyi joulunpyhien välillä ennen kuin Engelin palkkakiista oli saatu ratkaistua. Mietinnön tämä nimenomainen kohta syntyi hetkellä, jolloin palkkaneuvottelut siivoojia edustavan työntekijäliiton ja työnantajan välillä olivat ratkaisuvaiheessa. Ed. Sasille ei riittänyt, että valtiovarainvaliokunta olisi toisessa käsittelyssä ottanut kantaa asiaan, antanut aikaa neuvotteluille, vaan hän halusi kesken neuvottelujen viestittää työnantajamyönteistä kantaa valtiovarainvaliokunnasta. Oppositio pyysi asiaa pöydälle valtiovarainvaliokunnassa ja se jäi pöydälle. Mutta vastoin aiemmin ilmoitettua kokousaikaa valtiovarainvaliokunnan puheenjohtaja päätti kutsua koolle uuden kokouksen välittömästi. Siinä tilanteessa oppositiolle ei jäänyt muuta keinoa kuin yrittää ulosmarssilla estää päätöksenteko. Porvaripuoli oli silloin päätösvallaton, mutta onnistui helsinkiläisiä valiokunnan jäseniä saamaan kokoukseen vielä sinä iltana, niin että sai sinä iltana kannanoton, joka oli eduskunnan aiemman päätöksen vastainen ja joka oli työnantajaa tukeva viesti näihin neuvotteluihin.

Ed. Sasi selittää täällä nyt, että kysymyksessä on neuvottelutuloksen rekisteröinti. Sitä se ei ole. Se on ollut työnantajaa tukeva viesti eduskunnan porvarienemmistöltä Engelin siivoojia koskeviin työehtosopimusneuvotteluihin. Tämän, arvoisa puhemies, halusin vielä varmuuden vuoksi saada eduskunnan pöytäkirjoihinkin, koska valiokunnan tapahtumat ovat hyvin monille edustajille, jotka olivat joululomalla, jääneet epäselviksi ja tuntemattomiksi. Lienee paikallaan, kun tästä jatkuvasti käydään kiistaa, mitä on tapahtunut ja kuka missäkin vaiheessa mitäkin mieltä on ollut, kirjata myös nämä yksityiskohdat eduskunnan pöytäkirjaan.

Ed. Ryynänen merkitään läsnä olevaksi.

Sisäasiainministeri P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! En jatka enempää enkä pidempään tätä keskustelua pääomaverotuksesta. Mutta sanon vielä sen, että kun minulta kysyttiin verotietojen julkistamisen yhteydessä, mitä mieltä olen ollut ja toimittajalla oli vanhoja lehtileikkeitä käytettävissään ja kysyi, olenko ollut tätä mieltä, totta kai minä sanoin, mitä mieltä minä olen ollut pääomaverokannan korkeudesta jnp. Ja kun minulta televisiotoimittaja kysyi, mitä mieltä minä olen tulevasta, siitä, mitä pääomaverokannalle pitää tehdä, niin kyllä minä siinäkin halusin sanoa rehellisesti oman kantani, mitä minun mielestäni pitää asialle tehdä eli nostaa sitä, ed. Hämäläinen. Jos tämä ei ole jonkun mielestä uskottavaa, niin ei sitten ole. Mutta minä olen toiminut mielestäni rehellisellä tavalla kertoen sen, mitä mieltä aiemmin olen ollut, ja kertoen myös sen, mitä mieltä mieltä olen tästä asiasta tulevaa aikaa silmällä pitäen.

Mitä muutoin tulee itse pääomaverotukseen, minusta olisi kuitenkin paikallaan, että SDP tässä asiassa profiilinsa asettaisi täsmälleen sille kohdalle, mihin se asettuu niillä perusteilla, mikä oli SDP:n kanta silloin, kun pääomaverouudistusta täällä hyväksyttiin. Te hyväksyitte pääomaverouudistuksen, tämän järjestelmän, te kannatitte sitä. Minä luin aikanaan teidän vastalauseenne, samalla tavalla kuin teidän arvonlisäverouudistuksen vastalauseennekin, joka ainoaa lausetta myöten läpi ja kutakuinkin muistan sen. Te hyväksyitte tämän pääpiirteittäin. Ainoastaan verokannan osalta teillä oli pieni tarkistus, joka sekään silloin ei olisi tuonut valtiolle ilmeisesti juurikaan enempää kuin se taso, minkä hallitus asetti. Mutta tämä korkeampi taso minunkin mielestäni tuo nyt syistä, joihin aikaisemmin viittasin, myös valtion kassaan, mikäli verokantaa korotetaan, enemmän rahaa kuin aiemmassa vaiheessa.

Tästä syystä myös ajankohta pääomaverokannan korottamiselle on nyt paljon parempi lähitulevaisuudessa esimerkiksi vuodelle 96. Nyt se tuottaa valtiolle ja muille veronsaajille, kun

nostetaan. Mutta vielä kertaalleen, esimerkiksi vuosi kaksi sitten se ei olisi tuottanut, vaikka verokanta olisi nostettu. Tämän asian, miksi näin, tietää ed. Hämäläinen erityisen hyvin.

Ed. Hämäläinen: Arvoisa puhemies! Provosoituna haluan vielä vastata sosialidemokraattien puolesta ministeri Pekkariselle. Me olemme edelleen sitä mieltä, että pääomaverokantaa pitää nostaa. Mutta edelleenkään pääomaverokannan tuotto tietysti tällä veropohjalla ei voi kovin suureksi koitua, ja niitä kevennyksiä, joihin ilmeisesti ministeri Pekkarinen äsken viittasi, ei välttämättä tällä korotuksella vieläkään saada aikaan, ei vaikka verotuksen tuotto olisikin noussut. Sen vuoksi, ministeri Pekkarinen, jatkossa pitää ottaa myös uudelleen harkittavaksi monia muita tässä eduskunnassa aikanaan hyväksyttyjä lakeja, mm. yhtiöveron hyvitysjärjestelmä, joka näyttää kaiken aikaa vapauttavan ... (Min. Pekkarinen: Teidän aikananne!) — Meidän aikanamme on hyväksytty. Minäkin uskoin sen toimivuuteen, mutta olen myöhemmin tullut siihen tulokseen, että eräs tapa, jolla me voimme verotuottoa lisätä, on ottaa esimerkiksi yhtiöveron hyvitysjärjestelmä kaikkine heikkouksineen uudelleen tarkasteluun.

Ed. Ala-Nissilä: Arvoisa puhemies! Kuten ministeri Pekkarinen totesi, niin sosialidemokraatithan hyväksyivät rakenteellisesti sekä arvonlisäveron että pääoma- ja yhteisöverouudistuksen. Siinä oli lähinnä yksityiskohtien osalta erimielisyyttä.

Mutta kiinnitän samaan huomiota, mistä ed. Hämäläinenkin puhui. Kyllähän pääomaverokannastakin voidaan keskustella, mutta ongelmat ovat osin rakenteellisia. Tällä tarkoitan, kun nyt on puhuttu osinkotulojen veronsaajan edullisuudesta, lähinnä sitä, että pitäisi harkita sitä, että tälle osingonjaolle tulisi joku kustannus. Jos voitto jää yrityksiin, pääomia kertyy yrityksiin, se on hyvä asia. Mutta kun se otetaan sieltä pois, silloin pitäisi olla jokin kustannus tähän liitettävänä. Kun meillä on osinkoverohyvitysjärjestelmä olemassa, ei muutaman prosenttiyksikön verokannan korotus juurikaan muuta tilannetta, vaan kysymys on rakenteellisesta ongelmasta, ja se tässä täytyisi nostaa esiin.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Pääluokan käsittely keskeytetään.

Pääluokka 29

Yleiskeskustelu:

Ed. Hacklin: Arvoisa puhemies! Opetusministeriön pääluokan sivistysbudjetin loppusumma on tälle vuodelle 27,3 miljardia. Se on pitkästä aikaa hiukan plusmerkkinen, edelliseen vuoteen verrattuna noin 800 miljoonaa markkaa. Tämän plusmerkin, tämän lisäyksen onnelliset kohteet ovat pääasiassa korkeakoulut ja oppisopimuskoulutus. Korkeakoulut ovat päässeet hallituksen leikkauspolitiikan pannasta. Niitä koskevaa poikkeuslakia, leikkauslakia ei enää onneksi ole jatkettu, ja korkeakouluilla on nyt mahdollisuus jatkaa sitä kehitysuraa, jota ne todella tarvitsevat ja joka on Suomen menestymiselle välttämätöntä. Huomattava kuitenkin on, että se, että korkeakoulujen kehittämislaki nyt on voimassa, ei vielä läheskään nosta korkeakoulujen määrärahoja edes vuoden 90 tasolle.

Oppisopimuskoulutuksen rahoituksen kasvu on myös sinänsä hyvä ja kannatettava asia. Oppisopimuskoulutushan tarjoaa vaihtoehdon tai vaihtoehtoisen koulutusväylän ammatillisessa koulutuksessa, mutta tämän kääntöpuoli on 12 prosentin miinus aikuiskoulutuksessa, jota ei millään muotoa voi pitää hyvänä ja kannatettavana asiana. Edelleenkin maassa on korkea työttömyys, ja aikuiskoulutus olisi oivallinen vaihtoehto työttömyydelle. Mutta kun määrärahaleikkaukset ovat näin suuret, niin myös mahdollisuudet aikuiskoulutukseen merkittävästi vähenevät.

Suurimmat menettäjät ensi vuoden sivistysbudjetissa ovat yleissivistävä peruskoulutus, siis peruskoulu ja lukio, sekä ammatillinen peruskoulutus ja äsken mainittu aikuiskoulutus. Erityisen hankalaan tilanteeseen joutuu omaehtoinen aikuiskoulutus, erityisesti kansalais- ja työväenopistot ja kansanopistot.

Monen vuoden leikkauspolitiikka peruskoulutuksessa, siis ne leikkaukset, jotka ovat kohdentuneet peruskouluun, lukioon ja ammatilliseen koulutukseen, on viety niin pitkälle, että koulumaailmassa suunnitellaan tätä nykyä pro koulu -liikettä peruskoulutuksen turvaamiseksi. Koulumaailma, siellä työskentelevät ja lasten vanhemmat mukaan lukien ovat huomanneet, miten epätasa-arvoiseen asemaan heidän näinä vuosina koulua käyvät lapsensa joutuvat opetuksen laadun, jopa määrän ja materiaalin suhteen. Esimerkiksi peruskoulun ala-asteella lapsi voi kuuden vuoden aikana saada yhden lukukauden vähemmän opetusta kuin aikaisemmin pe-

ruskoulunsa käyneet. Tämä siksi, että monissa kunnissa toteutetaan peruskoulujen ala-asteella nyt minimituntimääriä, kun aikaisemmin on toteutettu pääsääntöisesti maksimituntimääriä tästä lainmukaisesta tuntihaarukasta, puhumattakaan sitten ylisuurista opetusryhmistä, tukiopetuksen puuttumisesta, kerhojen ja kulttuuritoiminnan lakkaamisesta kouluissa. Näistä asioista opposition kansanedustajat ovat täällä viime vuosien aikana usein joutuneet muistuttamaan. Koulutuksen leikkauksista jää pysyvä aukko tiettyjen ikäluokkien peruskoulutukseen. Sivistysvaliokunta kiinnitti tähän asiaan vakavaa huomiota antaessaan lausuntoa valtiovarainvaliokunnalle tästä vuoden 95 budjetista.

Leikkaukset kohdistuvat koulutuksen ja kulttuurin osalta vuonna 95 ainakin kolmen kanavan kautta. 3 prosentin valtionosuusleikkaukset ovat suoraan pois myös koulutukselta. Tämän lisäksi valtionosuuksien loppuerien maksatuksen lykkäys nostaa leikkausprosentin monissa kunnissa jopa 5,5 prosenttiin. Tämä todettiin useissa yhteyksissä asiantuntijakuulemisessa sivistysvaliokunnassa. Lisäksi kansalais- ja työväenopistoja ja kansanopistoja kuristetaan vielä 5 prosentin tuntimäärien supistuksella, ja koulu- ja kulttuurirakentaminen on jäissä.

Käsitellessään opetus- ja kulttuuritoimen poikkeusjärjestelyä koskevaa lakiesitystä — tarkoitan hallituksen esitystä n:o 185, jonka perusteella siis edellä mainitut säästöt toteutetaan — oppositio halusi hylätä nämä poikkeussäännökset. Hylkääminen olisi merkinnyt näiden kohtuuttomien leikkauksien toteuttamatta jättämistä. Mutta kuten arvata voi edellisten vuosien kokemuksen perusteellakin, hylkäysesitys tuli hylätyksi. Tämä on valitettavaa myös siksi, että kuntien valtionosuuksiin hallitus oli luvannut enää olla puuttumatta. Koulutussektorillakin oli se käsitys, että lisäleikkauksilta vuonna 95 vältyttäisiin. Näin ei kuitenkaan näytä käyvän, vaan koulutuksen kuristuspolitiikka jatkuu.

Budjettia koskevassa lausunnossaan valtiovarainvaliokunnalle sivistysvaliokunta yksimielisesti toteaa seuraavaa: "Korkeakouluja ja oppisopimuskoulutusta lukuun ottamatta talousarvioehdotus vuodelle 95 kuitenkin merkitsee koulutuksen voimavarojen merkittävää vähenemistä jo edellisten vuosien leikatusta tasosta." Tämä on erityisen huolestuttavaa siksi, että vuoden 1995 toteutuneet luvut ovat seuraavien vuosien yksikköhintojen pohjana. Oppilaskohtaiset yksikköhinnathan säätelevät koulutuksen voimavaroja, eli siis tämän vuoden koulutusresurssien leikkaus vaikuttaa seuraaviin vuosiin yhä alhaisempien oppilaskohtaisten yksikköhintojen muodossa. Itse opetusministeri on eräässä tilaisuudessa todennut äskettäin, että tämä seikka on ilman muuta koulutuksen kannalta hyvin negatiivinen asia.

Tämän vuoksi minusta on loogista kannattaa I vastalauseeseen, 29 pääluokkaa koskevaan vastalauseeseen, sisältyviä lisäysehdotuksia, siis peruskoulun, lukion ja ammatillisen koulutuksen määrärahojen lisäystä, joita siellä vastalauseessa esitetään. Yleissivistävän ja ammatillisen peruskoulutuksen hyvä taso on menestymisen perusasia. Se on myöskin tulevan koulutuksen perusta. Ei korkeamman koulutuksen vastaanottaminen, sen hallitseminen ole helppoa, jos peruskoulutuksessa on pahoja puutteita. Silloin myös tämä korkeampi koulutus voi ontua, vaikka siihen ehkä mahdollisuuksia olisikin. Voisi todeta, että jo riittää tinkiminen koulutuksesta. Kun tätä leikkauksia toteuttavaa lakia ei saatu hylätyksi, on ainoa mahdollisuus korottaa peruskoulutuksen määrärahoja tässä budjetissa.

Arvoisa puhemies! Haluan vielä puuttua kansalais- ja työväenopistojen ja kansanopistojen kaksinkertaiseen leikkauskohteluun. 3 prosentin valtionosuusleikkausten lisäksi näihin opinahjoihin kohdistuu 5 prosentin tuntimäärän leikkaus. Tämä on monille opistoille kohtalokasta ja kohtelee niitä lisäksi epäoikeudenmukaisesti. Monet opistot ovat jo joutuneet leikkaamaan tuntimääriään merkittävästi ja ovat muutenkin noudattaneet tiukan markan politiikkaa. Toiset ovat ehkä kunnasta riippuen päässeet hieman vähemmällä. Nyt tämä sama 5 prosentin leikkaus koskee kaikkia, siis niitä, jotka ovat jo tuntimääriään supistaneet, ja niitä, jotka eivät ole. Riippumatta siis lähtötilanteesta nämä tuntimäärät supistuvat. Erityisesti pienille kansalaisopistoille tämä voi olla kohtalokasta niiden toiminnan kannalta. Lisäksi se vaikuttaa siten, että ainakin opiskelijamaksut tulevat nousemaan merkittävästi.

Opistot ovat kuitenkin vastanneet ajankohtaisiin koulutushaasteisiin joustavasti ja pätevästi esimerkiksi työttömien koulutuksessa. Työttömien kielikoulutus on saanut hyvin positiivisen vastaanoton ja positiivista julkisuutta. Samoin kansainvälisyyskoulutus on ollut merkittävää. Tuntikertymien leikkausten vaikutukset ovat ennakoimattomia, eikä leikkausten toteuttamiselle ole opetusministeriö esittänyt mitään perusteluja opistojen monista pyynnöistä huolimatta. Olisi todella toivonut, että tästä leikkauksesta olisi voitu yksimielisesti luopua, mutta sitä hallitus-

puolueet eivät ole hyväksyneet. Laiha lohtu on valtiovarainvaliokunnan mietinnön ponsi tuntimäärien leikkausten vaikutusten ja kohdentumisen seuraamisesta ja siitä, että tarvittaessa toimenpiteisiin ryhdyttäisiin.

Toimintaansa investoineet kansanopistot joutuvat erityisiin vaikeuksiin sen vuoksi, että valtionosuuksien loppuerien maksatusta lykätään. Tällaisten opistojen menetykset kuluvana vuonna kaikkien näiden leikkausten jälkeen voivat olla jopa 13 prosenttia. Näitäkin kansanopistoja yritetään lohduttaa ponnella, mutta se ei tietenkään tuo rahaa, vaan parasta olisi ollut luopua loppuerien maksatuksen viivästyttämisestä.

Aikuiskoulutus menettää vuoden 95 budjetissa 12 prosenttia. Erityisesti omaehtoinen aikuiskoulutus on vaaravyöhykkeessä mm. edellä mainituista syistä. Lisäksi joudutaan ottamaan huomioon se, että aikuisopintotuen alhainen taso estää omaehtoiseen aikuiskoulutukseen hakeutumista, mikä on todella vahinko.

Lopuksi, arvoisa puhemies, eräs ristiriita. Ahon hallituksen aikana koulutuksen määrärahat ovat vähentyneet 15 prosenttia, opiskelijamäärät yhteensä eri koulutusaloilla kasvaneet 100 000 opiskelijalla. Tämmöisen ristiriidan jatkuminen ei voi merkitä hyvää tulevaisuudelle. Pro koulu -liikkeet ovat todella paikallaan!

Ed. Tykkyläinen: Arvoisa puhemies! Eduskunta ja sivistysvaliokunta on käsitellyt koko viime syksyn ajan erittäin vaikeita lakeja liittyen myös nyt käsittelyssä olevaan budjettiin, nimittäin yliopistojen ja korkeakoulujen rakennemuutoslakeja. En tällä hetkelläkään jaksa ymmärtää sitä asiaa, että nykyinen hallitus ei ole satsannut koulutukseen riittävässä määrin, vaan on purkanut yliopistojen koulutusjärjestelmää aika rajusti. Vaikka ed. Hacklin äsken totesikin, että korkeakoulujen kehittämislaki vedettiin takaisin, näitten rakennemuutoksien johdosta ovat yliopistot joutuneet aika rankkojen supistuksien kohteeksi.

Olemme jälleen kerran käsittelemässä budjettia, joka merkitsee sitä, että useammalta koulutussektorin alueelta leikataan. Jo äsken ed. Hacklin totesi, että opetusministeriön hallinnonalalla on tehty valtionosuuksien alennuksia 3 prosenttia vahvistetuista yksikköhinnoista, lisäksi säästötoimenpiteitä muista yleisperusteluissa tarkoitetuista kuntien valtionosuuksien leikkauksista.

Sivistysvaliokunnan ja eduskunnan säästöpäätökset on tehty enemmistöpäätöksillä, eli hallitus on hyväksynyt säästötoimenpiteet, jotka vaikuttavat kuntien kohdalla kouluverkostojen supistamiseen. Tässä toteaisin sen, että ihmettelen suuresti keskustan periksi antamista tässä kysymyksessä. Tällä hetkellä useimmissa kunnissa ovat käynnissä koulujen lakkauttamiset, koulujen yhdistämiset. Pieniä kouluja ei maassamme tule olemaan paljon, ne tulevat jäämään menneeseen historiaan.

Sitten otan esille opetuksen tason heikentymisen ja henkilökunnan irtisanomiset. Tämäkään ei voi olla jättämättä jälkiä nykyiseen yhteiskuntaan, koska tänä aikana pitäisi satsata enemmän koulutukseen ennen kaikkea peruskoulutasolla, mutta myös ammatilliseen koulutukseen. Kun käsitellään tällä hetkellä ammattikorkeakoulutuksen vakinaistamista, siihen myös pitäisi löytyä riittävät määrärahat. Kun olemme kuunnelleet asiantuntijoita, tällä hetkellä valitettavasti tähän budjettiin ei sisälly riittäviä määrärahoja ammattikorkeakoulun vakinaistamisen rahoitukseen.

Olemme tehneet päätöksen Euroopan unioniin liittyvistä keskeisistä kysymyksistä. Siellä eräänä kohtana on koulutuksen tason säilyttäminen kilpailukykyisenä muihin Euroopan maihin nähden. Esimerkiksi yliopistoihin kohdistuneet budjettileikkaukset eivät ole tätä edesauttaneet aiemmin. Ongelmana on soveltavan tutkimuksen eriytyminen perustutkimuksesta ja koulutuksesta.

Viime vuosien määrärahalisäykset ovat kohdistuneet pääosin soveltavaan tutkimukseen ja tuotekehittelyyn. Nykyisessä tilanteessa suomalaisen tutkimuksen ja korkeimman opetuksen kilpailukyvyn lisäämiseen tulee kiinnittää vakavaa huomiota, sillä meillä ei ole varaa suureen epätasapainoon EU:lle maksamiemme jäsenmaksujen suhteen. Tähän liittyen myös opiskelijoiden vaihto-ohjelmat ja niiden kehittäminen tarvitsevat lisää kansallista tukea.

Suomalaiset yliopistot ja niiden edustajat ovat jo mukana monissa eurooppalaisissa yliopistojen keskeisissä järjestöissä pyrkien sitä kautta vaikuttamaan eurooppalaiseen korkeakoulu- ja tutkimuspolitiikkaan. Epäilemättä myös tämän toiminnan painoarvon kasvu nyt Euroopan unionin jäsenyyden myötä on merkittävä.

Suomi on monella tapaa edelleen sillanrakentajana lännen ja idän välillä Euroopassa myös näissä koulutusasioissa. Suomen korkeakouluja tiedepolitiikalle sekä korkeammalle opetukselle on taattava riittävät määrärahat myös tämän vuoden budjetissa. Riskin ottaminen kannattaa,

sillä kysymyksessä on uuden, kansainvälistyvän nuorisomme hyväksi tehtävä koulutuspoliittinen työ.

Täällä todettiin äskeisessä puheenvuorossa kansalais- ja työväenopistojen säästöt ja leikkaukset. On todettava myös, että musiikkiopistot ovat samanlaisissa vaikeuksissa. Opistojen tuntimäärä on opetustoimen perustan elinehto. Kansalais- ja työväenopistojen sekä musiikkiopistojen toiminta on turvattava ja myös henkilökunnan asema on taattava. Nykyinen järjestelmä, joka on ollut aiemmin meillä käytännössä, on mahdollistanut joustavuuden ja koulutuksen tarjonnan myös pienemmillä paikkakunnilla. Kun valtionosuuteen oikeuttavia tunteja leikataan ja on leikattu, niin opetustuntien määrä vähenee, ja samalla kun päätoiminen henkilökunta vähenee, voidaan todeta, että myös laatu ja taso opetuksessa heikkenevät.

Mitkä ovat painopisteet koulutuksen eri osa-alueilla? Halutaanko, että Suomi säilyttää korkean koulutuksen asemansa suomalaisessa yhteiskunnassa? Tämä budjetti ei näytä siltä. Kun tarkastellaan kaikkia eri koulutuksen osa-alueita, jokaisessa kohdassa on tehty supistuksia, niin perus- ja ammattikoulujen, aikuisopetuksen kuin yliopistojen ja korkeakoulujenkin osalta. On pikaisesti pystyttävä luomaan erilainen painopistetarkastelu, arvoisa puhemies, ainakin seuraavan hallituksen aikana. Siihen nykyinen hallitus ei ole pystynyt. Koulutus on nostettava keskeiseksi osa-alueeksi. Vain korkeatasoisen koulutuksen kautta voidaan turvata maamme kehitys niin Euroopan unionissa kuin koko kansainvälistyvässä maailmassa.

Ed. Gustafsson: Arvoisa herra puhemies! Kun katselee eduskunnan istuntosalia, joutuu tekemään ainakin yhden johtopäätöksen: Kokoomuksen kansanedustajat eivät ole ainakaan istuntosalissa. Jonkinmoinen lohdutus on se, että kokoomuksen ministeri on paikalla, ja voi sanoa kyllä näin, että laatu tältä osin kyllä korvaa määrää. Aivan kuten ryhmätoverini Iiris Hacklin puheenvuoronsa aluksi totesi, nyt käsittelyssä oleva budjetti olisi joiltakin kohdin voinut olla merkittävästi huonompi, jollei, niin ymmärrän, ministeri Heinonen olisi onnistunut eräitä, lähinnä kai ministeri Viinasen, leikkausyrityksiä torpedoimaan.

Mutta tosiasiaksi nyt kuitenkin jää Aho—Viinasen hallituksen sivistys- ja koulutuspolitiikan jäljiltä se, että kun me oikeastaan viime vuosikymmeninä lähestyimme koulutuksellisesti Euroopan kärkeä, olimme johdonmukaisesti askeltamassa yhdeksi maailman johtavaksi koulutusyhteiskunnaksi, niin nyt me olemme ottaneet merkittävän askeleen taaksepäin. Mielestäni tänä päivänä koulutuksen kuten monen muunkin yhteiskuntalohkon kohdalla ydinkysymyksiin kuuluu, pystytäänkö huominen kehityksemme turvaamaan vai tehdäänkö sellaisia päätöksiä, jotka haavoittavat vaikeasti, jopa kuolettavasti, nimenomaan lastemme tulevia mahdollisuuksia. Tänään tehdyt leikkaukset voivat olla huomisen ja ylihuomisen kansakunnan kustannuksia, vieläpä moninkertaisia säästöihin verrattuna.

Lähes kaikki sivistystoiminnot ovat joutuneet voimavarojen vähennyskierteeseen. Mielestäni sosialidemokraattien ja, uskaltaisin sanoa, laajasti kansalaistenkin mielestä meillä ei enää ole varaa laskea sivistystasoamme. Suomalaisissa kodeissa ja lapsiperheissä koetaan suurta huolta ja hätää koulujen, erityisesti peruskoulujen toimintatasosta.

Sivistysvaliokunta antamassaan lausunnossa valtiovarainvaliokunnalle totesikin yksimielisesti: "Kuntien erilaiset ratkaisut ovat aiheuttamassa oppilaiden kannalta eriarvoisuutta koulutuspalveluiden laadussa ja saatavuudessa eri puolilla maata. Valiokunta pitää kehitystä yleisesti huolestuttavana ja erityisesti sitä, että tukiopetusta ja erityisopetusta on vähennetty, mikä merkitsee ennen kaikkea oppimisvaikeuksissa olevien syrjäytymisuhkaa."

Tosiasia myöskin näiden kuntien tekemien säästöjen rinnalla on se, että hallitus ja eduskunta on omilla yksikköhintojen leikkauksillaan syventänyt ja vauhdittanut tätä kehitystä. Olen aikaisemminkin täällä eduskunnassa ihan tosissani kysynyt sitä, että on tällä hetkellä jopa kyseenalaista, toteutuuko enää peruskoululain tavoite, jonka mukaan opetus tulee järjestää ikäkauden ja edellytysten mukaisesti.

Arvoisa puhemies! Koska en tiedä, olenko enää jonkun kuukauden päästä puhumassa maan arvokkaimmalta puhujalavalta, niin haluan sanoa muutaman varoituksen sanan liiasta markkinasuuntautuneisuudesta.

Valtio, käytännössä aika pitkälti tietysti opetusministeriö, on jättämässä kehittämisvastuuta paljon alueiden, kuntien ja oppilaitosten vastuulle. Tämä vetäytyminen käytännön koulutustyöstä ei mielestäni saa merkitä kansallisen ja valtiollisen koulutuspolitiikan tehtävän laiminlyöntiä. Mielestäni valtiollisen koulutuspolitiikan tehtävänä tulee jatkossakin olla yksilön sivistyksellis-

ten perusoikeuksien turvaaminen, koulutuksen eettisestä pohjasta huolehtiminen ja ammatillisen sivistyksen laaja-alaisuuden turvaaminen. En hetkeäkään kuvittele, että markkinat ja kilpailu jotenkin automaattisesti toimisivat tähän suuntaan, päinvastoin. Kokemukset markkinasuuntautuneisuuden maista, mm. Englannista ja Yhdysvalloista, osoittavat vallan toista.

Uskallan olla ylpeä siitä, että sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä yhdessä puolueen kanssa on sitoutunut siihen, että harkittaessa ja päätettäessä yhteiskunnan voimavarojen käytöstä koulutus on ja sen tulee olla erityisessä asemassa. Siitä tinkiminen on vastuutonta uhkapeliä, ja tässä tinkimisessä on jo saavutettu se taso, jonka alle ei enää voida mennä. Sen vuoksi myös tässä yhteydessä sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä tulee esittämään lisäresursseja peruskouluun, lukioon ja ammatillisten oppilaitosten nimenomaan käytännön opetustyöhön.

Arvoisa herra puhemies! Tarkoitukseni oli puhua oikeastaan perusteellisemminkin tekemästäni lakiehdotuksesta koskien koulutus- ja sapattivapaa-asiaa. Lakialoitteeni allekirjoitti 116 kansanedustajaa. Se oli käsitykseni mukaan poikkeuksellisen vahva tahdonmuodostus kansanedustajilta, taustalla hyvinkin syvällinen koulutusajattelu, mutta myös ajattelu siitä, että pitää nopeasti tehdä jotakin, jotta työtä voidaan jakaa.

Asia oli myös vahvasti esillä presidentti Ahtisaaren työllisyystyöryhmän konkreettisissa esityksissä. Olen ymmärtänyt niin, että hallituksen taholtakin on jopa annettu ymmärtää, että he pitäisivät tärkeänä koulutus- ja sapattivapaan toteuttamista.

Nyt kuitenkaan ei näytä mitään konkreettista tapahtuvan. Pidän eduskunnan arvovallan ja lähes puolen miljoonan työttömän kannalta poikkeuksellisen nolona ja ikävänä, etten sanoisi hävettävänä sitä, että tässä hyvin selkeässä konkreettisessa asiassa ei, näin olen ymmärtänyt, eduskunnan porvarillisen enemmistön tahdosta johtuen kuitenkaan ole edetty. Edelleenkin odotan vähintäänkin sitä, jollei oma lakialoitteeni voi työasiainvaliokunnassa edetä, että hallitus nyt vielä antaisi asiasta lakiesityksen. Uskoisin, että se vielä voitaisiin nykyisessä eduskunnassa käsitellä.

Arvoisa puhemies! Olen iloinen siitä, että kulttuuriministeri Tytti Isohookana-Asunmaa on saapunut myös paikalle. Itse asiassa hän tuli aivan oikeaan aikaan, koska käsitykseni mukaan tähän asti ei vielä varsinaista kulttuuripolitiikkaa ole ainakaan kovin konkreettisesti käsitelty. Minulla on puheenvuorossani muutama merkittävä kulttuuriasia esillä.

Ensimmäinen on ministeri Tytti Isohookana-Asunmaalle tuttu. Se koskee Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituuttia, valtakunnallista laitosta, joka suorittaa hyvin ainutlaatuista tehtävää. Instituutti ylläpitää noin 30 000 nidettä käsittävää lasten- ja nuorten kirjojen keskuskirjastoa, harjoittaa julkaisutoimintaa, hoitaa laajaa kotimaista ja kansainvälistä tietopalvelua sekä avustaa yleisen opintoneuvonnan ohessa myös eritasoisten opinnäytetöiden tekijöitä.

Valtakunnallinen Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutti on joutunut sen kaltaisiin toiminnallisiin vaikeuksiin, joita ei voi pitää tämän tyyppisen valtakunnallisen laitoksen kohdalla enää kohtuullisena. Pidän lähinnä kulttuuriskandaalina tilannetta. Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutti oli päävastuullisena järjestäjänä paljon kansallista ja kansainvälistäkin huomiota saaneessa Tove Janssonin 80-vuotisjuhlaseminaarissa, jota läsnäolollaan kunnioitti myös tasavallan presidentin Ahtisaaren puoliso. Seminaariin osallistui toistasataa kansainvälistä tutkijaa, ja se sai paljon huomiota osakseen. Paikalla oli myös kirjailija Tove Jansson. Seminaarissa esitti valtiovallan tervehdyksen sivistysvaliokunnan varapuheenjohtaja ed. Heli Astala. Näiden erinomaisen toimintanäytteiden ja kustannusten johdosta Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutti joutui ilmoittamaan lomautusvaroituksen kolmeksi kuukaudeksi käytännöllisesti katsoen koko henkilökunnalleen. Ainoastaan Tampereen kaupungin nopea väliintulo esti tämän tilanteen syntymisen.

Näiden ongelmien johdosta Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutin hallitus kävi ministeri Tytti Isohookana-Asunmaan puheilla, ja tapaaminen johti ainoastaan työryhmän asettamiseen, jonka yhtenä tehtävänä on selvittää instituutin mahdollinen siirtyminen Tampereen yliopiston yhteyteen. Itse en instituutin toiminta-ajatuksen tietävänä pidä sitä minään hyvänä asiana enkä tavoiteltavana, mutta saahan sitä tietysti tutkia ja selvittää. Mutta jotta tämä kansallinen kulttuuriskandaali voitaisiin ohittaa ja antaa myös tämän laitoksen työntekijöille se tunnustus, jonka he ansaitsevat paitsi tuon Tove Jansson -seminaarin loistavasta onnistumisesta tietysti muustakin työstä, tulen tämän budjetin yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään 500 000 markan määrärahaa tuolle instituutille. Tilannehan on instituutin kohdalta se, että se käytännössä toimii noin kolmella henkilöllä, kun vastaavan

tyyppisessä laitoksessa esimerkiksi Ruotsissa on seitsemän kahdeksan henkilöä.

Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunnan antamassa mietinnössä 1993 koskien valtioneuvoston kulttuuripoliittista selontekoa valiokunta totesi nimeltä mainiten Työväen keskusmuseon perustamisen ja kehittämisen tarpeelliseksi. Työväen keskusmuseo laitoksena perustettiin marraskuussa 1993, ja on mielestäni perusteltua odottaa eduskunnan pysyvän hyväksymänsä sivistysvaliokunnan mietinnön takana myös Työväen keskusmuseon toiminnan rahoittamisessa nyt ja tulevaisuudessa.

Tältäkin osin voi vähän todeta saman tyyppisesti kuin Suomen nuorisokirjallisuusinstituutinkin kohdalta, että toki tämän tyyppisten kulttuurilaitosten kohdalta ymmärtää ja sen ymmärtävät myös laitoksen työntekijät ja käyttäjät, että kun yhteiskunnassa on rahasta pulaa, joudutaan säästämään ja leikkaamaan. Mutta sitä, että tämän tyyppiset kulttuurilaitokset ajetaan kerta kaikkiaan toiminnalliseen häiriötilaan, ei voi pitää kohtuullisena. Sen vuoksi tulen esittämään yksityiskohtaisessa käsittelyssä talousarvioon 700 000 markan määrärahaa Työväen keskusmuseon toiminnan tukemiseen.

Arvoisa puhemies! Sitten lopuksi ja viimeiseksi hyvin mielenkiintoinen asia, jolla on yhtymäkohtia meidän aikamme murrokseen. Kuten vähintäänkin kaikki salissa olijat tietävät, Tampereella toimii maailmassa tällä hetkellä tiettävästi ainut Lenin-museo. Tämän hallituskauden aikana Lenin-museota on kohdeltu todella kovakouraisesti ja rumalla tavalla. Noin 500 000 markan avustuksesta ja määrärahasta ollaan siirtymässä 80 000 markan määrärahaan, joka summa ymmärtääkseni budjetissa nyt on.

Nyt täytyy tietysti rehellisesti todeta, totta kai, se, että Lenin-museo saa museoiden laskennallisen valtionosuusjärjestelmän kautta suuruusluokaltaan noin 100 000 valtionavun. Kuitenkin Lenin-museo on joutunut myös sen kaltaiseen tilanteeseen, että museon johtaja oli viime vuonna kuusi kuukautta, siis puoli vuotta, palkattomalla virkavapaalla. Tänään tarkistaessani kuulin, että hän joutuu myös tänä vuonna vastaavan tyyppiseen tilanteeseen, jos määrärahaa ei saada lisättyä. Käytännössä museo on toiminut noin kahdella työntekijällä ja tietysti, niin kuin muutkin tämän tyyppiset laitokset, käyttää työllistämistuella apuvoimia.

En käy nyt pitämään, kun kuulijakunta on näin valistunut, esitelmää siitä, mitä kaikkia mahdollisuuksia juuri tänä päivänä esimerkiksi Lenin-museolla olisi toimintansa kehittämiseen ja laajentamiseen tilanteessa, jossa Venäjän murroksen takia olisi paljon mahdollisuuksia ja yhteistyökohteita niin Venäjän, Pietarin, Moskovan suuntaan kuin muuallekin. Haluan myös eduskunnan pöytäkirjoihin todeta, että kysymys ei ole todellakaan mistään toimintaansa supistavasta laitoksesta kuitenkaan. Päinvastoin huolimatta toimintaresurssien vähäisyydestä Lenin-museossa kävijöiden määrä on kasvanut vuodesta 1993 vuoteen 1994 siten, että kaikki näyttelyt mukaan laskien yhteiskävijämäärä nousee noin 14 000 kävijään 57 maasta.

Halusin nyt ehkä vähän pitkähköstikin, huomioon ottaen tämän illan ajankohdan ja muun, pysähtyä Lenin-museon ympärille, koska näen, että tässä on kysymys isommasta ja laajemmastakin kulttuuriasiasta ja hankkeesta kuin sinällään ehkä näistä kävijämääräluvuista ja muista voisi päätellä. Sen vuoksi tulen yksityiskohtaisessa käsittelyssä tekemään varsin pienen, mutta käytännössä merkittävän 100 000 markan lisämäärärahaesityksen Lenin-museolle.

Ed. L u h t a n e n : Arvoisa puhemies! Joitakin näkökohtia tulo- ja menoarvioesityksen ja valtiovarainvaliokunnan mietinnön johdosta erityisesti korkeakoulu- sekä tiede- ja teknologiapolitiikkaan.

Mielestäni on syytä todeta se, että tulevalla vaalikaudella luonnollisesti ratkaistaan korkeakoululaitoksen ja tieteen tulevaisuus Suomessa. Mielestäni kaikki nykyiset huolenaiheet ja hyvin paljon tällä hetkellä juuri julkisuudessa olevat epäkohdat ovat tavalla tai toisella peräisin joko nykyisen hallituksen toimenpiteistä taikka sen toimettomuudesta. Ihan selvää on mielestäni myös se, että pahin virhe on ollut korkeakoulumäärärahojen nopea ja, voin sanoa sen, arvoisa ministeri, välillä häikäilemätönkin leikkaus. Se, että hallitus säilyttää nyt vuoden 1995 talousarvioesityksessään korkeakoulumäärärahojen reaalisen arvon viime vuoden tasolla, on toki myönteistä. Mutta tyydytyksellä, niin kuin valtiovarainvaliokunta toteaa mietinnössään, tätä ei mielestäni tule todeta.

Äsken ed. Hacklin toi esiin sen, että korkeakoulujen määrärahat ovat kasvaneet. Näin on, korkeakoulujen määrärahat ovat kasvaneet, mutta minä haluan korostaa ja tuoda esiin sen, että tämä kasvu on näennäistä. Nythän määrärahojen lisäys on ainoastaan ja vain kompensaatio siitä, että yliopistot ja korkeakoulut joutuvat maksamaan vuokria perustetulle valtion kiinteis-

töyhtiölle. Toisin sanoen määrärahat korkeakouluissamme ovat tänä vuonna samat kuin viime vuonna, vuonna 94. Tämä on tietysti puolinainen ratkaisu, puolitotuus tilanteessa, jossa resurssien tulisi selvästi kasvaa. Toki tietysti on pantava tyydytyksellä merkille myös se seikka, että nyt kun määrärahoja ei selvästi pienennetä, korkeakoululain resurssipykälä voidaan pitää voimassa. Se on hyvä asia. Mutta huono on tietysti se, ja haluan vielä sen tuoda tässä esiin, että korkeakoululaitoksen kehittämislaki romutettiin juuri silloin, kun sitä olisi kaikkein eniten tarvittu.

Haluan vielä tuoda senkin esiin, että minusta olisi ollut paikallaan, että sosialidemokraattien vastalauseessa esitetty muistaakseni 100 miljoonan markan määrärahalisäys korkeakoulujen toimintamenoihin, jolla siis katettaisiin erityisesti puutteelliset laitehankinnat, kirjahankinnat ja tämän tyyppiset hankinnat, olisi ollut tarpeen ottaa valtiovarainvaliokunnassa huomioon ja tuoda se lisäyksenä tänne meille. Näin ei tietysti käynyt, mutta minusta se olisi ollut todella paikallaan oleva määrärahalisäys.

Valtion tutkimusrahoista sen verran toteaisin, että mielestäni valtion tutkimusrahoitusta ja sen käyttöä on kehitettävä ilman muuta yhteistyössä. Mielestäni ei voida ajatella, että resurssien keskittäminen yhteen paikkaan ja yksien asiantuntijoiden käsiin olisi julkisrahoitteisen tutkimustoiminnan kannalta onnistunut ratkaisu. Hajautuksen ja resurssien pirstoutumisen luomat epäkohdat on korjattava nykyajan eikä menneisyyden keinoin. Valtion keskushallinnossa on parannettava verkostopohjaista yhteistyötä, arviointia ja hyödyntäjän näkökulman huomioon ottamista.

On ihan totta, että kansallisen innovaatiojärjestelmän merkitys on kasvanut ja sen tehokas toiminta on tullut yhä tärkeämmäksi. Tällöin tietysti innovaatiojärjestelmän kehittämistä koskeva päätöksenteko ja myös tarve rakenteellisiin kehittämistoimiin korostuu. Tätä on mielestäni syytä korostaa. Mutta päätöksenteon kuitenkin tulee tapahtua yhteydessä muihin politiikan lohkoihin kuten talous-, teollisuus-, työvoima- tai kulttuuripolitiikkaan. Haluan korostaa sitä, että tässä tarvitaan koko hallituksen yhteistä tahtoa ja sen osallistumista tiedon ja osaamisen Suomen kehittämiseen, ei vanhakantaista keskittämistä, mikä samalla merkitsee tiede- ja teknologiapolitiikan eristämistä muusta yhteiskunnallisesta päätöksenteosta. Tämä on minun käsitykseni.

Se, onko tulevassa hallituksessa tarpeen parantaa yhteistyön edellytyksiä siten, että yksi valtioneuvoston jäsenistä saa erityiseksi tehtäväkseen edistää yhteistyötä ja sen tulosten hyödyntämistä tieteen ja tekniikan alalla, on mielestäni eri asia. Se tulisi ratkaista hallitusneuvotteluissa eikä mielestäni oikeastaan tässä valtion talousarviokäsittelyn yhteydessä.

Muutama sana teknologian rahoituksesta. Edelleen täytyy tuoda esiin, että se on kehittynyt myönteisesti ja sen tason tietysti tulee säilyä perusteltua tarvetta vastaavana. Tekesin meneillään oleva kansainvälinen arviointi antaa pohjaa teknologiahallinnon tarpeellisille kehittämistoimille. Vastaava Suomen Akatemian kansainvälinen arviointi johti akatemian tehtävien, toimikuntarakenteen ja muun organisaation merkittävään uudistamiseen. Akatemiasta on annettu uusi laki ja asetus, akatemian uusi hallitus ja neljä tieteellistä toimikuntaa on juuri nimitetty. Toimikuntiin on valittu neljä uutta tieteellistä pääsihteeriä.

Akatemialle on periaatteessa organisoitu mahdollisuudet kehittyä sekä tiedehallinnon keskuselimenä että tärkeänä yhteiskuntaan monipuolisesti vaikuttavana asiantuntijaorganisaationa. Rakennuspuut ovat siis olemassa. Akatemian onnistumista uusien haasteiden edessä tullaan ilman muuta tarkoin seuraamaan. Sopii vain toivoa, että hallituksen nyt kovasti arvosteltu nimityspolitiikka ei ole onnistumisen mahdollisuuksia ainakaan ratkaisevasti heikentänyt. Suomen Akatemian määrärahat, sanottakoon tämäkin nyt vielä kerran, eivät ole Akatemian tehtävien edellyttämällä tasolla. Kansallisen innovaatiojärjestelmän kehittämisen ongelmat ovatkin lähivuosina korostetusti opetusministeriön pääluokan toiminnoissa. Näin on sekä tutkimuksen ja koulutuksen rahoituksen osalta että toiminnan kehittämisen ja tehostamisen kannalta. Hallituksen virheiden korjaaminen tällä sektorilla antaa jatkossa parhaat edellytykset julkisen tutkimustoiminnan ja kansallisen innovaatiojärjestelmän yhteistyönvaraiseen kehittämiseen.

Arvoisa puhemies! Tässäkin voisi tietysti todeta sen, että vastalauseessa esitetty ponsilauselma soveltavan tutkimuksen ja perustutkimuksen rahoituksen tasapainosta ja siitä, että yritysten tulisi omalta osaltaan osallistua entistä painokkaammin soveltavan tutkimuksen rahoitukseen, olisi ollut sen arvoinen asia, että valtiovarainvaliokunta olisi siihenkin voinut vakavammin paneutua ja tuoda sitä omassa mietinnössään perusteellisemmin esiin.

Arvoisa puhemies! Lopuksi vielä sananen kansalais- ja työväenopistojen kohtelusta. Ed. Hacklin käsitteli tätä asiaa jotakuinkin perusteellisesti. Minä totean omasta puolestani sen, että erityisesti tämä muistaakseni 5 prosentin leikkaus tuntikertymiin, tuntimääriin, on erityisen ikävä asia juuri tällaisena aikana, jolloin kansalaiset kaikkein kipeimmin tätä toimintaa tarvitsisivat ja tarve näiden opistojen palveluihin on todella huutava. Täällä viitattiin, että pieniä kuntia tämä on kohdellut huonosti. Olen itse isosta kunnasta. Voin todeta sen, että myös Espoossa työväenopistojen kohtelu on koettu kyllä erittäin ikävänä puutteena, ja voin todeta sen, että tarve todella näiden palvelujen saamiseen on tällä hetkellä erittäin suuri.

Ed. A l a r a n t a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun arvoisat ministeritkin ovat kohteliaasti niin hiljaa tässä keskustelussa ja jaoston puheenjohtaja Tiurikaan ei ole paikalla, niin haluan huomauttaa ed. Luhtaselle eräästä hänen puheenvuoronsa asiasta. Se koskee korkeakoulupolitiikkaa.

Kyllä mielestäni ed. Luhtanen hieman perusteettomasti moittii hallitusta ja budjettiesitystä ja valiokunnan mietintöä korkeakoulupolitiikasta, koska se nyt on täällä jo todettu, niin kuin on käynyt ilmi, että se on kuitenkin melko hellällä kädellä tässä budjetissa käsitelty. Vaikka on totta se, mitä ed. Luhtanen totesi, että osa määrärahojen noususta on näennäistä, niin melkoinen saavutus on kuitenkin se, että lisäleikkauksilta joka tapauksessa säästytään. Senhän jaosto on korkeakouluja koskevan luvun ensimmäisessä kappaleessa suurena myönteisenä saavutuksena todennut, ja siitä täällä on kiitosta jo eräille tahoille jaettukin. Ed. Luhtanenhan ei ole ollut tässä talossa vielä koskaan hallituspuolueen kansanedustaja, joten hänen puheensa ja asenteensa siinä mielessä ymmärtää.

Kun hän viittasi oman ryhmänsä vastalauseeseen kirjasto- ja laitehankintojen osalta, niin haluaisin myös todeta, että mietinnössä on hallitusta velvoittava ponsi siitä, että seuraavien vuosien talousarvioissa osoitetaan korkeakouluille lisämäärärahat, jotka ovat tarkoitetut erityisesti laite-, kirja- ja julkaisuhankintoihin. Eivät käsittääkseni tällaiset ponnet ole tyhjiä lausumia, vaan ne muuttuvat myönteisiksi päätöksiksi lähivuosina, ja toivon, että ed. Luhtanen voi seuraavalla vaalikaudella olla näitä asioita tässä talossa ajamassa myönteiseen suuntaan.

Ed. L u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä todella kritisoin sitä, että valtiovarainvaliokunta esitti käsityksenään sen, että tyydytyksellä on pantava merkille korkeakoulujen voimavarojen samalla tasolla pysyminen. Minusta asian tila ei ole tyydyttävä. Se on edelleen huono. Joltain osin tilanne on toki parantunut, niin kuin sanoin, ja se on pantava tyydytyksellä merkille. Mutta tyydyttävä se ei ole siitä syystä, että kyllä minun laskelmieni mukaan, ministeri voi kertoa tietysti oman käsityksensä, koko korkeakoululaitokseen tuleva määrärahojen lisäys tarkoittaa sitä, että sillä on kompensoitu korkeakouluille tänä vuonna maksuun pantavat vuokrarahat rakennushallinnolle. Aikaisemmin tätä ei ole ollut, ja tämä lisäys on nyt pelkkä kompensaatio.

Se on tyydyttävä asia, että kun reaalinen taso säilyy samana — se on vuonna 94 sama kuin 95 — tämä on aiheuttanut sen myönteisen tosiasian, että kehittämislakia ei ole tarvinnut romuttaa. Korkeakoulumenot, ed. Alaranta, ovat 10—20 prosenttia alemmalla tasolla kuin muutama vuosi sitten.

Minä todella toivon, että voin olla kehittämässä tässä talossa edelleen Suomen korkeakoululaitosta. Tavoitteenhan pitää aina olla näin tärkeässä asiassa kuin korkeakoulu- ja tiedepolitiikka se, että pääsisimme näistä ikävistä epäkohdista ja kuopista eroon. On tiedossamme, että Suomen korkeakoululaitos tällä hetkellä kituu. Suunta on oikea, mutta ei se vielä mielestäni ole tyydyttävä. Tässä olen tätä mieltä.

Ed. V i r r a n k o s k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tulen tähän samaan asiaan jonkin verran puuttumaan omassa puheessani. Mutta totean jo nyt, että opetusministerin antamien laskelmien mukaan korkeakouluopetus ja -tutkimus saa ilman näitä budjettisiirtoja, ilman laskennallisia vuokria, 194 miljoonaa markkaa lisää rahaa, toisin sanoen se saa selvästi lisää rahaa.

Ed. A s t a l a : Arvoisa puhemies! Olen esittänyt syksyn aikana vasemmistoliiton näkemykset koulutuksen, kulttuurin ja muun sivistyksen kehittämisestä opetusministeriön budjettilakien yhteydessä. Kokonaisuudessaan voi todeta, että nykyhallitus on ehkä tylyimmin suhtautunut oman hallitusohjelmansa siihen kohtaan, jossa todetaan sivistyksestä, tieteestä ja teknologiasta muun muassa: "Kansakunnan voima ja mahdollisuus menestymiseen on sivistyksessä. Hallituk-

sen painopisteenä riippumatta taloudellisista suhdanteista on koulutus, tutkimus ja kulttuuri." Näin siis hallitusohjelma.

Viittaan niihin mittaviin voimavarojen leikkauksiin, joiden kohteeksi opetus- ja kulttuuritoimi ovat viime vuosina joutuneet. Ensimmäinen kaikkia oppilaitoksia koskeva leikkausratkaisu toteutettiin vuonna 91. Uuden valtionosuusjärjestelmän tultua voimaan on opetus- ja kulttuuritoimen yksikköhintoja leikattu poikkeuslailla 8 prosenttia vuonna 93, 8,5 prosenttia vuonna 94 ja vuodelle 95 3 prosenttia. 3 prosenttia merkitsee vuoden 94 tasosta 345 miljoonaa markkaa.

Opetusministeriön osalta säästöleikkaukset vuosina 92 ja 95 ovat olleet 4 737 miljoonaa markkaa opetusministeriön tilaston mukaan. Yksittäiset kehysalueet ovat menettäneet seuraavasti: hallinto 16 miljoonaa, korkeakoulut 761 miljoonaa, yleissivistävä opetus 1 807 miljoonaa, ammattiopetus 1 416 miljoonaa, aikuiskoulutus 304 miljoonaa, tiede 46 miljoonaa, kulttuuri 278 miljoonaa sekä liikunta ja nuoriso 109 miljoonaa markkaa. Opetushallituksen teettämän selvityksen mukaan suhteellisesti suurimmat leikkaukset otantakunnissa ovat kohdistuneet nuorisotyöhön, jonka käyttömenot ovat vähentyneet kolmanneksella. Siis nuorisotyöstä on leikattu kaikkein eniten. Rahaa on vähennetty sekä avustuksista että palkkausmenoista. Suhteellisesti seuraavaksi eniten leikkauksia on tehty kulttuuri- ja liikuntatoimesta sekä kansalaisopistoista, jotka tänään täällä ovat usein tulleet mainituiksi.

Opetustoimen leikkaukset ovat toteutuneet vaiheittain. Ensin leikattiin oppilashuollon menoja, opetusvälinehankintoja, kunnossapito- ja korjaustöitä sekä tuntiopetusta. Seuraavaksi suurennettiin opetusryhmien kokoja, vähennettiin opetustunteja ja erityisesti tuki- ja erityisopetusta. Opettajia lomautettiin ja sijaisuuksista luovuttiin.

Merkille pantavaa on se, että leikkauslakien yhteydessä hallituspuolueiden enemmistö ei ole sivistysvaliokunnassa viime vuosina esittänyt yhtään lausumaa siitä, että inhimillisen pääoman kehittäminen olisi niin tärkeä kohde, että siitä ei enää tulevaisuudessa saisi leikata. Eduskunta on siis omalta osaltaan ikään kuin antanut avoimen valtakirjan jatkoa silmällä pitäen. Se on hyvin valitettavaa. Toivottavasti tuleva hallitus ja eduskunta ovat koostumukseltaan sivistysrakkaampia.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on vastalauseessaan esittänyt opetukseen mm. seuraavia lisäysehdotuksia: valtionosuuteen lukio-opetuksen ja peruskouluopetuksen käyttökustannuksiin, yksityiseen yleissivistävään opetukseen, musiikkioppilaitosten, kunnallisten ammatillisten oppilaitosten, yksityisten ammatillisten oppilaitosten ja ammatillisten erityisoppilaitosten käyttökustannuksiin. Me emme siis ole hyväksyneet omalta osaltamme näitä ensi vuodelle esitettyjä leikkauksia.

Suurinta haaskausta ehkä on lähes puolen miljoonan ihmisen henkisen pääoman ja työpanoksen käyttämättä jättäminen. Työttömyys on inhimillisen pääoman kertymisen pahin uhka. Se rapauttaa tietoja ja taitoja, heikentää koulutusmotivaatiota ja lisää aivovuotoa ulkomaille. Suurtyöttömyys johtaa kansakunnan henkisen pääoman asteittaiseen, mutta mittavaan alasajoon puhumattakaan siitä ihmisyyden alasajosta, jonka monet työttömät kokevat varsinkin pitkään jatkuneen työttömyyden aikana ja jonka myöskin varmasti hyvin monet tämän päivän nuorisotyöttömistä kokevat.

Muutama ajatus tutkimus- ja kehittämistoiminnasta. Ensinnä voin todeta, että on erittäin hyvä asia, että rankka leikkausputki on korkeakoulujen osalta tällä kerralla ohi. Kiitos kaikille niille, jotka ovat asiaan vaikuttaneet!

Minulle on välitetty tietoja siitä, että itse asiassa kuitenkin reaalisesti tutkimusrahoitus laskee 0,6 prosenttia ensi vuonna, vaikka ensi silmäyksellä näyttäisi olevan kasvua, kun tutkimusmenoihin on lisätty laskennallisesti 214 miljoonaa markkaa kiinteistömenoja. Samalla minulle on esitetty kysymys siitä, onko KTM:stä tullutkin johtava tutkimusministeriö nykyhallituksen aikana. Sama henkilö on todennut, että Tekesin määrärahat kasvavat ensi vuonna reaalisesti 6,9 prosenttia, Suomen Akatemian supistuvat 8,8 prosenttia ja korkeakoulujen määrärahat ja tutkimustoiminta pysyvät nimellisesti lähes ennallaan, plus 0,5 prosenttia, mutta reaalisesti laskevat hiukan. Jos opetusministeri vielä aikoo vastata, niin hän varmasti voi kertoa minulle, ovatko nämä tiedot oikeita vai kenties jossain määrin virheellisiä.

Joka tapauksessa Helsingin yliopiston vararehtori Arto Mustajoki varoittelee Yliopistolehdessä n:o 16/94 näkemästä korkeakoulujen tilannetta pelastettuna, vaikka määrärahojen leikkaaminen onkin pysähtynyt. Hän toteaa: "Eduskunta ja hallitus voivat tuudittautua tyytyväisyyteen ja kuvitella, että korkeakoulujen määrärahatilanne on tällä korjattu. Tosiasia kuitenkin on, että suuret leikkaukset kolmena vuonna pe-

räkkäin ovat tehneet korkeakoulujen resursseihin niin suuren loven, että sillä on selvä heijastusvaikutus yliopiston toimintaedellytyksiin." Edelleen hän toteaa: "Tällä hetkellä peruslaitteiston ja kirjallisuuden hankinnan osalta olemme putoamassa takaisin kymmenen vuoden takaiseen tilanteeseen. Ei voida lisätä noin vain rahaa soveltavaan tutkimukseen, jos laitokset, joiden se pitäisi tehdä, eivät pysty hankkimaan perusvarustustaan ja tutkimuslaitteistoa." Näin siis Helsingin yliopiston vararehtori Arto Mustajoki.

Sivistyksen saamien haavojen parantamiseen tarvitaan aina huomattavasti enemmän aikaa kuin niiden aiheuttamiseen. Se pitäisi myös kirkkaasti pitää mielessä. Säästäminen yksilön tai kansakunnan inhimillisessä pääomassa merkitsee yleensä kansantaloudellista tuhlausta, eikä meillä olisi varaa laskea sivistystasoamme. Yhdyn siis ed. Gustafssonin käsityksiin tältä kohdin.

Pitkien taiteilija-apurahojen lopettaminen oli niin murheellinen toimi tältä vaalikaudelta, etten kykene pitkään aikaan unohtamaan sitä. Olen nimittäin runsaasti keskustellut taiteilijajärjestöjen edustajien ja jäsenten kanssa taiteilija-apurahojen merkityksestä ja eduskunnan päätöksestä. Eduskunnan enemmistö ei ole totisesti tältä osin heiltä arvonantoa, kunnioitusta eikä ymmärtämystä saanut.

Arvoisa puhemies! Tulen itse tekemään kolme lisäysehdotusta tämän pääluokan käsittelyyn. Totean samalla, että vasemmistoliiton osalta tehdään useampiakin esityksiä. Mutta minä tulen esittämään 2,5 miljoonaa markkaa käytettäväksi Valtion taidemuseon kokoelmien kartuttamiseen. Ehdotusta on mm. taiteilijoiden keskusjärjestö Forum Artis ollut tukemassa. Talousarvioesityksessä nimittäin ehdotetaan tälle momentille, siis Valtion taidemuseon kokoelmien kartuttamiseen, 2 miljoonaa markkaa. Vuonna 94 tämän määrärahan suuruus oli 5 miljoonaa markkaa, eli vähennystä on siis 3 miljoonaa markkaa. Se on kyllä kohtuuton pudotus, ja pahimman iskun hankintamäärärahojen romahdus aiheuttaisi Nykytaiteen museolle. Vaikka minun ehdotukseni hyväksyttäisiin, senkin jälkeen olisi vielä pudotusta 500 000 markkaa tässä määrärahassa.

Toinen esitykseni koskee romaniväestön koulutus- ja kulttuurikeskuksen kehittämistä, johon ehdotan 500 000 markkaa, ja kolmas esitykseni koskee määrärahan osoittamista Turun kulttuurikeskuksen saneeraukseen, johon ehdotan 5 miljoonaa markkaa. Tämähän on varsin valtakunnallinen hanke, sillä tämä on juuri se alue, jonka ympäristö on ollut suomalaisen sivistyksen lähtöalueena. Se, jos mikä, on todella valtakunnallinen hanke. Ne, jotka osallistuivat naisten suureen kokoukseen kesällä, kokivat tämän ympäristön varmasti hyvin selkeästi sivistysrikkaaksi ympäristöksi.

Lopuksi, arvoisa puhemies, haluan lämmöllä yhtyä ed. Gustafssonin ajatuksiin siitä, minkälaista työtä Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutti, siis tämä valtakunnallinen laitos Tampereella, tekee. Se tekee todella erittäin arvokasta työtä ja vielä lasten kulttuurin hyväksi. Sillä on keskuskirjasto ja sillä on kansainvälisiä yhteyksiä. Se tekee todella upeata työtä. Tove Janssonille omistettu 80-vuotisjuhlaseminaari oli myös aivan ainutkertainen. Olihan siellä taiteilija itsekin läsnä. Totesin itsekin, että laitoksen työntekijät ovat uupuneita erittäin suuren työtaakan alla. Minusta tälle laitokselle pitäisi osoittaa se kunnioitus ja arvonanto ja ne resurssit, jotka se todella ansaitsee.

Yhdyn myös ed. Gustafssonin käsityksiin Työväen keskusmuseosta ja myös tuosta Leninin museosta.

Arvoisa puhemies! Me voimme jatkaa keskustelua koulutuksen, kulttuurin ja sivistyksen merkityksestä tulevaisuudessa. Se kai sittenkin kaikkein tärkeintä onkin. Siis koulutuksen, kulttuurin ja muun sivistyksen merkitys tulevaisuudessa. 24 päivänä tätä kuuta käsitellään eduskunnassa tulevaisuusvaliokunnan mietintöä, ja toivon silloin innokasta osallistumista kaikilta teiltä, arvoisat kansanedustajat, joiden tiedän olevan kiinnostuneita sivistyskysymyksistä, mukaan luettuna tietenkin opetusministeri ja kulttuuriministeri. Työ tulevaisuusvaliokunnassa oli erittäin mielenkiintoista myös meille kaikille rakkaan sivistyksen osalta.

Ed. T. R o o s : Arvoisa puhemies! Täällä on puhuttu jo niin hyviä ja arvokkaita sanoja, että en niihin yleisemmällä tasolla puutu enkä myöskään arvioi nyt enää kouluun tehtyjä leikkauksia isommin. Sen tietenkin sanon, ettei kukaan entinen opettaja voi olla tyytyväinen siihen, mitä viime vuosina on tapahtunut, ja ymmärrän kyllä myös vapaissa kansansivistysjärjestöissä toimivien tyytymättömyyden. Omana henkilökohtaisena mielipiteenäni sanon, että on leikkauksissa tietysti ollut jotain hyvääkin. Oikein hyvinä vuosina tahtoi käydä niin, että erilaiset kulttuuri- ja sivistystyön liepeillä ja liepeissä toimivat järjestöt hyvien määrärahojen turvin lisäsivät palkkavä-keänsäkin, ja yksi suomalaisen kansanluonteen

ja kansanelämän parhaita piirteitä eli kyky ja tahto tehdä talkootyötä unohtui.

Kun nyt tarpeettomia, taikka mikä nyt sitten on tarpeellista ja mikä tarpeetonta, mutta kovin runsaita rönsyjä on leikattu pois, niin siellä, missä on tapahtunut hyvin, on sitten tapahtunut sillä tavalla, että talkootyö on edelleen kunniassaan, ja sellaiset ihmiset, jotka todella aatteesta tai muuten palavasta innostuksesta ovat mukana, ovat voineet sitä olla varsin näyttävästi. Siitä huolimatta olen sitä mieltä, että paluuta vanhaan näiltä osin kannattaa vakavissaan miettiä.

Tämä opetusministeriön pääluokan mietintö ei mielestäni kovin hyvä ole, mutta hyvää siinä kuitenkin on se, että sillä on pyritty selkeästi parantamaan huonohkoa budjettia. Mutta se, että mietinnössä on jo esimerkiksi seitsemän pontta ja muutamia muistutuksia, osoittaa, että budjetti ei ole sivistys- ja tiedejaostoa tyydyttänyt. Siellä on mukava sikäli ollut työskennellä, että ne lisäykset on voitu tehdä hyvän sovun vallitessa.

Ennen kuin puutun vain kahteen asiaan, kun molemmat ministeritkin ovat paikalla, niin haluaisin muistuttaa, että kun tässä kevään korvalla ammattikorkeakoulujen vakinaistamisesta tehdään päätös, niin riittää, kun kaksi muistetaan, eli Pirkanmaan ja Satakunnan ammattikorkeakoulut. Niistä on hyvä aloittaa. Muitakaan en vastusta.

Ed. Alarannan kanssa meillä on ollut nyt jo kahdeksan vuotta yhteinen harrastus sivistys- ja tiedejaostossa. Se on ollut vammaisten lasten koulutuksesta huolehtiminen. On vaikea sanoa, mikä ansio sillä on ollut, että olemme olleet siinä aktiivisia kumpikin, mutta varsin jäävinä olen kuitenkin sanomassa, että kyllä se jälki on jossain näkynytkin. Tänä vuonna sen asian ajaminen oli tavallista sitkaampaa, mutta ei toivotonta missään kohtaa.

Olemme myös sopineet siitä, että vammaisten lasten koulutuksesta puhuttaessa ja heidän koulutusedellytyksiään parannettaessa ei sekoiteta asiaan politiikkaa huonossa mielessä niin, että jos ei neuvottelemalla ja maltillisella tavalla keskustelemalla asia eteenpäin mene, niin missään nimessä ei niistä sitten äänestellä. Niin ei tehty nytkään.

Minä otan tästä pari esimerkkiä.

Mietinnössä todetaan vammaisten lasten koulutuksesta, että siellä ovat opiskelijamäärät lisääntyneet jopa 10 prosenttia. Kun puhutaan vammaisten lasten koulusta, niin puhutaan todella vammaisista eli näkövammaisista, ehkä autisteista, kuulovammaisista, liikuntavammaisista, yleensä sellaisista vammaisista lapsista ja nuorista, jotka tarvitsevat muodossa tai toisessa enemmän tai vähemmän koulutetun avustajan. Kun sellaisesta koulutuksesta leikataan, niin se koskee sitten aina kahta, jos ei voida ajatella, että lapset olisivat ilman näitä tarvittavia setiä tai tätejä. Opiskelijamäärät kuitenkin näissä kouluissa ovat, niin kuin sanottu, 10 prosentilla kasvaneet, mutta ikävä kyllä näissä momentin määrärahoissa se ei mitenkään näkynyt, vaan päinvastoin siellä esitettiin määrärahoja vähennettäväksi. Se olisi tehnyt mahdottomaksi vammaisten lasten ja nuorten tarvitsemat erityispalvelut.

Sivistys- ja tiedejaostossa asia kyllä ymmärrettiin ja neuvottelujen jälkeen saatiin sitten vihreätä valoa esitykselle, joka täällä onkin, eli siirretään ammatillisten oppilaitosten momentilta tälle momentille lisäyksenä 3 miljoonaa markkaa. Sen vaikutus on monella tavalla positiivinen eikä vähiten sen takia, että se tehtiin todella kohteeseen, jossa lapsille on koululla muutakin merkitystä kuin vain opin lähteenä.

Toinen oli asia, josta tällä kaudella olemme saaneet kansanopistolain yhteydessä hyvää tulosta eli maamme erityiskansanopistojen kohdalla. Niitähän ovat Lehtimäen opisto, joka on kehitysvammaisten, Hoikan opisto, joka on Keuhkovammaliiton ja sitten kuulovammaisten kansanopisto. Silloin kun näitä kansanopistojen valtionapuprosentteja päätettiin, nämä erityiskansanopistot saivat jonkin verran, itse asiassa aivan hyvinkin ekstraa, ja olettaa sopii, että sama erityiskohtelu olisi heidän osalleen tullut, kun vähennyksiä tehdään. Niin ei kuitenkaan käynyt. Jotta harvalukuinen kuulijakunta ja ehkäpä aikanaan painettuna teoksenakin ilmestyvän teoksen harvalukuinen lukijakunta pääsisi jollakin tavalla perille, mistä tässä kysymys on, niin siteeraan Lehtimäen opiston jaostolle lähettämää kirjelmää asian vakavuudesta. Sehän esittää ja tämä on samalla kaikkien erityiskansanopistojen esitys, että 3 prosentin yksikköhinnan alennus ei koskisi vammaisille annettavaa opetusta ja että opiskelijaviikkokiintiötä jaettaessa otetaan huomioon todelliset, toteutuneet opiskelijaviikot. He perustelevat tätä sillä, että viime vuoden alusta voimaan tulleessa laissa valtionosuutta saavista kansanopistoista nyt ensimmäistä kertaa on otettu huomioon vammaisten opiskelijoiden aiheuttamat erityiskustannukset. Ilman tätä erityiskansanopistojen toiminta olisikin käynyt ennen pitkää mahdottomaksi.

On todettu sekin, että näihin erityisoppilaitoksiin hakeutuvat opiskelijat vuosi vuodelta ovat käyneet yhä moni- ja vaikeavammaisemmiksi. Se edellyttää yhä lisääntyvää henkilökuntaa. Kun työvoimakustannukset sosiaalikuluineen tällaisissa kansanopistoissa ovat yli 70 prosenttia kuluista, niin eipä niihin juuri kajota saisi. Kohonneet sosiaalikulut ja arvonlisävero vievät suuren osan saavutetusta yksikköhinnan korotuksesta.

Vammaisten opetus on 4 prosenttia kansanopistojen opiskelijaviikoista, joten sen määrän rajaaminen säästöpäätösten ulkopuolelle ei olisi olennaisesti vaikuttanut valtakunnan tasolla yksikköhintaan. Myös opiskelijaviikkokiintiön jakaminen perustuu toteutuneen toiminnan lisäksi viranomaisten suorittamaan harkintaan, ja se mahdollistaa vammaisten opetuksen tukemisen ainakin niin, että opiskelijaviikkojen määrään ei kohdistettaisi säästöleikkauksia.

Tämä kaunis toive ei toteutunut sellaisenaan, mutta kylläkin sillä tavalla, että valiokunnan mietinnössä lukee näin: "Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kansanopistoihin kohdistuvat säästötoimenpiteet saattavat aiheuttaa erityisiä ongelmia myös erityiskansanopistoille. Sen vuoksi valiokunta pitää välttämättömänä, että säästötoimenpiteiden vaikutuksia erityiskansanopistojen toimintaedellytyksiin seurataan ja tarvittaessa myönnetään ylimääräistä avustusta erityiskansanopistojen toimintaedellytysten turvaamiseksi." Me jaostossa tämän näin sorvatessamme teimme sen täydessä totuudessa ja siinä hyvässä uskossa, että se otetaan tarvittaessa huomioon, eikä mitään syytä ole epäillä sellaista.

Arvoisa puhemies! Viimeisenä, kun näihin hyviin asioihin tässä nyt on enempi keskittynyt, vielä yhteen hyvään, joka kantaa sellaista aikalailla erikoista nimeä kuin Keppi-projekti. Se on opetusministeriön alainen kulttuurin ja luovuuden erityisprojekti, jonka syntysanat lausuttiin kulttuuripoliittisessa selonteossa. Työryhmän kokosi kulttuuriministeri Tytti Isohookana-Asunmaa, ja siinä on yksi kustakin eduskuntaryhmästä, ei kuitenkaan ihan pienimmistä, puheenjohtajana ylijohtaja Irmeli Niemi opetusministeriöstä, sihteeri on myös sieltä ja yksi kolmaskin virkamies.

Minulla on ollut kunnia olla kunniajäsenenä siinä ja päästä läheltä seuraamaan, miten Keppi-projekti on edennyt. Sen verran täytyy kritiikkiä sanoa, että eräiden jäsenten osalta aktiivisuus on ollut melkein nolla. Jos kerran on käyty, niin se ei paljon ole, mutta on meitä sitten muutama aktiivisempi ollut ja virkamiesten aktiivisuus on ollut erittäin kiitettävää.

Projektia on mielestäni yllättävän suurestikin arvostettu, sillä budjetissa on siihen varattuna 8 miljoonaa markkaa tälle vuodelle. (Ed. Astala: Se on eduskunnan tahto!) — Se on eduskunnan tahto, mutta ei kaikki eduskunnan tahto aina ole toteutunut, kuten tuoreet esimerkit kertovat. — Tässä eduskunnan tahto on ollut hyvä tahto. Se on jopa niin, että me mietinnössä esitämmekin, kun kyseessä on näin iso rahasumma ja pitkiä projekteja, että se voitaisiin vastaisuudessa ottaa siirtomäärärahaksi, koska projekti ei katkea kalenterivuoden päättyessä. Kun esittelen vähän tarkemmin tätä, niin käy ymmärrettäväksi, miksi on pyritty tähän.

Varojen käytöstä päättää opetusministeriö, ja esittelyvastuu on kulttuuriosastolla. Keppi-projekti osallistuu saamansa tehtävän mukaisesti valmistelutyöhön. Määräraha, siis tässä budjetissa 8 miljoonaa markkaa, käytetään korkeaa laatua tavoitteleviin kulttuurihankkeisiin. Erittäin kunnianhimoinen päämäärä, tavoite. Hankkeiden tulee olla luonteeltaan kärki- ja pilottiprojekteja, sillä ei siis harmaata massaa rahoiteta, vaan todella uutta luovia pilottiprojekteja. Tavanomaiseen kehittämistyöhön tai infrastruktuurihankkeisiin ei tätä rahoitusta ole tarkoitus käyttää. Projektit eivät myöskään pyrki kattavuuteen tai kokonaisvaltaisuuteen, vaan näiden hankkeiden kriteereinä ovat erityisyys ja korkea laatu. Nyt katsotaan, löytyykö siihen kapasiteettia.

Keppi-projekti julkistaa hankkeista kokonaisarvion itsenäisen Suomen 80-vuotisjuhlavuonna. Senkin vuoksi hankkeilla pitää olla jo näkyvyyttä ja vaikuttavuutta. Varoja voidaan jakaa normaalin hakumenettelyn kautta, mutta niitä voidaan myös suoraan kohdentaa kysymykseen tuleviin hankkeisiin. Rahoitusta voivat saada julkiset tai yksityiset yhteisöt, yritykset, yksittäiset kansalaiset tai kansalaisryhmät. Toisin sanoen rahoituksen saajia ei ole ennakkoon rajattu, jotta se ei ainakaan luovaa mielikuvitusta ja sen esittämistä estäisi.

Jotta näihin tavoitteisiin päästäisiin, niin alkaneena vuonna rahoitus kohdennetaan teemaalueittain, joita on viisi. Ensinnä lasten ja nuorten kulttuuri, toiseksi kirjastosta tiedontalo, kolmanneksi kulttuuri- ja opetuskanava, neljänneksi monikulttuurisuus ja suvaitsevaisuus ja viidenneksi kulttuurin vaikutusten tutkiminen. Siihen, miten ne eri alueille kohdennetaan ja kohdentuvat, vaikuttaa ratkaisevasti se, miten laadukkaita hankkeita eri alueilta on löytynyt. Kun luettelonomaisesti nämä esitin, vähän tarkemmin niistä kustakin jotakin.

Lasten ja nuorten kulttuuri pyrkii siihen, että kouluihin tuodaan taiteilijoita tekemään taidetta oppilaiden kanssa. Tätä organisoi mm. Koulun kerhokeskus, jonka hyvään historiaan kuuluu mm. hymypoikapatsas. Tähän taiteilijat kouluun -projektiin arvioidaan kuluvan noin miljoona markkaa. Noin kaksi miljoonaa tämän otsikon alla käytetään siihen, että tuetaan lahjakkaiden nuorten taiteilijaryhmien koulutus- ja työskentelyprojekteja, nuorille taiteen ammattilaisille voidaan luoda työmahdollisuuksia myös tilausten muodossa. Rahat jaetaan avoimen hakumenettelyn kautta, ja, niin kuin sanottu, sen järjestää opetusministeriö.

Sitten eräänlainen iskulause on "kirjastosta tiedon talo". Kirjastot, niin kuin sanottu, ovat olleet kovan kehityksen kourissa tietotekniikankin kehittymisen takia, ja nyt kirjastoissa pyritään kehittämään tietoverkkojen hallintaa ja saavutettavuutta sekä edistetään muita uusia oppimisympäristöjä, joiden hankkimiseen ei joka kodissa ole mahdollisuuksia. Eli kirjastosta tehdään tiedon talo, jonne toivottavasti mahdollisimman monet askeleet osuvat. Tämä määräraha myönnetään Suomen Kirjastoseuralle edelleen jaettavaksi. Niin kuin tästäkin näkyy, yhteistyökumppaneita pyritään hakemaan sellaisilta tahoilta, joissa asia on vanhastaan tuttu ja joissa se osataan. Tähän projektin osaan on tarkoitus käyttää 1,5 miljoonaa markkaa.

Ehkäpä eniten keskustelua herättänyt ja luultavasti kaikkein eniten väärin ymmärretyksi tullut hanke on kulttuuri- ja opetuskanava. Parhaiten sen väärin ymmärtäneet kuvittelivat, että nyt tulee televisioon nykyisen kolmen kanavan lisäksi vielä neljäskin kanava ja se on sitten joku tämmöinen. Sehän ei ollut ollenkaan tarkoituksena alun perinkään, joten ehkä kanava-sana oli liian mahtava vesitie, olisi siinä pienempi purokin tainnut riittää. Joka tapauksessa ajatuksena on, että mahdollisesti jopa asetetaan selvitysmies, mutta joka tapauksessa selvitetään kulttuuri- ja opetuskanavan toteuttamismahdollisuudet, ei välttämättä erillisenä kanavana vaan nykyisten kanavien sisällä. Kootaan asiaan kuuluvia sisältöideoita, tuetaan ohjelmahankkeita. Tämän projektin rahoitustarve on noin yksi miljoona markkaa, ja lähiviikkoina tätä varten kokoontuu pyöreän pöydän paneeli keskustelemaan hyvien alustajien avustuksella. Tähän todella paneudutaan tosissaan.

Neljäs projekti on monikulttuurisuus ja suvaitsevaisuus, jossa sen tapaisia hankkeita pyritään tukemaan. Erikoisena esimerkkinä tästä, jonkun mielestä se saattaa olla ihan huvittavakin, pyritään lisäämään ulkomaisten ruoka- ja tapakulttuurien tuntemusta, koska meillä alkaa näitä kulttuureita myös olla omasta takaa erilaisia ja erivärisiä vähemmistöjä. Tässä lohkossa, johon on tarkoitus käyttää 1,5 miljoonaa, hakumenettelyn järjestää jonkin järjestön yhteyteen perustettava työryhmä. Se on vähän hakusessa, mikä siihen sopiva olisi. Valtioneuvoston kulttuurihanke järjestää teemaa kokoavia valtakunnallisia tutkijoiden, virkamiesten, kansalaisjärjestöjen edustajien ja muiden asiantuntijoiden koordinaatiotilaisuuksia.

Viimeisenä eli viidentenä on kulttuurivaikutusten tutkimus, jossa selvitetään kulttuurivaikutuksia, etenkin kulttuurielämysten kokemista. Tässä on yhteistyökumppanina Kulttuurirahasto. Sen kanssa järjestetään muun muassa tutkijaseminaari, jossa kartoitetaan tarvittavia tutkimusmenetelmiä ja tutkimustarpeita. Tässäkin on pyrkimyksenä siihen varattu miljoona markkaa hakemusten perusteella jakaa muutamaan suurehkoon hankkeeseen.

Arvoisa puhemies! Tuli ehkä turhankin laajasti selostetuksi tätä hanketta, mutta tulipa se ainakin pöytäkirjoihin senkin takia, että kun se, niin kuin sanottu, on selonteon pohjalta lähtenyttä asiaa, sen asian teoreettinen puoli tässä salissa nyt on tällä tasolla viety loppuun.

Ed. A s t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitos siitä, että ed. T. Roos esitteli meille näin tarkkaan tämän Keppi-projektin. Itse asiassa hän esitteli varmasti ns. luovuuden erityisprojektin. Jotta tämä syntytarina olisi täydellinen, minun on syytä lisätä siihen, että tämä idea on kyllä lähtöisin sivistysvaliokunnasta. Mehän teimme siellä esityksen selonteon mietintöön siitä, että toteutettaisiin tällainen kulttuurin suurprojekti. Se, mitä nyt esitetään, ei ole tämä kulttuurin suurprojekti. Mutta me emme varmastikaan sivistysvaliokunnan jäseninä erikoisemmin halua arvostella sitä, vaan me olemme hyvin iloisia siitä, että nyt on meneillään jonkin sisältöinen luovuuden erityisprojekti, joka on saanut syntyhistoriansa sivistysvaliokunnassa, niin kuin sanoin. Tämän vain halusin lisätä pöytäkirjoihin ikään kuin siksi, että tämä syntytarina olisi täydellinen. Kiitos ed. Roosille siitä, että hän kertoi meille, minkälainen se tulee olemaan. Sisällössä on ihan hyviä ja oikeita kohtia.

Ed. V i r r a n k o s k i : Herra puhemies! Käsittelyssä oleva opetusministeriön budjetti on

jokseenkin saman suuruinen kuin viime vuonna. Reaalista nousua lienee 60 miljoonaa markkaa. Merkittävin reaalinen nousu ilman laskennallisia eriä on, kuten täällä on ollut jo puhetta, korkeakoulujen osalta, jossa lisäys on opetusministeriön ilmoituksen mukaan 194 miljoonaa markkaa. Toinen suuri lisäys on oppisopimuskoulutus, noin 212 miljoonaa markkaa. Koska budjetin loppusumma ei juurikaan ole muuttunut, voidaan olettaa, että nämä on rahoitettu sisäisin järjestelyin. Tämä lienee tapahtunut siten, että yleissivistävältä koulutukselta on otettu edelleen pois reaalisesti 155 miljoonaa markkaa ja aikuiskoulutukselta 212 miljoonaa markkaa. Eli voisi noin lyhyen kaavan mukaan väittää, että aikuiskoulutukselta on siirretty varoja oppisopimuskoulutukseen ja peruskouluilta ja lukioilta korkeakouluille. Ilmeisesti tässä ajatuksessa on jonkin verran perää.

Erityisesti peruskoulujen ja lukioiden asema alkaa käydä todella vaikeaksi. Se on kuluneina säästövuosina kantanut lähes puolet opetusministeriön hallinnonalan koko säästötaakasta. Opetusministeriön omien laskelmien mukaan kolmessa vuodessa, vuodesta 92 vuoteen 94, on peruskoulun resursseja vähennetty 1 200 miljoonaa markkaa. Tämä on jo niin suuri summa, että se ei voi olla vaikuttamatta koulutuksen tasoon ja järjestelyyn. Koska näyttää siltä, että mitään muutostakaan tähän suuntaan ei ole, voidaan olla todella huolestuneita siitä, miten peruskoulujen ja lukioiden maassamme todella käy.

Olen kuunnellut tätä keskustelua esimerkiksi tänä iltana ja olen vain hyvin vähän kuullut puheenvuoroja, joissa on puolustettu peruskouluja ja lukioita, yleissivistävää koulutusta. Monesta on huolehdittu, mutta ruisleivästä, peruskoulutuksesta, yleissivistävästä koulutuksesta, jolle kaikki muu koulutus- ja kasvatustoiminta rakentuu, siitä on ällistyttävän vähän kannettu huolta. (Ed. Astala: Mutta meillähän on esitykset siitä!) Erityisesti vasemmiston piiristä olisin odottanut tällaista huolen kantamista, koska perinteisesti nimenomaan vasemmisto on ollut kansansivistyksen ensimmäisiä puolestapuhujia. Mutta valitettavasti näitä ajatuksia puheissa ei ole kuulunut. (Ed. Gustafsson: Puhuja on kuullut valikoivasti!) Toivoisinkin, että jatkossa hyvin vakavasti perehdyttäisiin nimenomaan peruskoulujen tulevaisuuteen.

Valtiovarainvaliokunta antoi yhden myönnytyksen peruskouluille, ja se oli se, että se edellytti, että peruskoulujen rakentamismäärärahoja saadaan jatkossa lisää. Tämä budjetti on sikälikin hämmästyttävä, että peruskoulujen rakentamiseen ei ole varoja lainkaan, ellei oteta Helsingin kansainvälisen koulun saamaa pientä rahoitusta huomioon. Uusiin hankkeisiin ei ole siis lainkaan rahaa, ja kuitenkin maassamme on satoja peruskouluja, jotka eivät täytä alkuunkaan tämän päivän käsitystä opiskeluympäristöstä. Olisi toivottavaa, että tähän saataisiin jonkin verran parannusta ja huojennusta.

Arvoisa puhemies! Budjetin johdanto-osassa, perusteluosassa on joitakin koulutuspolitiikan keskeisiä ajatuksia. Ensimmäinen on koulutuksen perusturva. Tavoitteena on turvata jokaisen yksilön oikeudet koulutukseen sekä kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen avulla kehittää itseään. Edelleen tavoitteena on varmistaa peruskouluopetuksen korkea taso ja koulun muut peruspalvelut siten, että opetuksessa toteutuu koulutuksen määrällinen ja laadullinen perusturva. Näitä tavoitteita on pidettävä erittäin hyvinä, kannatettavina, ja kaikin puolin niihin on syytä pyrkiä.

Tässä mielessä onkin hämmästyttävää, että tässä budjetissa seuraavaksi todetaan, että koulukuljetusten ja majoitusedun osalta on tarkoitus siirtää tämä etu opintotukeen valtion menoja kasvattamatta ensi vuoden alusta. Mihin siis on jäänyt alueellinen tasa-arvo, kun puhutaan koulutuksen perusturvasta? Luin joitakin aikoja sitten opetusministeriön laatiman selvityksen koulutuksellisesta perusturvasta, ja siinä ei puhuttu tästä asiasta, sikäli kuin muistan, lainkaan. Ei puhuttu lainkaan niistä oppilaista, jotka eivät voi omin voimin käydä koulua kotoaan.

Nyt on tarkoitus budjetin perustelujen mukaan siirtää tämä koulutusetu opintotukeen valtion menoja kasvattamatta. Opintotuki on valtion raha, johon kunnat eivät osallistu. Oppilas saa kuljetuksen ja majoitusedun kunnan osuutena noin 40 prosenttia kustannuksista. Siis toisin sanoen niille oppilaille, joilla muutenkin on hankalampaa saavuttaa koulutuksen perusturvaa, tulisi edelleen yksi maksu lisää.

Tähän saakka koulutuksen perusturvaa on pyritty toteuttamaan siten, että kaikille peruskoulun oppilaille ja mahdollisuuksien mukaan lukion ja ammatillisten oppilaitosten oppilaille on järjestetty koulukuljetus, jotta he ovat voineet käydä kotoaan koulua. Valitettavasti säästöpäätösten vuoksi tätä etua on kavennettu ensin siten, että matkaetäisyys, kuljetusraja nostettiin 5 kilometristä 10 kilometriin ja myöhemmässä vaiheessa se tehtiin koulun ylläpitäjän tahdosta riippuvaiseksi. Tässä on käynyt, niin kuin usein on käynyt, että suurimmat koulujen ylläpitäjät ovat

luopuneet kokonaan kuljetusedun järjestämisestä. Tämä on äärimmäisen vakava isku sellaisille oppilaille, jotka pyrkivät hakemaan oppimisedellytyksiään vastaavaa koulutusta, mutta joilla on esteenä pitkä koulumatka. Sen vuoksi on vakavasti vedottava siihen, että oppilaiden kuljetus- ja majoitusetua ei supisteta, vaan että se pyritään edelleen säilyttämään.

Kysymyksessä on sangen pienet summat. Tähän mennessä valtio on säästänyt näillä toimenpiteillä satakunta miljoonaa markkaa, ja jo budjetin lähetekeskustelussa vertasin, että se on suurin piirtein saman verran kuin se lisäys, joka kauppa- ja teollisuusministeriön määrärahoissa on yksityisten yritysten tuotekehitysavustuksiin. Kyllä kai nuori ihminen ja nuori kansalainen on kaikkein ensimmäisenä saatava parhaan mahdollisen koulutuksen piiriin, ennen kuin materiaalia lähdetään tuotekehittelemään.

Arvoisa puhemies! Toinen kysymys on nykyisin koulujen moniarvoisuus. Nykyinen lukio- ja peruskoululainsäädäntö antaa mahdollisuuden muodostaa erilaisia kouluja. Tämä on sinänsä erittäin hyvä asia. Luonnollisesti tässä yhteydessä on huolehdittava siitä, että koulutuksen vertailtavuus ja tasapainoisuus säilyy siten, että jokainen tietää, mitä oppilas on oppinut, kun hän on koulun käynyt, ja voi näin ollen samalla tavalla suhtautua eri kouluista ja eri paikkakunnilta annettuihin todistuksiin.

Toisaalta meillä on valtava paine erilaisten koulujen muodostamiseen, ja nykyinen laki antaa siihen mahdollisuuden. Tällaisia kouluja, joista on puhuttu, ovat esimerkiksi vieraskieliset koulut. Nykyinen lainsäädäntö antaa mahdollisuuden muodostaa myös vieraalla kielellä opetusta antavia peruskouluja. Toivottavasti tätä menetelmää käytetään jatkossa eikä lähdetä erityiskoulujen perustamisen tielle, koska jos lähdetään erityiskouluihin, siitä on hyvin herkästi seurauksena, että niistä muodostuu elitistisiä kouluja, jolloin peruskoulutuksen perusturva ei toteudu siltä osin, että sen esteeksi muodostuvat taloudelliset seikat.

Arvoisa puhemies! Lopuksi kiinnittäisin huomiota nuorisotyöhön ja sen uudelleen organisointiin. Eduskunnassa on parhaillaan käsiteltävänä uusi nuorisotyölaki, jonka tavoitteet ovat huomattavasti laajemmat kuin vanhan nuorisotyölain. Sen tarkoituksena on edistää nuorten asuinoloja, elämisen oloja, luoda edellytyksiä nuorten elämiselle ja opiskelulle, sivistystyölle, kulttuurityölle ja kaikin tavoin edistää nuorten asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämä on kaikki erittäin positiivista, kun vielä ottaa huomioon, että siihen on tarkoitus käyttää erilaisia varoja eri ministeriöiden hallinnonaloilta ja myös Euroopan unionin varoja.

Ongelmaksi vain näyttää muodostuvan tämän työn organisointi. Nimittäin tässä hallituksen esityksessä esitetään, että tällaisia nuorison elinoloja ja elämisen mahdollisuuksia ja niiden kehittämistä koskevia tavoiteohjelmia laaditaan nykyisen aluekehityslain mukaisesti. Lakiesityksen 5 §:ssä viitataan suoraan alueiden kehittämisestä annettuun lakiin ja todetaan: "Tavoiteohjelman laadinnasta on voimassa, mitä alueiden kehittämisestä annetussa laissa ja sen nojalla on säädetty." Mutta sitten seuraakin yllättävä viimeinen lause, jossa todetaan: "Toimenpiteiden yhteensovittamisesta vastaavat alueellisesti lääninhallitukset."

Alueiden kehittämisestä annetun lain mukaan aluekehitysviranomaisena toimii maakunnan liitto, joka huolehtii yleisestä aluepoliittisesta suunnittelusta, aluekehittämisohjelmien valmistelusta, niiden toteuttamisen seurannasta sekä aluehallintoviranomaiselle kuuluvien aluekehitystoimenpiteiden yhteensovittamisesta. Nyt tämä erityislaki, nuorisolaki, yllättäen onkin täydellisesti ristiriidassa tämän lain kanssa, johonka nuorisotyölaki sinänsä viittaa, koska siinä annetaan alueellinen kehittämistehtävä lääninhallitukselle. Toisaalta aluekehityslain mukaan mm. lääninhallituksen toimenpiteet on aluekehitysviranomaisen eli maakunnan liiton johdolla sovitettava yhteen muiden toimenpiteiden kanssa.

Tästä ristiriidasta on, jos se näin pääsee menemään läpi, ilman muuta seurauksena se, että nuorisotyö jää meidän maassamme erityiseksi saarekkeeksi, joka ei nivelly muuhun alueelliseen kehittämistyöhön, koska sitä hoitaa eri viranomainen, joka sinänsä on yleislain perusteella alisteinen maakunnan liitolle. Tästä syystä onkin toivottavaa, että tässä voitaisiin neuvotella ja kehittää nuorisotyölakiesitystä eduskunnassa siten, että se olisi yhdenmukainen eduskunnassa viime vuonna tehdyn linjaratkaisun kanssa, jonka mukaan alueellisesta kehittämisestä vastaa aluekehitysviranomainen, jona toimii maakunnan liitto.

Arvoisa puhemies! Näillä huomautuksilla haluan sinänsä kannattaa valtiovarainvaliokunnan mietintöä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. A s t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Virrankoski arvosteli vahvasti vasemmistoa siitä, että me emme olisi ymmärtäneet peruskoulutuksen merkitystä. Aika hulvaton arvostelu sinänsä. Me olemme täällä neljän vuoden ajan olleet hyväksymättä juuri peruskoulutuksen leikkauksia, ja ed. Virrankoski on kuitenkin ne joka vuosi ja jämptilleen hyväksynyt. Mutta me tarjoamme ed. Virrankoskelle huomennakin mahdollisuuden jälleen kerran, siis mahdollisuuden, tukea peruskoulutusta, peruskoulua ja lukiota, kun me tulemme esittämään, että valtionosuuteen peruskouluopetuksen ja lukio-opetuksen käyttökustannuksiin lisättäisiin se raha, jota teidän hallituksenne esittää niiltä leikattavan. Huomenna on siis mielenkiintoista katsoa, miten ed. Virrankoski äänestää, oletteko peruskoulun tukemisen puolesta vai ette. Joka tapauksessa kyllähän se niin on, ed. Virrankoski, että onhan se aika ylvästä saada puolustaa peruskoulua edes sanoilla.

Ed. A l a r a n t a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ed. Virrankosken kanssa aivan samaa mieltä siitä, että on todella harmillista, ettei tässä budjetissa ollut määrärahaa peruskoulujen, lukioiden eikä myöskään kirjastojen perustamiskustannuksiin. Mutta yritän kuitenkin hieman puolustaa sekä valtiovarainvaliokuntaa että sen sivistys- ja tiedejaostoa tätä yhteistä harmitteluamme vastaan.

Kyllä kai kuitenkin ensimmäinen moite täytyy osoittaa hallitukseen, joka tässäkin asiassa on budjettiesitystä laatiessaan tehnyt näin. Ehkä se on ollut poliittinen ratkaisu, niin kuin täällä keskustelussa on todettu. Eräitä asioita on enemmän painotettu, mutta mm. tätä perustamiskustannusrahaa ei ole löytynyt.

Koulurakennusasia oli esillä tietääkseni hallituspuolueiden eduskuntaryhmien puheenjohtajien neuvotteluissa, jotka kuuluvat eduskunnan toimintatapojen mukaan myöskin näihin kuvioihin silloin, kun yritetään tehdä muutoksia. Siitäkään neuvottelusta ei villoja tämän enempää syntynyt. Kyllä me jaostossa, ainakin keskustan edustajat, olimme hyvin tietoisia tästä asiasta, että meidän mielestämme olisi pitänyt rahaa koulurakentamiseen löytyä.

Tulenkin lopuksi siihen ongelmaan, mikä näyttää syntyvän budjettikäsittelyssä eduskunnassa. Ed. Virrankoski muistaa niin kuin minäkin, kuinka pääministeri Aho ja valtiovarainministeri Viinanen vierailivat kaikissa hallituspuolueiden eduskuntaryhmien kokouksissa ja kävivät lukemassa meille ns. madonlukuja siitä, että budjettia ei saa paisuttaa eikä edes pääluokkien sisäisiä määrärahasiirtoja voida tehdä. Kaikki jaostot eivät ole olleet kilttejä joulun alla, mutta sivistys- ja tiedejaosto on ollut. Me olemme pysyneet meille annetussa häkissä, tehneet vain ponsia, eli me olemme laulaneet, mutta emme lentäneet.

Ed. T i u r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Virrankoski kadehtii ilmeisesti korkeakouluja siitä, että hän väittää niiden saaneen lisää rahaa. Se ei valitettavasti pidä paikkaansa, vaan korkeakoulut ovat saaneet tyytyä suurin piirtein siihen, mitä ovat saaneet aikaisemminkin. Nämä näennäiset lisäykset johtuvat budjetin muutoksista, joissa on mm. kiinteistömenot otettu mukaan korkeakouluihin, ja lisätalousarvioissa on esitetty koulutukseen lisää varoja nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi, ja se on nyt myöskin tämän vuoden budjetissa mukana korkeakoulujen rahassa. Ei siellä mitään lisäyksiä ole.

Kun valtiontaloutta on pakko saada kuntoon ja säästöjä on tehtävä, kyllä opetusministeriö on ilmeisesti yksi pääluokka, josta valitettavasti joitakin säästöjä on tehtävä. Siellä varmasti hyvällä tahdolla löytyy semmoisiakin säästöjä, jotka eivät vielä varsinaisesti kovin paljon romuta Suomen koulutussysteemiä. Esimerkiksi ammatillisen koulutuksen puolella varmasti on mahdollista säästää, niin kuin valtiovarainvaliokunta on todennut, tai ainakin tehostaa opetusta, kun harkitaan, kuinka monessa paikassa koulutusta annetaan jnp.

Minä en usko, että on edullista säästää nimenomaan korkeakouluista, koska silloin säästetään semmoista tietoa, joka on pitkän ajan kuluessa hankittu. Jos se hävitetään, ollaan todella huonossa asemassa.

Ed. T y k k y l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauspuheenvuorona ed. Virrankoskelle haluan todeta, että omassa puheenvuorossani käsittelin myöskin peruskoulun ja sen aseman turvaamista.

Totean tässä myöskin, että samassa yhteydessä käsittelin aluepolitiikkaa ja sen tasa-arvoisuutta liittyen koulutukselliseen tasa-arvoon. On valitettavaa, että ed. Virrankoski ei ole ollut mukana silloin, kun on käsitelty näitä säästölakeja, niin kuin tänään olen käyttänyt tämän puheenvuoron. Hän oli mukana silloin, kun tehtiin leikkauksia valtionosuuksien alennuksista 3 pro-

senttiin. Pitäisi seisoa sanojensa takana näissä asioissa silloin, kun on valiokunnassa, ja myöskin täällä istuntosalissa. Toivon, että huomenna ed. Virrankoski tekee päätökset niin, että peruskoulutuksen asema voitaisiin turvata, kun täällä on siitä ehdotukset.

Otan myöskin kantaa nuorisotyölakiin, joka oli aika outo asia sinänsä ottaa tässä esille. Tämä lakihan on käsittelyssä sivistysvaliokunnassa tällä hetkellä. Käsitykseni mukaan lääninhallituksilla on hyvä virkakoneisto lain toimeenpanemiseksi. Toivoisinkin, että nyt voitaisiin edetä, että saataisiin tämä laki sivistysvaliokunnasta pois ennen valtiopäivien päättymistä. Myöskin nuorisotyölaki voisi turvata osaltaan nuorisotoiminnan.

Ed. Virrankoski (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Luonnollisesti tämänkin vuoden talousarvioon on esitetty lukuisia määrärahalisäyksiä, sehän kuuluu opposition tehtäviin. Arvostelin sitä, että näissä puheenvuoroissa yleensä, mikä täällä on pidetty esimerkiksi tänä iltana, on puhuttu kaikesta muusta, mutta ei peruskouluista, ja siinä mielessä, koska se nyt on kuitenkin ihan ylivoimaisesti tärkein asia tässä tilanteessa, ilmaisin lievän pettymykseni.

Ed. Tiurille toteaisin, että kyllä opetusministeriön selvityksen mukaan siirrot ilman teknisiä siirtoja korkeakouluopetukseen ovat se 194 miljoonaa markkaa. Se ei varmasti ole sinne liikaa eikä varmasti tarpeeksikaan, mutta on jotenkin ikävää, että peruskoulujen ja lukioiden sekä yleissivistävän opetuksen osalta tämä supistaminen kuitenkin jatkuu, ja kyllä kai ne jossain mielessä ovat kytköksissä toisiinsa.

Ed. Renko: Arvoisa puhemies! Pyysin tämän vastauspuheenvuoroksi silloin, kun ed. Hacklin käytti ensimmäisen puheenvuoron alkuillasta. Kun tekniikka ei toiminyt, niin kerronpa nyt ajatukseni. Sopii hyvin tähän edellisten jatkeeksi.

Ed. Hacklin kantoi kovaa huolta peruskouluista ja koulupudokkaista jne. Haluaisin kyllä tähdentää nyt ministereille ihan vilpittömästi, että jo riittää säästäminen peruskouluista. Kun valtaa delegoidaan kunnille, niin omassa kotikaupungissani Oulussa teimme ed. Jaakonsaaren kanssa valtuustoaloitteen, joka meni läpi, että tehdään oikein yliopistollinen tutkimus koulupudokkaista meidän kotikunnassamme, mahtaakohan niitä olla täällä. Tulos on yllättävä. Nämä yliopistotutkimuksen tekijät eivät löydä tietoja. Koulupudokkaat on lakaistu maton alle. Ei löydy kortistoja kouluilta, ei tiedetä, missä perheissä ne ovat, ne ovat vain eronneet koulusta alle 16-vuotiaina. Ainut, mistä löytyi tietoja, oli työvoimatoimiston henkilö, isolapsisen perheen äiti, joka vapaaehtoisesti pöydällä piti omaa kirjaansa niistä työpaikkojen hakijoista, joilla ei ole peruskoulun päästökirjaa, mikä ei hänelle ollenkaan kuuluisi.

Meillä on tässä maassa opetushallitus, kehittämiskeskus. Kyllä opetusministeriön pitää valvoa, missä menee kansansivistyksen alaraja. Jos siihen ei löydy rahaa, niin eduskunnan on syytä puuttua rajusti tähän tilanteeseen. Ei riitä, että me pidämme huolen siitä tietotaidosta, joka korkeakouluissa ja tieteen puolella säilyy, mutta jos meille syntyy b-ihmisten pudokkaat vielä, niin tämä maa on muuta kuin sivistysmaa. Minä olen äärimmäisen huolissani tästä.

Toinen asia on, että kun koulumatkat vielä otetaan pois, niin eivät vanhemmat ole pätkääkään enää kiinnostuneita panemaan lapsiaan kouluun, kun kustannuksia tulee. Päinvastoin heitä käytetään ansioitten hankkimiseen perheelle. Se on toinen peruskysymys tämän äskeisen lisäksi.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia! Jos puhuja haluaa jatkaa, kehotan häntä siirtymään puhujakorokkeelle.

Puhuja (korokkeelta): Koska olen kolme tuntia, arvoisa puhemies, odottanut tätä, niin käytän tämän loppuun.

Koulurakentaminen on ollut täällä monta kertaa esillä ja hämmästyin, että eduskuntaryhmien neuvotteluista ei syntynyt tuloksia samaan aikaan, kun haetaan työllisyyskohteita maakunnissa. Minä toivon, että kun ensimmäinen lisäbudjetti annetaan kai aika lähiaikoina, toivottavasti se on vielä tämän eduskunnan aikana, mutta joka tapauksessa, opetusministeriöstä kyetään viemään läpi koulurakennushankkeita työllisyyskohteinakin. Työvoimaministeriön kantahan tässä tulkinnassa on ollut hyvin tiukka, että ne eivät ole pysyviä työpaikkoja. Mutta jos alueelle rakennetaan koulu, niin se tuo puoleksi vuodeksi, vuodeksi hyvin suurelle joukolle työpaikan. Se on näissä oloissa aika pysyvä työpaikka, eli ei se tulkinta voi olla teoreettinen, että noin vain, simsalabim, jotain uutta teollisuutta keksitään, jossa on pysyviä, elinikäisiksi oletettuja työpaikkoja. Tässä suhteessa koulurakentami-

nen minun mielestäni täytyy saada myös työvoimapiiritulkinnan piiriin ja siltä osin koulurakentamishankkeita liikkeelle.

Tässä kamalan tiuhassa rakennemuutoksessa, kun väki muuttaa keskuksiin ja kaupunkeihin maaseudulta, on aivan ymmärrettävää, että paineet myös tähän koulurakentamiseen ovat olemassa ja kasvamaan päin. Ei riitä, että vain lastentarhoja ja vanhustenkoteja rakennetaan, vaan pitää hoitaa herkin kasvuvaihe ja antaa puitteet koulutukselle, koska sieltä, jos mistä, on kaikista helpoin jättää ne koulupinnarit kokonaan pois, että on enemmän tilaa niille, jotka siellä koulussa jaksavat ja ymmärtävät olla.

Ed. Tiuri: Arvoisa puhemies! Valtion talousarvio tälle vuodelle on edelleen tiukka ja säästöjä on tarvittu, kun valtion tilanne on se, mikä on. Kun opetusministeriön pääluokka on niitä suuria pääluokkia, on pakko tietenkin sieltä löytää säästöjä, pienistä pääluokista niitä on hyvin vaikea samassa mitassa löytää.

Säästöt voidaan kuitenkin, jos halutaan, hoitaa sillä tavalla, etteivät ne aiheuta kovin suuria vaurioita koulutukseen. Korkeakoulujen kohdalla se tarkoittaa, että semmoiset toimet, jotka on hoidettu tehottomasti, saadaan tehokkaasti hoidetuiksi. Jos siitä mennään kovin paljon yli säästämisessä, joudutaan kyllä tilanteeseen, että se tietotaito, joka Suomessa on, uhkaa vähetä, ja silloin kaikkien käy huonosti, rahaa ei saada Suomeen enää senkään vertaa. Siitä syystä minusta on aivan oikein, että kun säästöjä on tehty, niin korkeakoulut on tänä vuonna jo jätetty sen ulkopuolelle ja korkeakoululaki, joka on ollut kumottuna pari vuotta, on tänä vuonna saatu pysymään voimassa.

Suomen tulevaisuus on kuitenkin ratkaisevasti tiedon ja osaamisen ja ennen kaikkea uuden tiedon ja uuden osaamisen varassa, ja siinä tiede ja tutkimus ovat avainasemassa. Eduskunta esitti viime vuoden talousarvion käsittelyn yhteydessä selvitettäväksi tiede- ja teknologiaministerin hyödyllisyyttä. Kun valiokunnan sivistys- ja tiedejaosto tämän vuoden talousarvion yhteydessä on kuullut eri tutkimuksen asiantuntijoita, on vahvistunut se käsitys, että koordinointia näillä alueilla tarvitaan. Ei voida ajatella, että innovaatiojärjestelmän jotkut osat toimivat kohtuullisen hyvin, toiset taas erinäisistä syistä uhkaavat toimia paljon huonommin. Tämä vaatii selvää koordinointia, ja parhaiten se saadaan aikaan niin, että tulevassa hallituksessa olisi tiede- ja teknologiaministeri, jonka vastuulla olisivat korkeakoulut, ammattikorkeakoulut, Suomen Akatemia, Tekes, valtion tutkimuslaitokset ja vastaavat. Tällöin myöskin voitaisiin todeta, että tämä on painoalue, jossa säästöihin ei ole syytä mennä, vaan päinvastoin resursseja on lisättävä, jotta pärjättäisiin tulevaisuudessa.

Nyt kun nämä asiat on jaettu hyvin monen ministerin kesken, niin raamitkin ovat eri kohdissa hyvin erilaisia. Esimerkiksi Tekes on saanut tarpeellisia lisävaroja sen perusteella, että kauppa- ja teollisuusministeriön raamissa on se voitu järjestää. Mutta esimerkiksi Suomen Akatemia, joka on yhtä tärkeä tutkimuksen rahoitusyksikkö, on joutunut kärsimään siitä, että se on opetusministeriön raameissa, joissa huomattavia säästöjä on pakko ollut löytää eri paikoista. Uskoisin, että tuleva hallitus eduskuntavaalien jälkeen hallitusneuvotteluissa miettii, miten tämäkin saataisiin järkevään järjestykseen. Se on kuitenkin avainkysymyksiä tulevaisuuden kannalta. (Ed. Astala: Missä ministeriössä hän sitten olisi?) — Se, missä ministeriössä tämä ministeri on, ei ole niin tärkeätä kuin se, että hän huolehtii niistä asioista, jotka äsken olivat esillä. Tämä alue ilmeisesti jakaantuu suurin piirtein puoliksi kauppa- ja teollisuusministeriön ja opetusministeriön alueen kesken tutkimuspuolella. Jos korkeakoulut lasketaan mukaan, niin sen painoalue on tietenkin enemmän opetusministeriön puolella.

Meillä on myöskin varaa tehostaa edelleen koulutusta. Korkeakoulujen kohdallakin on selvästi nähtävissä, että meillä on aivan liian pieniä tutkimusyksiköitä. Meillä esimerkiksi on yksinäisiä professoreita monilla aloilla monessa eri korkeakoulussa. Jos nämä olisivat yhdessä korkeakoulussa, niin ryhmä saisi paljon enemmän aikaan. Korkeakoulujen olisi välttämätöntä, niin kuin valtiovarainvaliokunta toteaakin, saada sellaista yhteistoimintaa ja yhteistyötä aikaan, että nämä pyrittäisiin keskittämään niin, että siihen korkeakouluun, missä se on ehkä parhaiten hoidettu, keskitettäisiin ko. alan tutkimusta ja opetusta ja toiseen korkeakouluun taas toisen alan. Muuten tässä vain haaskataan resursseja, kun nämä ryhmät jatkuvasti ovat pieniä ja erillään.

Tämä koskee erikoisesti myös ammatillista koulutusta, jossa valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostossa perehdyttiin metsäopetukseen ja asiantuntijan mukaan todettiin, että meillä on 27 koulutuspistettä metsäalalla ja kustannukset ovat noin kaksinkertaiset verrattuna siihen, että koulutuspisteitä olisi vain kohtuullinen määrä ja ne olisivat suurempia ja tehokkaampia.

Koulutus olisi vielä paremman laatuista, koska olisi pätevämpiä opettajia ja enemmän valinnan varaa.

Tämä ilmeisesti koskee monia muitakin ammattialoja. Metsäkoulutuksessa tämä on, samaten kuin maatalouskoulutuksessa, erityisen selvää, koska nämä alat ovat sellaisia, missä koulutettavien tarve on jatkuvasti vähentynyt. Nyt esimerkiksi metsäkoulutuksessa on paljon sellaista koulutusta, jota oikeastaan ei tarvita. Ei ole enää niitä työpaikkoja. Kyllä ammatillisessa koulutuksessa on vielä säästämisen ja tehostamisen varaa, että saadaan parempi koulutus aikaan vähemmällä rahalla tai ainakin päästään siihen, että saadaan parempi koulutus aikaan samalla rahalla, mikä minusta olisi hyvä asia.

Suomen Akatemian kohdalla ongelmana on se, että Suomen Akatemian tutkimusrahoista yhä suurempi osa on veikkausrahoja. Tutkimusprojektit ovat sellaisia, että ne ovat usein kolmen vuoden projekteja. Veikkausrahat sen sijaan voidaan myöntää vain vuodeksi kerrallaan. Tutkimushankkeiden rahoittaminen vuoden rahoista tulee hankalaksi, koska niitä voidaan rahoittaa virallisesti vain vuosi kerrallaan. Tutkijoiden kohdalla tilanne on hyvin hankala, koska useissa tapauksissa on tiedossa vain vuodeksi kerrallaan varoja.

Tässä on saatava parannus aikaan, ja sitä ei saada aikaan urheilun puolustajien esittämällä tavalla, eli että veikkausvaroista jaettaisiin 36,6 prosenttia urheiluun, niin kuin aikoinaan asetuksessa on määrätty. Silloin Suomen Akatemian ja taiteen määrärahoja jouduttaisiin karsimaan parisataa miljoonaa, jotta urheilu saisi tuon lisän. Aikoinaan prosenttiluvut määriteltiin sen aikaisen jakautuman perusteella. Siitä on kai toistakymmentä vuotta, kun tuo asetus on annettu. Silloin esimerkiksi Suomen Akatemian tutkimusrahoituksesta suurin osa oli normaaleja verovaroja ja vain pieni osa, joka oli tarkoitettu erilaisiin apurahoihin ja vastaaviin, oli veikkausrahoja. Samoin taiteen puolella huomattavasti pienempi osa oli veikkausrahoja. Veikkauksen tuotot ovat jatkuvasti kasvaneet, ja tänä vuonna ne ovat jo 1,6 miljardia markkaa, eli muutamassa vuodessa on päästy 1 miljardista 1,6 miljardiin. On tietenkin valtiovarainministeriön kannalta ymmärrettävää, että jollekin alueelle ei silloin ole lisättävissä varoja vastaavalla tavalla, kun monilta muilta olennaisilta ja tärkeiltä aloilta joudutaan säästämään. Nyt on menty siihen, että veikkausrahoista yhä suurempi osa on pantu enemmän tai vähemmän lakisääteisiin menoihin, jotka pitäisi rahoittaa normaalilla budjettirahoituksella. (Ed. Astala: Ed. Tiuri on kannattanut sitä asiaa!)

Asia voitaisiin ehkä parhaiten hoitaa muodollisesti kuntoon sillä tavalla, että Veikkauksen verotusta tai vastaavaa hieman korotettaisiin. Voitaisiin määritellä esimerkiksi Veikkaus Oy:lle jonkinlainen lisenssimaksu siitä, että sillä on yksinoikeus tällaiseen toimintaan Suomessa. Myös Euroopan unionin periaatteiden mukaan veikkausrahoja ei voida käyttää budjetin yleiskatteeksi. Silloin se olisi markkinatalouden mukaista toimintaa, jossa pitäisi olla kilpailua, erilaisia yksityisiä yrityksiä mukana. Jos tämä pidetään valtion monopolina, niin kuin on järkevää, silloin meillä täytyy olla myös tulot jaettavissa määrättyihin yleishyödyllisiin tarkoituksiin.

Yksinkertaisimmin siihen päästään sillä, että väliaikaisesti esimerkiksi Veikkauksen verotusta nostetaan tai määrätään lisenssimaksu. Tämän tyyppisellä ratkaisulla saataisiin loppumaan tuo jatkuva valitusvirsi siitä, että urheilu ei saa omaa osuuttaan, koska ei tiede ja taidekaan ole saanut omaa osuuttaan, kun on jouduttu turvautumaan veikkausvaroihin, jotka ovat määrätyllä tavalla sidottuja niin, että niitä ei voida käyttää niin kuin pitäisi tutkimusvaroja käyttää.

Kaiken kaikkiaan on selvää, että tieteeseen, teknologiaan, tutkimukseen, tuotekehitykseen kannattaa varoja panna. Näin on tehty jo 80-luvun alusta alkaen Suomessa, ei kovin paljon aluksi, mutta jonkin verran jatkuvasti lisää. Tulokset ovat tällä hetkellä jo hyvin näkyvissä. Meillä on huipputekniikan teollisuus kasvanut aivan hurjasti viime vuosina. Se ei ole pelkästään Nokian varassa, vaan meillä on jo monta keskisuurta ja pientä yritystä, jotka ovat jatkuvasti pystyneet kasvamaan. Se johtuu siitä, että aikoinaan on ymmärretty sijoittaa korkeakouluihin, tutkimukseen, Suomen Akatemiaan, Tekesiin ja tuotekehitykseen.

Tähän on nyt järkevällä tavalla edelleen investoitava lisää, ja sitä varten tarvitaan myös koordinointi niin, että innovaatiojärjestelmä ei ala ontua, kuten viime vuosina on uhannut tapahtua. Siitä syystä toivon, että tiede- ja teknologiaministeri Suomeen saadaan vähitellen, kuten on muissakin maissa.

Ed. U k k o l a : Arvoisa puhemies! Puutun lyhyesti pariin asiaan opetusministeriön pääluokan kohdalla. Muistaakseni eilen valtiovarainministeri Iiro Viinanen kehui kuntia siitä, että ne ovat onnistuneet lamasta huolimatta pitämään peruspalvelunsa toimivina ja kunnossa. Näinhän

on tapahtunut. Kaikki se tieto, mikä esimerkiksi kuntavaliokuntaan, hallintovaliokuntaan, on kunnista saatu, osoittaa sitä, että suuri osa kunnista on näin onnistunut tekemään siitä huolimatta, että esimerkiksi opetusministeriönkin pääluokan menoja on supistettu ja koulut ja opetus ovat joutuneet ahtaalle. Mutta kun on pakko ollut uusia menettelytapoja, niin siinä on onnistuttu. Tämä on tietenkin ihan hyvä asia ja kunnille kunniaksi. On toki sellaisia kuntia, joissa palvelut ovat rapautuneet sen vuoksi, ettei ole tajuttu, mistä on kysymys.

Sen sijaan valtionhallinnossa rakenneuudistusta ei ole vielä edes aloitettu. Se tarkoittaa sitä, että eri ministeriöiden yhteydessä on ns. tutkimus- ja kehittämiskeskuksia eli entisiä keskushallituksia. Opetusministeriön hallinnonalallahan toimii ei vielä tutkimus- ja kehittämiskeskus, vaan opetushallitus, jonka tehtävät ovat käsittääkseni päätösvallan delegoimisen ja kouluuudistusten vuoksi ratkaisevasti supistuneet.

Kysymys on siitä, onko meidän välttämättä valtionhallinnossa pidettävä yllä turhia organisaatioita, jotka keksivät itselleen tehtäviä. Opetushallituksen, joka nyt on toiminnallisesti vielä olemassa, välttämättömiä tehtäviä voitaisiin aivan hyvin siirtää opetusministeriön yhteyteen ja tarpeellinen opetusalan tutkimustyö jättää selkeästi yliopistojen tehtäväksi.

Yliopistoissa peruskoulun ja yleensä opettajiksi valmistuvat tekevät gradujaan ja tarvitsevat tutkimusaiheita. Aivan hyvin näitä tutkimusaiheita voitaisiin delegoida sinne. Minusta ei ole mitään mieltä siinä, että tuleva Suomen kansankynttilä tutkii tärkeimmässä tieteellisessä työssään, gradussaan, Kyproksen kouluoloja. Ehkä silläkin on jonkinlaista merkitystä, mutta varmasti olisi Suomen koululaitoksen ja opetusalan kannalta tähdellisempääkin tutkimista.

Tällä puheenvuorolla halusin perustella sitä, että olen tehnyt talousarvioaloitteen, jossa esitän opetusministeriön selvitettäväksi nopeasti opetushallituksen lakkauttamista ja tehtävien siirtämistä opetusministeriöön sekä tarpeellisen opetusalaa laajasti koskevan tutkimuksen siirtämistä yliopistoille.

Mielestäni valtionhallinnossa tarvitaan todella rakennemuutosta. Turhia organisaatioita, jotka on hyvinä aikoina luotu, ei Suomi enää tarvitse. Täytyy muistaa, että meidän valtionhallintomme keskusorganisaatio on siitä niin omituinen, että sehän on syntynyt sekä tsaarin aikana että Ruotsin aikana. Siksi näitä päällekkäisiä organisaatioita on.

Toinen asia, mihin olisin puuttunut, on hyvin usein täällä keskustelussa esillä ollut kysymys siitä, että aluepoliittisesti on rakennettu Suomeen liian tiheä korkeakouluverkosto. Oli mielestäni uskomatonta, että kulttuuriruhtinas lähtiessään ilmoitti, että aluekorkeakoulut on perustettu keskustan edistämiseksi, keskustan jalansijan saamiseksi kaupunkeihin. Minä toivon, että joku tämän tiedon peruu, koska minusta tämä oli järkyttävä lausunto. Jos näin on, minä olen todella kaikkien aluekorkeakoulujen puolesta pahoillani. Hyvin monessa keskustelussa täällä on tullut esille se, että meillä on liikaa korkeakouluja. Voi olla, että niitä ehkä on muutama, pari kolme korkeakoulua sellaista, jotka olisi voitu yhdistää vieressä sijaitsevan kaupungin yhteyteen, mutta kun ne on perustettu, kyllä niille täytyy taata myös toimintaedellytykset. Sen sijaan on aivan luonnollista ja järkevää, että yliopistot ryhtyvät vihdoinkin ottamaan tosissaan sen, että niiden on ryhdyttävä tekemään yhteistyötä. Olisi erinomainen asia, että yliopistomaailma, tiedemaailma, pystyisi keskuudessaan päättämään siitä, mihin kukin yliopisto keskittyy, mikä on sen painopistealue, ja tällä tavalla jokaiselle, myös alueyliopistolle saadaan oma selkeä profiilinsa.

Esimerkiksi tiedän sangen hyvin, että Oulun ja Lapin yliopistot pystyisivät tekemään paljon parempaa yhteistyötä, jos vain olisi siihen halukkuutta, tai sanotaanko nyt näin, jos siihen olisi ollut halukkuutta. Mutta valitettavasti ainakin pari kolme vuotta sitten yhteistyö Rovaniemen ja Oulun yliopistojen välillä oli kehnoa. Se ei johtunut mistään muusta kuin kahden rehtorin henkilökemioitten yhteensopimattomuudesta.

Se, mikä on minusta ollut huolestuttavaa, on yleinen ilmapiiri aluekorkeakouluja vastaan. Viime päivinähän olemme saaneet julkisuudessa lukea, miten professori Olli Jänne ja hänen veljensä Juhani Jänne erosivat Suomen Akatemian tieteellisistä toimikunnista. Julkisuudessa olevien tietojen perusteella he ilmoittivat eronsa syyksi, että akatemian toimikuntien nimityksissä on asetettu tiedepolitiikan sijasta selvästi etusijalle puoluesidonnaisuus sekä alue- ja tasa-arvopolitiikka.

Jos on pakko ottaa kantaa, mikä näistä kahdesta, kolmesta kriteeristä on pantava päällimmäiseksi, niin totta kai se on tiedepolitiikkaa ja se, että akatemiaan valitut ihmiset ovat tieteellisesti pätevimpiä tässä maassa. Mutta sitä ei voi tietenkään hyväksyä, että jos aluekorkeakouluissa on tieteellisesti päteviä edustajia, heitä ei saisi

Suomen Akatemiaan valita. Tällainen kuva ainakin minulle on tällä hetkellä tullut. Kun kävin tätä opetusministeriön hyväksymää listaa läpi, en tietenkään kaikkia tunne, niin ainakin ne aluekorkeakoulujen edustajat, jotka selvästi tunnen, ovat taatusti tämän maan parhaimmistoa. Minusta olisi erinomainen asia, että tämä myös julkisesti opetusministereiden taholta tunnustettaisiin.

Missä määrin pitää ottaa alue- ja tasa-arvopolitiikka tällaisten nimitysten perustaksi? Mielestäni se on yksi valinnan kriteeri. Jos on kaksi pätevää ehdokasta ja on tietynlainen ylipainotteisuus esimerkiksi Helsingin yliopiston edustajista näihin elimiin, tieteellisiin toimikuntiin, mielestäni silloin ei ole mitään moitittavaa siinä, että otetaan huomioon alueellinen tasapuolisuus, eikä myöskään mitään moitittavaa ole siinä, että otetaan tasa-arvo huomioon.

Olisin tiedustellut, kun molemmat opetusministerit ovat nyt täällä, mikä on totuus tässä nimityksessä. Millä perusteilla ja kriteereillä Akatemian toimikuntiin on jäsenet nimetty? On tietenkin paha asia, jos puoluepolitiikka alkaa näytellä roolia tällaisissa nimitysasioissa. Näinhän ei, totta vieköön, saa olla.

Halusin tämän ottaa esille, koska eduskunnassa on hyvin useassa keskustelussa tuotu esille se, että opetusministeriön toiminnassa paistaa puoluepoliittisuus ja että nimenomaan ministeri Isohookana-Asunmaan toiminnassa näkyy kotiinpäin vetäminen. Minä en tähän haluaisi uskoa. Siksi toivonkin, että ministerit ottaisivat tähän asiaan kantaa.

Toinen asia, mikä tähän liittyy, on se, että kun on kansanedustajana joutunut korkeakouluihmisten ja tiedepoliitikkojen kanssa jonkin verran tekemisiin ja seuraamaan sen alan taistelua supistuvista määrärahoista, niin ilmeisesti siellä on kateus vieläkin verisempää kuin politiikassa. Ilmeisesti se on yhteisö, joka on henkilösuhteiltaan aivan sairas.

Ed. Nikula: Arvoisa puhemies! Olisin aluksi lyhyesti ed. Ukkolan puheenvuorosta todennut, että hänen aloitteensa opetushallituksen lakkauttamisen selvittämisestä on sellainen, että tulen sen puolesta äänestämään. Tulen sitä jopa esittämään äänestykseen, jos ed. Ukkola on poissa ja itse olen pystynyt tänne saapumaan, en niin, että olisin yhtään varma, että se on viisas ajatus, mutta minusta se on hyvä selvittää. On totta, että opetushallitus, vanha kouluhallitus, käytti voimansa ja resurssinsa peruskoulun läpiajamiseen. Voidaan sanoa, että nyt sillä ei ole ehkä sellaista tehtävää. Minusta pahinta, mitä yhteiskunnassa voi tapahtua, on, että perusopetus jotenkin jämähtää. Kuvitellaan, että kun meillä on peruskoulu, niin kaikki on hyvin. Kyllä koululaitos tarvitsee koko ajan haasteita. Sen vuoksi on ehkä hyvä, että meillä on kunnollinen keskusvirasto, ihan perinteinen, joka pystyy haasteet vastaanottamaan. Mutta niin kuin sanoin, aina kannattaa tällaisia asioita selvittää mahdollisimman ennakkoluulottomasti. (Ed. Laine: Ed. Ukkolahan haluaa lopettaa kaikki virastot ja laitokset!) — Tämä pitää paikkansa, sen vuoksi hyvin tarkkaan valitsen, mitä hänen lakkauttamisesityksistään kannatan.

Ed. Ukkola puhui tieteellisistä toimikunnista. Annan suuren arvon, että molemmat opetusministerit ovat paikalla ja voivat omalta osaltaan tähän puuttua. Mutta näiden kahden professorin erosta voisin todeta, että vaikka ed. Ukkola on korkean ammattitaidon omaava toimittaja, hän ei ole ehkä lukenut STT:n printtiä tältä päivältä. Toinen näistä professoreista ainakin erosi sen vuoksi, että hän ei päässyt puheenjohtajaksi toimikuntaan. En pidä tällaista eroperustetta kovin arvokkaana. Nämä toimikunnat ovat hyvin ongelmallisia, varsinkin tieteelliset toimikunnat. Yleensä tiedemiehillä — professori Pulliainen saapui paikalle, hän ehkä voi vahvistaa tämän — on sellainen käsitys, että kun edustaa tieteen alansa huippua, niin sitten osaa kaikki asiat. Meillähän oli suomalaisessa yhteiskunnassa sellainen käsitys vanhastaan. 20—30-luvulla hallitukset muodostettiin Helsingin yliopiston opettajien kahvilassa, jossa muuten siihen aikaan ei ollut edes naistenhuonetta, naisista puhumattakaan. Eivätkä ne professorihallitukset loppujen lopuksi niin häävejä olleet, jos totta puhutaan.

Arvoisa puhemies! Minullakin on kaksi asiaa niin kuin ed. Ukkolalla. Toinen asia on se, että kun eduskunnassa ei saa puhua kuin suomea tai ruotsia, ja olen tehnyt aloitteen traverssi Adlerfeldtista, niin tunnen tarvetta selostaa, mistä on kysymys. Tämä on Suomenlinnassa sijaitseva linnoitusrakennus, jonka restauroinnista on kysymys. Adlerfeldt on erisnimi, sotapäällikön nimi käsittääkseni.

Suomenlinna on yksi Euroopan, ehkä maailman ainutlaatuisimpia rakennusmonumentteja. Sillä on syvä historia Suomessa. Se kertoo meidän asemastamme tavallaan lännen ja idän välissä, ja se on rakennustaiteellisesti hyvin huomattava ja monipuolinen. Se on Unescon yksi kansallisen kulttuuriperinnön kohteista. Se ei saa

rapistua, se on aivan selvä. Maailman silmissä Suomi ei voi päästää sitä rappiolle. Suomenlinnan hoitokunnalta saamieni tietojen mukaan traverssi olisi nyt ensi sijassa kunnostuskypsä. Siitä on valmiit suunnitelmat. Sille on käyttötarkoitus. Se palvelee turismia, ja se on yksi kaikkein arvokkaimmista rakennuksista. Traverssi on pitkänomainen suorakaiteen muotoinen linnoitusrakennus, joka ei liity mihinkään vallihautoihin tai muihin ja se sijaitsee Suomenlinnassa Kustaanmiekan poukamassa, johon moottoriveneet Helsingistä tulevat. Se voisi siellä ottaa vastaan turistit, tarjota virvokkeita ja ainutlaatuisen rakennustaiteellisen näkymän.

Tämän vuoksi, arvoisa puhemies, tulen yksityiskohtaisessa käsittelyssä talousarvioaloitteeni, jolla on kannattajia myös vasemmistoliitossa ja sosialidemokraateissa, mukaisesti ehdottamaan tälle määrärahaa. Jos niin onnettomasti kävisi, että tämä ei tulisi tässä yhteydessä hyväksytyksi, niin on hyvä, että ministerit voivat kuitenkin viedä terveiset ministeriöön, että ensi kerralla sitten.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan vain ilmoittaa ed. Nikulalle, että kyllä minä luin päätteeltä kyseisen STT:n uutisen, mutta en viitsinyt tuoda tätä perustelua kuitenkaan puheessani esille, joten oli hyvä, että ed. Nikula toi.

Ministeri I s o h o o k a n a - A s u n m a a: Arvoisa rouva puhemies! On ilahduttavaa, että eduskunta käy sivistyskysymyksistä näinkin laajaa ja varsin monipuolista keskustelua, kuin tänä iltana on käyty. Tarkoitukseni on ainoastaan muutamaan kohtaan puuttua.

Ensinnäkin edustajat Gustafsson ja Astala ottivat esille Nuorisokirjallisuuden Instituutin. Olen aivan samaa mieltä ed. Gustafssonin kanssa, että tämä instituutti tekee merkittävää kulttuurityötä. Opetusministeriön kanta on, että instituutin asema täytyy jollakin pysyvällä tavalla nopeasti ratkaista. Tätä varten asetimme työryhmän, koska saattaa olla niin, että yhteistyö yliopiston kanssa, koska tällä instituutilla on aika paljon tieteellistä toimintaa, saattaisi johonkin positiiviseen lopputulokseen johtaa.

Opetusministeriö on viime aikoina pyrkinyt erilleen tällaisista pienistä instituuteista, koska ne tulevat kaikkinensa aika kalliiksi varsinkin silloin, jos rahoituslähteitä ei ole muita kuin valtio. Meillähän on aika monia kulttuuri-instituutteja, joitten rahoitukseen osallistuvat valtion ohella liike-elämä, teollisuussäätiöt jne., joten rahoitus on silloin vakaammalla pohjalla. Minä uskon, että tämä työryhmä tekee nopeasti työnsä, ja sen jälkeen on ainakin yksi tie selvitetty. Toisia teitä toivon mukaan tarvittaessa löytyy.

Kun täällä myös otettiin aika monia pieniä yksittäisiä asioita esille, miksi rahaa ei tule Turun kulttuurikeskukselle, Nykytaiteen museolle tai Lenin-museolle, Työväen keskusmuseolle jne., voi todeta sen, että yksinkertaisesti siitä syystä, että rahaa on niukasti olemassa oleviin tarpeisiin nähden. Kulttuurin kentällä tarpeet ovat moninkertaiset siihen verrattuna, mitä olemme voineet sinne näinä vuosina saada.

Museopuolella täytyy todeta, että leikkaukset koskevat kaikkia museoita eikä ainoastaan nyt esille nostettuja museoita. Esille nostettujen museoiden ongelma on vähän sama kuin Nuorisokirjallisuuden Instituutin, että niiden päärahoittaja on valtio. Meillähän on monia museoita, esimerkiksi Serlachiuksen taidemuseo, jossa käy huomattavasti enemmän väkeä kuin esimerkiksi Lenin-museossa, joka ylläpitää suomalaista kulta-ajan taidetta, samoin Nelimarkka-museo, joka myös on suomalaisen taiteen museo, jossa käy aika paljon väkeä vuosittain. Näiden rahoitus turvataan sillä tavalla, että valtion ja kunnan ohella on myös muuta, yksityistä rahoitusta. Toivoisi kovasti, että Työväen keskusmuseo ja Lenin-museokin löytäisivät yhteistyökumppaneita. Silloin näiden museoiden tulevaisuus varmasti olisi vakaammalla pohjalla kuin mitä se silloin on, kun yksistään, liki sataprosenttisesti, valtion rahoitukseen nojaa. Silloin käy niin kuin muillekin valtion kohteille, että joudutaan elämään aika tiukan talouden aikaa.

Taidehankinnoista minä tahdon todeta sen, että meillähän viime vuonna oli poikkeuksellisen paljon taidehankintoihin rahaa, siis verrattuna aikaisempiin vuosiin. Tavallaan viime vuoden raha oli ylimääräinen raha, joka suunnattiin tiettyjen tarpeiden vuoksi. Nyt olemme tänä vuonna siinä tilanteessa, että tämä raha on vuotuinen ns. normaalin suuruinen rahoitus. Kun on tiedossa, että Nykytaiteen museolla on tiettyjä hankintoja, niin veikkausvoittovaroistahan, taiteen säästövaroista, olemme voineet irrottaa ja voimme varmasti irrottaa tänäkin vuonna niin, että välttämättömimmät hankinnat on mahdollista sinne tämänkin vuoden aikana tehdä.

Oli mielenkiintoista, kun ed. T. Roos, joka ei nyt ole paikalla, kertoi Keppi-projektista. Mehän opetusministeriössä halusimme vastata eduskunnalle kulttuurin suurprojektiin, että

täältä tulee Keppi. Toivotaan, että Keppi-projekti onnistuu niin, että me kaikki voimme olla itsenäisyyden juhlavuonna 97 iloisia siitä, että kulttuurin kentällä on paljon pieniä puroja, jotka vain vahvistuvat ja vahvistuvat.

Ed. Timo Roosin puheenvuorosta haluaisin vielä todeta sen, että hän liki ainoana opposition edustajana käsitteli minun mielestäni rehellisesti näitä asioita ja totesi, että on näistä säästöistä jotain hyvääkin saatu aikaan. Yksi hyvä on se, että me olemme aika paljon tehostaneet toimintaamme sekä koululaitosten puolella että kulttuurilaitosten puolella. Minusta on kyllä positiivinen asia pelkästään se, että olemme voineet samanaikaisesti, kun olemme säästäneet, useilla kymmenillä tuhansilla lisätä koulutuspaikkoja.

Samanaikaisesti kun kirjastojen rahoitus on ollut aika tiukilla, vuotuiset kirjastojen käyttäjämäärät ovat huimasti kasvaneet ja niin kasvoivat myös viime vuonna. Tämä kertoo kyllä siitä, että venymiskykyä on, mutta uskon, että se on aika äärimmilleen nyt kyllä viritetty, siellä ei kovin paljon löysää enää ole. Niin kuin useaan otteeseen olen todennut, mittavia säästöjä ei varmasti enää opetusministeriön puolelta löydy, vaikka ed. Tiuri viittasi, että opetusministeriöstä vieläkin voitaisiin karsia tulevaisuudessa.

Arvoisa puhemies! Haluaisin puuttua ihan muutamaan koulukysymykseen, vaikka tiedän, että ministeri Heinonen käyttää puheenvuoron ja keskittyy niihin.

Kun täällä otettiin esille koulukuljetusasia, joka liittyy opintotukeen, niin tulkoon siitä mainituksi, että hallitus ei ole onnistunut löytämään tähän mennessä mitään muuta vaihtoehtoa kuin opintotuen vaihtoehdon koulukuljetusten avun turvaamiseksi tulevaisuudessa. Nykyinen käytäntö ja lainsäädäntö ei ole mielestäni hyvä sen takia, että kunnilla on mahdollisuus ilmoittaa, että he eivät koulukyyditystä toteuta, ja silloin oppilailta jää valtionapu saamatta. Näin on tapahtunut hyvin monissa kunnissa, ja tällä tavalla koulutuksellinen eriarvoisuus lisääntyy. Siitä syystä itse ainakin olen pitänyt tärkeänä, että mahdollisimman nopeasti löydettäisiin sellainen järjestelmä, joka lisäisi oppilaiden välistä koulutuksellista tasa-arvoisuutta ja joka antaisi tukea nimenomaan niille, joilla näitä kuluja ja esteitä on.

Peruskoulun tulevaisuus on varmasti yksi aiheellinen huolen aihe, niin kuin täällä on todettukin. Aivan erityisesti se tulee tarkastelun kohteeksi tänä vuonna ja ensi vuonna viimeistään, kun eduskunnan määräämänä valtionosuuslainsäädäntöä tarkistetaan uudelleen. Minusta ei ole yhdentekevää se, minkälaiset yksikköhintojen ja valtionosuuden määräytymisperusteet opetusministeriön puolella valtionosuudelle tulevaisuudessa tulevat olemaan. Nämä valtionosuuden perusteet ja yksikköhintojen laskentaperusteet on tällä hetkellä laskettu sillä tavalla, että ne juuri tuovat peruskouluoppilaille tasa-arvoisuutta ja tasaavat niitä kouluesteitä, joita aiheutuu mm. siitä, kun asuu haja-asutusalueella ja etäällä koulupaikasta, on väkimäärältään pieni paikkakunta, missä asuu, jne.

Seuraavan eduskunnan yksi tärkeimpiä asioita onkin löytää oikeudenmukaiset perusteet opetusministeriön hallinnonalan sisällä peruskoulun ja lukion, ammatillisen perusopetuksen rahoitukselle. Meillähän jättää nyt työryhmä entisen kansliapäällikkö Nummisen johdolla esityksensä koululainsäädännön kodifioimiseksi ihan lähiaikoina. Näyttää siltä, että esitys tulee olemaan hyvin radikaali, että me olisimme siirtymässä tulevaisuudessa koulumuotoisesta lainsäädännöstä ilmiölainsäädäntöön. Ehdotus tulee olemaan sen verran radikaali, että itse ainakin ehdottaisin jo alkumetreillä, että koululainsäädännön käytännön lakityötä varten asetettaisiin parlamentaarinen toimikunta tai elin työtä tekemään.

Minun käsitykseni mukaan suomalaisen peruskoululainsäädännön tulee olla aina sellainen, että se nauttii laajaa yksimielisyyttä. Kun menneitä vuosia tarkastelee, on ilahduttavaa se, että peruskoululainsäädäntö on tähän saakka voitu eduskunnassa säätää vaikeistakin paineista huolimatta sillä tavalla, että laaja poliittinen yksimielisyys lainsäädännölle on tässä salissa toteutettu. Tätä varten pitäisin tärkeänä, että nytkin työ tullaan tekemään, ei kapeana selvitysmies- tai asiantuntijatyöryhmänä, vaan hyvin laajana parlamentaarisena kokoonpanona.

Ed. Ukkola kysyi vähän budjetin ulkopuolelle liittyviä kysymyksiä. Kun hän mainitsi minutkin nimeltä ja esitti mielestäni kohtuutonta vihjailua tännepäin, katson aiheelliseksi vastata omalta osaltani, millä perusteilla toimikuntien jäsenet on nimetty. Sekä tieteellisten että taidetoimikuntien jäsenet nimettiin ensinnäkin oman käsitykseni mukaan siten, että toteutettiin pilkulleen voimassa olevaa lainsäädäntöä, kysyttiin ja tiedusteltiin laajasti eri järjestöiltä ehdotuksia ja valtioneuvostolle valmisteltiin esitykset, joissa laajinta mahdollista kannatusta nauttivat jäsenet, asiantuntijaehdotuksen tehneet, tulivat pääsääntöisesti nimetyiksi.

Mitä tulee tieteellisiin toimikuntiin, sikäli kuin yhtään tunnen historiaa ja menneisyyttä, tällä kertaa tapahtui siinä mielessä aikaisempaan verrattuna täysin poikkeava kannanotto, että nyt vain yliopistojen ja tiedeyhteisöjen ehdotukset noteerattiin. Sen takia on aika erikoista, että on nostettu keskustelu muka jostakin poliittisesta toiminnasta ja syytetty siinä valtioneuvostoa. Jos joitakin henkilöitä voidaan nimetä, nimeltä mainiten jonkin poliittisen ryhmän kannattajiksi, päätöksen siitä on kyllä tehnyt ensisijaisesti yliopisto, joka näitä henkilöitä on ehdottanut. Minkä takia siellä ei sitten ole ollut sitä ja tätä ja tuota ehdokasta yliopistojen listoilla, johtuu varmasti monesta syystä. Ensinnäkin siitä, että yliopistot katsovat myöskin ainekohtaisesti ja tieteenalakohtaisesti, mutta eivät kaikki professorit — sen tiedän, kun itsekin yliopistoyhteisössä olen — eivätkä apulaisprofessorit halua tällaisiin tiedetoimikuntiin jäseneksi. Tällä tavalla jo aikamoinen joukko yliopiston opettajia jää automaattisesti ulkopuolelle. Haluan todeta sen, että tieteellisiin sen paremmin kuin taidetoimikuntiinkaan ei voi nimetä henkilöä, joka ei ole antanut henkilökohtaista suostumusta, vaikka kuka häntä esittäisi ja pyytäisi.

Yksi ongelma meillä ministeri Heinosen kanssa oli, kun esityksiä tehtiin. Se oli tasa-arvoongelma. Erääseenkin toimikuntaan oli yliopistoista ja tiedeyhteisöistä tullut yhteensä vain yksi naisehdokas, ja kuitenkin meillä on täällä eduskunnassa parhaillaan tasa-arvolaki, joka edellyttää, että yleensä valtionhallinnon ja valtion nimeämiin elimiin tulisi nimetä naisia enemmän kuin yksi. Tässä kohtaa, niin ymmärrän ja ministeri Heinonen varmasti tarkentaa, tehtiin poikkeus, kun jouduttiin hakemaan suostumusten ja lisäehdotusten saamisen jälkeen toinen taikka kolmas nainen.

Katson, että itse olen toiminut tässä täysin, kuten totesin, lakien, asetusten ja myöskin lain hengen mukaisesti, enkä itse ainakaan harteilleni ota ainuttakaan tämän kaltaista vihjailua, jonka ed. Ukkola äsken täällä esitti.

Sitten vielä, arvoisa puhemies, aivan lyhyesti ed. Nikulalle Suomenlinnan restauroinnista ja sen ylläpidosta. Tämähän on ikuinen projekti, niin kuin varmasti hyvin tiedätte. Joka vuosi budjetissa on jokin summa ja edetään hiljalleen. Nyt me olemme pyrkineet, kun emme ole onnistuneet saamaan taloudellisista syistä budjettiin enempää rahoitusta kuin sinne tarvittaisiin, löytämään myöskin muita ratkaisuja, mm. työllisyysrahoja. Mutta täällä Helsingin kaupungissa ei ole sama työllisyystilanne kuin muualla. Täällä ei ole saatavissa niin helposti sen alan työllistettäviä, eli sekään tie ei ole kovin helppo ollut. Mutta voin vakuuttaa teille, ed. Nikula, että Suomenlinna on minun sydäntäni lähellä ja rahan haku on koko ajan meillä meneillään. Meillä on myöskin, näyttää siltä, jonkinlainen mahdollisuus ehkä saada tähän EU-rahoitustakin, koska siellä kulttuurihistorialliset rakennukset ovat yksi rahoitettava kohde.

Opetusministeri H e i n o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Yhdyn mielelläni siihen iloon, jonka kulttuuriministeri ilmaisi siitä, että täällä on käyty niin laajaa ja monipuolista keskustelua opetusministeriön hallinnonalalta ja pääluokasta 29. Samoin koen voivani yhtyä niihin näkemyksiin, jotka valiokunta mietinnössään on nostanut esiin, sekä ne kirjaukset ja ponsiesitykset, joita siinä on. Valiokunta on mielestäni hyvin paikallistanut ne kipupisteet, mitä opetusministeriön pääluokkaan sisältyy.

Haluaisin myös tässä kommentoida muutamia asioita, joita keskustelun yhteydessä on tullut esiin.

Ensiksi se pääasia, jonka ed. Hacklin puheenvuorossaan toi esille siitä, kun hän lainasi minun sanomaani tilaisuudesta, jossa eilen olimme yhdessä Jyväskylässä puhumassa koulutuksen perusturvasta, että näillä leikkauksilla, mitä on jouduttu tekemään, on koulutuksen kannalta negatiivinen vaikutus. On mielestäni aivan selvää, että näin on, ja on valitettavaa, että näin joudutaan tekemään.

Toisaalta näen, että opetustoimen ja nuorten kannalta on myös hyvin olennaista, että valtionvelka, pääluokka 36, joka näillä näkymin ensi vuonna ylittää suuruudeltaan opetusministeriön pääluokan, saadaan sen kaltaiseen hallintaan, että jatkossa, 90-luvun loppupuolellakin, kyetään takaamaan opetuksen ja kulttuurin keskeiset peruspalvelut. Uskon, että kyetään löytämään tasapaino siinä, että tänä päivänä lasten ja nuorten kannalta keskeiset koulutuksen laadulliset peruspalvelut saadaan pidettyä ajan tasalla ja toisaalta saadaan minimoitua se joka tapauksessa huima velkataakka, joka näille lapsille ja nuorille tulee siirtymään. Mielestäni se on se, mitä tämän budjetin opetusministeriön pääluokan osalta on pyritty tekemään.

Ed. Tykkyläinen kritisoi hallituksen toteuttamaa korkeakoulujen rakenteellista kehittämistä. Varmasti näitten vuosien aikana, kun ensimmäisen kerran on jouduttu tekemään sen kaltaisia

ratkaisuja, on lähdetty laajemmin korkeakoululaitoksen rakenteelliseen kehittämiseen, on myös monia asioita opittu kantapään ja erehdyksen kautta. Kuitenkin sanoisin, että rakenteellisessa kehittämisessä ei ole missään tapauksessa kysymys ensisijaisesti säästämisestä, vaan siinä on kysymys siitä, miten yhteistyötä ja työnjakoa korkeakoulujen kesken kyetään parantamaan tavalla, jota ymmärtääkseni sekä ed. Ukkola että ed. Luhtanen omassa puheenvuorossaan esittivät. Tarkoitus on se, että korkeakoululaitoksen rakenteellinen kehittäminen tänäkin vuonna, kun korkeakoululaitoksen määrärahat eivät vähene, jatkuu. Olen myös ymmärtänyt, että korkeakouluissa nähdään tärkeäksi, että yhteistyössä ja työnjaossa päästään eteenpäin.

Ed. Gustafsson nosti esille hyvin keskeisen asian siitä, onko säästöjen ja samanaikaisesti tapahtuvan, peruskouluun kohdistuvan norminpurun kautta syntymässä tilanne, jossa kuntien ja koulujen välille syntyy niin suurta eriarvoisuutta, että joissain tapauksissa joudutaan kysymään, onko jopa lain kirjain vaarassa jäädä toteutumatta. Tällaisessa tilanteessa, kun opetusministeriö ja hallitus ja eduskunta eivät enää lainsäädännöllä niin tarkasti määritä sitä, miten koulutus toteutetaan, on entistä tärkeämpää, että jatkuvasti koulutusta arvioidaan ja myös kyetään antamaan sen kaltaiset elementit, joilla kunnat ja koulut kykenevät itsearvioinnin kautta arvioimaan niitä tuloksia, mitä koulutuksella saavutetaan, ja pitämään huolen siitä, että koulutuksen laatu pysyy mahdollisimman hyvänä. Näen myös, että tämä on hyvin keskeinen opetushallituksen tehtävä, arvioinnin kehittäminen ja sen kriteerien määrittäminen. Mielestäni opetushallituksen julkaisema lukion kokonaisarviointi oli varsin hyvä alku sille laajemmalle arviointityölle, jota on tarkoitus jatkaa.

Ed. Luhtanen ja ed. Virrankoski keskustelivat kysymyksestä, mikä on totuus, ovatko korkeakoulujen määrärahat lisääntyneet ja missä määrin. Molemmat mielestäni olivat oikeassa. Kysymys on siitä, että tämän kaltainen lisäys, mitä ed. Virrankoski esitti, on todellisuudessa tapahtunut, mutta samalla on muistettava se, että myöskin korkeakoulut ovat saaneet näiden rahojen myötä hoitaakseen lisää tehtäviä elikkä uusien opiskelijoiden kouluttamisen vastuulleen. Varsinainen lisämääräraha budjetissa on varsin pieni. Pieni lisäys korkeakoulujen määrärahoissa on tapahtunut, mutta se on hyvin pieni. Se ei ole laskennallinen erä. Kun lasketaan pois kiinteistöjen vuokrakustannusten laskennalliset siirrot, siitä huolimatta pieni lisäys on tapahtunut.

Ed. Astalan kysymät luvut siitä, onko tämän kaltaisia tutkimusrahoituksen muutoksia tapahtunut, mielestäni olivat pääosin täysin oikein. Jossain määrin olen sen sijaan eri mieltä, että Suomen Akatemian tutkimustoimintaa koskeva luku ei mielestäni ollut oikea, vaan Akatemian tutkimusmäärärahat ovat lisääntyneet mutta eivät kovin paljon. Mutta sen kaltaista vähennystä siellä ei ole tapahtunut.

Ed. Virrankoski puhui koulutuksen perusturvasta ja viittasi siihen selvitykseen, jonka opetusministeriö viime syksynä julkaisi. Siinä on kuuden koulutuksen asiantuntijan näkemys siitä, mitä koulutuksen perusturva käytännössä tarkoittaa, miten koulutuksen perusturva Suomessa toteutuu, ja jos he näkevät, että se toteutuu huonosti, mitä koulutuksen perusturvan takaamiseksi Suomessa olisi tehtävä. Näissä kuuden asiantuntijan näkemyksissä kyllä tuli esille joissain se koulutuksen perusturvan ulottuvuus, johon ed. Virrankoski viittasi, eli koulutuksen saavutettavuuskysymys. Siellä sisällöllisen, määrällisen ja laadullisen koulutuksen perusturvan ohella myöskin kiinnitettiin tähän asiaan huomiota.

Voin yhtyä siihen ed. Virrankosken näkemykseen, että olisi tärkeätä, että meillä ei lähdettäisi sille tielle, että lähtisimme peruskoulujen osalta rakentamaan sen kaltaisia erityiskouluja, jotka vaativat omaa lainsäädäntöään, jotta ne kykenevät toimimaan, vaan käytettäisiin hyväksi peruskoululain lisääntynyt vapaus, jotta haluttua profiloitumista ja erityispiirteiden korostamista sitä kautta käytettäisiin hyväksi.

Ed. Tiuri nosti esiin kysymyksen tiede- ja teknologiaministerin merkityksestä, joka myöskin valiokunnan mietinnössä nousee esiin. Voin omalta osaltani kannattaa tätä näkemystä, kuitenkin kahdella reunahuomautuksella. Ensimmäinen on se, että tiede- ja teknologiaministerin ottaminen valtioneuvoston yhdeksi jäseneksi on organisatorinen ratkaisu, joka ei sinällään ratkaise kaikkia tieteen ongelmia eikä edes kaikkia tieteen koordinaatioon liittyviä ongelmia. Toiseksi on pidettävä huoli siitä, että tämän kaltaisen erillisen tiede- ja teknologiaministerin perustaminen ei saa tarkoittaa sitä, että tiede linnoittautuisi tavallaan omaksi saarekkeekseen erilleen muusta yhteiskunnasta ja että esimerkiksi yhteistyö elinkeinoelämän kanssa tulisi jotenkin heikommalle tolalle tämän kaltaisen eristäytymisen kautta. Näillä kahdella reunahuomautuksel-

la voin sitä näkemystä, mikä valiokunnalla on ollut, kannattaa.

Ed. Renko nosti esille kysymyksen siitä, missä menee peruskoulutuksen alaraja, mitä tehdään koulupudokkaiden hyväksi. Opetusministeriö on asettamassa opetushallitukselle nimenomaan tämän vuoden tulostavoitteeksi sen, että opetushallitus arvioi erityisesti erityisopetuksen ja koulupudokkaiden ja syrjäytyneiden nuorten tilanteen, seurannan ja tarvittavien toimenpiteiden toteuttamisen ja toimenpide-ehdotusten tekemisen opetusministeriölle. Kyllä tässä taloudellisessa tilanteessa on nimenomaan tähän ryhmään kiinnitettävä erityistä huomiota.

Ed. Ukkola esitti selvitettäväksi, pitäisikö opetushallitus lakkauttaa. Jos lähdetään siitä tilanteesta, kun kouluhallitus ja ammattikasvatushallitus yhdistettiin ja syntyi uusi opetushallitus, niin näiden kolmen vuoden aikana opetushallitus on henkilöstömäärältään supistunut puoleen siitä, mitä se oli vuonna 91. Tämä on varsin raju supistus, jossa puhutaan lähes 300 hengen poistumisesta opetushallituksen työtehtävistä, ja tämä on tapahtunut nimenomaan sen takia, että tehtävät ovat vähentyneet.

Varmasti on ihan syytä, ja näin myöskin jatkuvasti tehdään, selvittää, mikä on opetushallituksen ja opetusministeriön suhde ja missä määrin näitä kahta tahoa on erillisinä eliminä syytä pitää yllä. Kuitenkin näkisin, että nimenomaan arviointitehtävät ja tietyt tukitehtävät ovat sen kaltaisia, jotka tällaisen kehittämiskeskuksen ainakin tällä hetkellä oikeuttavat ja sen olemassaoloa perustelevat.

Korkeakoulujen yhteistyöstä ja profiloitumisesta, niin kuin jo totesin, olen hyvin paljon samaa mieltä, kuin ed. Ukkola omassa puheenvuorossaan toi esiin.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluaisin todeta myöskin muutaman sanan julkisuudessa jonkin verran esillä olleesta asiasta, Akatemian toimikuntien asettamisesta. Niin kuin kulttuuriministeri jo totesi, tällä kertaa noudatettiin poikkeuksellista hakumenettelyä siinä suhteessa, että ehdotuksia pyydettiin ainoastaan korkeakouluilta ja tieteellisiltä seuroilta, ei enää työmarkkinajärjestöiltä eikä puolueita lähellä olevilta tieteellisiltä tahoilta, ja myöskin ehdotukset tehtiin näiden korkeakouluilta ja tieteellisiltä seuroilta saatujen esitysten pohjalta. Ainoana poikkeuksena oli se, että jouduimme pyytämään lisäehdotuksia korkeakouluilta muutaman toimikunnan osalta, koska esitettyjen naisten lukumäärä oli niin vähäinen, kuten kulttuuriministeri esitti. Tasa-arvosyistä tästä periaatteesta poikkesimme, mutta silloinkin niin, että noudatimme periaatetta, että korkeakoulujen esityksestä teemme valintamme.

Kun ed. Nikula kertoi STT:n tänään kertoneen, että Olli Jänteen eroamisperustelu oli se, että hän halusi kyseisen toimikunnan puheenjohtajaksi, niin voin vahvistaa, että minulle osoittamassaan erokirjeessään hän nimenomaan mainitsee tämän syyksi eroamiselleen. En ole asiaa halunnut julkisuudessa ennen todeta, koska hän ei ole näköjään itse halunnut sitä julkisuuteen sanoa, mutta kun se nyt tässä tuli esille, niin voinen tämän myös kertoa.

Valtioneuvostoa sitoo akatemialaki ja Suomen Akatemiasta annettu asetus. Näissä todetaan, että valtioneuvoston on otettava huomioon tasa-arvon ja monipuolisuuden vaatimukset toimikuntia asetettaessa. Tätä tavoitetta on valtioneuvosto ja opetusministeriö esitystä tehdessään pyrkinyt noudattamaan. Puoluepoliittisia perusteita ei ole otettu huomioon. Jos jostakin henkilöstä kyetään osoittamaan, että hän on tietyn puolueen jäsen, niin opetusministeriö kyllä kykenee osoittamaan, että se henkilö on valittu sinne tieteellisen pätevyytensä perusteella eikä millään muulla perusteella. Tämä on ollut periaate, ja minä uskon, että myös tasa-arvon ja alueellisen näkökulman huomioon ottaminen kyetään tekemään niin, että tieteellisen pätevyyden ehdottomasta vaatimuksesta ei tarvitse tinkiä.

Tänä vuonna ensimmäisen kerran valittiin uudenlaiset Suomen Akatemian toimikunnat, mikä on myös tarkoittanut sitä, että toimikuntien lukumäärä väheni ja toimikunnissa olevien jäsenten lukumäärä väheni 17:sta 10:een, mikä on merkinnyt sitä, että kaikkia tieteenhaaroja ei ole samalla tavalla kyetty ottamaan huomioon kuin aikaisemmin, vaan on nimenomaan korostunut, että henkilöt, jotka valitaan, ovat mahdollisimman laaja-alaisia tieteelliseltä näkemykseltään. Ehkä tämä muutos toimikuntarakenteessa selittää osan siitä kohusta, joka tämänkertaisesta valinnasta on syntynyt.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On erinomaisen hyvä, että molemmat ministerit selvittivät asiaa eduskunnalle, eli näin Suomen arvovaltaisimmalta forumilta tämä nyt kerta kaikkiaan tuli selväksi.

Ministeri Isohookana-Asunmaalle olisin sanonut, että jos te olisitte rauhallisesti kuunnellut ettekä hermostunut, kun nimenne mainittiin, niin minähän esitin vain vihjaillen niitä julkisuudessa olevia tietoja, joiden mukaan teidän nimi-

tyksissänne olisi tapahtunut tällaista kotiinpäin vetämistä. Mutta minä todella uskon, että näin ei ole tapahtunut ja että puoluepolitiikalla ei ole ollut mitään merkitystä näissä nimitysasioissa.

Pitää paikkansa kyllä, mitä ed. Nikula puheenvuorossaan sanoi, että STT:n kautta on tullut tosiaan tällainen juttu, jossa käy selville todellinen syy näiden veljesten eroamiseen, tai ainakin Olli A. Jänteen eroamisen syy. Tämä tietenkin osoittaa sen, mitä muistaakseni puheeni viimeisessä osassa sanoin, että tiedeyhteisö ilmeisesti on niitä kateellisimpia paikkoja Suomenmaassa. Jos näin ei olisi, silloin voitaisiin todella harkita, että korkeakoulut ja tiedeyhteisö itse valitsisivat ehdokkaat Suomen Akatemian toimikuntiin. Mutta kun tietää ja tuntee, miten sairaalloisen mustasukkaisia siellä ollaan toiselle tiedemiehelle, niin tällaista esitystä en puheenvuorossani tehnyt. Sen sijaan olen kyllä todella sitä mieltä, että ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ministeri Heinoselle totean, että sivistysvaliokunta oli kyllä itsekin aika ylpeä lausunnostaan valtiovarainvaliokunnalle, mutta oli silti hauska kuulla, että ministerin mielestä valiokunta oli hyvin paikallistanut kipupisteet.

Totesitte puheenvuorossanne, että valtionvelka on pyrittävä minimoimaan. Se on aivan totta. Liititte valtionvelkakysymyksen myös opetustoimen leikkauksiin. Mielestäni siis valtionvelkaa on pyrittävä minimoimaan kyllä, mutta teiltä jäi kertomatta tämän asian toinen puoli, joka on myös erittäin tärkeä. Nimittäin näillä leikkauksilla saatetaan vaikeuttaa monen nuoren tulevaisuutta erittäin ratkaisevalla ja vaarallisella tavalla. Monen inhimillisen pääoman, siis henkisen pääoman karttuminen saattaa estyä, ja henkinen pääoma on ihmisen kalleinta pääomaa.

Kun todetaan, että valtionvelka on ikään kuin varkaus nuoria kohtaan, tietyllä tavalla voidaan sanoa, että heiltä varastetaan, kun heidät pannaan maksamaan valtionvelkaa. Mielestäni aivan yhtä perustellusti, ehkä vieläkin perustellummin voidaan todeta, että leikkaukset ovat kyllä myös varkaus nuorisoa kohtaan. Se voi olla todella vaarallinen varkaus, koska sillä voidaan lamauttaa ja rapauttaa nuorten oppimiskykyä, koulumotivaatiota jne. Koulupudokkaita syntyy syrjäytymisestä jne. Eli se voi olla ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Puhuja: ... vielä vaarallisempi varkaus.

Ed. Tiuri: Arvoisa puhemies! Haluaisin lopuksi puuttua vielä hieman tieteellisten toimikuntien nimitykseen. Olen ihmetellyt julkisuuden mainintoja, että ne olisivat kovin poliittisia. Sitä ne eivät nyt onneksi ole olleet. Se johtuu jo siitä, että esityksetkin on pyydetty vain tiedeyhteisöiltä, siis korkeakouluilta ja tiedeakatemioilta. Sen sijaan perää on kyllä siinä, että tässä on aika paljon aluepolitiikkaa. Tilannehan on se, että Suomessa noin puolet väitöskirjoista tehdään Helsingin yliopistossa ja Teknillisessä korkeakoulussa. Kun sitten katsoo näitä toimikuntien jäseniä, niin vain neljäsosa eikä ihan sitäkään taitaa olla Teknillisestä korkeakoulusta ja Helsingin yliopistosta yhteensä. Oikeastaan kaikkein arvokkain yliopisto Suomessa tämän tilaston perusteella on Åbo Akademi, joka on hyvin edustettuna täällä. Se on suurin piirtein yhtä vahva kuin Helsingin yliopisto. En usko, että se käytännössä olisi tieteellisesti yhtä voimakas kuin Helsingin yliopisto, niin että kyllä tässä jotakin vinoutumaa on.

Tulevaisuudessa ehkä päästäisiin parempaan tulokseen, jos sitten, kun on ministeriössä laadittu lista ehdokkaista, pyydettäisiin asiantuntijalausunto vielä esimerkiksi tiedeakatemioilta, jolloin ehkä pahimmat virheet voitaisiin vielä korjata.

Tasa-arvo johtaa minusta onnettomaan tilanteeseen, jos meille tulee laki, jossa 40 prosenttia pitää olla esimerkiksi naisia luonnontieteiden ja tekniikan toimikunnissa. Esimerkiksi Teknilliseen korkeakouluun pyrkii alle 10 prosenttia naisia. Tasa-arvon pitäisi ensimmäiseksi vaatia sitä, että tytöt opiskelevat matematiikkaa ja fysiikkaa enemmän lukioissa ja sen jälkeen pyrkivät myös Teknilliseen korkeakouluun.

Ensimmäinen varapuhemies: (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut! Kehotan puhujaa siirtymään puhujakorokkeelle.

Puhuja (korokkeelta): Arvoisa puhemies! Tasa-arvoasia on tietenkin sen verran tärkeä, että täytyy sitä varten vielä kävellä tänne.

Tilannehan on, niin kuin totesin, se, että teknillisen tutkimuksen aluetta, jossa olisi aivan mahdottomasti tällä hetkelläkin tarvetta hyvistä aivoista, tytöt eivät jostakin syystä kuitenkaan halua sitä paljon harrastaa. En ymmärrä, miksi

elektroniikka ja tietotekniikka esimerkiksi ovat sellaisia aloja, joissa tyttöjä niin kuin monilla muillakin tekniikan aloilla on kovin vähän, koska se on selvästi sellaista, jossa naisten aivojenkin pitäisi toimia.

Jos tasa-arvo vaatii sitä, että täytyy 40 prosenttia olla esimerkiksi tällaisessa toimikunnassa naisia, kyllä se auttamatta johtaa siihen, että ei tieteellinen pätevyys enää voi olla yhtä hyvin huomioon otettuna.

Pistää silmään, että luonnontieteiden ja tekniikan toimikunnassa on tasa-arvo johtanut siihen, että ainoa edustaja, joka korkeakouluista ei ole professori, on nainen, joka on vain lehtori. Tasa-arvon ei minusta pitäisi viedä siihen, että naiset pääsevät helpommalla joihinkin asemiin kuin miehet, niin kuin nyt näyttää käyvän.

Ed. O. Ojala: Arvoisa puhemies! Ed. Tiurin puheenvuoron jälkeen tietysti voisi todeta, että ehkä täällä olisi todella syytä käydä tiede- ja opetuspoliittinen tasa-arvokeskustelu, koska ed. Tiuri, joka on toiminut professorina pitkään Teknillisessä korkeakoulussa, ei ilmeisesti ole koskaan tutustunut niihin tutkimustuloksiin, joissa kyllä hyvin selkeästi kerrotaan siitä, miksi esimerkiksi tytöt ja pojat ohjautuvat eri alueille. Eikä hän ole myöskään tutustunut niihin tutkimustuloksiin, joissa kerrotaan mm. siitä, miten esimerkiksi opetussuunnitelmat ja koko opetustoiminta on perustunut hyvin pitkälle siihen, että tyttöjä ja poikia kohdellaan eri tavalla, mikä on osaltaan ollut johtamassa siihen, että esimerkiksi tekniset ammatit eivät ole olleet samalla tavalla vetovoimaisia tyttöjen kohdalla kuin poikien kohdalla. Minä voin ed. Tiurille toimittaa materiaalia näistä tutkimustuloksista. Niitä on todella tehty ja niihin on hyvin seikkaperäisesti perehdytty.

Kaiken kaikkiaan ed. Tiuri on kovin vanhoillinen siinä, että hän vastustaa kiintiöitä ja näkee, että jos naisilla ei ole ylivertaisia ansioita miehiin nähden, missään tapauksessa heitä ei pitäisi nimittää joidenkin kiintiöiden mukaan. Minä en ole niin varma, ed. Tiuri, että kaikki ne miehetkään ovat olleet niin valtavan kompetentteja, jotka on automaattisesti nimitetty. Mutta se, että nyt tasa-arvo on tullut tähän maahan jäädäkseen ja naisten osuutta on pakko kasvattaa, näyttää olevan edelleenkin aika kivuliasta monille miehille.

Ed. Tiuri: Arvoisa puhemies! Ed. O. Ojalalle toteaisin, että minä olen aina yrittänyt saada tyttöjä Teknilliseen korkeakouluun lisää, mutta ei niitä vain sinne millään saa. Ne, jotka tasa-arvoa ajavat, voisivat nyt ruveta tosissaan miettimään, miten saataisiin tyttöjä enemmän innostumaan luonnontieteiden ja tekniikan opiskelusta, koska se olisi varmaan kaikkien etu. Ei sitä sillä lailla saada aikaan, että määritellään erilaisia kiintiöitä, joita ei kuitenkaan joka paikassa voida toteuttaa. Kyllä tässä luonnontieteiden ja tekniikan toimikunnassa on käynyt niin, että naiselle on riittänyt lehtorin pätevyys, kun kaikilta muilta korkeakoulujen edustajilta on vaadittu sentään professorin titteli. Ei tämä nyt oikein kaunis kohta ole tasa-arvon kannalta.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Pääluokan käsittely keskeytetään.

Pääluokka 30

Yleiskeskustelu:

Ed. S-L. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Maa- ja metsätalousministeriön pääluokka on markkamäärältään 15,6 miljardia, johon sisältyy 6,8 miljardin markan EU-jäsenyyden tuottajahintojen alentumisen ja varastojen arvojen korvauksen aiheuttama sopeuttamistarvemääräraha.

Suomen ja EU:n välisessä liittymissopimuksessa, joka poliittisella tasolla valmistui vuoden 94 keväällä, on kaksi heikkoutta. Ensimmäinen on pitkälti juuri omien riviemme hajanaisuuden takia se, että emme saaneet unionia hyväksymään maataloushintojen asteittaista tasaamista ns. liittymistasausmaksujen avulla. Nyt olemme nähneet, mitä on merkinnyt ns. hintojen kertarysäys unionin tasolle ja mitä on merkinnyt markkinoiden avautuminen kerralla. Toinen heikkous on se, että koko Suomessa ei ole käytettävissä yhteisrahoitettua pohjoista tukea. Erityisen suuri ongelma tämä on nollatukialueella eli Etelä-Suomessa Suomen parhaimmilla tuotantoalueilla.

EU-parlamenttikäsittelyssä Suomen jäsenyyden raportoi brittiläinen työväenpuolueen edustaja Gary Titly. Häntä ovat suomalaiset sosialidemokraatit puoluejohtaja Lipposen johdolla avoimesti ja auliisti informoineet ja valistaneet. Saamieni tietojen mukaan nimenomaan tästä yhteistyöstä lähti liikkeelle se, että tuottajahintojen kertarysäys on toteutettava vastoin hallituksen asettamia neuvottelutavoitteita. Hallituksen

tavoitteenahan oli viiden vuoden siirtymäaika. Aivan samaan suuntaan toimi Suomesta käsin ns. fazerilainen elintarviketeollisuus.

Poliittinen oppositio onkin nyt ensisijaisesti vastuussa kertarysäykseen joutumisesta, joka, jos emme kykene tilannetta paremmin hallinnoimaan, uhkaa lopettaa Suomesta mitä todennäköisimmin sianlihan, siipikarjanlihan ja kananmunien tuotannon. Kertarysäyksen hintatasolla nämä tuotannon alat eivät selviydy, jos ei tuottajahintoja saada nousemaan sille tasolle, mille ne alun perin laskelmissa suunniteltiin, eli Tanskan tuottajahintatasolle. Jos näin onnettomasti kävisi, että nämä tuotantosektorit huomattavasti volyymiltaan laskisivat, seuraisi siitä aikamoinen viljavuori, koska viljaa jalostavat tuotannonalat supistuisivat. Jo pelkästään sikatalous käyttää yli 200 000 hehtaarin alan ohran tuotannostamme, jonka kokonaisala on 400 000 hehtaaria. Se on yli puolet.

Elintarviketalouden ketjusta tulee odotettua enemmän uusia työttömiä valtion verorahojen korvausluukuille. Tästä osavastuun kantavat suomalaiset sosialidemokraatit juuri tällä omalla lobbauksellaan Brysselissä.

Eli kyllä nämä ensimmäiset päivät valitettavasti nyt ovat osoittamassa sen, että viiden vuoden siirtymäaika sittenkin olisi ollut todella tarpeen. Toivottavasti tämä vaihe menee ohi ja päästään parempaan tilanteeseen.

Suomen EU-jäsenyyshanke on itsenäisyyden ajan historiamme suurimpia päätöksiä. Jotta se olisi onnistunut parhaalla mahdollisella tavalla, olisi se edellyttänyt hyvin laajaa kansallista yksimielisyyttä mm. juuri elintarviketalouden sopeuttamistoimenpiteistä. Näin valitettavasti ei ole ollut, vaan päinvastoin on poliittisesti otettu irti kaikki se mahdollinen ja vähän ylikin, mitä tästä on voitu ottaa. Vielä vuosi sitten oli varsin yleinen käsitys se, että viljelijät ovat suurimpia menettäjiä EU-jäsenyydessä. Kuinka kävikään, kun päästiin kevääseen 94? Muutama pääkaupunkiseudun tiedotusväline auliisti auttoi siinä huikeassa yleisen mielipiteen täyskäännöksessä — se on huikein, mitä Suomen lähihistoria tuntee — jossa viljelijöistä tehtiinkin kaikkein suurimpia hyötyjiä. Nyt olemme nähneet, mihin hintaromahdus johtaa. Tiedän jo käytännön kokemuksesta, että elintarviketyöläisetkin ovat huolissaan raaka-aineen saannista tulevaisuudessa näillä hinnoilla.

Olen aivan varma siitä, ettei myöskään suomalaisen kuluttajan etu ole se, jos me joutuisimme pääosin keskieurooppalaisen sianlihan, kananmunien ym. kuluttajiksi. Suuri vaara onkin nyt ajautua tuotantokohtaisesti niin alas, että siitä on vaikea nousta. On nimittäin muistettava, että vahva maaseutu on vahvan Suomen perusta. Maaseudultahan lähtee koko meidän kansantaloudellemme kolme erittäin tärkeätä arvoketjua.

Arvoisa puhemies! Muutama sana näiden ensimmäisten päivien markkinatilanteesta. Kuluttajahinnat ovat laskeneet, mutta varsin erikoisella hinnoittelupainotuksella. Tulee vain mieleeni mm. se, että rasvaisin maito on kaikista halvinta, vastaavasti vähärasvaisin kalleinta. Kuluttajahintojen alennus ei kuitenkaan ole ollut niin merkittävä kuin sen tulisi mielestäni olla huomioon ottaen kaikki se subventio, mitä tähän ketjuun on sijoitettu. Onkohan nyt niin, että jotkut ottavat välistä ja paikkaavat omia taseitaan?

Suomi on pieni markkina-alue, jossa kamppaillaan noin 5 miljoonan ihmisen ostovoimasta. Rajojen avauduttua kilpailu tulee ulkoa, ja siksi elintarvikealan yritykset ovat minusta arvioineet tilanteen liian varovaisesti laskemalla tuottajahinnat huomattavasti alle sen, mitä tukilaskelmia laadittaessa Tanskan hintatasoon verrattuna otaksuttiin. Teollisuuden liiallinen varovaisuus, vai onko se tehottomuudesta johtuvaa, onkin tekemässä meille kotitekoisen markkinahäiriön. Tavallaan me olemme itse omilla toimillamme sotkemassa markkinat, eikä ole käymässä niin kuin pelättiin, että ulkoa tulee tuotteita, jotka sotkevat markkinat.

Oma käsitykseni onkin se, että EU-järjestelmässä Suomen vaikeimmat tuotannonalat, jotka ovat sianliha, kananmunat ja siipikarjanliha, koska ne ovat vapaan kilpailun tuotteita, tulevat menestymään vain ja ainoastaan, jos niitä jalostava teollisuus kokoaa voimansa nykyistä enemmän yhteistyöhön, rakentaa sellaiset vientiorganisaatiot ja mallit yhteistyössä, jotka tarpeen tullen huolehtivat ylituotannon viennistä, koska ei ole olemassa EU:n interventiojärjestelmää. Nämähän ovat tuotteita, joiden kohdalla ei ole EU:n interventiojärjestelmää. Kilpailu tulee ulkoa, ja siksi minusta ei olekaan tarvetta maan sisäiseen keskinäiseen kampittamiseen. Aivan liikaa teollisuusyritykset mm. maitopuolella tänä päivänä ovat sotkemassa toinen toistensa reviireillä. Muistetaan aina se, että kilpailu tulee ulkoa. Siksi sianlihan ja kananmunien vienti EU-alueelle on jatkossa hoidettava Suomesta viejän kustannuksella ja viejän rahdilla eli siis suomalaisen tuottajan vastuulla, kun ei ole interventiojärjestelmää. Tämä nimenomaan tekee välttämättömäksi sen, että nyt vientijär-

jestelmästäkin yhteistyössä tuotannonala ja teollisuus sopivat.

Suomihan on ensisijaisesti maaseutumaa ja maaseutu on vahvan Suomen perusta, koska sieltä lähtee meille koko kansantaloutta ajatellen erittäin tärkeät kolme arvoketjua. Ensinnä puuraaka-aine, joka muodostaa, sen jalostukseen perustuva vienti, yli puolet meidän nettovientituloistamme. Sitten se työllistää yli 300 000 ihmistä elintarviketalousketjussa ja antaa raaka-aineen suomalaiseen ruokaan. Unohtaa emme saa myöskään puhdasta luontoa, jonka arvo asuinpaikkana ja turistikohteena vain kasvaa EU-jäsenyydessä.

Nyt onkin kysymys siitä, että EU-jäsenyydessä on pyrittävä kaikin keinoin hyödyntämään ne mahdollisuudet, jotka meillä on omissa käsissämme, hyödyntämään myös EU:n tukijärjestelmät mahdollisimman tarkkaan, koska se on ainoa keino saada niitä määrärahoja takaisin, joita Suomi varsin mittavan jäsenyysmaksun muodossa vuosittain EU:lle maksaa.

Arvoisa rouva puhemies! Aivan lopuksi annan kiitokset eduskunnan valtiovarainvaliokunnan maatalousjaostolle mietinnön sivulla 54 olevasta kannanotosta, joka koskee Maatalouden tutkimuskeskuksen tarvitsemaa 15 000 markkaa Agropolis Oy:n osakkeiden merkintään jo vuonna 1995. Lopuksi toivonkin, että maa- ja metsätalousministeriö mahdollisimman nopeasti toteuttaa tämän valiokunnan mietintöön liittyvän toivomuksen. Määrärahan tarve ei ole kovin suuri. Se on vain 15 000 markkaa, mutta käytännössä pitää kirjaaminen tapahtua, jotta se voidaan hoitaa.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. S-L. Anttila puheenvuoronsa alkupuolella pohdiskeli sitä, minkälainen maatalouden EU-neuvottelutulos on osoittautunut olevan laadultaan. Minun oma analyysini siirtymäajan suhteen on hyvin samanlainen, mutta kyllä poikkeaa eräältä muulta osalta ihan ratkaisevasti. Nimittäin mielestäni olennaisin puute ja ratkaiseva puute on se, että neuvottelutuloksesta puuttuu EU-rahoitteinen pohjoinen tukivyöhyke, sellainen, joka rakenteellisesti tasaisi satoisuuseroja, kasvillisuusvyöhyke-eroja ja vastaavia. Kun se puuttuu, niin sen mukana puuttuu käytännöllisesti katsoen kaikki. On luotu veronmaksajalle ja lainanottajalle kalliiksi tuleva järjestelmä, jonka tuloksen eräältä osin ed. S-L. Anttila ihan täsmälleen kuvasi. Se on nähty siipikarjapuolella ja se on nähty sianlihan puolella, että ei siitä nyt sitten mitään tule näillä hinnoilla. Ei 3 markalla kilolta kananmunia tuoteta, ei varsinkaan Pulliaisen munia.

Ed. S-L. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Pulliaiselle toteaisin sen, että ilmeisesti ilmaisin itseäni huonosti tai ed. Pulliainen ei kuunnellut. Kyllä täällä oli lause, jossa todettiin, että toinen heikkous tässä sopimuksessa on se, että koko Suomessa ei ole käytettävissä yhteisrahoitettua pohjoista tukea, eli juuri samasta asiasta puhuin, mutta vain näin yhden lauseen muodossa.

Ed. Luukkainen: Arvoisa puhemies! Käsittelen tässä maatalouspääluokkaa koskevassa puheenvuorossani vain kahta asiaa: ensiksi maatalouden ympäristötukea ja toiseksi erästä sellaista erää, jota tässä budjetissa ei lainkaan ole eli valtionapua eläinsuojelutyöhön.

Ensin siis maatalouden ympäristötuesta. Talousarviossahan osoitetaan maataloudelle ympäristötuen nimellä 1,7 miljardia, josta EU rahoittaa noin puolet. Kuntien ja teollisuuden ympäristönsuojelun vuotuiskustannukset ovat tällä hetkellä noin 2,5 miljardia markkaa, näin vertaustietona tähän maatalouden ympäristötukitietoon. Päätettyjen erilaisten metsien, rantojen ja soiden ym. suojeluohjelmien kertakustannukseksi, jos ne alueet lunastettaisiin, on arvioitu noin 0,5—1 miljardi markkaa. Eli näihin kahteen asiaan nähden maatalouden ympäristötuki tälle vuodelle on aikamoisen suuri summa. Sillä pitäisi jo saada paljon vaikutuksia aikaiseksi.

Maa- ja metsätalous on jo tällä hetkellä selvästi suurin vesistöjen pilaaja. Rehevöitymisen rajoittamisessa olisi keskeistä estää ravinnekuorman pääsy pelloilta vesistöihin. Tutkimuksissa on todettu, että lannoituksen vähentämistäkin tehokkaampi keino kuormituksen vähentämiseksi olisi riittävän leveiden, noin 10—15 metriä leveiden viljelemättömien kaistojen varaaminen vesistöjen rannoille.

Suomessa on peltorantaviivaa noin 27 000 kilometriä. Jos rantakaistaa varattaisiin 10 metriä koko tälle pituudelle, se merkitsisi yhteensä noin 27 000 hehtaaria suojavyöhykkeitä. Tästä 1,7 miljardin markan ympäristötuesta riittäisi suojavyöhykehehtaaria kohden noin 63 000 markkaa, mikä riittäisi jo moninkertaisesti tämän vyöhykkeen ostoonkin. Jos tämä vyöhyke ostettaisiin kertasuorituksena, vesiensuojelussa saavutettaisiin kertaheitolla sellainen tulos, jonka toteutuminen muuten on hyvin epävarmaa.

Nyt vain ihmetyttää se, mihin tämä ympäristötuki käytetään tai tuhlataan, kun sillä ei kuitenkaan ympäristövaikutuksia saada aikaiseksi. Näyttää siltä, että ympäristötuen jakoperusteilla, jotka nyt on päätetty, vain pönkitetään käytännössä ympäristön pilaamisen jatkamista eikä ole aikomustakaan käyttää sitä ympäristön suojelemiseen ja ympäristövaikutusten aikaansaamiseksi.

Alun perinhän maatalouden ympäristötuen käytön suunnittelua varten perustettiin oikein maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön yhteinen työryhmä. Tämä työryhmä saikin aikaan yksimielisen ehdotuksen tukirahojen käytön ehdoista ja edellytyksistä. Ne pohjautuivat molempien ministeriöiden vuonna 92 vahvistamaan maaseudun ympäristöohjelmaan. Mutta kuitenkin työryhmän esitystä muutettiin maa- ja metsätalousministeriössä sen jättöpäivän jälkeisenä yönä ihan ykskaks vain ministeriön näkemysten mukaisesti ja seuraavana päivänä valtioneuvostossa esiteltiin sisällöltään muutettu ja ympäristönsuojelun kannalta oleellisilta osin heikennetty versio.

Huononnukset työryhmän esitykseen verrattuna olivat:

1) Viljelysten suojakaistoja vesistöihin kavennettiin 5:stä 3 metriin, kun tavoite olisi pitänyt olla se, että se on 10—15 metriä, mutta siinä työryhmässä oli päädytty 5 metriin. Nyt vielä ministeriö kavensi sen 3 metriin.

2) Lannoitemäärien ehdottomat ylärajat poistettiin.

3) Peltojen talviaikaisesta kasvillisuuden peittävyysvaatimuksesta poistettiin kokonaan 50 prosentin tavoite, johon piti päästä muutamien vuosien siirtymäkauden jälkeen.

4) Ympäristötukijärjestelmän hallinnointi siirrettiin lähes yksinomaan maa- ja metsätalousministeriön hoitoon ja ympäristöhallinnon osuus on supistettu hyvin vaatimattomaksi.

Näiden muutosten kautta ympäristötuella saatava parannus maaseudun ympäristön tilaan jää varsin vähäiseksi, varsinkin verrattuna siihen, kuinka paljon rahaa siihen käytetään. Kun työryhmän alkuperäisellä ehdotuksella vesistöjen ravinnekuormaa, siis fosfori ja typpi, olisi saatu vähennettyä 30—50 prosenttia, nyt päästään vain noin 10—20 prosentin vähennykseen. Viljelysten lannoitetasossa ja talviaikaisessa kasvillisuuspeittävyydessä jatkuu suurin piirtein nykykäytäntö, eikä mitään parannusta sen suhteen tule tapahtumaan. Myöskään lannoituksen, muokkauksen yms. aiheuttamiin päästöihin ilmaan ei tule muutosta.

Tapahtunut ympäristötuen ehtojen muuttaminen maa- ja metsätalousministeriön taholla vie pohjan pois koko ympäristötukiohjelman uskottavalta toteuttamiselta ja nakertaa pahasti näiden hallinnonhaarojen yhteistyöpyrkimyksiä. Nykyisellään nämä ympäristötukien myöntämisehdot ovat niin väljiä, että kyse on hyvin pitkälle ympäristönsuojelutermin väärinkäytöstä. Voi todella puhua, että EU:n ympäristötukea käytetään väärin, koska se on suurin piirtein suoran tulotuen jakamista viljelijöille niille alueille, jotka muuten eivät saa näitä EU-tukia. Silloin se on sen termin väärinkäyttöä. Pitäisi käyttää mieluummin sitten oikeata termiä.

Kuitenkin olisi täysin mahdollista hoitaa maatalouden kahta pahinta ongelmaa, ympäristökuormitusta ja ylituotantoa, yhdellä ratkaisulla, joka samalla palvelisi myös markkinataloutta. Se olisi se, että Suomen maatalouden pitäisi siirtyä mahdollisimman paljon luomutuotantoon. Näin voitaisiin ratkaista suurimmat ongelmat.

Arvoisa puhemies! Sitten toisesta asiasta elikkä eläinsuojelun valtionavusta, siitä jota tässä budjetissa ei ole. Sitä ei ollut viime vuodenkaan budjetissa. Se on todella nolo juttu, sillä maan sivistystasoa voidaan mitata sillä, miten se tai sen kansalaiset kohtelevat eläimiään. Kuten tiedetään jo pelkästään julkisuuden perusteella, tässä maassa eivät kaikki asiat ole kunnossa. Esimerkit Pirkkalan hevosista ja koirakenneleiden pentutehtaista osoittavat sen, että virallinen eläinsuojeluvalvonta ei toimi tässä maassa.

Vapaaehtoiset eläinsuojelujärjestöt ovat vuosikymmenien ajan tottuneet tekemään vapaaehtoista valvontaa, mutta varsinkin laman aikana, jolloin niiden omat rahoituslähteet ovat kaikki tukkeutuneet, niiden on hyvin vaikea työskennellä, jos myös valtionapu on leikattu pois, niin kuin nyt on tapahtunut. Se ei koskaan ole ollut kovin suurta. Se on ollut 200 000 markkaa niinä vuosina parhaimmillaan, kun se on ollut, eli valtiontaloudellisesti sillä ei ole mitään merkitystä, että se on säästetty, mutta näiden järjestöjen taholta sillä on ratkaiseva merkitys. Näin on nyt vaikeutettu ratkaisevasti vapaaehtoista eläinsuojelutyötä tässä maassa jo toinen vuosi peräkkäin. Toivon, että tähän asiaan saataisiin muutos aikaiseksi.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kun minä olen tätä 1,7 miljardin markan ympäristötukea ajatellut, minulle on

tullut aina mieleeni tämä viisi leipää ja kaksi kalaa, se Raamatusta oleva kertomus. Nimittäin tästä 1,7 miljardistakin pitäisi jakaa moneen paikkaan. Siitä pitäisi jakaa tietyllä tavalla maataloustukea sellaisille alueille, jotka eivät muuta tukea saa, tietyt Etelä-Suomen alueet. Toisaalta siitä pitäisi, niin kuin ed. Luukkainen sanoo, voimakkaasti investoida ympäristönsuojelupuolelle, jotta lantavesi ei pilaisi vesistöjä eikä tienvarsia.

Kyllä minä sanon, että jos tästä ympäristötuesta, vastoin kuin on suunniteltu, ei yhtään mene sinne viljelijäin varsinaiselle tukipuolelle, kyllä lakkaavat lantavedetkin juoksemasta Etelä-Suomen pelloilla siinä vaiheessa, lakkaa myöskin maanviljelys. Tämä on hassu asia. Kukaan ei koskaan sano sitä eikä selvitä, ehkä ministeri Pesälä voisi selvittää, tuleeko tästä ympäristötuesta mitään tukiapua varsinaiselle viljelyspuolelle vai meneekö se kaikki ympäristöinvestointeihin sillä tavalla, että maanviljelijöille ei jää tulotukea lainkaan. Mikä tilanne loppujen lopuksi on, kun siitä puhutaan niin moneen malliin? Olisi mukava kuulla. Ed. Luukkaisen puheista se ei kyllä selvinnyt. Hän on ehkä tässä asiassa yhtä vähän tietoinen kuin minäkin.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ed. Luukkaisen kanssa ihan samaa mieltä siitä, että maatalouden itsensäkin edun mukaista on, että ympäristönsuojeluasiat ovat kunnossa. Nämä kuvaukset tästä asiasta olivat sinänsä ihan ok.

Minä vain luulen, että nyt tässä on käymässä sillä tavalla, että suojakaistojen leveydet toteutuvat parempina kuin ed. Luukkainen ehdotti. Ed. Aittoniemi jo viittasi siihen, mutta minä pahoin pelkään, että 300 metriä pitkällä saralla se suojakaista tulee olemaan 300 metriä. Toisin sanoen siinä ei viljellä yhtään mitään näillä liksoilla. 60 penniä kilo ohralta kun saa, se on sillä tavalla, että on pelkkää utopiaa, että ohraa siellä kohta viljellään. Vaikka millä tavalla lasketaan, tuotantokustannukset ovat toista markkaa, 1,30 markkaa kiloa kohti. Toisin sanoen meidän vihreiden utopia toteutuu niin tehokkaana, että me oikein häkellymme siitä.

Ed. S-L. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen aikaisemmin toivonut, että ed. Luukkainen perehtyisi siihen ohjelmaan, jonka hallitus on toimittanut Brysseliin maatalouden ympäristöohjelmaksi. Se on erittäin tiukka ja tulee merkitsemään aikamoisia rajoituksia, mutta myöskin investointeja maataloudelle, jotta ne tavoitteet saavutetaan. Kyllä tästä nimenomaan hehtaariperusteisesti maksettavasta ympäristötuesta tulee melkoinen osa kohdistumaan nimenomaan toimenpiteiden toteuttamiseen siellä tilalla.

Olen ihan samaa mieltä ed. Pulliaisen kanssa siitä, että koko oman ammattikunnan etu on se, että me huolehdimme näistä ympäristöasioista, koska se on se ainoa valtti, millä me voimme kilpailla. Jos me yleensä voimme jollakin kilpailla, niin sillä.

Ed. L u u k k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lyhyesti edustajille Aittoniemi ja Sirkka-Liisa Anttila. Jos puhutaan ympäristötuesta, minä edellytän, että silloin koko ympäristötuki menee myös siihen käyttöön, mihin se on tarkoitettu, elikkä se on ympäristötukea eikä mitään yleistä tulotukea, mitä nyt hallitus on kaavaillut ja mihin se ilmeisesti tulee menemään.

En vastusta sitä, että maanviljelijät saavat suoraa tulotukea. Sitä olen itsekin ollut ajamassa. Mutta sen täytyy olla sitten tulotuen nimellä eikä ympäristötuen nimellä. Jos ympäristötukea jaetaan hehtaaritukena tai vain tulotukena yleisenä avustuksena, korvauksena ja subventiona, se on kyllä ympäristötuen väärinkäyttöä.

Ed. T. R o o s : Rouva puhemies! Viime lokakuussa Turun Sanomien lukijat saivat toisen pääkirjoituksen paikalta lukea jutun, joka oli otsikoitu: "Aitoa suojeluhalua vai pelkkää politiikkaa?" Pyhäjärviseudun ihmisille valkeni tietysti pelkästä otsikosta, mistä siinä oli kysymys, mutta koska täällä on paikalla muitakin, hiukan referoin sitä, koska se koskee asiaa, josta budjetissa on myös maininta ja 50 000 markan määräraha tarkoitukseen.

Se koskee nimittäin juuri Säkylän Pyhäjärveä, jonka suojelusta tuossa on kysymys, suojelutoimenpiteistä ja niiden rahoituksesta. Turun vesi- ja ympäristöpiirin johdolla on valmisteltu varsin seikkaperäinen ja tämmöisen amatöörin käsityksen mukaan hyvin tehty suojeluohjelma Pyhäjärven, joka sijaitsee Turun ja Porin läänissä itse asiassa kolmen kunnan eli Säkylän, Euran ja Yläneen alueella, kuormituksen vähentämiseksi, ja siinä on myös arvioitu, mitä se toimenpide tulisi viisivuotiskaudella 1995—99 maksamaan. Se olisi 32 miljoonaa markkaa, josta valtion osuus olisi 14 miljoonaa markkaa.

Suojeluohjelman toteuttajiksi on esitetty valtiota, kuntia, sitä varten perustettua Pyhäjärven

suojelurahastoa sekä erillisaiheuttajia ja hyötyjiä, siinä on arvioitu olevan kumpaakin. Jotta nähtäisiin, että se on todella laaja hanke, luettelenpa ne tahot, jotka ovat olleet valmistelussa mukana. Se osoittaa sitä, että se on todella kaikkien hyväksymä ja kaikkien omakseen ottama hanke. Seuraavat tahot ovat olleet mukana: Turun vesi- ja ympäristöpiiri, Turun ja Porin lääninhallitus, vesi- ja ympäristöhallitus, Turun yliopisto, Euran, Säkylän, Yläneen ja Oripään kunnat, Satakunnan maaseutuelinkeinopiiri, Turun maaseutuelinkeinopiiri, Farma-maaseutukeskus, Pyhäjärvi-instituutti, Pyhäjärven suojeluyhdistys, Pyhäjärven kalastusalue, Lounais-Suomen vesiensuojeluyhdistys, MTK Satakunta, MTK Varsinais-Suomi, Ahlström Kauttua Oy, Lännen Tehtaat Oy, Olkiluodon Vesi Oy, Yhtyneet Paperitehtaat Oy ja Porin Prikaati. (Ed. Aittoniemi: Suurin osa ihan turhaan!) — Ed. Aittoniemen mielestä suurin osa on ihan turhaa. Se on ed. Aittoniemen käsitys vesiensuojelusta. Minulla on vähän toinen.

Tämän rahaston tarkoituksena on voimistaa suojelutoimia, jotka ovat erityisesti vesi- ja ympäristöpiirin toimesta kaiken aikaa jo viime vuonna olleet käynnissä.

Hiukan referoin tätä esitystä, jossa suojelua esitellään, samoin kuin sen kohdetta ja suojelutavoitteita, sillä Turun ja Porin läänin Pyhäjärvi on todella luonnoltaan ja yhteiskunnalliseltakin merkitykseltään ainutlaatuinen. Se on Lounais-Suomen suurin järvi, ja sen kalaston ihmisille antama tuotto on Suomen leveysasteella huippuluokkaa koko maailmassa. Se tarjoaa lähiseudulle erinomaista korkealaatuista raakavettä. Se on lähiseudun asukkaiden tärkeä virkistyskohde, ja virkistyskalastus on ympäri vuoden erittäin tärkeä järven käyttömuoto. Siinä on tähän saakka ainakin, voi sanoa, yhdistynyt arvokkaan luonnonvaran järkevä käyttö ja ympäristönsuojelu tavalla, jota voisi sanoa esimerkilliseksi.

Pyhäjärven altaan muoto ja eliömaailma ovat meidän oloissamme erikoiset. Järviallas on avoin ja hyvin matala, ja se on Suomen oloissa aivan ennätysmäisen pitkä. Siinä veden viipymisaika on yli viisi vuotta. Vesi vaihtuu siis hitaasti. Saaria siinä on vähän, ja niiden pinta-ala on järven pinta-alaan verrattuna hyvin vähäinen. Keskisyvyyttäkin on vain 5,5 metriä ja syvyys vaihtelee hyvin vähän.

Kun järvi on matala ja tasapohjainen, sen ansiosta suurin osa järven pohjasta on biologisesti korkeatuottoista, ja se on ollut omiaan nostattamaan kalatuotantoa ja sopii ammattikalastukselle hyvin siinä tarvittavien pyyntitapojen helpon käytön johdosta. Se tarjoaa siis erinomaiset edellytykset kalastuselinkeinolle.

Kun sillä on luonnonolosuhteet aika tavalla erikoiset, se on ollut varsin paljon käytetty ja tärkeä ekologian tutkimuskohde. Sitä kuvaa hyvin sekin, että vesioikeuden päätöksen mukaisesti sillä alueella on jo 60-luvulta lähtien sovellettu ankarimpia vesistönsuojelumääräyksiä.

Kaikilla tavoilla voi sanoa, että Säkylän Pyhäjärvi on ollut sen alueen ihmisten ja järjestöjen silmäterä. Nyt se silmäterä on sammumassa. Se on pahasti rehevöitymässä. Teollisuudesta ja yhdyskunnista tuleva kuormitus saatiin 70-luvulla lopetetuksi. Maa- ja metsätalouden aiheuttama kuormitus kohosi viime vuosikymmenen lopulle asti. Kuormituksen kasvu on kyllä pysähtynyt, mutta se jäi korkealle tasolle. Ravinnekuormitus koostuu fosforin ja typen eri muodoista. Eniten sitä kuormittavat peltoviljely, karjatalous, metsätalous ja haja- ja loma-asutus. Sen valuma-alue on erityisen voimaperäistä peltoviljelyaluetta, ja seudulla on runsaasti erikoiskasvien viljelyä. Se on sitä osaa Suomea, jossa erikoiskasvien viljely on merkittävä, ellen sanoisi osin merkittävin elinkeino.

Mahdollinen ylirehevöityminen, taikka tässä tapauksessa voi sanoa todellinen ylirehevöityminen, on Pyhäjärven kokoisessa altaassa mitä todennäköisimmin peruuttamaton tapahtuma. Se laskee sen arvoa pysyvästi kaikkien käyttömuotojen kohdalla, ja tämä ylirehevöitymisriski kasvaa jatkuvasti. Ellei sitä saada pysäytettyä, huonompi Pyhäjärvi on lopputuloksena.

Tässä on aivan tarpeetonta osoittaa syyttävää sormea millekään taholle, koska, niin kuin luettelo, josta kävi selville, ketkä tässä suojelussa nyt ovat mukana, osoittaa, että siinä ovat niin syylliseksi itsensä tuntevat kuin muutkin pelastamassa, mitä pelastettavissa on.

Sekin nyt jotenkin kuvaa näitä operaatioita, että Pyhäjärveen laskevien kahden joen, Yläneenjoen ja Pyhäjoen, valuma-alueella on ollut vuodesta 91 jo meneillään vesi- ja ympäristöpiirin käynnistämät vesiensuojeluprojektit. Jokien ravinnevirtaamissa on ollut havaittavissa viime vuosina lievää kehitystä parempaan suuntaan.

Kun palataan sitten alkuotsikkoon eli Turun Sanomien toisen pääkirjoituksen otsikkoon, joka oli "Aitoa suojeluhalua vai pelkkää politiikkaa", se lähti siitä, että viime vuonna oli Säkylän kunnan vuosijuhla, jossa oli pääministeri puhumassa. Tietysti pääministerin niin kuin aina kaikkien puhujien rooliin kuuluu tämmöisessä tilai-

suudessa, että puheeseen saadaan jotakin paikallisväriäkin. Tosin pääministerin puheen kirjoittaja ei ollut tiennyt, että tällainen Pyhäjärvi-homma siellä oli meneillään. Mutta ennen kuin hän pääsi vielä puhujanpaikalle, siitä hänelle kyllä kerrottiin, ja pääministeri hyvin nokkelasti otti yhteyttä ministeri Pesälään, joka oli siihen aikaan vielä melko tuore ministeri. Sen operaation tuloksena pääministeri saattoikin juhlapuheessaan kertoa, että valtiovalta ojentaa auttavan kätensä, kun tietää tämän ongelman, ja merkitsee sen suojeluun rahaan. Viisasta kyllä, ei puhujakaan maininnut sitä summaa, joka, kuten sanottu, on tuolla näkyvissä, eli 50 000, joka on aloitusrahaksikin melko vaatimaton 32 miljoonan hankkeeseen, tässä tapauksessa voi tietysti sanoa, että 14 miljoonan hankkeeseen, joka on kaavailtu valtion osuudeksi siinä.

Jalka on joka tapauksessa oven raossa, taikka sanottaisiinko, että varpaat ovat rantavedessä, ja sille sopii odottaa hyvää jatkoa. Se on, niin kuin sanottu, viiden vuoden projekti. Hyvää tahtoa on nyt tietysti mahdollisuus osoittaa jo huomispäivänä, sillä siitä on tehty nyt kaksikin aloitetta. On omituista tietysti, että ne molemmat ovat samasta ryhmästä olevan edustajan eli kahden sosialidemokraatin, Virpa Puiston ja minun aloitteet. Omasta aloitteestani sanon, että vaikka se on minun nimissäni, niin se on kuitenkin Satakunnan kansanedustajien aloite, Satakuntaliitossa valmisteltukin. Sen perustelut kieltämättä ovat hiukan vanhanaikaiset, kun sillä samalla aloitteella on pyydystetty rahaa jo monta vuotta, siihen nuottaan ei vain ole vielä mitään jäänyt. Tietysti sille nyt toivoisi menestystä. Se on 3 miljoonan markan aloite ja esitetty lisäyksenä budjettiin. Jotenkin tuntuu, että huomenna herään aamuun, josta alkanut päivä ei johda myönteiseen tulokseen tässä kohtaa.

Siitä on sitten toinen aloite, jossa on 16 nimeä ja siinä on isommalta alueelta. Siellä on mm. kokoomuksen varapuheenjohtajan ja keskustapiirin puheenjohtajan nimi ja muita. Se on jo vähän laajemmalta alueelta, koska se on sitten jo koko lääniä koskeva, ja senkin määrä on 3 miljoonaa markkaa, mutta se poikkeaa tästä puhtaasti satakuntalaisten aloitteesta siinä suhteessa, että sen hyväksyminen ei kasvattaisi budjetin loppusummaa, menoluokkaa yhtään, vaan siinä vain pyritään siihen, että maatalouden ympäristötuesta merkittäisiin 3 miljoonaa markkaa käytettäväksi tähän. Se 3 miljoonaa markkaa nyt olisi laskennallisestikin sopiva summa. Jos lasketaan, että 5 vuoden aikana valtio avustaisi 14 miljoonalla markalla, niin se olisi tätä luokkaa kyllä. Se on tietysti kiusallisempi nyt tämän salin hallituspuolueille, koska siinä opposition taholta tämmöistä esitetään, mutta kuten sanottu, se ei nosta loppusummaa ja se ei ole mikään opposition aloite siinä mielessä, siinä ovat kaikki mukana. Toivoisi jommallekummalle aloitteelle myönteistä ymmärtämystä.

Rouva puhemies! Sitten toinen asia. Tässä on niin kuin lähdön ajat vastassa ja viimeisiä budjettipuheenvuoroja pääluokittain jokainen, minkä minä tässä pidän. Tavaksi on tullut jo 12 vuoden aikana pitää myös ns. kuttupuhe ja sitä tässä aloittelen. (Ed. Gustafsson: Sitä on odotettu!) — Arvaan, että työhuoneet ovat täynnä kiitollisia kuulijoita, koska vain harva on päässyt tänne saakka.

Tämä on ollut eräällä tavalla aina hauska pitää. En tiedä, onko se niin hauskaa ollut kuunnella. Mutta asia on kuitenkin jollakin tavalla vakavakin, koska kysymys on yhdestä historiallisesti arvokkaimmasta maatalouden elinkeinoista. Vuohi eli kuttu, minä puhun tästä lähtien nyt kutusta, koska se on meilläpäin sitä, on seurannut suomalaista sieltä Volgan mutkalta saakka taikka jostakin, mistä olemme tänne perääntyneet. Joka tapauksessa se on ollut köyhän miehen lehmä, kuten sanotaan, emmekä me tänne saakka rikkauttamme tulleet, vaan köyhyyttämme. Se on vanhimpia kotieläimiämme, joka on pysynyt sitkeästi hengissä.

Kuttu on ollut myös viime vuosikymmeninä hyvin mielenkiintoinen kotieläinjalostuksen kohde ja jalostajalleen sikäli arvokas jalostettava, että siinä jos missä on näkynyt jalostuksen vaikutuskin. Tällä hetkellä parhaat kutut lypsävät vuodessa suunnilleen sen kilomäärän, minkä vuosisadan alkupuolella lypsivät parhaat lehmät. Se on merkittävä saavutus jalostuksen osalta. Keskituotos on siinä 700—800 kiloa vuodessa. Parhaan minun tietämäni kutun keskituotos oli viime vuonna 1 900 kiloa, ja se on merkittävä. Sen vuohitilan emäntä, jolle tänään soitin, kertoi, että hänen tilansa kuttujen vuosikeskituotos oli viime vuonna 1 253 kiloa. Ne ovat pitkälle jalostettuja eläimiä ja hyvin hoidettuja. Sen vuoksi onkin vahinko, että vaikka kovasti vastaan täällä pistimme, ed. Vuorensola, minä ja monet muutkin, niin Mouhijärvellä oleva Selkeen laidunkoeasema kuitenkin lopetettiin. Nämä jalostuksen juuret voi johtaa sinne.

Kutunmaito sellaisenaan on kamalan makuista. Tuskin siitä selvin päin kukaan nauttii, mutta maitoallergikolle se on ainoa maitotuote, mitä

hän voi juoda, ja siihen sitä käytetäänkin. Suomessa Valkeakosken meijeri sitä maitoa jalostaa, ja 30—40 vuohitilaa lähettää sinne maitonsa. Osoituksena siitä, että maidontuottajat eivät kaikkein ryppyotsaisimpia ole, voi sanoa, että maidonkuljetusauton, sellaisen pikkuisen tankkiauton, joka vie maitoa, kyljessä lukee komeasti Kuttu-Kiito. Se on arvokas kiito. Sen kiidon varassa monta kymmentä maatilaa elää.

Jos ajattelemme, että Suomi on nyt Euroopan unionin jäsen ja maataloudenkin vaatimuksiksi esitetään erikoistuminen, niin tässä on yksi malliesimerkki erikoistumisesta, jossa ei ole edes aavisteltavissa sitä rajaa, missä kohtaa se tulisi täyteen, eli kysyntää olisi vaikka kuinka paljon, mutta sen tiellä on eräitä esteitä.

Eräs este näytti tulleen tänä vuonna. Vaikka kutuista puhutaan, niin täytyy sanoa, että hiukan puhun hevosmiesten tietotoimiston tietoja, koska en ole varmuutta saanut asiasta, mutta näyttää siltä, että kutunmaidolle tähän saakka suotu 1,90 markan litratuki on poistettu. Sen tilalle on sitten tullut eräänlainen korvaus, 700 markkaa vuodessa kuttua kohti. No, ei siinä mitään, se määrä vain on suunnilleen kolmannes siitä, mitä sen pitäisi olla, tai puolet tai sitä luokkaa. Se on laskettu sen mukaan, että kuttu tuottaisi 400 kiloa vuodessa, ja kuten sanottu, kuttujen keskituotto on jo tuplaten se. Kannattavuuden rajaksi arvioi käyttämäni asiantuntija 900 kiloa. Kun se on noin matalan mukaan laskettu, niin luonnollisesti 700 markan liian pieni summa johtuu juuri siitä.

En tiedä, pitääkö paikkansa, mutta tähän tulokseen on tultu sillä tavalla, että on suoritettu eräänlainen puhelintiedustelu vuohitilojen omistajilta ja kysytty, paljonko heillä kuttuja, vuohia on, ja kun on tiedetty niiden tuotokset. No, ne ovat kaikki vastanneet vähän yläkanttiin, koska ovat kuvitelleet, että siinä on kiintiöinnistä kysymys. Kun sanoo isomman luvun, niin sitten tulee vähän lisäämisen varaakin. Tässä tapauksessa tämä pikkuinen väärinilmoitus osui omaan nilkkaan tai sorkkaan ja tulos on sitten tässä.

Toivoisi, että kun täällä maatalousministerikin on kuuntelemassa, että tällainen homma saataisiin oikaistua, koska tällä todella ei valtiontaloutta järkytetä, mutta tällaisenaan järkytetään kyllä monen vuohitilan taloutta. Kuten asiantuntija sanoi, kuttu ei tällä tuella tuota edes ruokansa edestä, joten siitä on sitten tulossa seuraeläin, pukista ei ole edes sellaiseksi. (Ed. Aittoniemi: Miksei? — Min. Pesälä: Pukki on kutulle tärkeä!) — Toivottavasti salista kuuluneet kommentit siirtyvät sellaisenaan pöytäkirjaan.

Jatkoa vielä. Meillä on tapahtunut sellainen mielenkiintoinen kehitys viime vuosina, että Suomeen on muuttanut eri maista pakolaisia hyvin erilaisista kulttuureista, myös niistä kulttuureista, missä vuohella on merkittävä osa sekä maidon- että nimenomaan lihantuottajana. Pakolaiset täälläkin haluaisivat pitää vanhoista hyvistä tavoistaan kiinni ja ostaisivat kyllä vuohenlihaa, mutta sen markkinointi tietysti on mahdotonta oikeastaan muutoin kuin teurastamoiden kautta. Eräät teurastamot eivät ota vastaan sitä ollenkaan ja useat maksavat pari kolme markkaa, ehkä vähän enemmänkin, kilolta. Näin, vaikka kysyntää olisi lihalla, se ei tätä kautta näytä kulkevan.

Sitten on vielä niitäkin, jotka haluaisivat rituaaliteurastuksiinsa kuttuja ottaa, mutta se on tietysti vähän moraali- ja kulttuurikysymys, joka pitää ratkaista jossain muualla. Joka tapauksessa olen itsekin sitä mieltä, ettei meidän semmoisia tänne siirtyneitä kulttuureja kannata tukea. Riittää, kunhan tuetaan kutun pitäjiä.

Arvoisa puhemies! Olen tämän kuttupuheeni tainnut joka kerta lopettaa samaan aforismiin ja lopetan sen nytkin, eli niin kuin meillä päin sanotaan kutusta, että jos ei se pahaa tee, niin se ainakin sitä suunnittelee. Samaa en toivoisi kuttuloiden omistajille.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hyvää ei koskaan odota liian kauan, kun on ihan varma, että sen saa. Nyt tässä kahdeksannen kuttupuheen kuultuani pyydän saada kiittää kaikista näistä puheista yhdellä kertaa.

Esittäisin kuitenkin demareille nyt sellaisen toivomuksen, että kun teillä uudessa eduskuntaryhmässä muutaman kuukauden päästä on noin 80 kansanedustajaa, pitäisitte huolen siitä, että kuttupuheen pitäjä on vuodenkin kuluttua täällä, sillä olisi merkittävä kulttuurivaje koko eduskuntalaitokselle, jos tämä kulttuurin osa-alue jää kokonaan huomiota paitsi. Ja niin kuin tässä todettiin, demarit aina tällä putsaavat koko vuoden maatalouspuheensa, kun tämä kuttupuhe tulee. Kaikki ed. Rajamäen herjat kuitataan tällä nollille.

Ed. Nikula: Arvoisa puhemies! Voin yhtyä ryhmätoverini Erkki Pulliaisen näkemyksiin ed. Timo Roosin puheen loppuosastakin.

Mutta, arvoisa puhemies, kun maatalousministeriön pääluokasta keskustellaan, on hyvin luontevaa, että kysymys Euroopan unionin jäse-

nyydestä nousee hyvin voimakkaasti esille. Viimeistään unionin jäsenyys on avannut silmät sille tosiasialle, että, jos käyttää nurkanvaltauskieltä, maatalousministeriöllä on politiikan pörssissä hyvin pieni noteerausarvo verrattuna sen poliittiseen substanssiarvoon. Suomen jäsenyys Euroopan unionissa nostaa maatalousministeriön ja maatalouspolitiikan aivan ennen näkemättömän tärkeään asemaan. Toisaalta tietysti koko se tuotanto, jota maatalousministeriön vastuualueella tapahtuu, on jokaiselle ihmiselle hyvin henkilökohtainen asia. Ei politiikassa ole sen henkilökohtaisempaa asiaa kuin se, mitä ihmiset syövät, mitä he suuhunsa pistävät. Toisaalta ovat nämä elintarvike- ja arvoketjut, joista ed. Sirkka-Liisa Anttilakin puhui.

Minusta on myös tässä yhteydessä tärkeä pohtia siihen tapaan kuin ed. Sirkka-Liisa Anttila puheensa loppupuolella, ei suinkaan ruikuttaa sitä, mikä on tapahtunut ja jota ei enää toteutumattomaksi saa, vaan katsoa, mitkä ovat nyt mahdollisuudet unionin jäsenyyden oloissa. Olen varma, että maa- ja metsätalousministeri, joka on kiitettävästi seurannut tätä keskustelua, on jo käynnistänyt moniakin vientiponnistuksia.

Minusta nyt on tärkeätä suomalaisen elintarvikkeen korkea laatu. En puhu pelkästään luomuviljelystä vaan muustakin tuotannosta, jossa jatkuvasti kannattaa pyrkiä yhä vähempiin keinollisiin panoksiin ja käyttää näitä kilpailuvalteina. Toivoisin todella näkeväni tiedotusvälineistä esimerkiksi sellaisen markkinointikampanjan, jossa Hampurin torille kuljetetaan muutama Miina Äkkijyrkän suomenlehmä. Ne eivät kai paljoa lypsä, mutta ne ovat sitäkin eksoottisempia, ja vähällä lypsyllä voi pyytää tietysti korkeampaa hintaa puhtaasta maidosta. Ehkä siellä on ed. Timo Roos kaksi kuttua kupeellaan ja kurttu edessään markkinoimassa. Ja sitten kun vielä juvalaisista luomuviljelijöistä koostuva rokkibändi Luonteri Surf räväyttää taivaat halki, tällä tavoin päästään sille markkinalle, jossa ainoastaan suomalainen elintarvike voi hankkia osuuksia: korkealla tuotantomoraalilla — se vaatii muutoksia kyllä jatkuvasti — erinomaisella laadulla ja myös sitä vastaavalla tietysti vähän korkeammalla hinnalla. Tämä ei ole pelkästään kaupunkilaisen maatalon kotivävyn vihreitä ajatuksia, vaan tätä ovat hyvin monet mielestäni hyvin asiantuntevat ulkomaalaiset ihmiset mm. minulle korostaneet. Jos 380 miljoonan kuluttajan ruokapöytään löytyy edes prosentin kymmenesosan siivu, siinä on koko Suomen maatalostuotanto myyty. Tämä on iso asia, jonka halusin tässä yhteydessä tuoda esille.

Arvoisa puhemies! Tähän liittyy sitten se, josta ed. Timo Roos puhui, kun hän kertoi tämän Yläneen Pyhäjärven tilanteesta. Suomen järvet ovat tuotantokapasiteetiltaan pahasti vajaakäytettyjä. Meidän kalataloutemme, nimenomaan sisävesikalataloutemme ongelmina ovat tietysti vesien huono laatu, siitä aiheutunut kalakantojen laadullinen ja miksei myös määrällinenkin alenema ja myös vesialueiden hyvin hajanaiset ja vaikeat omistussuhteet. Itse asiassa tästä viimeksi mainitusta lähtee koko perusongelma. Me emme saa aikaan sellaisia päätöksiä, joita vaaditaan, jotta meidän sisäjärvemme, jotka ovat tietyssä mielessä peltoja ja vieläpä mitä parhaimpia peltoja elintarviketuotannon näkökulmasta, eivät olisi surkean huonossa käytössä. Tässä mielessä myös suomalaisen kalatalouden pystyyn nostaminen ja eteenpäin auttaminen on maa- ja metsätalousministeriön vastuualueella aivan keskeinen.

Näin pääsen nyt konkreettiseen asiaan. Meillä on aika korkeatasoinen ja laaja kalanviljelylaitos kantamaassa, mutta valitettavasti se sijoittuu esimerkiksi kalakantojen monipuolisuuden ja miksei myös istutusalueiden näkökulmasta vähän epätasapainoisesti, ei kovin pahasti, jos hyödynnämme kaikki olemassa olevat laitokset. Puhun nyt erityisesti Porlan kalanviljelylaitoksesta, joka sijaitsee Lohjalla. Se tuottaa eräitä kevätkutuisia kaloja ja täpläravuista suuren osan. Sen tuotantosektori on sellainen, että tätä tuotantoa jatkuvasti tarvitaan. Sitä on mahdollisesti ajateltu siirrettäväksi jonnekin, mutta kun se sijaitsee nimensä mukaisesti luonnonlähteiden päällä eikä siitä ole todettu mitään ympäristöongelmia, niin on järkevää käyttää tällainen Suomen toiseksi vanhin laitos edelleen tuotannossa. Se tarvitsee kuutisen miljoonaa, että kunnostustyö voisi lähteä liikkeelle. On mahdollista, että siihen voidaan käyttää myös EU-rahoja.

Suomi on habitaattidirektiivistä esittänyt poikkeuksen toutain-nimisen kalan osalta siitä syystä, että sitä viljellään Suomessa. Tosiasia on, että toutain Suomessa on Porlan tuotannon varassa. Tästäkin syystä, jotta selityksemme Euroopan unionille näiden uhanalaisten lajien suojelusta kävisivät täydestä, Porlan laitoksen kunnostaminen on erityisen tarpeellista.

Tämän vuoksi, arvoisa puhemies, tulen yksityiskohtaisessa käsittelyssä talousarvioaloitteeseeni liittyen, jonka allekirjoittajina on suuri joukko Uudenmaan kansanedustajia, tekemään muutosehdotuksen budjettiin.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puheensa alkupuolella ed. Nikula korosti voimakkaasti niitä markkinointimahdollisuuksia, mitä EU-jäsenyys Suomelle antaa puhtaiden tuotteittemme, myös lihan osalta Euroopan unionin muihin jäsenmaihin.

Ed. Nikula ei kuitenkaan puheenvuorossaan tuonut esille toista asiaa, joka on nyt hyvin voimakkaasti EU-maissa keskustelun kohteena, eli lihantuotannon osalta eläinrääkkäys, kun eläimiä kuljetetaan maasta toiseen epäinhimillisissä olosuhteissa, kuten viimeksi eilen saimme televisiosta nähdä. Eilenhän myös eduskunnan portailla oli asiasta eläinsuojeluyhdistys Animalian pienimuotoinen mielenosoitus, josta kävi ilmi se, että tuntuu, että eläinsuojelijat eivät oikein luota eduskuntaan, mikä on Suomen päättäjien tahto vaikuttaa niin EU:ssa kuin täällä kotimaassakin lainsäädäntöön niin, että tämän tyyppinen eläinrääkkäys kerta kaikkiaan saataisiin loppumaan. Kyllä ne ovat niin hirvittäviä kuvia, että en minä yhtään ihmettele sitä, että myös EU:n piirissä europarlamentaarikoista ainakin osa tuntui kyyneliin saakka liikuttuvan, kun heille oli näytetty näitä pahimpia filmejä asianomaisessa valiokunnassa.

Näyttää siltä, että tässä keskustelussa ei ilmeisesti maa- ja metsätalousministeri asiaan puutu, mutta toivoisin, että ministeri ennen kauden loppua hyvin selkästi ja yksiselitteisesti toisi esille sen, mikä on Suomen näkemys näissä eläinsuojeluun liittyvissä kysymyksissä. Minusta, jos me haluamme tässä profiloitua puhtaan ruoan puolesta Euroopan unionissa, meidän tulee myös profiloitua selkeästi myös eläinsuojelun puolesta. Nämä asiat liittyvät hyvin kiinteästi yhteen.

Ed. V u o r e n s o l a: Arvoisa puhemies! Minäkin omalta osaltani esitän kiitokset ed. Timo Roosille kuttupuheesta, joka on aina joka kerta ollut yhtä valaiseva ja aina joka kerta yhtä mielenkiintoinen ja sisältänyt myös aforismeja, joihin voisin yhden vielä lisätä, jonka ed. Timo Roos osaltaan jo totesikin, että kuttuhan on sellainen eläin, että joka sillä rikastuu, ei ikinä köyhdy.

Toisaalta voisin esittää myös kiitokset ed. Nikulalle niistä itse asiassa lohdutuksen sanoista, joita hän osoitti siitä, että suomalaisella maataloustuotannolla, elintarvikeketjulla on tulevaisuutta. Minä uskon siihen myöskin samalla tavalla, mutta varmasti niin ed. Nikula kuin meistä lähes kaikki tässä salissa ymmärtävät sen, että tämän muutoksen ryöpyn siivittämänä, joka on muutaman päivän takainen, ne kuulostavat enemmänkin lohdutuksen sanoilta. Kyllä muutos on sitä luokkaa raju ollut tiloilla, että minä luulen, että niillä, joilla omassa kannattaja-, äänestäjä- ja tukijoukossa, joka tietysti saattaa olla jo entinen, on viljelijöitä, on puhelin viime päivinä soinut aika tavalla. No, se on osa meidän työtämme.

Ed. O. Ojala otti myös esille tärkeän asian. Henkilökohtaisesti, kun olen ollut tuon asian kanssa aikaisemmassa työssäni aika tavalla tekemisissä ikään kuin tarkkailijana, näen sen yhtä lailla tärkeänä ja merkittävänä tekijänä. On moraalinen kysymys meille suomalaisille, kaiken kaikkiaan koko Suomelle, että me pyrimme eläimiin liittyvän kohtelun ja siitä esiin nostettavat aivan erikoistapauksetkin, yksittäisetkin tapaukset, hoitamaan mahdollisimman fiksusti ja hienosti, mutta johdonmukaisesti. Ei meillä varmasti ole varaa antaa kenellekään muuta kuin sellaista kuvaa, että me kohtelemme kotieläimiä tai yleensä eläimiä Suomessa paremmin kuin kaikki muut. Se on minusta hyvin keskeinen ja tärkeä asia, ja siihen on syytä juuri sillä vakavuudella myös suhtautua.

Suomessa eläinten kuljetukseen ylipäätään on kiinnitetty huomiota hyvin kauan. Voin sanoa, että onneksi tekniikka on tullut siinä hyvin paljon vastaan. Teknisillä laitteilla nimenomaan on voitu näitä asioita huomattavasti kohentaa siitäkin, kun minä aikoinani maatalousuraani aloittelin, kyllä laitteet ja vehkeet ovat aivan toista luokkaa, joskin kieltämättä on myös tehokkuus. Ehkäpä se tehokkuus jatkossa onkin se, johon myös pitää kiinnittää tässä sivistyneessä mielessä huomiota. Uskon, että se on hyvin pitkälle myös keskustelullinen, neuvonnallinen kohde, ei se ole välttämättä lainsäädännöllinen tai pakotuskohde. Minusta sitä kautta siitä saattaa tulla päinvastoin vain pelkästään vastakkainasettelua.

Arvoisa puhemies! Jo budjetin lähetekeskustelussa totesin, että EU-sopeutus on budjetin keskeinen linjaus ja myös se, niin kuin täällä on käytetty sanaa, kipukohta, joka tähän budjettiin liittyy.

Nyt kun on muutama päivä eletty tätä EU-aikaa, se on voitu itse asiassa todistaa. Tietysti ne tai me, jotka vähän tämäntyyppistä aikoinaan ounastelimme, sanomme rikkiviisaasti, että näinhän me juuri ennustimme. Tietysti tällainen sanonta voi olla hyvää itsetunnon vahvistusta, mutta käytännössähän kysymys on kuitenkin siitä, että tämä tilanne on tavalla tai toisella nyt hoidettava. EU-ratkaisu sinänsä on suuri suoma-

lainen linjaratkaisu. Maatalous on siinä mukana. Se ei sitä tahtonut. Sen äänestykset osoittivat, mutta se on siinä mukana, ja silloin kun näin on, minä koen asian kaksisuuntaisena. Sekä maataloudella on vastuu hoitaa tämä asia kunnolla että myös yhteiskunnalla on oma vastuunsa hoitaa tämä asia hienosti ja sivistyneesti ja niin, että yksi kansalaisryhmä ei tästä joudu kärsimään puhumattakaan niistä ihmisistä, jotka työskentelevät koko elintarvikeketjussa.

Kyse on paljon, paljon moniarvoisemmasta ja monimuotoisemmasta asiasta kuin pelkästään yhden talonpojan ja hänen perheensä toimeentulosta. Kysymys on koko maaseudusta. Kysymys on koko elintarvikeketjusta, jossa lukuisa määrä ihmisiä työskentelee. Se on mitä suurimmassa määrin minusta kansallinen kysymys. Vaikka sen näin fraasina ehkä jo sanoo, niin minusta se joka tapauksessa sitä on.

Suurimpia muutoksia, mikä nyt näyttää olevan ja oli odotettavissakin, on tietysti tavallisen viljelijäyrittäjän kannalta se, että tämän tukipolitiikan, tulopolitiikan, tuki- ja hintapolitiikan välinen suhde muuttuu huomattavasti, se muuttuu aivan toiseksi. Nyt kun erilaisia varastolomakkeita, sen jälkeen erilaisia tukilomakkeita, joita on tarjolla kaiken kaikkiaan kolmisenkymmentä kappaletta, kevään ja kesän mittaan täytetään, en ollenkaan epäile, etteikö myös viljelijöille hiipisi pieni katkeruuden henki siinä suhteessa, että he eivät pääosin ole sentään tottuneet tällaisia kirjallisia töitä tekemään. Myös avun tarve näissä asioissa on yllättävän suuri. Se, mikä budjetissa on jäänyt osaltaan huomioimatta, on, että tähän neuvontaan ja apuun olisi pitänyt myös ilmeisesti valtion toimin hieman enemmän panostaa. Minä luulen, että siinä järjestöt, niin tuottajajärjestö kuin neuvontajärjestö, ovat tässä ilman muuta apuna omakustannusperiaatteella. Mutta tietysti valtion erityinen apu tässäkin yhteydessä ei ainakaan olisi ollut pahasta.

Kuten totesin, EU-ratkaisu on linjaratkaisu ja se on suuri suomalainen ratkaisu. Maatalouden kohdalta minä näkisin kuitenkin, että sen syvin ja suurin vaikutus näkyy ehdottomasti siinä, että maatalous siirtyy ja joutuu siirtymään vapaaseen markkinatalouteen ja sellaiseen hinnoitteluun, johon se ei ole aikaisemmin suljettuna sektorina tottunut. Sitä nämä ensimmäiset kymmenkunta päivää ovat osoittaneet ja opettaneet. Markkinatalouden tehostumista on kovasti näiden päivien aikana myös lisännyt se, että meidän elintarvikeyrityksemme, siis raaka-aineen ostajat, ovat noudattaneet äärimmäistä varovaisuusperiaatetta hinnoittelusssa. Meillä on tällä hetkellä ilmeisesti maataloustuotteissa tuottajahintoina Euroopan alhaisimmat hinnat. Toisaaltahan se on ymmärrettävää, vai onko se ymmärrettävää, en tiedä, mutta joka tapauksessa eihän sen yrityksen intressi, joka ostaa raaka-ainetta ja pyrkii samalla kertaa estämään maahantuontia, oikeastaan voi mikään muu ollakaan kuin se, että se pyrkii ostamaan raaka-aineen halvalla. Kun meillä tällä hetkellä tilanne on se, että lihaa esimerkiksi maasta voivat viedä tai tuoda vain ne liikkeet, jotka ostavat myös raaka-ainetta maatiloilta, tämä intressivyyhti on hyvin mielenkiintoinen ja on mukava nähdä, minkälainen jälkipeli siitä tämän kevään aikana tullaan vielä käymään.

Mikä on vielä todettava nykytilanteesta ja mikä on yllättävää, on, että kustannukset, joiden arvioitiin putoavan hyvinkin nopeasti, eivät ole suinkaan tiloilla siinä tahdissa laskeneet kuin kuviteltiin. Laskua on tapahtunut, mutta sellaistenkin tuotteiden osalta kuin esimerkiksi rehu, jossa viljan hinta kuitenkin oleellisesti on pudonnut, on pudonnut puoleen hyvinkin, hinta ei ole likimainkaan samassa suhteessa pudonnut. Varmasti tässäkin on taas sitä äärimmäistä varovaisuusperiaatetta, tai sitten se on yksinkertaisesti vain bisnestä.

Arvoisa puhemies! Hieman puuttuisin myös tuohon ympäristötukeen ja olisin monilta osin ed. Luukkaisen kanssa samaa mieltä, että kyllä sillä pikkuisen väärä nimi on, ei siitä mihinkään pääse. Todellista ympäristöön kohdistuvaa rahaahan siinä on noin 350 miljoonaa markkaa, ja sitten ehkä lopusta voidaan laskea muutama sata miljoonaa ympäristönsuojelulliselle puolelle, ja loput minunkin mielestäni kieltämättä ovat ilman muuta sellaista tukea, joka on tulotukea. Toisaalta voi sanoa, että sehän johtuu nimenomaan neuvottelutuloksen rakenteesta, ja tässä rakenteessa ehkä se virhe on ja näissä nimikkeissä. Lopputulos viljelijän kannalta katsoen on tietysti tärkeämpi. Hänelle on yksi ja sama, millä nimikkeellä tukea maksetaan, kunhan hän sen saa. Minusta tästä ei kannata kovin suurta riitaa rakentaa. Ennen muuta minusta on hedelmällinen lähtökohta ja lähestymistapa tähän ympäristötukeen, että se ainakin sen 350 miljoonan markan tai sen vähän yli olevalta osalta parantaa nykyistä tilannetta. Oleellisesti se siihen kuitenkin vaikuttaa. Tosiasia on myös, että tietyt kriteerit se luo myös tehokkaalle tuotannolle, jos tämän ympäristötuen piirissä tila haluaa olla. Eli ehkä siihen asiaan pitäisi pyrkiä suhtautumaan sillä tavalla positiivisesti, että se kuitenkin kehit-

tää nykyistä tilaa. Minä itse kuvittelen, että jos olisi ollut puhe pelkästä ympäristötuesta, me emme tämän tyyppistä ja tämän suuruista määrärahaa missään tapauksessa olisi tähän neuvottelutulokseen koskaan saaneet.

Arvoisa puhemies! Muutama sana metsäpolitiikasta. Budjetissa on vuosikausia jo vähennetty nimenomaan metsänparannusmäärärahoja. Minä olen sitä mieltä, että silloin kun metsänmyynnin ja puunmyynnin määrä oli pieni, siihen oli olemassa tietyt perusteet. Mutta nykyisessä tilanteessa puukauppa käy sellaisella vauhdilla, että ilmeisesti saavutamme kaikkien aikojen tuloksen viime vuoden ja tämän vuoden osalta, mikä on koko yhteiskunnan kannalta tietysti äärimmäisen tärkeä ja keskeinen asia. Silloin kun pyörät käyvät kuumina, myöskin yhteiskunnan omalta osaltaan kannattaisi ehdottomasti satsata tähän, ei ylikuumentaa vaan toimia siten, että voitaisiin ottaa metsät sellaiseen järkevään käyttöön, että niillä on myöskin tulevaisuus.

Puuntuotanto on hyvin pitkäjänteistä toimintaa ja asettaa aikamoisia sekä ammatillisia tavoitteita että haasteita niille ihmisille, jotka haluavat katsoa vuosikymmenten päähän. Tosiasia on kuitenkin se, että jos tänään hakataan, seuraavana vuonna, ensi kesänä, tehdään sitten jo vahvasti tulevaisuutta pojalle tai pojanpojalle. Tätä perspektiiviä katsoen ymmärrän niin, että yhteiskunnankin kannattaa pieni panoksensa ja vaikkapa suureneva panoksensa suunnata puun ja metsän hyödyntämiseen.

Metsäpolitiikan puolella olemme kaikki varmasti tervehtineet suurella ilolla sitä, että ympäristöpolitiikka on, jos niin voi sanoa, vieläkin paremmin kuin muilla sektoreilla löytänyt yhteydet suojelun ja luonnonsuojelun kanssa. Metsäohjelmat, joita meillä on laadittu, ovat vailla vertaa koko maailmassa. Kyllä ne siltä osaltaan ovat myöskin viemässä kehitystä eteenpäin. Se on myöskin oppi siitä, että yhteistyön virittäminen ja yhteistyöhenki on kuitenkin parempi tie kuin lainsäädännön tai kepin itie.

Arvoisa puhemies! Maaseutupolitiikasta muutama sana. Minä omalta osaltani jo lähetekeskustelussa hiukan kritisoin sitä, että — tosin ymmärtäen sen, että nyt on ensisijainen tämä EU-kysymys — maaseutupolitiikan puolelle, maaseutuelinkeinojen kehittämiseen ei ole suunnattu voimavaroja riittävästi. Mikä on riittävä, sitä on hyvin vaikea arvioida, mutta joka tapauksessa keskeistä ja tärkeätä on maaseudulla ilman muuta se, että sinne luodaan ja pyritään luomaan esimerkkejä. Esimerkit eivät synny aivan itsestään. Nyt kun esimerkiksi teollisuuspolitiikan puolella on erilaisia tukirahoja, kyllä niitä pitäisi samassa hengessä olla myöskin maaseudulla. Tällä hetkellä onneksi puupuolella myöskin KTM tulee avuksi.

Maaseutupolitiikan joka tapauksessa kansallisessa suomalaisessa maatalouspolitiikasssa jatkossa pitäisi olla ehdoton painopistealue. Minä uskon, että sitä tukevat mm. kaikki ne tutkimukset, joita maaseudusta ja ihmisten näkemyksestä maaseudusta on tehty.

Arvoisa puhemies! Suomalaisten maatilojen selviytyminen on tällä hetkellä monella tilalla keskeinen puheenaihe. Luulen, että kestää aika kauan, ennen kuin voidaan sanoa, että tästä murroksesta on selvitty. Ensimmäiset vaiheet vaikuttavat hyvin vaikeilta. Toivon, että valtiovalta ja nimenomaan maa- ja metsätalousministeriö omalta osaltaan pyrkisi toimimaan näissä asioissa nopeasti ja johdonmukaisesti, jotta ei mitään konkurssiaaltoa pääsisi syntymään.

Maa- ja metsätalousministeri P e s ä l ä : Arvoisa puhemies! Olen kohta parikymmentä vuotta seurannut keskustelua eduskunnassa maataloudesta ja maatalouspolitiikasta, ja erityisesti tänä yönä mieltä lämmittää keskustelu tästä asiasta. Kokonaisuutena minusta se on erityisen myönteistä ja osoittaa, että todennäköisesti olemme astuneet näissä kysymyksissä tässä salissa toisenlaiseen, uudenlaiseen ja myönteiseen aikaan. Mieltä lämmittää erityisesti se, että täällä sisaret ja veljet ovat todenneet, että nyt on itse tehtävä kaikki se, mikä on tehtävissä, ja koetettava sillä keinoin viedä asioita eteenpäin. Myöskin avoimesti on pöytäkirjaan kerrottu määrätyt kipukohdat, jotka ovat meille erityisen vaikeita, vaikeita sen tähden, että silloin kun puhumme markkinoinnista, markkinointijärjestöistä, meidän omat naisemme ja miehemmehän ovat siellä johdossa. Kun näin täällä tunnustetaan, että nyt itse täytyy hoitaa nämä kysymykset, se on myöskin erittäin myönteinen asia, kun ajatellaan kokonaisuutta. Sen tähden on ihan hyvä todeta tämä myöskin maa- ja metsätalousministeriön taholta pöytäkirjaan.

Täällä on muutamia asioita otettu esiin, joita hyvin lyhykäisesti kommentoin, koska on yön hetki eikä minulla ole sen enempää sanottavaa johtuen juuri siitä, mitä aikaisemmin totesin, että olen kokenut hyvin myönteisenä tämän kokonaisuuden.

Ed. Pulliainen totesi puheenvuorossaan aivan niin kuin ed. S-L. Anttila: Se oli asia, joka neu-

votteluissa hävittiin. Sille ei voitu mitään, ja se on ehdottomasti asia, joka on meidän tunnustettava ja myönnettävä juuri näin. Näin se on. Sen kanssa vain on nyt osattava elää.

Ympäristötuki on tullut useassa puheenvuorossa esiin. Siltä kohdin toteaisin, että neuvottelutulos edellytti, että meillä tulee olla ympäristöohjelma. Se ohjelma on tehty, ja se sisältää kokonaisuuden, miten ne varat käytetään, miten ne käytetään ja levitetään Suomen maahan. Enempää tästä kysymyksestä en totea. Se ohjelma on sisässä, sitä käsitellään, ja olen vakuuttunut siitä, että se tulee menemään myös tämän ohjelman mukaisesti. Se on Euroopan ehdottomasti tiukin ympäristöohjelma. Oikein erityisesti on korostettava, että se on Euroopan tiukin.

Ympäristöohjelma sisältää juuri niitä ajatuksia ja asioita, joita Pyhäjärvi-asian ympärillä toi ed. T. Roos esiin. Meidän on pystyttävä hoitamaan näitten ohjelmien puitteissa ja myötä sellaiset kysymykset, että ne hyvät ja kalliit vedet, jotka meillä on, voidaan puhdistaa ja sen jälkeen käyttää yhteiseksi hyväksi ja hyödyksi. Siinäkin on aivan yhteinen näkemys. Kun meillä on summa, joka on 1,7 miljardia, jossa oli, niin kuin ed. Vuorensola mainitsi, 350 miljoonaa markkaa aivan suoraa ympäristöön liittyvää, se on suuri raha. Varmasti sen rahan puitteissa voidaan, jos meillä on yhteistä tahtoa, aivan hyvin hoitaa tällaiset kysymykset.

Ed. T. Roos sanoi, että Pyhäjärvi-kysymyksessä oli myönteistä ymmärrystä ja että melko tuoreena ministerinä tähän asiaan jouduin ottamaan kantaa. Ed. Roos tiesi tarkkaan asioitten kulun. En ymmärtänyt silloin, minulla ei ollut niin suurta ymmärrystä, johtuen ehkä siitä tai ainakin lohdutan itseäni sillä, että virkaikä oli vielä niin nuori. Olisihan siihen voinut laittaa hiukan enemmän. Mutta tuon puheenvuoron pohjalta nyt ymmärrän paljon enemmän, ja jos olen seuraavaa budjettia tekemässä maa- ja metsätalousministerinä, niin pannaan se sitten niin monikymmenkertaisena, että varmasti tuntuu. (Ed. T. Roos: Kiitos!)

Mitä tulee kuttuihin, siinähän on tilanne näin, että siinäkään en tarpeeksi paljon todennäköisesti ole asiaa paimentanut, koska kuttujen, mehiläisten ja porojen osalle on budjetissa kolmisenkymmentä miljoonaa markkaa. Katsotaan ja korjataan se kuttujen kohdalta, jos se suinkin on mahdollista, ja ymmärtäisin näin, että se on mahdollista. Siinä eivät paljon menetä mehiläiset eivätkä porot, jos pannaan se vähälukuinen kuttujoukko myös samalle lähtöviivalle. (Ed. T. Roos: Kuttu on paljon kiltimpi kuin mehiläinen, ei pistä!)

Ed. Nikula otti esille kalanviljelyasiat. Niihin on kyllä myös, jos ne oikein ja viisaasti perustellaan ja jokin tällainen toutainkysymys otetaan esiin, hyvät mahdollisuudet EU:n suunnalta saada ymmärrystä. Tämä oli myös hyvä neuvo. Se on tullut nyt otettua varteen ja asia tutkitaan ja katsotaan, mitkä mahdollisuudet on. Oli ihan hyvä, että istuin kuuntelemassa. Paljon sellaisia asioita, joihin en luonnollisesti ole voinut näin perehtyä, olen kuullut, ja nyt asiaa lähdetään viemään eteenpäin. Siitä kiitos!

Eläinsuojelulaki on hallituksen piirissä ollut valmis. Kun eduskunnan taholta on nyt esitetty tahto, että sitä haluttaisiin täällä käsitellä, niin maa- ja metsätalousministeriöllä on valmius muutaman päivän sisällä palata tähän kysymykseen ja laittaa asia eteenpäin. On luonnollista, että keskustelen tästä ensin hallituksen piirissä. Olen ymmärtänyt näin, ettei siellä ole sellaista tahtoa, jolla estettäisiin. Kun eduskunta kerran näin tahtoo, niin siitä vaan. Minulla itselläni siihen on kyllä valmius.

Lopuksi, ystävät hyvät, toteaisin, että eduskunnan asiallinen suhtautuminen maa- ja metsätalousministeriön pääluokkaan, joka tässä poikkeavassa tilanteessa on huomattavan suuri, osoittaa, että meillä on todella yhteinen tahto hoitaa asia, joka on enemmän kuin elintarvikekysymys, joka on varsin suuren luokan kysymys, kun ajatellaan, miten maata eletään ja asutaan. Erilaisista, sanoisinko nyt politiikkaan liittyvistä kannanotoista huolimatta olen vakuuttunut, että tulevien vaalien jälkeenkin tällainen yhteinen tahto hoitaa näitä asioita ja viedä eteenpäin on olemassa. Jos itselläni on tilaisuus joko täältä tai tämän talon ulkopuolelta asioihin vaikuttaa, niin kaikkeni tulen tekemään sen eteen, että erilaisten poliittisten näkökantojen kesken voisi vallita sellainen henki ja ymmärrys, kuin esimerkiksi tänä iltana on tässä keskeisessä ja tärkeässä asiassa ollut. Vakuutan sen, ettei ainakaan omalta taholtani tule sellaista piikkiä tai sellaisia potkuja tai otteita, jotka tulevat takaapäin. Ei tule tapahtumaan!

Olen erityisen kiitollinen tästä keskustelusta!

Ed. Luukkainen: Arvoisa puhemies! Kun edustajat O. Ojala ja Vuorensola toivat esille eläinsuojelunäkökohtia nimenomaan Suomi kontra EU, niin haluan tiivistetysti toistaa sen, mitä tältä osin toin esille varsinaisessa EU-keskustelussa. Niiden kokemusten pohjalta, jotka

minulla on 20 vuoden vapaaehtoisesta eläinsuojelutyöstä, voin kyllä sanoa, että eläinkuljetuksissa Suomessa on äärimmäisen harvoin mitään huomautettavaa, mutta EU:ssa sitäkin enemmän. Siksi juuri minusta Suomen tulisi toimia EU:ssa niin, että suomalaiset eläinkuljetusmallit ja kahdeksan tunnin maksimikuljetusaika otettaisiin siellä mahdollisimman nopeasti käyttöön.

Mutta moneltakin osin Suomi on kyllä jäljessä EU-kuvioista eläinsuojeluasioiden osalta, varsinkin mm. eläinten teurastamisen ja lopettamisen suhteen, koska Suomihan edelleen sallii rituaaliteurastuksen, toisin sanoen kaulavaltimon aukaisun ilman tainnutusta, ja mm. minkkien niskamurron. Jos Suomen eläinsuojelulaki muutettaisiin EU-tasolle, se edellyttäisi noin 30 pykälään tehtävää muutosta. Todella toivon, että hallitus antaisi esityksen mahdollisimman nopeasti, koska tällä hetkellä eläinsuojelulaki on ainoa lainsäädännön alue Suomessa, jota ei ole sopeutettu EU:n pohjalle.

Vielä ministeri Pesälän puheenvuoroon. Oli todella upeaa, kun hän lupasi, että sekä kutut että Pyhäjärvi että toutainasiat hoidetaan ja ne tulevat saamaan rahaa, jos se hänestä riippuu. Toivoisin, että hän hoitaisi myös valtionavun eläinsuojelulle, koska siinä ei ole kyse suurista summista mutta isosta periaatteesta.

Ed. Rinne: Rouva puhemies! Puuttuisin ed. Vuorensolan puheenvuoroon sen verran henkilökunnan määrästä maataloushallinnon piirissä, että nythän byrokratia lisääntyy aivan tolkuttomasti. Se on todella mieletön byrokratia. Ministeriössähän on herroja niin, että päät kolisevat yhteen. Kun muita virastoja on rationalisoitu, fuusioitu jne., sieltä on pistetty ihmisiä pois ja on tullut ongelmia, mutta maatalousministeriön hallinnonalan kohdalla ovat kaikki jääneet. Ministeriössä pitäisi ilmeisesti harkita, että pistettäisiin nämä herrat tekemään byrokratiaa ja opastamaan viljelijöitä. Viljelijöiden tehtävähän on tuottaa ja byrokraattien tehtävä hoitaa byrokratiaa. Ihan varmasti tehtävänkuvia voitaisiin muuttaa. Esimerkiksi jostakin tietopalvelusta, jossa on todella äijää kuin pipoa, olisi korkea aika pistää heidät työhön.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Pääluokan ja asian käsittely keskeytetään.

2) Hallintovaliokunnan mietintö n:o 17 (HE 275)

pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään torstaina kello 14.

Täysistunto lopetetaan torstaina 12 päivänä tammikuuta kello 0.31.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen